

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ПОБИЈАЊЕ ОДЛУКА СКУПШТИНЕ АКЦИОНАРСКОГ ДРУШТВА

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ментор:
Проф. др Владимир Марјански

Кандидат:
Вук Радуловић

Нови Сад, 2021. године

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
Правни факултет

КЉУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈСКА ИНФОРМАЦИЈА¹

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Вук Радуловић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	Проф. др Владимир Марјански, ванредни професор
Наслов рада:	Побијање одлука скупштине акционарског друштва
Језик публикације (писмо):	Српски (ћирилица)
Физички опис рада:	Ова докторска дисертација је подељена у 3 главна дела (главе), који су даље структурирани у 11 поглавља. Рад има укупно 271 страну и 969 фуснота. Аутор се у тези позива на 178 референци, од којих је 75 теоријских извора, 42 правна прописа и 51 извор из судске праске. Рад садржи 15 табела и графичких приказа анализираних материје.
Научна област:	Право
Ужа научна област (научна дисциплина):	Привредноправна

¹ Аутор докторске дисертације потписао је и приложио следеће образце:

5б – Изјава о ауторству;

5в – Изјава о истоветности штампане и електронске верзије и о личним подацима;

5г – Изјава о коришћењу.

Ове изјаве се чувају на факултету у штампаном и електронском облику и не кориче се са тезом.

Кључне речи / предметна одредница:	Побијање одлука, акционарска друштва, компанијско право, скупштина акционарског друштва
Резиме на језику рада:	<p>Овај научни рад је посвећен питању побијања скупштинских одлука акционарских друштава. Предмет истраживања се анализира у свим аспектима, те се тако проучавају основи за вршење права, рокови, правила самог поступка побијања и питање идентитета овлашћеника права на побијање. У дисертацији је учињен и покушај разграничења и одређења корелације између права на побијање и сродних правних института попут ништавости скупштинских одлука и права акционара на информисање.</p> <p>Истраживање је спроведено с циљем да се сачини прегледна студија у области побијања скупштинских одлука и утврди степен хармонизације прописа Србије с прописима Европске уније. Оно је било условљено и проблемом правних празнина и потребом да се оне превазиђу, као и питањем конкретних теоријских недоумица. Отуда се у раду трага за оптималним решењима, која представљају примере најбољих упоредноправних приступа, потенцијално примењивих и у српском законодавству. Рад је написан с искреном жељом да буде не искључиво строго научни него и практични допринос побољшању ефикасности и законитости рада привредних друштава у Србији и Европи.</p> <p>У дисертацији преовладава упоредноправни метод, с обзиром на то да се у њој анализира више од 40 аката Србије, Европске уније и прописа држава чланица. Осим тога, ради утврђења смисла, генезе, значења и реалног домашаја наведених законских норми – примењени су нормативни, логички, аксиолошки, догматски и историјскоправни метод. Поред прегледа теоријских ставова и стања законске регулативе, предмет истраживања се посматра и кроз студије случаја. Наиме, у раду је анализирано више од 50 случајева који илуструју практичне домашаје прописаних законских правила у пракси судова и компанија Србије и других држава ЕУ.</p> <p>У дисертацији се могу прочитати налази који поткрепљују почетне ставове свих пет постављених хипотеза. Надаље су представљени и закључци о усклађености српских с европским правним прописима у области истраживања и предложене мере за додатном хармонизацијом у том контексту. Заузимају се и ставови у вези с најзначајнијим теоријским несугласицама, попут</p>

	<p>могућности побијања одлука скупштине са становишта других прописа осим компанијскоправних или могућности побијања применом општих правила уговорног права. Дисертација садржи и преглед различитих законодавних приступа европских држава у областима анализе. У вези с наведеним, у раду су представљени и резултати истраживања стања законске регулативе у Републици Србији и предлози за њену измену и/или унапређење.</p>
<p>Датум прихватања теме од стране надлежног већа:</p>	<p>21. 04. 2016. године</p>
<p>Датум одбране: (Попуњава одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<p>Председник: др Вук Радовић, редовни професор Правног факултета, Универзитета у Београду</p> <p>Члан: др Владимир Марјански, ванредни професор Правног факултета, Универзитета у Новом Саду</p> <p>Члан: др Сандра Фишер-Шобот, ванредни професор Правног факултета, Универзитета у Новом Саду</p> <p>Члан: др Марко Кнежевић, доцент Правног факултета, Универзитета у Новом Саду</p>
<p>Напомена:</p>	<p>Нема напомена.</p>

UNIVERSITY OF NOVI SAD
Faculty of Law

KEY WORD DOCUMENTATION²

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Vuk Radulović
Supervisor (title, first name, last name, position, institution)	Vladimir Marjanski, Ph.D. associate professor
Thesis title:	Challenging the Resolutions of the Shareholders General Meeting
Language of text (script):	Serbian language (cyrillic)
Physical description:	This Doctoral dissertation is divided in three main parts which are structured in 11 chapters. The research is consisted of 271 pages and 969 footnotes. The researcher refers to 178 references of which 75 are theoretical sources, 42 legal acts and 51 are references from the court practices. The dissertation includes 15 charts and tables.
Scientific field:	Law
Scientific subfield (scientific discipline):	Commercial Law
Subject, Key words:	Challenging Resolutions, Joint Stock Companies, Company Law, Shareholders General Meeting
Abstract in English language:	This scientific paper is dedicated to the topic of challenging the resolutions of the Shareholders Meetings in the Joint Stock Companies. The research subject is analyzed in all aspects, and therefore grounds for exercising the right,

² The author of doctoral dissertation has signed the following Statements:

5₀ – Statement on the authority,

5_B – Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and about personal data,

5_r – Statement on copyright licenses.

The paper and e-versions of Statements are held at the faculty and are not included into the printed thesis.

deadlines, rules of the challenging procedure and the question of the identity of the person entitled to challenging decisions are being studied in detail. In this paper we have made an attempt to differentiate and determine the correlation between the right to challenge the decisions and related legal institutes, such as the nullity of the assembly decisions and the right of shareholders to information.

The research was conducted with the main aim of creating a comprehensive study in the field of challenging the resolutions of the Shareholders Meetings and with the aim of determining the level of harmonization of the Serbian regulations with the Law of the European Union. It was conditioned by the problem of legal gaps and the essential need to overcome them, as well as by the question of open unresolved theoretical doubts. Therefore, we seek in the paper for optimal solutions, by analyzing the examples of the best international legal approaches, potentially applicable in the local Serbian legislation. The study was written with heartfelt desire to represent, not only strict scientific, but also a practical contribution to improving the efficiency and legality of work of Joint Stock Companies in Serbia and EU.

The most important scientific method used in the research is comparative legal method, bearing in mind that more than 40 acts both Serbian, European Union and regulations of the member states have been analyzed. In addition to that and in order to determine the proper meaning, genesis, and real scope of the mentioned legal norms, the normative, logical, axiological, dogmatic and historical-legal method were applied. Beside reviewing the theoretical views and the state of legislative practice, the subject of research is also observed through a case study. Namely, we analyze in the paper more than 50 cases that illustrate the practical state of the prescribed legal rules and the company practice in Serbia and other EU countries.

The reader can observe in the dissertation findings that support and prove the initial views of all five hypotheses. The paper presents the conclusions on the level of congruence of Serbian law with European legal regulations in the field of research and proposes measures for additional harmonization in that context. Positions are also taken regarding the most significant theoretical disagreements, such as the possibility of challenging the resolutions of the Shareholders Meetings based on

	<p>regulations other than Company law, or the possibility to nullify the resolution by applying the general rules of the Contract law. The dissertation, on the other hand, contains an overview of the different approaches of European countries in the analyzed field. Bearing in mind the above-mentioned analysis, the thesis also presents the results of the research on the state of legislative regulation in the Republic of Serbia and offers the proposals for its amendment or improvement.</p>
Accepted on Scientific Board on:	April 21st, 2016.
Defended: (Filled by the faculty service)	
Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)	<p>President: Vuk Radović, Ph.D. full professor, Faculty of Law, University of Belgrade</p> <p>Member: Vladimir Marjanski, Ph.D. associate professor, Faculty of Law, University of Novi Sad</p> <p>Member: Sandra Fišer-Šobot, Ph.D. associate professor, Faculty of Law, University of Novi Sad</p> <p>Member: Marko Knežević, Ph.D. assistant professor, Faculty of Law, University of Novi Sad</p>
Note:	None.

Садржај

ПОБИЈАЊЕ ОДЛУКА СКУПШТИНЕ АКЦИОНАРСКОГ ДРУШТВА	1
КЉУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈСКА ИНФОРМАЦИЈА	2
KEY WORD DOCUMENTATION	5
САДРЖАЈ	8
РЕЗИМЕ	13
ABSTRACT	14
I. УВОДНА РАЗМАТРАЊА	15
1. Предмет истраживања докторске дисертације	16
2. Циљеви истраживања и очекивани резултати	16
3. Научне методе рада и извори сазнања	18
4. Социолошки и нормативни контекст истраживања	20
5. Структура рада	21
6. Границе личног истраживања	23
7. Хипотезе	23
8. Изазови истраживања	26
9. Анализа основних појмова предмета истраживања	26
9.1 Скупштина акционарског друштва	26
9.1.1 Појам.....	26
9.1.2 Надлежности скупштине акционарског друштва.....	29
9.2 Право гласа акционара у праву Србије	34
9.3 Право гласа акционара у праву Европске уније.....	35
9.4 Одлука скупштине акционарског друштва.....	37
9.4.1 Појам, форма и садржина одлуке.....	37
9.4.2 Кворум и већина за доношење одлука	40
9.4.3 Врсте одлука скупштине	42
9.4.4 Правна природа одлука скупштине	42
9.4.5 Ступање одлука на снагу.....	44
ДИСКУСИЈА	46
1. Хипотеза I – Основи побијања скупштинских одлука	47
1.1 Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања	47
1.2 Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе	48
1.3 Право на побијање одлука скупштине.....	49
1.3.1 Појам и основни елементи	49
1.3.2 Побојност или ништавост одлука скупштине друштва – значај и критеријуми дистинкције у теорији компанијског права	50
1.3.3 Однос побојности према правном институту рушљивости облигационог права 52	
1.4 Појам основа побијања у српској и теорији компанијског права држава чланица Европске уније	53
1.5 Врсте основа побијања одлука у српској и теорији компанијског права држава чланица Европске уније.....	54
1.6 Злоупотребе права на побијање у теорији компанијског права европских држава 56	
1.6.1 Злоупотреба права на побијање у теорији српског компанијског права	57
1.6.2 Злоупотреба права на побијање у теорији компанијског права држава чланица Европске уније.....	57

1.6.3	Правне последице злоупотребе права на побијање.....	60
1.7	Побијање одлука скупштине у европским законодавствима	60
1.7.1	Побијање у праву Србије	60
1.7.1.1	Општи и посебни основи побијања у ЗПД-у.....	61
1.7.1.2	Оспоравање одлука управе друштва донетих о питањима у надлежности скупштине.....	66
1.7.1.3	Злоупотреба права на побијање у праву Србије.....	68
1.7.2	Побијање у праву Немачке	70
1.7.3	Побијање у праву Данске	73
1.7.4	Побијање у праву Естоније.....	75
1.7.5	Побијање у праву Литваније	75
1.7.6	Побијање у праву Португалије.....	77
1.7.7	Побијање у праву Словеније.....	78
1.7.8	Побијање у праву Холандије.....	79
1.7.9	Уместо закључка.....	80
1.8	Побијање одлука скупштине у судској пракси.....	80
1.9	Кратак резиме хипотезе	90
2.	Хипотеза II – Правни режим ништавих одлука у Србији и праву држава ЕУ	93
2.1	Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања	93
2.2	Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе	94
2.3	Ништавост одлука скупштине у теорији српског компанијског права	95
2.4	Ништавост у теорији компанијског права држава чланица Европске уније.....	98
2.5	Релативизација значаја разликовања ништавих и побојних одлука у правној теорији	101
2.6	Ништавост одлука скупштине друштава у европским законодавствима	103
2.6.1	Ништавост у праву Србије.....	103
2.6.2	Ништавост у праву Немачке.....	106
2.6.2.1	Општи основи ништавости у праву Немачке.....	106
2.6.2.2	Допунски основи ништавости у праву Немачке	108
2.6.2.3	Посебни случајеви ништавости у праву Немачке	111
2.6.2.4	Конвалидација ништавих одлука.....	113
2.6.3	Ништавост у праву Бугарске.....	114
2.6.4	Ништавост у праву Естоније	115
2.6.5	Ништавост у праву Летоније.....	117
2.6.6	Ништавост у праву Луксембурга	119
2.6.7	Ништавост у праву Словачке	120
2.6.8	Ништавост у праву Финске.....	121
2.6.9	Ништавост у праву Холандије	122
2.6.10	Уместо закључка.....	123
2.7	Ништавост одлука скупштине АД у пракси судова Србије и Хрватске	123
2.8	Кратак резиме хипотезе	128
3.	Хипотеза III – Информисаност акционара као основ и предуслов побијања скупштинских одлука	132
3.1	Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања	132
3.2	Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе	133
3.3	Право акционара на информисање у теорији компанијског права европских држава	134
3.3.1	Право акционара на информисање у теорији српског компанијског права....	134
3.3.2	Право акционара на информисање у теорији компанијског права држава чланица Европске уније.....	135

3.3.3	Право на информисање и друга права акционара	137
3.4	Злоупотребе и правне последице повреде права акционара на информисање..	138
3.4.1	Злоупотреба права акционара на информисање.....	138
3.4.2	Правне последице повреде права акционара на информисање.....	140
3.5	Структура анализе европских и српских прописа о информисаности акционара у односу на право на побијање скупштинских одлука.....	143
3.5.1	Право на информисаност акционара у праву Србије.....	144
3.5.1.1	Информисаност акционара приликом сазивања скупштине	144
3.5.1.2	Право акционара на постављање питања на седници скупштине.....	145
3.5.1.3	Објављивање и приступ скупштинским одлукама од стране акционара .	146
3.5.1.4	Евидентирање одлука и других значајних чињеница везано за ток седнице скупштине.....	147
3.5.1.5	Чување и приступ акционара актима и документима друштва.....	148
3.5.1.6	Објављивање извештаја друштва	150
3.5.2	Право на информисаност акционара у компанијском праву ЕУ	150
3.5.2.1	Начело права на једнако, потпуно и благовремено информисање	151
3.5.2.2	Правила Директиве о информисаности приликом сазивања седнице скупштине.....	151
3.5.2.3	Правила Директиве о праву на постављање питања и добијање одговора	152
3.5.2.4	Правила Директиве о објављивању резултата гласања.....	153
3.5.2.5	Правила Директиве о информисању акционара у ланцу посредника.....	153
3.5.2.6	Обавеза објављивања докумената компаније	154
3.5.3	Право на информисаност акционара у законима држава ЕУ	155
3.5.3.1	Информисаност акционара приликом сазивање седнице скупштине	155
3.5.3.2	Прибављање докумената и аката пре седнице скупштине.....	158
3.5.3.3	Прибављање информација од стране акционара	160
3.5.3.4	Правила о записнику са седница скупштине	161
3.5.3.5	Извештавање управе и инспекција докумената	163
3.5.3.6	Правни недостаци одлука скупштине у погледу информисања.....	166
3.6	Примери добре праксе корпоративног управљања	168
3.6.1	Добре праксе објављивања и информисања акционара.....	169
3.6.2	Добре праксе информисања путем електронских средстава комуникације... 170	
3.6.3	Добре праксе информисања акционара у присуству трећих лица на седницама скупштине	171
3.6.4	Добре праксе и рокови за објављивање докумената и информација.....	171
3.6.5	Добре праксе објављивања извештаја.....	172
3.7	Приступ информацијама и незаконитост одлука скупштине у пракси судова Србије и Хрватске	173
3.8	Кратак резиме хипотезе	177
4.	Хипотеза IV – Овлашћеници права на побијање скупштинских одлука	181
4.1	Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања	181
4.2	Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе	182
4.3	О овлашћеницима права на побијање у српској и теорији компанијског права држава Европске уније	183
4.3.1	Акционари као овлашћеници за побијање одлука скупштине.....	183
4.3.1.1	Дан акционара.....	184
4.3.1.2	Идентификација акционара и приступање седници	185
4.3.1.3	Заштита података о личности акционара у праву Србије и праву Европске уније	187

4.3.1.4	Временски релевантан моменат чланства акционара у друштву.....	188
4.3.1.5	Побијање од стране органа управе.....	190
4.3.1.6	Побијање од стране чланова органа друштва.....	191
4.4	Овлашћена лица за побијање скупштинских одлука у европским правима.....	192
4.4.1	Овлашћена лица за побијање скупштинских одлука у закону Србије.....	193
4.4.2	Овлашћена лица за побијање скупштинских одлука у законима држава Европске уније.....	195
4.4.2.1	Закони држава чланица Европске уније који прописују могућност побијања искључиво од стране акционара.....	195
4.4.2.2	Закони држава чланица Европске уније који прописују побијање од стране акционара и чланова органа управљања.....	196
4.4.2.3	Закони држава чланица Европске уније који прописују могућност побијања од стране органа управљања.....	197
4.4.2.4	Закони држава чланица Европске уније који имају екстензиван приступ у одређивању круга овлашћеника за побијање.....	199
4.4.2.5	Сврха тужбе за побијање у законима држава чланица Европске уније.....	200
4.5	Активна легитимација за подношење тужбе за побијање у пракси судова Србије	202
4.6	Кратак резиме хипотезе.....	208
5.	Хипотеза V: Активно поступање странака у поступку побијања скупштинских одлука акционарског друштва	211
5.1	Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања.....	211
5.2	Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе.....	212
5.3	Процесна правила побијања у теорији компанијског права.....	213
5.3.1	Тужени у поступку побијања у теорији компанијског права.....	213
5.3.2	Рокови за побијање у теорији компанијског права.....	214
5.3.3	Појам и правна природа тужбе у теорији компанијског права.....	215
5.3.4	Хитност поступања и терет доказивања у теорији компанијског права.....	216
5.3.5	Врсте пресуде по тужби за побијање у теорији компанијског права.....	217
5.3.6	Правне последице подношења тужбе и предлог за одређивање привремене мере у теорији компанијског права.....	218
5.4	Процесна правила побијања скупштинских одлука у праву Србије.....	220
5.5	Процесна правила побијања скупштинских одлука у правима држава Европске уније	224
5.6	Поступак побијања скупштинских одлука у судској пракси.....	229
5.6.1	Спор мале вредности у судској пракси.....	229
5.6.2	Рокови за подизање тужбе у судској пракси.....	230
5.6.3	Привремене мере у поступку побијања у судској пракси.....	234
5.6.4	Трајање и укидање привремених мера у судској пракси.....	236
5.7	Кратак резиме хипотезе.....	237
III.	ЗАКЉУЧАК.....	240
1.	Евалуација процеса истраживања	241
1.1	Методологија истраживања.....	241
1.2	Структура истраживања.....	242
1.3	Предлози нових истраживања.....	243
2.	Евалуација остварености циљева истраживања	243
3.	Главни закључци докторске дисертације и евалуација хипотеза	247
3.1	Хипотеза 1.....	247
3.2	Хипотеза 2.....	249
3.3	Хипотеза 3.....	252

3.4	Хипотеза 4.....	255
3.5	Хипотеза 5.....	257
ЛИТЕРАТУРА.....		260
Књиге и научни чланци		260
Прописи		265
	Прописи Републике Србије.....	265
	Прописи ЕУ.....	266
	Закони држава ЕУ.....	267
	Европски кодекси корпоративног управљања.....	269
Судска пракса		270
	Одлуке.....	270
	Пресуде.....	270
	Решења.....	270
	Правни ставови судова и других органа.....	271

Резиме

Овај научни рад је посвећен питању побијања скупштинских одлука акционарских друштава. Предмет истраживања се анализира у свим аспектима, те се тако проучавају основи за вршење права, рокови, правила самог поступка побијања и питање идентитета овлашћеника права на побијање. У дисертацији је учињен и покушај разграничења и одређења корелације између права на побијање и сродних правних института попут ништавости скупштинских одлука и права акционара на информисање.

Истраживање је спроведено с циљем да се сачини прегледна студија у области побијања скупштинских одлука и утврди степен хармонизације прописа Србије с прописима Европске уније. Оно је било условљено и проблемом правних празнина и потребом да се оне превазиђу, као и питањем конкретних теоријских недоумица. Отуда се у раду трага за оптималним решењима, која представљају примере најбољих упоредноправних приступа, потенцијално примењивих и у српском законодавству. Рад је написан с искреном жељом да буде не искључиво строго научни него и практични допринос побољшању ефикасности и законитости рада привредних друштава у Србији и Европи.

У раду преовладава упоредноправни метод, с обзиром на то да се у њему анализира више од 40 аката из Србије, Европске уније и прописа држава чланица. Осим тога, ради утврђења смисла, генезе, значења и реалног домашаја наведених законских норми – примењени су нормативни, логички, аксиолошки, догматски и историјскоправни метод. Поред прегледа теоријских ставова и стања законске регулативе, предмет истраживања се посматра и кроз студије случаја. Наиме, у раду је анализирано више од 50 случајева који илуструју практичне домашаје прописаних законских правила у пракси судова и компанија Србије и других држава чланица ЕУ.

У дисертацији се могу прочитати налази који поткрепљују почетне ставове свих пет постављених хипотеза. Надаље су представљени и закључци о усклађености српских с европским правним прописима у области истраживања и предложене мере за додатном хармонизацијом у том контексту. Заузимају се и ставови у вези с најзначајнијим теоријским несугласицама, попут могућности побијања одлука скупштине са становишта других прописа осим компанијскоправних или могућности побијања применом општих правила уговорног права. Дисертација садржи и преглед различитих законодавних приступа европских држава у областима анализе. У вези с наведеним, у раду су представљени и резултати истраживања стања законске регулативе у Републици Србији и предлози за њену измену и/или унапређење.

Abstract

This scientific paper is dedicated to the topic of challenging the resolutions of the Shareholders Meetings in the Joint Stock Companies. The research subject is analyzed in all aspects, and therefore grounds for exercising the right, deadlines, rules of the challenging procedure and the question of the identity of the person entitled to challenging decisions are being studied in detail. In this document we have made an attempt to differentiate and determine the correlation between the right to challenge the decisions and related legal institutes, such as the nullity of the assembly decisions and the right of shareholders to information.

The research was conducted with the main aim of creating a comprehensive study in the field of challenging the resolutions of the Shareholders Meetings and with the aim of determining the level of harmonization of the Serbian regulations with the Law of the European Union. It was conditioned by the problem of legal gaps and the essential need to overcome them, as well as by the question of open unresolved theoretical doubts. Therefore, we seek in the paper for optimal solutions, by analyzing the examples of the European laws' best practices, which could be potentially applicable in the local Serbian legislation. The document was written with heartfelt desire to become, not only strict scientific, but also a practical contribution to improving the efficiency and legality of work of Joint Stock Companies in Serbia and EU.

The most important scientific method used in the research is comparative legal method, bearing in mind that more than 40 acts from Serbia, on the European Union level and regulations of the member states have been analyzed. In addition to that and in order to determine the proper meaning, genesis, and real scope of the mentioned legal norms, the normative, logical, axiological, dogmatic and historical-legal method were applied. Beside reviewing the theoretical views and the state of legislative practice, the subject of research is also observed through a case study. Namely, we analyze in the paper more than 50 cases that illustrate the practical state of the prescribed legal rules and the company practice in Serbia and other EU countries.

The reader can observe in the dissertation findings that support and prove the initial views of all five hypotheses. The document presents the conclusions on the level of congruence of Serbian law with European legal regulations in the field of research and proposes measures for additional harmonization in that context. Positions are also taken regarding the most significant theoretical controversies, such as the possibility of challenging the resolutions of the Shareholders Meetings based on regulations other than Company law, or the possibility to nullify the resolution by applying the general rules of the Contract law. The dissertation, on the other hand, contains an overview of the different approaches of European legal systems in the analyzed field. Bearing in mind the above-mentioned analysis, the document also presents the results of the research on the state of legislative regulation in the Republic of Serbia and offers the proposals for its amendment or improvement.

I. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

1. Предмет истраживања докторске дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације јесте правни институт побијања одлука скупштине акционарских друштава. Реч је о субјективном праву којим се обезбеђују заштита права акционара, контрола законитости рада тог органа управљања и доношење одлука скупштине у интересу друштва и самог акционара. Истраживање које је спроведено по природи је компаративноправно и подразумева анализу предмета истраживања у праву Србије, правима држава чланица Европске уније и компанијском праву ЕУ.

Истраживачки рад се спроводи путем теоријске анализе, анализе нормативних аката и проучавањем судске и корпоративне праксе европских држава. Побивање одлука скупштине анализира се у различитим сегментима и фазама и увек у директној корелацији с концептом заштите права мањинских акционара као једним од најактуелнијих питања европске теорије корпоративног управљања. Наиме, ово управљачко право је усмерено ка судској заштити законских гаранција којом се обезбеђује равноправни положаја акционара у друштву. У светлу наведеног, ово право је и једно од основних предуслова заштите од злоупотреба у друштву.

Истраживање се одвија кроз тестирање постављених хипотеза, помоћу којих се посматрају различити аспекти предмета истраживања: а) материјалноправне и процесноправне претпоставке заштите права акционара на побијања одлуке; б) однос према сродним институтима попут ништавости одлука скупштине; в) међусобни утицај с управљачким правом информисања акционара и г) питање активне летимације за коришћење права на побијање одлука скупштине.

Кроз ове фазе анализе жели се поступно постићи циљ истраживања – давање одговора на питања: ко, како (под којим претпоставкама) и на који начин може вршити право на побијање одлука скупштине акционарских друштава у Србији и ЕУ и које правне последице евентуални поништај одлука производи у погледу пословања и рада компанија.

2. Циљеви истраживања и очекивани резултати

Ово научно истраживање мотивисано је реалним потребама и социоекономским разлозима, с циљем решавања теоријских недоумица и проблема који постоје у пракси привредних друштава. Наша је намера да у овом одељку појаснимо разлоге *зашто* смо спровели истраживање у директној вези с *циљевима* које желимо да постигнемо. Истовремено желимо да поставимо јасне оквире за мерење очекиваних резултата. Наиме, наше је опредељење да одредимо очекиване резултате, како би се евалуацијом након завршетка истраживања утврдило да ли су и у којој мери постигнути циљеви истраживања. Стога се наводе и потенцијалне методе евалуације.

Бр.	Разлог истраживања	Циљ истраживања	Очекивани резултат	Метод евалуације
1	Питање неважности одлука скупштине акционарских друштава добија на значају због јачања института заштите права мањинских акционара као једног од најактуелнијих изазова савременог компанијског права у Европи.	Утицај на побољшање ефикасности заштите права акционара која се овим институтом постиже кроз анализу постојећег стања у Европи.	Формулисање предлога за побољшање ефикасности заштите базираних на утврђеном стању.	– Накнадна анализа судске праксе, – анализа случаја, – интервјуи.
2	Процес европских интеграција Србије, који подразумева и усклађивање прописа с прописима европских држава или комунитарним правом.	Утврђивање степена усклађености прописа Србије с прописима других држава ЕУ у материји предмета истраживања, имајући у виду да ова област компанијског права није у потпуности унификована европским компанијским правом.	Израда компаративне анализе и извођење закључака о усклађености прописа као и препорука за хармонизацију прописа у областима којима није постигнута.	– Анализа имплементације препорука, – накнадна анализа прописа коришћењем нормативног метода.
3	Оскудност литературе у овој области и недостатак свеобухватних студија и детаљних анализа, не само у Србији него и широм Европе.	Допринос повећању доступности извора научног сазнања о предметној области.	Израда детаљне студије која систематизује знања у вези с побијањем скупштинских одлука АД.	– Интервјуи с истраживачима, – упитник за студенте и истраживаче, – обим цитатности.

4	Нејасноће, неразумевања и проблеми у примени који указују на то да регулатива у овој области није у потпуности усклађена с реалним потребама корпоративног сектора.	Утврђивање стања и проблема у пракси и израда предлога измене српских прописа у складу с утврђеним.	Систематизација знања, предлога и препорука у студију која ће бити конципирана и као приручник за примену у пракси.	– Накнадна анализа праксе, – интервјуи с акционарима и запосленима, – анонимни упитници и анализе случаја.
5	Ограничено коришћење права на побијање одлука скупштине у пракси.	Утврђивање потенцијалних узрока ограниченог коришћења права у пракси и анализа разлога недовољне заинтересованост и акционара.	Израда предлога измена појединих регулатива у циљу подстицања акционара на ефективно коришћење овог права.	– Квантитативна анализа судске праксе.
6	Постојање правних празнина и теоријских недоследности.	Заузимање активнијег става правне теорије у контексту превазилажења недостатака у законским решењима у области права на побијање одлука.	Указивање на проблеме, израда предлога измена прописа и препорука решења базираних на најбољој пракси држава Европске уније.	– Аксиолошки метод, – логички метод, – језички метод, – нормативни метод.

3. Научне методе рада и извори сазнања

Приликом проучавања предмета истраживања користили смо више научних метода с циљем тачне, свеобухватне и објективне анализе.

Основни метод којим смо се служили јесте упоредноправни метод, којим смо посматрали стање предмета анализе у праву Србије (контролни узорак) и праву ЕУ као и у појединачним европским законодавствима у зависности од анализирани материје. Овде напомињемо да смо се при одабиру конкретних прописа руководили принципима *релевантности* и *специфичности* регулативе које прописује, с тим да смо у свим анализама проучавали прописе Немачке, поводећи се чињеницом да

немачки правни систем садржи најдетаљнију регулативу у области компанијског права у Европи. Да бисмо омогућили јасан преглед постојеће теоријске мисли, користили смо нормативни и догматски метод, као специфичне методе својствене правној науци. Надаље, приликом анализе позитивноправних прописа користили смо аксиолошки, логички и језички метод с циљем правилног и детаљног утврђивања стања и предлагања евентуалних измена прописа. Осим правних метода, служили смо се и другим методама својственим друштвеним наукама с циљем анализе примене законских решења у судској пракси и раду акционарских друштава и утицаја ових решења на ефикасност рада и пословања. Те методе су метод анализе садржаја и студије случаја. Као допунски метод примењен је и историјскоправни метод.

Бр.	Метод	Циљ који се методом жели постићи	Извори сазнања
1	Упоредноправни метод	Утврђивање усклађености и одступања прописа Србије и држава ЕУ и у области побијања одлука скупштине АД.	– 40 европских директива и закона, – више од 70 библиографских референци домаћих и европских аутора у предметној области.
2	Нормативни и догматски метод	Утврђивање од чега се право у овој области састоји и какав је домашај регулативе за побијање одлука као целине у односу према другим правним институтима.	– Књиге, прегледне студије, коментари закона, – научни чланци, реферати, – академски радови.
3	Аксиолошки метод	Утврђивање каква регулатива јесте, а каква би требало да буде у области предметног истраживања, с усвајањем препорука за њено унапређење.	– Закони и други правни акти, судска пракса и теоријске анализе.
4	Логички и језички метод	Језичко и логичко тумачење појединих норми и термина код којих постоје нејасноће или недоречености у примени ради њихових тумачења.	– Закони и други општи правни акти. – корпоративни кодекси, – препоруке, мишљења и директиве органа јавне власти и институција.

5	Метод анализе садржаја	Анализа различитих форми комуникације између људи које нам помажу да системски дефинишемо одређена својства појаве побијања одлука. Давање одговора на питање: <i>ко каже шта, коме, зашто, колико опширно и с којим учинком.</i> ³	– Закони, књиге, научни и академски извори, веб-странице, графикони, статистички подаци и др.
6	Студија случаја	Анализа судских одлука, докумената и проблемских ситуација из праксе акционарских друштава како би се утврдила примена прописа у пракси.	– Примери судских одлука, случајева из праксе, одлука скупштине, сазива седница скупштине, записници са седница, извештаји комисија за гласање и др.
7	Историјско-правни метод	Праћење развоја правних тековина у области побијања одлука скупштине и других сродних питања кроз историју у Европи.	– Некадашњи закони, старија литература и примери из раније судске праксе.

4. Социолошки и нормативни контекст истраживања

Истраживање за потребе овог рада спроводи се у специфичним друштвеним, правнозаконодавним и корпоративним околностима у Србији и Европској унији. Те околности су умногоме утицале на сам рад, његову садржину, методе и хипотезе које се доказују. С обзиром на наведено, сматрамо значајним да их на овом месту наведемо, без намере да улазимо у дубљу анализу ових појава, које, свакако, у великој мери утичу на правац истраживања.

1. Република Србија налази се у преговорима за приступање Европској унији, започетим 21. јануара 2014. године.⁴ Овај процес подразумева и усклађивање политика и норми с прописима ЕУ и законима држава чланица. Ово подразумева и

³ Harold Laswell, амерички политиколог и теоретичар комуникација, поставио је ових пет питања као постулате ефикасне и јасне комуникације.

⁴ Почетак преговора је означен међувладином конференцијом одржаном 21. јануара 2014. године, којом је званично започела кореспонденција везано за отварање поглавља Србије за приступ Европској унији. Процес је заснован на закључцима Европског савета од 27-28 јуна 2013. године доступног на следећем линку: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-104-2013-REV-2/en/pdf>.

обавезу хармонизације законодавних политика, пре свега с усвојеним правилима комунитарног права, али и приближавање српских законских решења законским регулативама других европских држава.

2. Процес транзиције је у великој мери утицао на положај акционара у Србији данас. То је довело до тога да постоји велик број акционара без основног знања о управљању друштвима и неопходних вештина за доношење одлука. С друге стране, бројни институти који доскора нису примењивани постају данас део законодавне процедуре и свакодневне праксе, што је додатно утицало на неразумевање и пасивизацију акционара. Примећује се да никада није било више акционара, али да су случајеви коришћења судске заштите њихових права спорадични у пракси. Сличан контекст је примећен и у Европи и означава се проблемом „слободног јахача“, где се акционари ослањају на пословне одлуке инвеститора, који сносе ризик пословања, а заинтересовани су искључиво за остварену добит.

3. У условима великог броја акционара долази до концентрације власништва у рукама већинских акционара, који, по правилу, имају потребну већину за одлучивање, док је мањини акционара остављена могућност заштите путем законских механизма. Досадашња истраживања показала су висок степен законских гаранција заштите права акционара у Европи, као и препреке и неефикасност приликом судске примене ових прописа у пракси.

4. Земље у развоју се у економском смислу значајно ослањају на иностране инвестиције. Један од критеријума који утиче на њихов обим и значај у друштвима у транзицији јесу и гаранције и механизми заштите права инвеститора од злоупотреба већинског акционара и могућност утицаја на доношење пословних одлука.

5. Нови приступи компанијског права ЕУ – изражени кроз Директиву о правима акционара и њеним изменама – представљају тежњу европског законодавца да омогући додатне механизме заштите права акционара, већи степен сигурности у погледу утврђивања њиховог идентитета, нове савремене методе учешћа у раду друштва, повећање активизма акционара и регулисање система прекограничног гласања.

6. И напоследку, напоменимо и то да је у Србији је приметна тенденција опадања броја новоснованих акционарских друштава јер се инвеститори радије одлучују за једноставнију и економичнију форму друштава са ограниченом одговорношћу.

5. Структура рада

Структуру рада чине три главна дела: увод, дискусија и закључак, уз помоћне делове који служе за: идентификацију рада и завођење у академским архивама, нумерацију, навођење литературе и сл.

У уводним разматрањима настојимо да саопшtimo основне информације о предмету анализе и уведемо читаоца у тематику рада. Наводе се разлози истраживања и објашњава на који начин, коришћењем којих метода и с којим

интенцијама се оно спроводи, уз назначење граница научне анализе. У оквиру овог дела дају се уводна објашњења и подаци о научном раду, основним појмовима и процесу истраживања.

Дискусија је главни део дисертације. Подељена је на пет хипотеза од којих се полази у истраживању различитих сегмената побијања одлуке скупштине акционарских друштава. Свака хипотеза се поступно доказује кроз три фазе: 1) на почетку се наводи преглед ставова српских и европских теоретичара о предмету хипотезе; 2) потом се анализирају законски прописи држава ЕУ и Србије, као и евентуални унификовани прописи ЕУ; док се на крају 3) анализира судска и/или корпоративна пракса везано за тврдњу из хипотезе, како би се сагледали реални домашаји прописа и проблеми у њиховој примени. У овом делу се не изводе закључци, него се приказује преглед објективног стања и резултата добијених истраживањем. Дискусија се спроводи уз употребу наведених главних и помоћних метода истраживања.

Закључак је завршни део докторске дисертације. Садржи анализу и евалуацију добијених резултата истраживања, одговоре на питања из хипотезе, као и предлоге за унапређење и могућности за даљи истраживачки рад. У оквиру овог дела наводе се и могућа поља примена добијених резултата и препоруке за њихову даљу обраду и анализу.

Кроз доле наведене делове, који представљају структуру рада, тежимо да одговоримо на пет кључних питања истраживања: 1) Зашто истражујемо? 2) Како истражујемо? 3) Шта су резултати истраживања? 4) Који је учинак? и 5) Како се рад означава?

Увод		Дискусија	Закључак	Помоћни делови
Зашто истражујемо?	Како истражујемо?	Шта су резултати?	Који је учинак истраживања?	Како се рад означава?
Предмет истраживања	Метод истраживања	Анализа хипотеза	Одговор на питања хипотезе	Садржај
Циљеви истраживања	Структура рада	Преглед литературе	Предлози за будућа истраживања	Сажетак
Контекст истраживања	Објашњење хипотеза	Анализа законских регулатива	Синтеза добијених резултата	Литература
Начини евалуације	Извори сазнања	Анализа судске и/или корпоративне праксе	Општи закључак	Регистар судске праксе
	Границе истраживања		Евалуација методологије	Кључне документационе

		*		информације
	Изазови истраживања		Евалуација процеса истраживања	Опис хипотеза

6. Границе личног истраживања

Истраживање је ограничено на детаљну анализу субјективног права на побијање одлука скупштине акционарског друштва и утицај овог права на положај акционара. Друга права акционара, као и други механизми судске заштите истих, превазилазе обим и циљ овог истраживања и помињу се само у контексту разграничења, међусобног односа с правом побијања и контексту стицања шире слике о статусу акционара у друштву и разумевања питања која се анализирају. Њихова детаљнија анализа стога је препуштена будућим истраживањима. Интенција истраживача је да кроз рад поставља питања, понуди одговоре, али и да отвори нове неистражене области, подстакне разговоре, критике, испровоцира нове теме и отвори могућности за даљу разраду и научноистраживачки рад. Наше истраживање је базирано на грађи – литератури, позитивноправној и нормативној пракси која је доступна закључно с 2020. годином, и ограничено је на грађу која је доступна на српском, енглеском и немачком језику. Приликом компаративне анализе, користи се нормативна грађа компанијског права ЕУ и права појединих европских држава која су релевантна са становишта теме која се обрађује. Анализа свих европских прописа по свакој хипотези превазишла би обим овог рада, те се теме обрађују по специфичностима, оригиналности приступа и разликама европских законодавстава.

7. Хипотезе

Током прикупљања и проучавања грађе везане за предмет истраживања, дошли смо до почетних научних закључака и претпоставки које потом тестирамо у главном делу овог научног рада – дискусији. Ове претпоставке су систематизоване у пет позитивно одређених хипотеза, које могу пружити свеобухватну слику о предмету анализе. У наставку их наводимо по редоследу како ће бити изложене у оквиру дискусије.

Хипотеза 1: Побиање одлука скупштине акционарских друштава у праву Србије, Европске уније, и праву појединих држава чланица условљено је наступањем законом предвиђених основа и поштовањем начела забране злоупотребе права.

Ова хипотеза се заснива на почетном закључку да је режим побијања одлука скупштине регулисан законом. Стога се полази од тврдње да је активирање права на побијање условљено наступањем законом предвиђених основа и да је ограничено законским начелима која спречавају злоупотребе. Право на побијање одлука је, сходно датој хипотези, императивним нормама одређено и ограничено право, које припада имаоцима приликом наступања законом предвиђених чињеница. Тек ако и када наступе неке од законских основа, акционару се активира субјективно право на побијање одлуке скупштине која је донесена повредом прописа. Хипотеза полази и од става да је ово право условљено општим начелом забране злоупотребе права и да у случају вршења у супротности с циљем – доводи до губитка и немогућности побијања одлуке скупштине друштва.

Хипотеза 2: Разлози за утврђење ништавости и разлози за побијање одлука скупштине акционарских друштава из других закона држава Европске уније у праву Србије обједињени су у један правни режим – побијања одлука, чиме је ништавост искључена из правног система, с изузетком ништавих одлука које су таксативно наведене у Закону о привредним друштвима.

Хипотеза полази од тога да је од доношења новог Закона о привредним друштвима, Србија постала једна од европских држава које искључују посебан правни режим ништавих одлука скупштине акционара, док се регулишу само питања побојности одлука. Ипак, полазиште је хипотезе да основи за побојност у себи синтетишу основе за ништавост из других закона ЕУ, што у извесној мери неутралише негативне ефекте искључења овог института из правног система у Србији. Уз то, хипотеза полази и од тога да Закон прописује и посебно тешке повреде закона и регулише пендентне одлуке за које прописује правну последицу ништавости.

Хипотеза 3: Благовремено и правилно информисање акционара предуслов је успешног вршења права на побијање одлуке скупштине акционарског друштва, а неправилности у том контексту представљају могуће основе за побијање или ништавост одлука скупштине.

У овој хипотези полазимо од става да је за вршење права на побијање одлуке услов свих услова то да је овлашћеник сазнао за садржину одлуке, одржавање седнице скупштине, могућност коришћења својих права, као и за садржину свих чињеница и околности које су неопходне за доношење правилне одлуке по предлогу на скупштини акционарског друштва. Истовремено, у случају да је онемогућен у вршењу својих права на информисање, то представља посебан основ за овлашћеникова права на побијање одлуке и судско остваривање својих права, као и накнаду штете у зависности од околности случаја.

Хипотеза 4: Питање овлашћеника је једно од кључних питања права на побијање одлука скупштине, не само због тога што је реч о једном од законских услова за вршење права већ и због тога што положај овлашћеника одређује и карактер заштите која се тужбом остварује.

Према овој хипотези, питање активне легитимисаности за подношење тужбе одређено је као једно од кључних питања побијања одлука скупштине. Различита европска права овом питању приступају на различите начине, а у зависности од опредељења одређује се и природа заштите која се пружа. Уколико се томе дода чињеница да на активну легитимисаност суд пази по службеној дужности и да се тужба коју подноси тужилац који није активно легитимисан одбацује, постаје јасно да је веома важно утврдити ко и под којим условима има право на подношење тужбе и које су сличности и разлике између европских законодавстава у овом контексту.

Хипотеза 5: Покретање и ток поступка по тужби за побијање одлуке скупштине акционарских друштава, као и правне последице подношења ове тужбе, условљени су активним поступањем странака у спору у законодавствима држава ЕУ и Србије.

У овој хипотези полазимо од претпоставке да је за покретање поступка потребно да активно легитимисана странка – акционар или члан управе, предузме иницијалну парничну радњу, као и да током целог поступка стране у спору имају обавезу активног поступања – изношења чињеница и доказа за своје тврдње. Осим тога, веома важно питање правне последице покретања тужбе за побијање такође је условљено активним поступањем тужиоца и захтева хитру реакцију како не би дошло до злоупотребе права и изигравања саме сврхе привремене мере која се потенцијално може одредити ради забране извршења и/или регистрације одлуке туженика.

Тестирањем и анализом хипотеза тежимо ка одговору на три кључна питања истраживања: ко, како и под којим претпоставкама остварује право на побијања одлуке скупштине друштава.

8. Изазови истраживања

Као и сваки истраживачки подухват, и овај је био праћен изазовима који су утицали на његов ток и дужину израде. Пре свега, област побијања одлука скупштине акционарског друштва карактерише ограниченост научних извора, не само на српском него и на енглеском језику. Свега неколико научних чланака је написано о овој теми на наведеним језицима, а литература из других европских законодавстава ретко се преводи на енглески, па и немачки језик. Стога је посебан напор уложен како би се у Србији и државама ЕУ пронашла адекватна грађа за писање дисертације. Надаље, доступну литературу одликује строго теоријски и прегледни карактер и готово да нема доступних квалитативних и квантитативних анализа у предметној научној области. Међутим, то и не треба да чуди, ако се има у виду осетљивост теме, као и чињеница да друштва невољно достављају податке и документацију у вези с незаконитости одлука скупштина, посматрајући ово питања као строго унутрашње питање акционарског друштва. Ово је додатно отежало анализу практичних аспеката вршења права и прикупљање података. Напоследку, изван изазов представљали су и прикупљање и анализа судске праксе, поготово имајући у виду да на европском, али и на локалном нивоу не постоји свеобухватна и прегледна база судске праксе која би омогућила лакше прикупљање примера из праксе и анализу поступања судова по предметном питању.

9. Анализа основних појмова предмета истраживања

Пре него што се упустимо у тестирање хипотеза и анализе у оквиру главног дела рада – дискусије, понудићемо кратак преглед основних појмова предмета истраживања. Реч је о три кључна појма: а) скупштини која доноси одлуке које су потенцијално предмет судске контроле); б) праву гласа акционара као управљачком праву; и в) одлукама које се побијају (и које се доносе искључиво на седници скупштине). Замисао нам је да дефинишемо ове основне појмове истраживања као увод у потоња разматрања, а не да улазимо у детаљније анализе, које остављамо будућим истраживачима у поменутих областима.

9.1 Скупштина акционарског друштва

9.1.1 Појам

У покушају да дефинишемо скупштину акционарског друштва, пошли смо од анализе европских закона у материји компанијског права. Приметна је тенденција да закони у овој области у Европи, укључујући и Закон о привредним друштвима Србије,⁵ не дефинишу појам скупштине као органа акционарског друштва, али да

⁵ Закон о привредним друштвима („Сл. гласник РС“, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018 – даље у тексту: ЗПД).

детаљно регулишу поједина питања од значаја за њен рад. То се, пре свега, односи на питања надлежности, унутрашње организације, правила позивања и информисања и друге значајне чињенице, које су у законодавства унете махом под утицајем Директиве Европске уније о вршењу права акционара у листираним компанијама.⁶ Дата правила су усмерена ка заштити права акционара и подстицању њиховог активнијег учешћа, у условима повећаних прекограничних инвестиција акционара у Европи.

Одређени покушај дефинисања скупштине као органа компаније, препознајемо у Закону о привредним друштвима Црне Горе, у ком се наводи да је „скупштина највиши орган друштва који се обавезно оснива“.⁷ Не улазећи овом приликом у анализу законских и статутарних надлежности органа акционарског друштва, подвлачимо да и поред тога што скупштина одлучује о неким од најважнијих питања организације и функционисања, сматрамо теоријски дискутабилним став о предложеном *хијерархијском устројству* органа привредног друштва. Ово виђење је утемељено на чињеници да је у законима приметно да су предвиђене норме о роковима сазивања и припреми скупштине такве да несумњиво утичу на ефикасност и учесталост рада, али и на могућност вођења свакодневних послова, као и то да скупштина има *законом одређене надлежности*, уз врло сужене могућности утицаја на *управљање послова* друштва. Осим тога, скупштина је састављена од акционара, који често нису довољно информисани о предмету одлучивања, а показују и извештан степен апатичности и усмерености интересовања само ка остваривању добити, али понекад и предузимању спекулативних радњи усмерених ка присвајању економске користи. На крају, делокруг рада скупштине у великој мери одређује и орган управљања, јер, на основу законских овлашћења, одређује дневни ред, који детерминише питања о којима ће се расправљати и одлучивати на самој седници.

С тим у вези у немачком законодавству постоји изричита одредба закона да скупштина може одлучивати о питањима вођења друштва – *само када то од ње затражи управа*,⁸ односно извршни директори друштва.⁹ Тако се прави јасна разлика између управљачке функције управе с једне, и стратешке, изборне и нормативне функције скупштине друштва, с друге стране, коју обавља свако у оквиру својих прописаних надлежности. Српски закон садржи сличне одредбе – али у ограниченој форми. Наиме, дозвољена је *могућност* да се питања из надлежности одбора директора, односно извршног одбора, пренесу на скупштину, *ако није другачије предвиђено статutom*.¹⁰ Из одредаба закона, чини се, ипак следи да је

⁶ Directive 2007/36/EC Of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies (даље у тексту: Директива о правима акционара I).

⁷ Закон о привредним друштвима („Сл. лист РЦГ”, бр. 6/2002; „Сл. лист”, бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 – др. закон, 36/2011 I 40/2011 – др. закон).

⁸ За потребе овог истраживања термин *управа* користимо како бисмо означили органе које воде пословање друштва. Који су органи у питању, зависи од конкретне регулативе европских закона, а у српском праву су то *одбор директора*, односно, код дводомног управљања, *извршни одбор*.

⁹ Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 9 des Gesetzes vom 17. Juli, § 119 (2) 2017 (BGBl. I S. 2446) geändert worden ist (даље у фуснотама: AktG, даље у тексту: Акцијски закон),

¹⁰ ЗПД, чл. 398, ст. 2, тач. 2 и 422, ст. 6.

дозвољено искључење ове солуције на основу статута. За остала питања управљања друштвом утврђена је законска надлежност директора, одбора директора и извршног одбора у зависности од одабраног система управљања. С обзиром на досад речено – чини нам се исправним став заузет у теорији европског компанијског права да је скупштина корпоративни орган, који је усмерен на добијање сагласности акционара за оне одлуке које нису у дискреционој надлежности менаџмента.¹¹ Ово не умањује значај чињенице да је скупштина у већини европских права *обавезни орган*¹² као и *једини орган* у којем учествују сви акционари као инвеститори у друштву. Осим тога, последњих година се спроведе бројне реформе европских законодавстава усмерене ка стварању бољих услова за активније учешће и ефикаснију заштиту права акционара у привредним друштвима у Европи.¹³

Закон о привредним друштвима предвиђа да право непосредног (личног) учествовања на скупштини имају сви акционари друштва с изузетном могућношћу предвиђања статутом капитал-учешћа, који пак не може бити већи од 0,1% акција одговарајуће класе. И у случајевима када не испуњавају овај услов, акционари имају право да буду представљени преко заједничког пуномоћника и тиме испуне цензус за лично учешће или право да гласају писаним путем.¹⁴ Сличне одредбе садржи и Закон о трговачким друштвима Хрватске, који предвиђа да акционари, ако није другачије предвиђено законом, своја права у друштву остварују на седницама скупштине друштва.¹⁵ Прецизније одређење садржи шведски Закон о компанијама, који предвиђа да се на седницама скупштине остварује право акционара на доношење одлука у вези с пословањем друштва.¹⁶ Отуда се у теорији наводи да је учешће на скупштини једини начин да се врши контрола над менаџментом друштва, односно једина могућност остваривања утицаја акционара на рад и пословање друштва.¹⁷

На бази до сада реченог покушаћемо да дефинишемо главне конституенте скупштине као органа привредног друштва, односно да помоћу ових елемената понудимо дефиницију скупштине акционарског друштва.

¹¹ Christoph Van der Elst, "Shareholder Rights and Shareholder Activism: The Role of the General Meeting of Shareholders", (March 7, 2012). ECGI – Law Working Paper no. 188/2012, <https://ssrn.com/abstract=2017691>, 10. 12. 2019.

¹² Тако ЗПД у члану 326 предвиђа скупштину као обавезни орган и код једнодомног и код дводомног управљања, а она је обавезна и код једночланог друштва, када њену функцију обавља једини члан, што отвара одређене недоумице о којима ће касније бити речи.

¹³ Отуда професор Васиљевић говори о „ренесанси скупштине друштва“ и развоју демократичности у савременом европском компанијском праву, у делу: Мирко Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 399.

¹⁴ ЗПД, чл. 328, ст. 4.

¹⁵ Закон о Trgovačkim društvima, *Nar. nov.*, br. 111/93, 34/99, 121/99 – *vjerodostojno tumačenje*, 52/00 – *Odluka USRH*, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 111/12, i 68/13, (даље у тексту: ZTD), чл. 274, ст. 1.

¹⁶ The Swedish Companies Act (SFS 2005:551), chap. 7, sec. 1

¹⁷ Зоран Арсић, „Појам скупштине акционарског друштва, кворум за рад и већине за доношење одлука“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1–2/2008, Нови Сад, 133.

① Пре свега, реч је о несталном органу друштва, који се периодично одржава на седницама.
② Чине га, по правилу, сви акционари компаније (узимајући у обзир законска ограничења њиховог учешћа).
③ Овај орган одлучује о питањима, у оквиру законом предвиђених надлежности, а расправљање и одлучивање је ограничено на тачке дневног реда које утврђује орган управљања.
④ Скупштина не учествује у пословима извршног управљања друштвом, осим уколико органи управљања не повере надлежности овом органу.
⑤ Скупштина је орган акционарске демократије и омогућује утицај акционара-инвеститора на доношење одлука и управљање друштвом, због чега је предвиђена као обавезни орган.
⑥ Због рокова и компликованих процедура сазивања, скупштина није погодна за обављање свакодневних послова и управљање друштвом.
⑦ Ефикасност рада и домашај скупштине зависе од информисаности, активног приступа и доприноса акционара, у чијем је интересу орган и успостављен.

Имајући у виду ове елементе, покушаћемо да изведемо дефиницију скупштине, с чијим је радом директно повезано и право на побијање одлука. Наиме, реч је о праву контроле законитости рада овог органа од стране акционара, који су и њени чланови и овлашћеници бројних права везано за рад и организацију овог компанијског органа.

Скупштина је нестални и обавезни орган акционарског друштва, у којем по правилу учествују сви акционари, који расправља и одлучује у границама законом успостављених надлежности и утврђеног дневног реда и који, сем у изузетним случајевима, не учествује у пословима извршног управљања друштвом, већ је усмерен на потенцијални утицај чланова на доношење управљачких одлука и периодичну контролу целисходности и законитости рада органа управљања и друштва уопште.

9.1.2 Надлежности скупштине акционарског друштва

Питање надлежности скупштине једно је од кључних питања везаних за предмет истраживања јер одређује природу и врсту одлука које скупштина доноси, њихов значај и правно дејство, као и евентуалне последице у случају да садрже недостатке који утичу на њихову правну ваљаност. За разлику од питања појмовног дефинисања скупштине, европска законодавства садрже детаљнију регулативу везано за надлежност акционарског друштва, а ни ово питање није у потпуности хармонизовано комунитарним правом. То условљава и различите приступе овој области који се уочавају у европским законима. Наиме, у истраживањима је

примећено да пракса регулисања надлежности императивним законским нормама није донела жељене резултате зато што закони нису могли да предвиде све одлуке и сва питања у потенцијалној надлежности скупштине.¹⁸ То је довело до повећања утицаја аутономних прописа у овој области.

Анализом европских закона о привредним друштвима у области компанијског права долазимо до закључка да постоје три различита приступа регулисању питања надлежности скупштине у прописима држава чланица ЕУ:

1) *Навођење компетенција на основу закона примерично, уз изричиту могућност делегирања надлежности општом одредбом која предвиђа сагласност других органа.* Овакав приступ подржава немачки Акцијски закон, који предвиђа да скупштина може имати било коју надлежност предвиђену интерним актом, а потом набраја примерично осам надлежности које могу доћи у обзир.¹⁹ Иста одредба Закона садржи и правило да скупштина може одлучивати чак и о питањима управљања друштвом, када то од ње затраже директори.²⁰

2) *У другом случају, надлежност се уређује оснивачким актима друштва, док се законом набрајају поједине компетенције које су искључиво законске и не могу да се изузму нити умање одредбама оснивачког акта.* Овај приступ је задржао хрватски Закон о трговачким друштвима, који предвиђа да скупштина одлучује о питањима предвиђеним оснивачким уговором, па потом наводи карактеристичне примере надлежности скупштине.²¹ Изузетак од аутономије друштва у овој области налази се у погледу надлежности за одлуке које су императивног карактера и тичу се: финансијских извештаја и извештаја о добити, повраћају додатних уплата новца, избору и опозиву чланова надзорног одбора и захтева за накнаду штете против чланова управног и надзорног одбора.²² Овакав приступ имају и шведско и финско право, која законима предвиђају да скупштина одлучује о најважнијим питањима попут усвајања финансијских извештаја, расподеле добити и престанка чланства у друштву, а потом се генералном одредбом позивају на одредбе интерних аката друштва.²³ Важно је напоменути и то да је и према финском праву могуће да се на основу статута друштва одреди да скупштина може обављати послове из надлежности директора и менаџмента.²⁴

¹⁸ Theodor Baums, Johann Wolfgang, *Company Law Reform in OECD Countries – A Comparative Outlook of Current Trends*, Stockholm 2001, 9.

¹⁹ AktG, § 119 (1).

²⁰ AktG, § 119 (2).

²¹ ZTD, čl. 441, st. 1.

²² ZTD, čl. 441, st. 2.

²³ The Swedish Companies Act (SFS 2005:551), chap. 7, sec. 11.

²⁴ Limited Liability Companies Act of Finland, 624/2006; amendments up to 981/2011 included, *osakeyhtiölaki*, (даље у тексту: Limited Liability Companies Act of Finland), chap. 5, sect. 2.

3) *Регулисање надлежности законом уз постојање упућујућих одредби да надлежност постоји и у другим случајевима предвиђеним законом и статутом.* Овај приступ је прихватио наш ЗПД, наводећи 14 примера надлежности скупштине и две опште одредбе – да се надлежност утврђује и за друга питања на дневном реду који је утврђен на основу Закона, као и другим случајевима предвиђеним законом и статутом.²⁵ Ово се, пре свега, односи на случајеве који су наведени другим одредбама ЗПД-а, као и могућим статутарним надлежностима које се могу предвидети и које су, према овим одредбама, изричито дозвољене у нашем праву. Наш закон не садржи одредбу о могућој делегацији надлежности попут немачког права, али се у теорији помиње да је у изузетним случајевима она могућа.²⁶

Управо због поменутог плурализма приступа у уређивању наведене материје у европским прописима, анализирали смо нормативне акте с циљем извођења закључака о *групама надлежности* које су заступљене и *врсти одлука* које у вези с тим доносе скупштине. За потребе ове анализе проучавали смо компанијске прописе пет европских држава. Пре свега, проучавали смо право Србије, чије прописе ћемо посматрати у оквиру свих упоредних анализа у раду, али и права Финске, Хрватске, Шведске и Немачке будући да садрже најдетаљнију регулативу у погледу надлежности скупштине. На основу наведених анализа изводимо закључак да скупштине у овим земљама могу имати шест основних група овлашћења:

① Нормативне – надлежности за доношење и измену статута и других аката којима се регулишу унутрашња организација и рад скупштине.
② Статусне – надлежности за одлучивање о структуралним и статусним променама и престанку друштва.
③ Извештајне – надлежности за усвајање финансијских извештаја и извештаја о раду органа управљања и усвајање других форми колективног извештавања.
④ Имовинске – компетенције за одлучивање о расподели добити, основном капиталу и дивидендама, као и о положају класа акција.
⑤ Изборне – овлашћења за именовање (и разрешење) чланова других органа управљања.
⑥ Аутономне – надлежности скупштине које су предвиђене интерним актима акционарских друштава.

У табели испод представљамо резултате анализе у погледу заступљености ових врста надлежности у наведеним земљама чије смо прописе анализирали, као и преглед одговарајућих одлука које се у оквиру надлежности доносе:

²⁵ ЗПД, чл. 329.

²⁶ Више о томе прочитати код: М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 400.

***	Нормативне одлуке:	Статусне одлуке:	Извештајне одлуке	Имовинске одлуке	Изборне одлуке:	Аутономне одлуке:
Немачка ²⁷	Ратификација аката менаџмента и надзорног одбора и Измена статута.	Повећање и смањење основног капитала.	***	Расподела добити.	1) Избор чланова надзорног одбора. 2) Именовање ревизора.	Одлучивање о свим осталим питањима изричито наведеним статутом.
Србија ²⁸	Одлука о измени статута.	1) Повећање и смањење основног капитала. 2) Статусне промене и промене правне форме. 3) Покретање ликвидације и подношење предлога о стечају.	1) Усвајање финансијских извештаја и извештаја ревизора. 2) Усвајање извештаја управног, односно надзорног одбора. 3) Накнаде за рад ревизора.	1) Број одобрених акција. 2) Промене права и повластица класе акција. 3) Стицање имовине и располагање имовином од велике вредности. 4) Расподела добити и покриће губитака. 5) Накнаде директора, односно правила за њихово одређивање.	1) Именовање и разрешење директора и чланова надзорног одбора. 2) Избор ревизора.	Друга питања стављена на дневни ред у складу са законом. Друга питања у складу с одредбама статута.
Финска ²⁹	***	Расподела добити.	Усвајање финансијских и консолидованих извештаја.	***	1) Разрешење чланова одбора директора, чланова надзорног одбора и генералног директора. 2) Именовање чланова	1) Одлуке из надлежности менаџмента и одбора директора ако су статутом стављене у надлежност скупштине. 2) Друга питања предвиђена статутом.

²⁷ AktG, §119 (1).

²⁸ ЗПД, 329.

²⁹ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 2 and 3.

					одбора директора и надзорног одбора.	
Хрватска ³⁰	1) Давање прокуре и трговачке пуномоћи. 2) Измене оснивачког акта. 3) Мере за надзор над пословањем друштва.	Подела, спајања и повлачење удела.	1) Усвајање финансијских извештаја и извештаја о стању у друштву. 2) Давање сагласности члановима управног и надзорног одбора.	1) Захтев за уплату улога. 2) Повраћај додатних уплата новца чланова. 3) Захтев за накнаду штете против управе и надзорног одбора. 4) Употреба добити и покриће губитака. 5) Склапање и измене уговора којим друштва стичу право на ствари и права који су вредности више о једне петине од вредности основног капитала	1) Именовање и опозив чланова управе и надзорног одбора. 2) Именовање заступника у случају захтева за накнаду штете према управи или надзорном одбору.	Питања одређена оснивачким актом.
Шведска ³¹	***	***	Усвајање финансијских и консолидованих финансијских извештаја.	Расподела добити и покриће губитака.	Разрешење одбора директора и генералног директора.	Друга питања предвиђена статутом.

³⁰ ZTD, čl. 441, st. 1.

³¹ The Swedish Companies Act, chap. 7, sec. 11.

На основу овог прегледа надлежности и одлука скупштине друштва, можемо извести неколико закључака, који могу бити значајни за даље разумевања значаја предмета истраживања и потоњег доказивања хипотеза у оквиру научне дискусије:

- 1) Скупштина доноси неке од најважнијих одлука о устројству, начину рада, статусним променама и престанку друштва које утичу на суштину функционисања компаније.³² У светлу наведеног, неки европски закони, попут Трговачког законика Словачке, изричито предвиђају да је скупштина највиши (врховни) орган друштва.³³
- 2) Скупштинске одлуке у великој мери утичу на финансијско пословање друштва и имовинска права акционара, а пре свега на расподелу добити.
- 3) Скупштина одлучује о избору и/или разрешењу чланова органа управљања у друштву, што може бити посебно средство утицаја на доношење пословних одлука.
- 4) Скупштина надзире законитост и целисходност рада органа управљања кроз институт колективног извештавања компанијског права.
- 5) Скупштина не обавља послове из надлежности органа управљања, осим када је то изричито прописано законом, када постоји сагласност органа управљања или када је то предвиђено оснивачким уговорима у зависности од законских решења европских закона.
- 6) Скупштинске надлежности се интерним актима акционарског друштва могу проширити и на доношење других значајних одлука за функционисање друштва.

9.2 *Право гласа акционара у праву Србије*

Право гласа је право акционара да изрази свој став о предлогу одлуке, који органи управљања уврсте у дневни ред за седницу скупштине у складу са законом. Тај се став огледа у гласању, које може бити афирмативно (подржавајуће), противљујуће или неутрално (уздржавајуће).³⁴ Реч је о једностраној изјави воље којом се акционари изјашњавају о предлогу одлуке и на тај начин учествују у изражавању воље друштва.³⁵ Та се воља очитује као формални акт одлуке – након утврђивања резултата гласања од стране председавајућег скупштином.

³² У теорији о овоме постоје и супротна мишљења. Тако професори Баумс и Шмиц, анализирајући тадашње стање надлежности скупштине у немачком законодавству, закључују да скупштина према тим компетенцијама није највиши орган друштва (што је тада био доминантан став праксе), него да одлучује о сасвим базичним питањима о функционисању друштва. (Theodor Baums, Rainer Schmitz, "Shareholder Voting in Germany", *Working Paper*, 76, Inst. für Handels- und Wirtschaftsrecht, Osnabrück 1999, 10)

³³ Commercial code of Slovakia 513/1991 Commercial code as amended by the Act 264/1992 Coll., Act 600/1992 Coll., Act 278/93 Coll., Act 249/94 Coll., Act 106/1995 Coll., Act 171/1995 Coll., Act 58/1996 Coll., Act 317/1996 Coll., Act 373/96 Coll., Act 11/1998 Coll., Act 127/1999 Coll., Act 263/99 Coll., Act 238/2000 Coll., Act 147/2001, Act 500/2001, Act 426/2002 Coll., Act 510/2002 Coll., Act 526/2002 Coll., Act 530/2003 Coll., Act 432/2004 Coll., and by the Act 315/2005 Coll, sec. 125 (1). (даље у тексту: Commercial code of Slovakia)

³⁴ Према правилима пређашњег Закона о привредним друштвима из 2004. године, у члану 302, ст. 2 било је предвиђено да право на побијање има само акционар који је гласао против предметне одлуке. Садашњи ЗПД у члану 376, ст. 4, тач. 2 предвиђа норму према којој акционар нема право побијања само ако је гласао за наведену одлуку, што је могуће доказати увидом у записник или извештај комисије за гласање. Нека европска права и даље су задржала концепт обавезног исказивања неслагласности с одлуком путем гласања против њеног доношења и подношењем посебних приговора, о чему ће бити касније речи.

³⁵ Вид. Мирко Васиљевић, *Компанијско право: право привредних друштава*, Београд 2012.

Одлуке, дакле, по правилу, на седницама скупштине доносе акционари, који једини имају право гласа приликом њиховог доношења, за разлику од, примера ради, ималаца обвезница и вараната или поверилаца друштва. Када се расправља о овом питању, у теорији се износи став да дато право ексклузивно припада акционарима, јер они директно зависе од пословања друштва и ситуације на тржишту, пошто им се исплате врше од преостале добити након намирења потраживања и покрића губитака и резерви.³⁶ У судској пракси Уставног суда Србије заузет је и став да право акционара на дивиденду не представља имовинско право које ужива уставносудску заштиту, него право на будући неизвештан приход, чије се остварење и износ не могу унапред одредити.³⁷ Имајући у виду до сада наведено, право гласа на скупштини се акционарима као инвеститорима у друштву гарантује као заштитни механизам од штетних одлука органа управљања и као основно управљачко право. Ипак, не треба изгубити из вида да се ово право не гарантује свим акционарима законом, јер су у европским правима предвиђени случајеви када је право гласа акционара *суспендовано, искључено или ограничено*.³⁸

Акционарем се у контексту вршења права на скупштини друштва сматра лице које је на листи акционара на дан акционара. Овај дан је у праву Србије одређен као десети дан пре одржавања седнице скупштине, што је у складу с правилима Директиве о правима акционара о рачунању *Дана акционара*.³⁹ Директива о правима акционара предвиђа и да су компаније на територији ЕУ у обавези да обезбеде једнак третман акционара који се налазе у једнаком положају у погледу учешћа на седницама скупштине и једнако права гласа.⁴⁰ Сматрамо и да је у том контексту српски ЗПД усклађен с правилима Директиве, имајући у виду да свака акција с правом гласа даје право на један глас,⁴¹ као и генералну одредбу о равноправности акционара.⁴² Уопштено посматрано, општа је оцена да је област права гласа и заштита права акционара у Србији у великој мери хармонизирана с прописима европског компанијског права.

9.3 *Право гласа акционара у праву Европске уније*

Директива о правима акционара I донета је с главним циљем побољшања права акционара и решавања питања прекограничног гласања, побољшања транспарентности рада компанија, омогућавања гласања акционара у одсуству и ефикасне контроле од стране акционара као предуслова за добро корпоративно

³⁶ T. Baums, R. Schmitz, "Shareholder Voting in Germany", *Working Paper*, 76, Inst. für Handels- und Wirtschaftsrecht, Osnabrück 1999, 4.

³⁷ Одлука Уставног суда Републике Србије У. 292/2005, од 25. марта 2009. године.

³⁸ Према ЗПД-у, право гласа је суспендовано у случају из члана 362 код одобравања послова, ослобођењу од обавеза или покретању и одустајању од покретања поступка акционара у питању, искључено код сопствених акција из члана 286 и делимично уплаћених акција из члана 252, став 3, док су ограничења предвиђена чланом 255 – код преференцијалних акција када имаоци остварују право гласа у ограниченом обиму и 256 – код акција с више власника, где се право остварује преко заједничког пуномоћника.

³⁹ Директива о правима акционара I, чл. 7, ст. 3.

⁴⁰ Директива о правима акционара I, чл. 4.

⁴¹ ЗПД, чл. 251, ст. 1, тач. 1.

⁴² *Idem.*, чл. 269.

управљање.⁴³ У табели испод приказујемо најважнија решења ове Директиве којима су хармонизовани прописи држава чланица ЕУ у погледу појединих питања вршења права гласа акционара у компанијама и, у вези с тим, учешћа акционара на седницама скупштине.

Члан Директиве	Унификована правила о праву гласа и учешћа на седници скупштине
Рецитал 5	Постоји потреба за укидањем препрека у информисању акционара нерезидената у погледу главне скупштине и гласања акционара без физичког присуства седници.
Рецитал 7	Уочена је потреба да акционари благовремено добију дневни ред (сазив) седнице скупштине довољно времена пред седницу како би се припремили за дискусију и гласање на истој.
Рецитал 9	Учешће на седницама скупштине без физичког присуства, укључујући и учешће путем електронских средстава комуникације, може бити ограничено само у погледу идентификације акционара и сигурности везе.
Рецитал 10	Потребно је укинути препреке у погледу гласања преко пуномоћника које овај тип гласања чини неефикасним и скупим, као и успоставити ефикасне механизме који ће предупредити злоупотребу овог права.
Рецитал 13	Резултати гласања за одлуке скупштине морају се рачунати путем метода које обезбеђују поштовање воље акционара који су гласали и морају се учинити транспарентним макар на сајту акционарског друштва (минимални захтев транспарентности).
Члан 4, став б	Државе чланице ће обезбедити да компаније најмање 21 дан пред седницу скупштине објаве информације о укупном броју акција и броју акција с правом гласа на дан сазивања.
Члан 7, став б	Државе чланице ће обезбедити да се право учествовања и гласања на седницама скупштине не условљава од стране компанија похрањивањем, трансферисањем или регистрацијом акција код других правних или физичких лица пре седница скупштине.
Члан 10	Сваки акционар има право да га на седницама скупштине заступа било које физичко и правно лице које је у погледу права изједначено с акционарем.
Члан 13	Државе чланице ће омогућити компанијама да својим члановима понуде могућност гласања писаним путем пре седнице скупштине када ово право може да буде условљено само питањима идентификације акционара и мора бити пропорционално циљу ограничења.

⁴³ Директива о правима акционара, рецитал 1-3.

Члан 14, став 1 и 2	Друштва ће обезбедити да се објаве информације о броју акција које су гласале за предлог одлуке која је усвојена, проценту капитала који представљају, укупном броју валидних гласова, укупном броју гласова за, против и, где је то случај, броју уздржаних акционара и то у року од највише 15 дана након одржавања седнице.
------------------------	--

Као што је видљиво из табеле, Директива прописује значајне гаранције заштите права акционара, пре свега у погледу транспарентности одлука и могућности остваривања права гласа у одсуству, што је, свакако, позитивно утицало на подстицање активнијег учешћа акционара у доношењу одлука на територији ЕУ. Међутим, најновије анализе показују забрињавајуће податке везано за будућу улогу скупштине као *форума* где се расправља, а потом и доносе одлуке од највишег значаја за друштво – где се преговара о важним одлукама управљања и пословања. Професор Ван дер Елст у својој студији о коришћењу права гласа акционара у француским компанијама наглашава да није јасно који је значај и које су последице вршења права гласа у одсуству, и наводи да се поставља питања на који начин акционари у тим условима комуницирају с другим акционарима јер скупштина тако престаје да буде место размене мишљења и интеракције између њих.⁴⁴ Његови резултати показују да, иако је број акционара који учествују у раду скупштине порастао за 15% у односу на 2007. годину, истовремено убрзано опада проценат акционара који *физички* учествују на седници скупштине, такође у износу од 15%, али у односу на 2011. годину.⁴⁵ Дакле, истовремено с повећањем партиципације, јавља се потенцијални проблем слабљења скупштине као органа друштва и акционарске интеракције, пре свега због све ширег учешћа и гласања акционара у одсуству.

9.4 Одлука скупштине акционарског друштва

9.4.1 Појам, форма и садржина одлуке

Одлука је заједнички појам за појединачне акте које доносе сви органи акционарског друштва приликом изјашњавања и извршавања задатака у оквиру својих законом и статутом одређених надлежности. У прилог овој тврдњи говори и члан 33 ЗПД-а, који предвиђа да је заступник друштва дужан да се придржава ограничења овлашћења у складу с актима и одлукама *надлежних органа друштва*. Осим тога, у различитим одредбама закона говори се о одлукама надзорног одбора,⁴⁶ одбора директора⁴⁷ и, наравно, скупштине⁴⁸ друштва. Сличне одредбе

⁴⁴ Christoph Van der Elst, "Shareholder Engagement and Shareholder Voting Modes: Two of a Different Kind", *European Corporate Governance Institute (ECGI) – Law Working Paper*, No. 435/2019, Tilburg Law School Research Paper Forthcoming, January 27, 2019, 6.

⁴⁵ *Idem*, 12.

⁴⁶ ЗПД, чл. 422, ст. 5; чл. 427, ст. 1, тач. 7; чл. 429, ст. 6 и др.

⁴⁷ ЗПД, чл. 388, ст. 4.

⁴⁸ ЗПД, чл. 363; чл. 376; чл. 385 и др.

садржи и немачки Акцијски закон, који на различитим местима помиње одлуке скупштине и одлуке надзорног одбора.⁴⁹

Ипак, одлуке скупштине поседују карактеристике који их разликују у односу на одлуке других органа друштва. Пре свега, ове одлуке доносе акционари прописаном већином – сагласношћу воља одређеног броја чланова друштва. Друго, ове одлуке се доносе вршењем права гласа, које је начелно гарантовано свим власницима акција с правом гласа. Надаље, предлози одлука скупштине се утврђују од стране другог органа, мада је остављена и могућност подношења противпредлога и нових предлога од стране акционара. И напослетку – одлуке скупштине захтевају извршење од стране других органа управљања. У теорији се истиче да је одлука скупштине акт формирања и изражавања корпорацијске воље сагласношћу изјава чланова друштва.⁵⁰

У погледу форме одлуке постоје извесне недоумице. Оне се, без икакве сумње, доносе у писаној форми имајући у виду прописе о обавези чувања одлука као аката и докумената друштва у одређеном временском периоду из разлога контроле и правне сигурности.⁵¹ Међутим, поставља се питање да ли се одлуке доносе и похрањују као одвојени, посебни акти, или као саставни део записника са седнице скупштине.

О уношењу одлуке у записник говори се као о конститутивном елементу настанка.⁵² Немачки Акцијски закон садржи норму да се одлуке скупштине уносе у записник који се саставља у форми нотарског записа и који садржи све релевантне информације за гласање и доношење одлуке.⁵³ Слична правила садржи и хрватско законодавство.⁵⁴ Српски закон пак прописује да се одлуке скупштине, заједно с другим информацијама везано за ток расправе, присутна лица и гласање, уносе у записник који се сачињава у року од 8 дана од одржавања седница скупштине.⁵⁵

За разлику од решења из Немачке и Хрватске, ЗПД не садржи изричито правило о нотаризовању записника са седнице скупштине, већ прописује да записник потписују председник (који и одговара за садржину документа), записничари и чланови комисије за гласање. Ипак, не треба изгубити из вида ни чињеницу да Закон о јавном бележничтву⁵⁶ дозвољава могућност јавнобележничког записника са скупштине акционарског друштва. Овај квалификовани облик може имати записник с оснивачке или друге скупштине, али само код акционарског друштва које има више од 100 чланова и то искључиво када је таква могућност изричито прописана оснивачким актом.⁵⁷

⁴⁹ AktG §89 (1), §108, §287 и др.

⁵⁰ Зоран Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 6.

⁵¹ Чл. 464 ЗПД-а предвиђа обавезу друштва да чува трајно записнике са седница друштва и одлуке скупштине друштва; UK Companies Act 2006 (с46), у члану 355 (ст. 1 и 2) садржи одредбе о обавезном чувању записника са седница скупштине и одлука донетих ван седнице најмање 10 година након доношења.

⁵² З. Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 6.

⁵³ AktG § 130.

⁵⁴ ZTD, čl. 286.

⁵⁵ ЗПД, чл. 363.

⁵⁶ Закон о јавном бележничтву, („Сл. гласник РС“, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - др. закон, 93/2014 - др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015), даље у тексту: ЗЈБ.

⁵⁷ ЗЈБ, чл. 86. ст.1.

Као што смо већ навели, српски закон, као уосталом ни други анализирани европски закони, не садржи изричите норме о форми одлука скупштине, сем детаљног регулисања поступка уношења одлуке у записник. Како бисмо стекли прецизнији увид о форми одлуке скупштине, анализирали смо логички и језички друге норме ЗПД-а, као и праксу привредних друштава у Србији. Члан 356 ЗПД-а, код резултата гласања, наводи обавезу јавног акционарског друштва да у року од три дана од доношења *објави одлуке* и резултате гласања (не и записник са седнице), што упућује на то да је реч о одвојеним документима. Осим тога, ЗПД нормира и обавезу трајног чувања записника и *одлука скупштине* друштва као засебних докумената.⁵⁸ Исте резултате је показала и анализа 50 одлука из праксе привредних друштава Србије коју смо спровели ради разрешења уочене недоумице. Потврђује се претпоставка да је реч о засебним документима с посебном и одвојеном садржином. Одлуке се у српској пракси најчешће објављују у форми посебног акта под именима *одлука, извод из записника* или *обавештење о усвојеној одлуци*.

Садржина скупштинске одлуке се у српском праву, по правилу, не утврђује на основу закона. Изузетак представљају најзначајније одлуке које суштински утичу на пословање и економски положај акционара у друштву, попут одлуке скупштине о стицању и располагању имовином велике вредности,⁵⁹ одлуке о одобрењу стицања сопствених акција,⁶⁰ одлуке о повећању основног капитала новим улозима⁶¹ и друге, за које ЗПД изричито прописује обавезне елементе садржине. У случају да ове одлуке не садрже прописане делове, чини нам се да би то представљао основ за покретање тужбе за побијање одлуке скупштине у српском праву, односно за утврђење ништавости – у системима који познају овај институт.

У другим случајевима је садржина одлуке условљена питањем из надлежности скупштине о ком се одлучује и природом одлука које она доноси, о чему је већ било речи. На основу анализе примера из праксе компанија Србије, можемо закључити да су одлуке ограничене у погледу садржаја и да поседују скромне информације о *поступку доношења и дејству*:

• Одлуке се доносе на званичним меморандумима компанија или уз назначење основних информација о привредном друштву чија скупштина доноси акте у питању.
• Одлуке се заводе као званични документи привредног друштва и потписује их председник скупштине.⁶²

⁵⁸ Вид. ЗПД, чл. 464, ст. 1, тач. 5.

⁵⁹ Вид. ЗПД, чл. 471, ст.1

⁶⁰ Вид. ЗПД, чл. 282, ст. 3.

⁶¹ Вид. ЗПД, чл.296.

⁶² Питање потписивања одлука скупштине није регулисано на основу законских норми ЗПД-а. Ипак се чини логичним да председник потписује одлуке, имајући у виду његове надлежности у вези с утврђивањем резултата гласања и старања о реду на седници скупштине.

<ul style="list-style-type: none"> • Текст одлука је концизан и садржи информације о изреци одлуке, као и назначење времена и места доношења.
<ul style="list-style-type: none"> • Већина анализираних одлука садржи информације о ступању на снагу. У већини случајева одлука ступа на снагу <i>одмах или даном доношења</i>.
<ul style="list-style-type: none"> • Готово ниједна одлука не садржи податке о броју гласова, кворуму за одлучивање и друге детаље везано за гласање.
<ul style="list-style-type: none"> • Код предлога усвајања аката у друштву – примера ради, пословника о раду скупштине – уз предлог одлуке доставља се и предлог текста акта који се усваја.
<ul style="list-style-type: none"> • Код захтевнијих и значајнијих одлука у друштву, садржај је детаљније регулисан одлукама.
<ul style="list-style-type: none"> • Постоје плурализам форми и садржинске разлике у пракси које су резултат законске дерегулације. Отуда је уочена и потреба за регулисањем ове области и стварањем униформних правила у погледу садржине и форме која би омогућила и лакшу контролу аката и њихову доступност акционарима.

9.4.2 Кворум и већина за доношење одлука

Два питања су од посебног значаја за настанак и правну ваљаност одлука скупштине акционарског друштва. Реч је о захтеву *кворума*, односно цензуса у погледу потребног броја присутних акционара за валидно одлучивање те питању *већине за доношење одлука* скупштине. Оба захтева могу, у случају неправилности, представљати основе за побијање, односно поништај одлука скупштине у правима која познају овај правни режим. Правила везана за кворум и већинско одлучивање нису хармонизована директивама ЕУ, стога за анализу ових питања консултујемо европска законодавства. Како бисмо приказали плурализам и хетерогеност приступа у европским правима, овога пута, осим права Србије, анализирамо законе Хрватске, Шпаније, Словеније, Француске и Словачке који садрже карактеристичне норме при регулисању наведене области.

Питање кворума је у највећем броју законодавстава регулисано на начин да је прописано законско правило које се примењује уколико другачије није предвиђено интерним актима друштва. Изузетак представља хрватски ЗТД, који предвиђа да се ово питање искључиво *може* регулисати статутом, и словачки Трговачки законик, који уопште не регулише ову област. Захтевани кворум у већини европских држава представља натполовична већина од укупног број акционара, али анализирани закони приказују и изузетке: у Шпанији се захтева 25% уписаних акција с правом гласа, док у Француској кворум представља једна петина акција с правом гласа код нејавних друштава.

<p>Хрватска (289 (1))</p> <p>Статутом се може одредити потребан кворум.</p>	<p>Шпанија (чл. 193)</p> <p>Потребан кворум износи 25% акција с правом гласа, ако статутом није предвиђен већи кворум.</p>	<p>Словенија (чл. 510 (2))</p> <p>Захтевана је обична већина, ако није другачије предвиђено оснивачким актом или законом.</p>	<p>Француска (L225-98)</p> <p>Кворум је петина акција. Код нејавних друштава може се другачије предвидети интерним актима.</p>	<p>Словачка</p> <p>Закон не садржи правила о кворуму, стога се питање регулише интерним актима.</p>	<p>Србија (351(1))</p> <p>Кворум је обична већина од укупног броја гласова класе с правом гласа, ако статутом није одређена већа већина.</p>
--	---	--	---	--	---

Питање *већине за доношење* јесте основни предуслов за усвајање предлога одлуке на седници скупштине. У теорији се истиче посебан значај који прописани број гласова за доношење одлуке потенцијално има за заштиту права мањинских акционара. Наиме, полази се од тога да квалификована већина за доношење одлука омогућава повољнији положај и могућност блокаде штетних одлука од стране мањине акционара.⁶³

На бази детаљних анализа прописа у поменутих земљама изводимо следеће закључке у погледу већине за одлучивање:

• Сви анализирани закони садрже претпостављено правило обичне већине за доношење одлука.⁶⁴
• Анализирани прописи предвиђају у истом члану и коректив у постојању могућности да се законом или интерним актима (оснивачким актом или статутом) предвиди посебна, квалификована већина за доношење појединих одлука.
• Сви закони предвиђају случајеве када се за доношење посебно важних одлука предвиђа квалификована (двотрећинска или трочетвртинска) већина гласова акција с правом гласа.

Акционари се о предлогу одлуке од стране органа управљања или других акционара изјашњавају на седницама скупштине. Акционари који гласају писаним путем и учествују на седници и гласају посредством средстава електронске комуникације и путем пуномоћника, сматрају се присутним у контексту утврђивања кворума за рад и већине за одлучивање. Гласање се спроводи по редоследу одлука

⁶³ Синиша Божић, „Прописана већина гласова на скупштинама акционара привредних друштава у функцији заштите права мањинских акционара“, *Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву*, 1/2013, Источно Сарајево, 65.

⁶⁴ ЗПД, чл. 211, ст. 1; ZTD, čl. 290; Commercial code of Slovakia, 186(1); The Corporate Enterprises Act of Spain (Official State Journal (BOE) No. 161, 3 July 2010 fe de errata: Official State Journal (BOE) No. 210, 30 August 2010 (даље у тексту: The Corporate Enterprises Act), Art. 201, para. 1; Code de commerce France (L225-262); Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečišćeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17 in 22/19 – ZPosS, даље у тексту: Zakon o kompanijama Slovenije), čl. 510, st. 2.

који је утврђен дневним редом, након расправе, по правилу јавним изјашњавањем, мада је ово питање махом регулисано оснивачким актима и статутима акционарских друштава. Српски закон садржи претпоставку јавног гласања, али дозвољава и могућност тајног гласања, које се може предвидети интерним актима друштва.⁶⁵ Питање тајног гласања посебно је значајно због могућих злоупотреба права гласа, као и утврђивања основа за побијања, о чему ће бити речи у дискусији о хипотезама. Поменимо на овом месту и то да је у праву Француске предвиђена норма да се непопуњени (бланко) гласачки листићи приликом тајног гласања не узимају у обзир за израчунавање већине за доношење одлука.⁶⁶

Постојање кворума и утврђивање резултата гласања у надлежности је председавајућег скупштине, који потврђује испуњеност ових услова пуноважности одлуке. Одлука је усвојена уколико је за њу гласала прописана већина акционара уз испуњење законом и интерним актима предвиђеног кворума. Тада је реч о позитивној одлуци – предлогу који су акционари прихватили гласањем.⁶⁷

9.4.3 Врсте одлука скупштине

Европска права познају различите поделе одлука скупштине по разноврсним критеријумима. Британско право познаје дистинкцију одлука скупштине по критеријуму потребне већине за доношење одлука. Уколико је за одлуку потребна натполовична већина гласова – реч је о *обичним*⁶⁸ одлукама скупштине, док се одлуке које се усвајају с више од 75% гласова називају *специјалним*⁶⁹ одлукама скупштине. За америчко право карактеристична је подела на *акционарске* и *директорске* одлуке скупштине, код које се као главни критеријум разликовања узима у обзир то ко је предлагач одлуке о којој се гласа – да ли *управа* у оквиру својих надлежности или *акционари* у оквиру остваривања својих мањинских права. И напослетку, поменимо и поделу која је шире прихваћена и у европском праву и у теорији. Реч је о подели на позитивне одлуке – оне којима се скупштина позитивно изјашњава и прихвата предлог одлуке на дневном реду, и негативне одлуке – предлоге које скупштина гласањем одбацује. У теорији⁷⁰ се истиче да и у случају негативног гласања настаје одлука скупштине о одбијању предлога.⁷¹

9.4.4 Правна природа одлука скупштине

Питање правне природе одлука скупштине акционарског друштва веома је осетљиво питање компанијског права јер опредељење за једно од приступа утиче на могућност примене општих правила грађанског права у области побијања одлука

⁶⁵ ЗПД, 360, 1-3.

⁶⁶ Code de commerce France, L225-262 (2,3).

⁶⁷ Дара Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 26.

⁶⁸ UK Company Act 2006, 282 (1).

⁶⁹ *Idem*, 283 (1).

⁷⁰ З. Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 8.

⁷¹ Ово отвара питање могућности побијања оваквих одлука, стога ће се ова тема анализирати у одговарајућим секцијама рада.

скупштине акционарских друштава.⁷² Ово питање посебно добија на значају у правима која не садрже потпуну регулативу о правним недостацима одлука скупштине, какав је случај и с правом Србије. Наиме, за разлику од већине европских закона, ЗПД не регулише правни режим ништавих одлука, осим што на појединим местима у закону помиње ништаве одлуке *suo loco*. Дакле, мимо наведених појединачних случајева ништавости, српско компанијско право не познаје ни опште основе ништавости као ни регулативу која регулише сам поступак утврђења скупштинских одлука ништавим. На тај начин је правни режим ништавих одлука, као што с наводи у српској компанијскоправној торији, потпуно елиминисан из правног система.⁷³ То надаље отвара питање могућег преузимања правног режима ништавости из грађанског права, односно, примене одредаба ЗОО у поступку утврђења ништавости скупштинских одлука.

У компанијскоправној теорији су најзаступљенија два становишта везано за правну природу скупштинске одлуке.

Прво схватање је утемељено на идеји да одлука скупштине представља *корпоративни акт* којим се регулишу питања из њене надлежности као органа привредног друштва. Реч је, дакле, о појединачном акту који представља израз воље друштва, а не акционара који несумњиво чине скупштину као једини орган у коме директно учествују. На тај начин се, посредством скупштинских одлука, изражава воља акционара као инвеститора у друштву. Без обзира на то што скупштина има надлежност да одлучује о најважнијим питањима у компанији, значај одлука се прихватањем овог става у вези са правном природом скупштинских одлука – релативизује. Наиме, према овом становишту, скупштинска одлука има искључиво интерно правно дејство између акционара и компаније, односно између самих акционара и не утиче на права трећих лица, чиме се истовремено негира и аналогија одлука скупштине с другим сродним институтима грађанског права.

С обзиром на речено, заступници овог становишта сматрају да у погледу правне ваљаности одлука скупштине има места примени само и искључиво компанијског права и аутономних аката друштава, а не и општих правила грађанског права. Чини се да је пратећи ово схватање правне природе скупштинске одлуке довела до, чини се општеприхваћеног става у судској пракси да је ЗПД једини основ за вођење поступка утврђења правних недостатака скупштинских одлука (о чему ће бити више речи у наредним поглављима). У теорији се овакав став судске праксе у Србији оцењује као неправилан.⁷⁴ Дакле, иако правна теорија у Србији заузима став да се у одсуству посебних правила компанијског права примењују општа правила ЗОО, судска пракса заузима супротан (или макар различити став) и темељи неколико својих пресуда на схватању да се на питања

⁷² Вид. Зоран Арсић, Владимир Марјански, "Право привредних друштава", Нови Сад, 2013, стр. 121.

⁷³ Дијана Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4-6/2012, Београд, 133.

⁷⁴ Ибидем.

побојности и ништавости скупштинских одлука примењују искључиво правила ЗПД-а.⁷⁵

Други приступ подразумева схватање теоретичара да је одлука вишестрани правни посао своје врсте (*lat. sui generis*) на који се примењују посебна правила рушљивости (побојности) и ништавости, јер је реч о посебним режимима у односу на општи режим манљивих послова уговорног права.⁷⁶ Међутим, како је реч о правном послу, у одсуству посебних норми које регулишу поједина питања ништавости или побојности скупштинских одлука има места примени општих правила облигационог права. Односно, у случају да ЗПД као посебни правни акт не регулише поједина питања везано за побојност или ништавост скупштинских одлука, примењују се правила облигационог права о ништавости и рушљивости правних послова. За наведени став и даље не постоји потврда у судској пракси српских судова, о чему ће бити речи у даљим излагањима.

У вези са наведеним, чини нам се исправним став професора Арсића, који закључује, позивајући се на ставове из немачке правне теорије да управо посебан правни режим рушљивости и ништавости одлука скупштине конституише посебност скупштинске одлуке као правног посла – *sui generis*. Ова одступања од општих правила ништавости и рушљивости код скупштинских одлука успостављена су, чини нам се, због специфичности компанијског права, и то понајпре како би се осигурало поверење у правни промет, законитост и ефикасност пословања привредних друштава, као и правна сигурност и заштита права акционара и интереса компаније.⁷⁷ Како ћемо видети у наредним поглављима, на сличним ставовима су и судови засновали своје одлуке у неколико предмета, где се поставило питање могуће примене општих норми грађанског права везано за рушљивост и ништавост правних послова.

9.4.5 Ступање одлука на снагу

Основно је правило да одлука ступа на снагу даном доношења. Могуће је пак да одлука ступи на снагу неког другог датума који се наводи у самој одлуци. Поједине одлуке захтевају регистрацију на основу закона, стога производе правно дејство тек након регистрације, односно, уколико не буду регистроване у законом прописаном року, оне постају ништаве.⁷⁸ У изузетним случајевима, сам закон прописује одложено дејство одлука. Такав је случај у ЗПД-у код права на откуп акција несагласног акционара – када одлука која активира право несагласног акционара производи правно дејство тек подношењем писане изјаве председника одбора да су све обавезе друштва према несагласном акционару испуњене, односно

⁷⁵ Решење Привредног апелационог суда, Пж. 7251/11 од 20. 10. 2011; Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 144/2010 од 17. 3. 2010. године – *судска пракса привредних судова – Билтен бр. 4/2010*.

⁷⁶ З. Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 8.

⁷⁷ За додатне информације о правној природи скупштинских одлука вид. Владимир Марјански, „Одлука о повећању основног капитала друштва са ограниченом одговорношћу новим улозима“, *Зборник радова правног факултета у Новом Саду*, вол. 51, бр. 3-1, стр. 756.

⁷⁸ ЗПД, чл. 294, ст. 3; 314, ст. 4 и др.

да није било несагласних акционара.⁷⁹ Сличан је и случај одлуке о статусној промени из члана 499, став 1 – када се захтева испуњеност посебних додатних услова за ваљаност овог акта. Шпански закон, с друге стране, садржи правило по којем се све одлуке уносе у записник, који се мора усвојити или на крају седнице или најкасније у року од 15 дана од одржавања седнице, а тек након тог усвајања може се приступити извршењу одлука.⁸⁰

Након ступања на снагу, одлуке се достављају органима управљања на извршење. Овакве норме садрже и европски и српски прописи компанијског права. Обавеза менаџмента компаније да извршава одлуке скупштине које спадају у њену надлежност предвиђена је изричитом нормом немачког Закона о акцијама.⁸¹ У Словачкој је предвиђено правило да чланови одбора у року од 30 дана од одржавања седнице скупштине извршавају одлуке скупштине из записника.⁸²

У праву Србије, одбор директора у једнодомном управљању, односно извршни одбор у дводомном, има обавезу не само да утврђују дневни ред с предлозима одлука за скупштину него и обавезу извршавања одлука скупштине.⁸³ Отуда се и у Србији и у готово свим европским законима дозвољава могућност побијања одлуке скупштине и члановима управе акционарског друштва, јер се конституише њихова одговорност, управо због обавеза извршења одлука скупштине.

На бази до сада наведеног, покушаћемо да изведемо дефиницију одлуке скупштине као основног појма истраживања:

Одлука је акт који доноси скупштина акционарског друштва којим се одлучује о питањима из законске и статутарне надлежности скупштине, прописаном већином гласова за конкретну одлуку која ступа на снагу, по правилу даном доношења или другим датумом одређеним законом или самом одлуком, а извршава се од стране органа управљања друштвом. Овим актом се усваја или одбија предлог одлуке од стране управе друштва и других акционара и формулише воља друштва о питањима од високог значаја за управљање и законитост рада друштва.

⁷⁹ ЗПД, чл. 474, ст. 3.

⁸⁰ The Corporate Enterprises Act, art. 202.

⁸¹ AktG, § 83 (2).

⁸² Commercial code of Slovakia, sec. 189, para. 1.

⁸³ ЗПД, чл. 398, ст. 1, тач. 8 и тач. 16; ЗПД, чл. 427, ст. 4 и 6.

ДИСКУСИЈА

1. Хипотеза I – Основи побијања скупштинских одлука

Побијање одлука скупштине акционарских друштава у праву Србије, Европске уније, и праву појединих држава чланица условљено је наступањем законом предвиђених основа и поштовањем начела забране злоупотребе права.

1.1 *Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања*

Побијање одлуке скупштине једно је од кључних управљачких права којим се контролише законитост одлука скупштине акционарског друштва. Ово право овлашћени имаоци користе када желе да спрече негативна дејства незаконитих одлука скупштине и обезбеде заштиту права и законит рад друштва. Имајући у виду наведени значај, наша почетна хипотеза испитује основе под којим се ово право остварује у законодавству Србије и другим европским законима.

Доступна литература, законодавства и судска пракса анализирају се како би се утврдили наведени основи за вршење права и разноврсни приступи који се у том смислу примењују у европским правима. Ово је посебно значајно имајући у виду да право на побијање припада потенцијално великом броју субјеката, стога би одсуство прецизне регулативе у погледу услова коришћења могло да доведе да огромног броја тужби, које би претиле да угрозе и потенцијално парализу пословање акционарског друштва.

У вези с темом правне сигурности и ефикасног и законитог рада акционарског друштва поставља се и питање *граница* вршења права акционара на побијање одлуке. Стога се, у оквиру овог сегмента хипотезе анализирају границе вршења права и могући правни инструменти законодавстава држава чланица Европске уније који спречавају да се ово право злоупотреби. Смисао и сврха побијања је законит рад и заштита права и интереса чланова друштва, стога је, сматрамо, целисходно проучити механизме који омогућују да се ово право користи искључиво у интересу друштва и свих чланова. Ово је посебно значајно како би се предупредила тенденција да се право претвори у своју супротност и користи ради остваривања индивидуалних интереса овлашћеника, као метод притиска или с циљем да се проузрокују штете другим акционарима и друштву.

С обзиром на све досад наведено, наша је почетна хипотеза да је право на побијање одлука скупштине акционарских друштава условљено наступањем, императивним нормама успостављених основа⁸⁴ који омогућују успешно побијање одлуке која садржи одређене недостатке. Тек ако и када се ови основи испуне, овлашћеном имаоцу се активира субјективно право на побијање одлуке скупштине, која је донесена уз повреду прописа. На тај начин се обезбеђује баланс између: а) законитих интереса ималаца права на побијање друштва; б) интереса друштва и чланова, и в) интереса законитог и целисходног рада компаније у питању.

⁸⁴ У правној литератури се користе и изрази: „разлози“, „критеријуми“ и „услови“. Ми смо се определили за израз „основи“, имајући у виду његов еквивалент у енглеском језику (енгл. Grounds).

1.2 Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе

Назив извора	Да ли је извор коришћен за доказивање хипотезе?	Форма и обим коришћења извора
Правна теорија	Да	За потребе доказивања ове хипотезе проучавали смо научне анализе 20 аутора који се баве предметним питањем у 6 држава ЕУ: Грчкој, Луксембургу, Пољској, Румунији, Француској, Хрватској, као и у праву Србије.
Компанијско право ЕУ ⁸⁵	Не	Компанијски кодекс ЕУ, као ни директиве у области компанијског права, не садрже норме везано за побијање одлука скупштине акционарских друштава. Ипак, ови прописи садрже бројне одредбе које су индиректно значајне за проучавање предметне материје, о чему ће бити речи у наредним поглављима.
Кодекси корпоративног управљања ЕУ ⁸⁶	Не	Ниједан од 29 кодекса корпоративног управљања држава чланица ЕУ не садржи одредбе везано за услове побијања одлука скупштине.
Законодавства држава ЕУ ⁸⁷	Да	За потребе доказивања ове хипотезе анализира се 7 закона држава чланица ЕУ у односу према српском ЗПД-у. Реч је о законима Данске, Естоније, Литваније, Немачке, Португалије, Словеније и Холандије.
Судска пракса	Да	Анализирају се примери из праксе редовних и виших судова Србије, Хрватске, Немачке и Црне Горе у вези с предметом доказивања.
Корпоративна пракса ⁸⁸	Да	Анализирају се могући примери у пракси рада акционарских друштава, тужбе и документа који су значајни за анализу хипотетичког питања.

⁸⁵ Према званичним подацима органа ЕУ доступним на веб-сајту: www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/35/company-law (посећен: 26. 12. 2019. године), Европско компанијско право је „делимично кодификовано“ доношењем директиве 2017/1132, која се бави одређеним питањима компанијског права на територији ЕУ. Државе чланице, према овом извору, доносе засебне акте којима регулишу питања компанијског права, али се ти прописи периодично хармонизују с директивама и препорукама ЕУ у овој области.

⁸⁶ Реч је о актима које доносе државни органи и берзе акција који садрже препоруке добре праксе корпоративног управљања и представљају допуну постојећих прописа који се, по правилу, примењују по принципу „примени или објасни“ и извештавању скупштине о примени препорука у свакодневном раду компанија од стране органа управљања.

⁸⁷ Под овим појмом подразумевамо различите законске прописе држава ЕУ које регулишу материју од значаја за хипотезу.

⁸⁸ Овај термин се односи на документа и примере из праксе рада акционарских друштава у Србији и Европској унији који се користе за предметне анализе.

1.3 Право на побијање одлука скупштине

Пре него што се упустимо у доказивање тврдњи из хипотезе, желимо да истакнемо одређене термилошке напомене у вези с појмом побијања одлука скупштине и односом побијања према другим сродним институтима. Дакле, осим тежње да изведемо дефиницију овог права, анализираћемо га и у односу према појму ништавости и институту рушљивости из облигационог права.

1.3.1 Појам и основни елементи

Дакле, два су кључна елемента појма права на побијање скупштинских одлука – *право* и *побијање*. Право на побијање јесте *субјективно право*, односно на закону засновано овлашћење или дозвола да се овлашћеник понаша на одређени начин, тј., у овом случају, да побија одлуку скупштине привредног друштва. Ово субјективно право је специфично због вишеструког законског ограничења и то у погледу различитих аспеката вршења:

• Законима су предвиђени преклузивни рокови за коришћење протеклом којих овлашћеник губи право на побијање одлуке, чиме она постаје трајно пуноважна чак и у случају постојања незаконитости.⁸⁹ Реч је о томе да се из разлога правне сигурности мора успоставити извесност у погледу правног односа који је од посебног интереса за повериоце и трећа лица у погледу пословања компаније.
• Форма остваривања права је одређена на основу закона, те се оно остварује искључиво судским путем – подношењем тужбе.⁹⁰ Отуда се у теорији наводи да је ово право последица дешавања на скупштини акционарског друштва, те да има екс-пост карактер.⁹¹ Право на побијање је једно од управљачких права акционара које се остварује изван седнице скупштине друштва.
• Сматрамо да се ово право може користити само и искључиво уколико наступе законом предвиђени основи, док већина европских закона прописује и случајеве када је ово право искључено, чак и када су основи наступили. Реч је о правилима која предвиђају законску претпоставку повреде мањег значаја или захтевају постојање каузалитета између повреде прописа и настанка штете.⁹²
• Поједини аутори у српском праву истичу и да је реч о ванредном правном средству, објашњавајући разлоге зашто ова тужба не одлаже извршење и регистрацију одлуке.⁹³
• Тужба за побијање одлука се подиже против друштва, које је увек пасивно легитимисано у поступку оспоравања одлука скупштине.

⁸⁹ ЗПД, чл. 376, ст. 2; AktG, § 246 и др.

⁹⁰ Commercial code of Slovakia, sec.130; The Swedish Companies Act, sec. 50 и др.

⁹¹ Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 28.

⁹² ЗПД, чл. 381.

⁹³ Златко Стефановић, Бојан Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 347.

У теорији се наводи и то да је право на побијање одлука помоћно право акционара код којег је, за разлику од главних управљачких права, у потпуности примењен принцип једнакости акционара. Наиме, ово право се гарантује акционарима, не у односу на процентуално учешће у основном капиталу него сваком акционару појединачно и то под једнаким условима.⁹⁴

Етимологија речи *побијање* упућује на природу овог права овлашћеника. Побиање представља држање лица које се састоји у оспоравању или оповргавању радњи, аката или тврдњи других. У том контексту побијање одлуке скупштине може се посматрати као оспоравање законитости одлуке која је донета. Главни циљ и мотив овог оспоравања јесте стављање одлуке ван снаге и поништавање правног дејства које одлука производи или би произвела у будућности, како би се заштитили на закону засновани интереси овлашћеника права и обезбедио законит рад органа акционарског друштва.

Имајући у виду све до сада речено, закључујемо да је право на побијање одлука скупштине акционарских друштава:

На закону засновано субјективно право имаоца да у прописима предвиђеном року, у случају наступања законских основа, поднесу тужбу надлежном суду против друштва чија је скупштина донела спорну одлуку, с циљем утврђивања незаконитости и стављања одлуке ван снаге, како би се обезбедили законит и неометан рад друштва и заштита права и интереса акционара и других овлашћеника.

1.3.2 Побојност или ништавост одлука скупштине друштва – значај и критеријуми дистинкције у теорији компанијског права

Побијање и ништавост су важни инструменти контроле скупштине, који добијају посебну важност у спречавању злоупотребе контролног акционара када рад скупштине и одлуке усмеравају ка испуњењу својих себичних интереса.⁹⁵ С друге стране, поједини аутори истичу да је побојност одлука правило, док је ништавост изузетак.⁹⁶ У хрватској теорији се закључује да, зависно од врсте неправилности, одлуке могу да доведу до различитих *правних последица*, не само у односу на саму одлуку него и по *односе између чланова друштва и односе с трећим лицима*.⁹⁷ Питање дистинкције ништавости и побојности добија на актуелности и због проблема у судској примени законских одредаба држава које познају оба правна режима, јер се показало да је *тешко* са сигурношћу утврдити да ли је реч о

⁹⁴ Зоран Арсић, „Право на једнак третман акционара“, *Право и привреда*, 5–8/2004, Београд, 84.

⁹⁵ Вид. Дијана Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 132.

⁹⁶ Вид. Јакша Барбић, *Pravo društava. Knjiga druga: Društva kapitala*, peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb 2010, 177.

⁹⁷ Вид. Lidija Šimunović, „Procesnopravni razlozi ništetnosti odluka skupštine društva s ograničenom odgovornošću – de lege lata vs. de lege ferenda“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991) 38–2/2017, Rijeka, 804.

разлозима ништавости или побојности одлука.⁹⁸ Осим тога, може се догодити да једна одлука скупштине садржи више врста недостатака који је чине и ништавом и побојном истовремено.⁹⁹

Расправљајући о линији разграничења између ништавих и побојних одлука, у хрватској теорији се полази од предмета правне заштите, те закључује да ништавост постоји кад се јавни интереси и интереси поверилаца штите императивним правним нормама.¹⁰⁰ Насупрот томе, сматра се да су побојне оне одлуке у којима постоји повреда диспозитивним нормама и интерним актима друштва заштићеног приватноправног интереса и да то представља „лакши облик неваљаности одлука скупштине компаније“.¹⁰¹

Како бисмо стекли увид у теоријске ставове везано за критеријуме разликовања, жеља нам је да систематично прикажемо основне карактеристике, начине остваривања права и правне последице обе врсте правних недостатака скупштинских одлука. У табели испод нудимо преглед теоријских ставова о елементима дистинкције ништавости од побојности скупштинских одлука на основу анализираних текстова правних теоретичара, који су учињени по директној аналогiji с разликовањем ништавих и рушљивих правних послова.

Ништавост	Побојност
Тежак облик повреде	Лакши облик повреде
Поведа императивних норми закона	Поведа диспозитивних норми и интерних аката
Поведа јавног или општег интереса или повреда интереса поверилаца	Поведа приватних интереса и права тачно одређеног круга сопственика
Одлука је по закону ништава	Одлука производи правно дејство док се не поништи
Одлука је ништава од доношења (<i>lat. ex nunc</i>)	Одлука је ништава од тренутка поништења (<i>lat. ex tunc</i>)
Истиче се тужбом или на други начин	Истиче се искључиво тужбом
Контролише суд и по службеној дужности	Искључиво по тужби овлашћених лица
Није временски ограничена	Законом прописани рокови
Правно дејство поништења према свима	Правно дејство поништења је корпоративно обавезујуће
Деклараторна тужба	Конститутивна тужба

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Арсен Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, Правни живот, 12/2010, Београд, 23.

¹⁰⁰ L. Šimunović, „Procesnopravni razlozi ništetnosti odluka skupštine društva s ograničenom odgovornošću – de lege lata vs. de lege ferenda“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (1991) 38–2/2017, Rijeka, 804.

¹⁰¹ Idem, 805.

Тужбу може поднети свако заинтересовано лице	Тужбу може поднети ограничени круг субјеката
--	--

Без намере да, на овом месту, улазимо у детаљну анализу основа ништавости, о чему ће бити речи у наредним поглављима, желимо да укажемо на нека значајна одступања од наведених правила дистинкције побојних и ништавих одлука у српској правној регулативи.

• Пре свега, у српском праву се као основ побојности прописују и тежи облици материјалноправних и процесноправних норми ЗПД-а, а не само лакше повреде интерних и дипозитивних норми.¹⁰²
• Поред повреде приватних интереса, основ побијања у ЗПД-у могу бити и повреда јавног интереса или интереса компаније.¹⁰³
• И треће, поред корпоративног дејства поништења, пресуда о поништењу одлуке делује и према трећим лицима, у случају несавесности када губе права која су стекли поништеном одлуком или на основу њеног извршења.¹⁰⁴

1.3.3 Однос побојности према правном институту рушљивости облигационог права

Ништавост и побојност одлука скупштине привредних друштава у српској и хрватској правној теорији најчешће се посматрају кроз аналогију с правилима грађанског права о ништавости и рушљивости правних послова.¹⁰⁵

Тако се у српској теорији истиче да је институт побијања идентичан институту рушљивости ЗОО-а, који дозвољава могућност рушљивости правних послова када је то посебним актима предвиђено.¹⁰⁶ Наводи се и да побојне одлуке производе правно дејство док се *тужбом* (не и приговором) *не огласе без дејства*, пресудом у прописаном поступку.¹⁰⁷

У погледу правног дејства побојних одлука, поједини теоретичари истичу да њихова пуноважност „виси“, све док се успешно не побију или не отпадне разлог њихове побојности, што значи да производе правно дејство.¹⁰⁸ Закључује се и да се побојне одлуке одлуке поништавају пресудом која има *конститутивно* дејство, док је *круг субјеката* који могу захтевати побијање ужи него код ништавих одлука, а

¹⁰² Вид. ЗПД, чл. 376, ст. 1, 4, 5. и 6.

¹⁰³ Вид. ЗПД, чл. 376, ст. 4, 5 и 6.

¹⁰⁴ ЗПД, чл. 379, ст. 3.

¹⁰⁵ Дара Миленовић, „Ништавост и побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни инструктор*, 2012, 22.

¹⁰⁶ Мирко Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 73, 74.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ А. Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, *Правни живот*, 12/2010, Београд, 32.

рокови *рестриктивнији* и то из разлога правне сигурности.¹⁰⁹ Усвајањем тужбе овлашћеног лица од стране суда, побојна одлука постаје *ништава*, према другом ставу из српске теорије, а подизање тужбе је условљено поштовањем *преклузивног рока*.¹¹⁰ Дејство овакве пресуде почиње од тренутка њеног доношења (*ex tunc*) и то према свима (*erga omnes*), и по дејству унутар *корпоративних* односа се изједначава с ништавом одлуком.¹¹¹ С друге стране, закључује се и да је овако поништена одлука без утицаја на пуноважност *облигационоправних односа* између друштва и трећих лица.¹¹²

На овом месту износимо наш став да је побојност, ипак, специфичан правни институт компанијског права који се не може у потпуности изједначити с институтом рушљивости облигационог права, нити уочавамо да за тим постоји нарочита потреба. Специфичност овог правног института се, према нашем мишљењу, огледа у више чињеница. Пре свега, побојност скупштинских одлука наступа због ширег круга основа у српским и другим европским правима у односу на рушљивост, која у српском праву наступа услед мана воље на страни у чијем је интересу установљена. Осим тога, рокови за истицање побојности су, управо због специфичности привредног права, знатно краћи него код рушљивости, док је круг субјеката из истих разлога шире постављен код побојних одлука. О свему наведеном ће бити више речи у наредним поглављима посвећеним основима и роковима побојности и ништавости скупштинских одлука.

1.4 Појам основа побијања у српској и теорији компанијског права држава чланица Европске уније

Европски и српски теоретичари, по правилу, у својим анализама не реферишу директно на питање условљености побијања. Ипак, у највећем броју радова се, макар посредно и спорадично, помиње условљеност права на побијање одлука скупштине акционарског друштва, као и законом предвиђени основи за настанак права.

У српској правној теорији су о наведеним питањима заступљени ставови аутора који користе појам „основи побијања“. У једној од анализа се тако напомиње да су основи за побијање одлука скупштине *предвиђени на основу ЗПД-а*.¹¹³ Истиче се и да је реч о субјективном праву које је ограничено законским нормама које, истовремено, представљају и *гаранцију овлашћења* за побијање одлука скупштине друштва.¹¹⁴ Теоретичари на појединим местима помињу и „случајеве“ побијања,

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 138.

¹¹¹ *Idem*, 139.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ Дара Миленовић, „Право на побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 25.

¹¹⁴ Зоран Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 46.

наводећи да постоје општи и посебни *основи* за побијање одлука скупштине акционарског друштва у праву Србије.¹¹⁵

У старијој правној теорији, аутори су такође користили термин *основа* за побијање одлука према правилима ранијег Закона о предузећима¹¹⁶ („Службени лист СРЈ“, број 29/96). Наводили су да се могу побијати само *незаконите одлуке* скупштине и притом истицали проблем правне несигурности који је постојао због тога што појам (или основи, прим. аут.) незаконитости тада није био изричито прописан законом.¹¹⁷

Поједини аутори наводе и да су побојне одлуке оне које нису ништаве због своје противправности по самом закону, односно оне одлуке које испуњавају *разлоге побојности* који немају непосредно дејство на важење одлука, уколико не буду побијене тужбом.¹¹⁸ У делу српске теорије се наводи и да се побојне одлуке карактеришу повредама које „нису толико тешке“ да би ништавост наступила по закону, него се морају побијати од стране овлашћеног лица у судском поступку.¹¹⁹ Оваква тужба се подноси када су предметне одлуке у супротности са законом и основним актима друштва.¹²⁰

1.5 *Врсте основа побијања одлука у српској и теорији компанијског права држава чланица Европске уније*

Већина европских теоретичара истиче постојање посебних основа¹²¹ које је потребно испунити како би дошло до побијања одлука скупштине акционарских друштава. Ти се основи разликују по *природи, врсти и начину регулисања* у европским компанијским прописима. Како бисмо стекли јаснији увид у приступе европских законодаваца у наведеној области, понудили смо испод кратак преглед теоријских ставова европске правне доктрине.

У српској теорији¹²² се истиче да, према новом ЗПД-у, акционар као тужилац може тражити поништење одлуке (и накнаду штете) уколико наступи било који од следећих пет основа: 1) седница скупштине није била сазвана у складу са законом и статутом; 2) ако је акционар од стране друштва или уз знање органа управљања био онемогућен да учествује на седници скупштине; 3) ако одлука на било који други начин није донета у складу са законом, статутом или пословником; 4) ако је одлука по својој садржини супротна закону и статуту, и 5) ако акционар намерава да вршењем права гласа прибави за себе или треће лице корист, на штету друштва или

¹¹⁵ М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 449.

¹¹⁶ Период важења овог закона био је период најлошије правне регулативе у области побијања одлука скупштине акционарских друштава према општој оцени теоретичара, о чему ће бити речи у даљем излагању.

¹¹⁷ Мирослав Миљковић, „Тужба за поништај незаконите одлуке: према Закону о предузећима“, *Радни односи и управљање: месечни часопис*, 27, 3 (1–6) (1997), Београд–Шабац, 33.

¹¹⁸ Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 27.

¹¹⁹ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 138.

¹²⁰ *Ibidem*.

¹²¹ Иако се за означавање овог појма користе различити називи у европској и српској теорији, о чему је било већ речи.

¹²² З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 345–346.

других акционара.¹²³ Наведимо и то да акционар има право да побија одлуку и у другим случајевима предвиђеним ЗПД-ом.¹²⁴ Закон познаје и додатна ограничења за коришћење права на побијање одлука скупштине. Наиме, право се законом искључује: а) акционару који је престао да буде члан друштва након дана акционара; б) акционару који је гласао за предложену одлуку коју жели да побија и то се може утврдити изводом из записника или из извештаја комисије за гласање, и в) акционару који побија одлуку по основу онемогућавања учешћа, а присуствовао је наведеној седници скупштине.¹²⁵ Законом су предвиђени и такозвани *критеријуми релевантности* – где је наведено седам разлога због којих је суд дужан да одбије тужбу за побијања одлука скупштине друштва у случају њиховог наступања.¹²⁶

У хрватској литератури се наводи да Закон о трговачким друштвима одређује услове за побијање одлука с обзиром на то да је потребно спречити „неограничену неизвесност“ у погледу њихове ваљаности, јер повреде које их погађају нису посебно тешке (за разлику од ништавих одлука које познаје право Хрватске, прим. аут.).¹²⁷ Основи за побијање су ваљани уколико су *противни закону или статуту*, а истиче се да одлуке нису побојне у случају да су донесене супротно интерним уговорима акционара и/или друштва и узансама и добрим обичајима.¹²⁸ Наводи се и то да су могуће две врсте основа за побијање – због повреде поступка доношења одлуке или да је сам садржај одлуке супротан закону или статуту.¹²⁹

С тим у вези, академик Барбић у својој анализи процесних питања побијања описује потенцијално могуће повреде поступка доношења одлука које доводе до њихове побојности: а) повреда правила о сазивању главне скупштине, ако није уклоњено уписом чланова у регистар; б) сазивање на недозвољеном месту; в) сазивање од стране мањине акционара без сагласности суда; г) непоштовање рока сазивања; д) сазивање у невреме; ђ) повреда правила о објављивању предлога одлука; е) изостанак информисања акционара и чланова управе, и ж) изостанак извештаја о односима с повезаним друштвима.¹³⁰

Према становишту француске теорије, скупштинске одлуке се у овој земљи могу побијати уколико су постојали недостаци у погледу формалности везано за сазивање скупштине друштва који су утицали на могућност припреме акционара за учешће на седници и гласање.¹³¹ У Грчкој су, с друге стране, побојне одлуке у случајевима када акционар није добио тражену информацију од органа управљања

¹²³ Наведени аутори истичу да је овде реч о проблематичном основу, имајући у виду да се захтева само намера за прибављање користи и то само једног акционара, што може довести до великог броја неоснованих тужби, зато сматрају да је потребно ограничити овај основ само на случајеве деликтне и уговорне одговорности.

¹²⁴ ЗПД, чл. 376, ст 2. тач. 6.

¹²⁵ М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 449.

¹²⁶ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 144.

¹²⁷ Antonio Buktenica, „Ništetnost i pobojnost odluka glavne skupštine“, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, 2018, 26, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:681531>, 03. 01. 2020.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ *Idem*, 26.

¹³⁰ J. Barbić, *Pravo društava. Knjiga druga: Društva kapitala*, peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb 2010, 1330.

¹³¹ Teo Doremus, Antoine Canet, “Meetings of Shareholders – A French and Greek Comparative Study”, 11, https://www.academia.edu/11991962/General_meetings_of_Shareholders_-_A_French_and_Greek_Comparative_Study, 03. 01. 2020.

или када су постојале неправилности приликом усвајања финансијског извештаја компаније.¹³²

Акционари у Луксембургу могу побијати одлуке скупштине друштва из пет разлога изричито наведених у Закону о комерцијалним компанијама.¹³³ Први разлог се тиче *процедуралних нерегуларности*, односно нерегуларности током сазивања и организације седнице скупштине друштва.¹³⁴ Надаље, разлог за побијање постоји и у случају неправилности приликом самог поступка седнице скупштине и разматрању питања која се нису налазила на дневном реду скупштине. Трећи разлог се тиче злоупотребе права или „погрешног вршења“. Наиме, злоупотреба права постоји, како аутори наводе, када скупштина доноси одлуке које нису у њеној надлежности, док „погрешно вршење“ представља злоупотребе права од стране већинских акционара.¹³⁵ Затим, разлог за побијање постоји и уколико су коришћена права гласа чије је вршење законом суспендовано те, напослетку, и у другим случајевима у складу с компанијским законом Луксембурга.

Надаље, у праву Румуније је у теорији заузет став да су побојне одлуке супротне статуту. Поједини румунски теоретичари наводе да је ради утврђивање природе основа за побијање неопходно анализирати румунску судску праксу у овој области у одсуству изричитих норми компанијског закона.¹³⁶ Наводи се да су у пракси румунских судова препознати следећи основи за побијање: а) повреда правила сазивања; б) повреда правила места и времена одржавања седнице; в) недостатак свих или појединих елемената сазива, као и у г) случајевима злоупотребе права од стране већинског акционара.¹³⁷

1.6 *Злоупотребе права на побијање у теорији компанијског права европских држава*

Право на побијање скупштинских одлука је, како смо већ закључили, субјективно право овлашћеника којим се контролише законитост одлука скупштине, јединог органа у чијем раду учествују и акционари. Као и свако субјективно право, и право на побијање се може злоупотребити и на тај начин проузроковати штета акционарима и самом друштву, али и штетно утицати на саму организацију и правилан рад овог правног ентитета. Ставовe који поткрепљују наведену тврдњу налазимо у анализама теоретичара у Србији и Европи који су проучавали поменуто питање, а које анализирамо у наставку рада.

¹³² *Idem*, 12.

¹³³ Вид. С. Park, P. Thiebaud, *Shareholders Rights and Obligations, a global handbook*, Luxembourg 2017, 476.

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ *Idem*, 477.

¹³⁶ R.-M. Catea, “Practical aspects regarding the claim for the annulment of the resolutions of the General Meeting of Shareholders, from a substantial and procedural perspective”, *LESIJ – Lex ET Scientia International Journal*, Vol. 24, Issue 2, 2017, Bucharest, 187.

¹³⁷ *Idem*, 185–186.

1.6.1 Злоупотреба права на побијање у теорији српског компанијског права

Када се разматра питање могуће злоупотребе права на побијање одлуке скупштине, у српској теорији се наводи да су европски теоретичари дуго постављали питање да ли је злоупотреба заправо могућа, имајући у виду контролну функцију тужбе за побијање.¹³⁸ Супротно томе, теоретичари у српском праву истичу да су субјективна права овлашћења дата законом која имају свој циљ и намену, а која се тек приликом коришћења могу злоупотребити, односно користити *противно циљу* који је поредак имао у виду признајући субјективно право у питању.¹³⁹ Ово не значи ограничење права овлашћеника, како се даље наводи, већ напротив – гаранцију за њихово мирно вршење.¹⁴⁰

Поједини српски аутори истичу то да се општа забрана злоупотребе права из члана 13 Закона о облигационим односима Србије¹⁴¹ у одсуству посебних одредби ЗПД-а, односи и на управљачко право на побијање одлука скупштине.¹⁴² Дакле, за утврђивање да ли постоји злоупотреба права битно је да ли се тужба користи ради остварења неког другог циља, а не преиспитивања скупштинске одлуке.¹⁴³

Објашњавајући појам злоупотребе овог права, поједини аутори¹⁴⁴ закључују, позивајући се на схватања немачке теорије, да злоупотреба подразумева *нелојално и себично вршење права*, насупрот другом ставу из српске теорије да је злоупотреба права *флагрантни облик кршења начела савесности и поштења*.¹⁴⁵ Уколико за вршење једног права постоји више начина којима се постиже исти циљ, титулар права треба да бира онај начин који је мање штетан за лице погођено вршењем права.¹⁴⁶

1.6.2 Злоупотреба права на побијање у теорији компанијског права држава чланица Европске уније

Како се то примењује у теорији, у оквиру компанијског права ЕУ нису унификована правила везано за обавезу акционара да не злоупотребљавају права у друштву, стога се за регулисање ове области у Европи примењују решења из судске праксе заснована на генералним принципима и одредбама појединих европских

¹³⁸ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 53.

¹³⁹ Драгољуб Стојановић, „Злоупотреба права у нашој теорији, законодавству, и судској пракси“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 9/1997, Ниш, 87–88.

¹⁴⁰ *Idem*, 89.

¹⁴¹ Закон о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља) – даље у тексту: ЗОО.

¹⁴² Вид. Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 39.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 53.

¹⁴⁵ Д. Стојановић, „Злоупотреба права у нашој теорији, законодавству, и судској пракси“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 9/1997, Ниш, 92.

¹⁴⁶ *Idem*, 93.

закона.¹⁴⁷ Као разлог одсуства кодификованих правила ЕУ наводи се да је компанијско право ЕУ окренуто ка побољшању положаја мањинских акционара, те да је област регулисања грађанскоправне одговорности препуштена националним законодавствима.¹⁴⁸

У покушају да дефинише питање злоупотребе права у ЕУ, професор Ленерт наводи да је реч о ситуацији у којој се право врши формално у складу с нормама које га признају, али да је правни учинак у *супротности с циљем (духом) законске нормe*.¹⁴⁹ У таквим случајевима, наводи он, забрана злоупотребе права је *корективни механизам* базиран на начелу владавине права који ће свести право на нормални начин вршења прописан законом.¹⁵⁰

С обзиром на поменуто чињеницу да област није унификована правним инструментима ЕУ, јавља се плурализам приступа приликом регулисања шта је злоупотреба права у различитим европским законодавствима. У неким земљама начело забране злоупотребе права је предвиђено законом, док је у другима настало у оквиру судске праксе. Поједине земље користе тзв. „субјективни тест“ злоупотребе права (где се захтева намера да се нанесе штета), а поједине „објективни тест“ (који се базира на настанку штетних ефеката), док су друге земље прихватиле умерени приступ, који подразумева да је злоупотреба права – „безобзирно“ и „нерезонско“ вршење права од стране овлашћеника.¹⁵¹ Даље се закључује и да Европски суд правде у случају „Димантис“ потврђује „претпоставку злоупотребе права“ уколико акционар употребљава правна средства која узрокују штету законитим интересима других у тој мери да је то „очигледно диспропорционално“ циљу који се желео постићи.¹⁵²

У праву Луксембурга се сматра да злоупотреба права постоји у случају намерне повреде права једнакости акционара или у случају држања и понашања у супротности с корпоративним интересом.¹⁵³ У судској пракси, како наводе луксембуршки теоретичари, поступање суда при утврђивању постојања злоупотребе биће засновано на две кључне ствари – на *интересима компаније* (корпоративном интересу) и *образложењу одлуке* (или радњи, прим. аут.) у питању. Друштво се, како се то истиче у хрватској теорији, оснива ради остваривања заједничког циља, стога акционари самим уласком у друштво прихватају *обавезу деловања* у складу с интересом друштва.¹⁵⁴

У румунском компанијском праву изричито је предвиђено да акционари треба да врше своја права у „*доброј вери*“ и уз поштовање *легитимних интереса* других акционара, док је грађанским кодексом изричито забрањено вршење права

¹⁴⁷ Вид. Pierre-Henri Conac, “The Shareholders’ Duty Not to Abuse Rights”, *Shareholders’ Duties*, (ed. Hanne S. Birkmose), Kluwer Law International, 2017; Nordic & European Company Law Working Paper No. 18-06, 2017, 364-365.

¹⁴⁸ *Ibidem*.

¹⁴⁹ Annekatrien Lenaerts, “The General Principle of the Prohibition of Abuse of Rights: A Critical Position on Its Role in a Codified European Contract Law”, *European Review of Private Law* 6-2010, 1121.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

¹⁵¹ *Idem*, 1126-1127.

¹⁵² *Idem*, 1131.

¹⁵³ Вид. C. Park, P. Thiebaud, *Shareholders Rights and Obligations, a global handbook*, Luxembourg 2017, 477.

¹⁵⁴ Tea Hasić, „Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 34-2/2013, Rijeka, 787.

на штету другог лица или на други „неразуман начин“.¹⁵⁵ Правна теорија је утврдила следеће критеријуме за утврђивање злоупотребе права акционара у Румунији: а) ако се право врши супротно закону или моралу; б) ако се право врши у лошој вери; в) ако се право врши „изнад лимита“; г) ако се право врши у супротности са социјалним и економским циљевима због којих је установљено.¹⁵⁶

Поред принципа утврђених од стране судске праксе и теорије, европска законодавства садрже појединачне норме које су усмерене ка спречавању злоупотреба права на побијање. У хрватској правној теорији се тако наводи да је правило хрватског ЗТД-а по којем се акционар може прикључити као умешач у спор најкасније месец дана након дана објаве у службеном гласнику акционарског друштва, уведено како би се спречило намерно одуговлачење спора због касног приступања парници.¹⁵⁷ Спречавању одуговлачења спора и злоупотребе права служи и одредба ЗТД-а која предвиђа право управе друштва да траже увид и фото-копију тужбе, како би се спречило да се назначењем погрешне адресе – суд принуди да тражи исправак тужбе.¹⁵⁸ Напоменимо и то да је ранији ЗПД садржао појединачне одредбе које су биле директно усмерене ка заштити интереса друштва и других чланова од неоснованих тужби и злоупотребе права.¹⁵⁹

Професорка Хасић истиче начело лојалности акционара као стандард ког се акционари морају придржавати приликом вршења управљачких права.¹⁶⁰ Акционар путем управљачких права може остваривати своје интересе до границе интереса друштва или разумних интереса других акционара.¹⁶¹ Начело лојалности је, према овом ставу, један од појавних израза начела забране злоупотребе права.¹⁶² С тим у вези наводи се да нелојално поступање и злоупотреба права постоји када акционари побијају одлуке само с циљем ометања спровођења „иако знају да је њихов захтев за побијањем неутемељен“.¹⁶³ Начело лојалног поступања наилази на конкретизацију у нормама које садрже европски закони, укључујући и српски, да се одлука може побијати уколико акционар жели да, доношењем одлуке, за себе или треће лице прибави корист на штету друштва или других акционара.¹⁶⁴

¹⁵⁵ Вид. R.-M. Catea, “Practical aspects regarding the claim for the annulment of the resolutions of the General Meeting of Shareholders, from a substantial and procedural perspective”, *LESIJ – Lex ET Scientia International Journal*, Vol. 24, Issue 2, 2017, Bucharest, 186.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ Jakša Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 506.

¹⁵⁸ *Ibidem*.

¹⁵⁹ У овом контексту је писао и професор Савић о решењима ЗПД-а из 2004. године. Наиме, одредбама тог закона је било предвиђено да суд може да наложи тужиоцу да положи средство обезбеђења за потенцијалну штету која би могла настати због неосноване тужбе друштву. Осим тога, било је предвиђено и то да, ако је тужба одбијена због непостојања основа за побијање, настаје солидарна обавеза накнада штете тужилаца уколико су поднели тужбу намерно или из крајње непажње. Вид. Горан Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5–8/2005, Београд, 107–108.

¹⁶⁰ Т. Hasić, „Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 34–2/2013, Rijeka, 798.

¹⁶¹ *Idem*, 799.

¹⁶² *Idem*, 803.

¹⁶³ *Idem*, 800.

¹⁶⁴ ЗПД, чл. 376, ст. 1, тач. 5.

1.6.3 Правне последице злоупотребе права на побијање

У погледу правних последица злоупотреба права на побијање, у српској теорији се истиче да је у случајевима када је парница покренута у другу сврху, а не ради заштите права тужиоца, реч о *привидним парницама* и да би суд такве тужбе требало да сматра недопуштеним и као такве их одбаца.¹⁶⁵ Истиче се и да је терет доказивања да постоји злоупотреба права – на туженом друштву.¹⁶⁶ С друге стране, у хрватској теорији се наводи да у случају настанка штете акционару или друштву због повреде начела лојалности, оштећена страна може тражити накнаду штете, осим ако акционар докаже да је поступао с дужном пажњом.¹⁶⁷ Анализе европске регулативе у области забране злоупотребе права од стране француских теоретичара показују да акционари одговарају за штету која друштву настане услед злоупотребе права, што је потврђено и у пракси судова држава чланица.¹⁶⁸ Напослетку се закључује и то да ће субјективно право у случају да се врши очигледно у супротности с циљем или *диспропорционално* у односу на права других, бити сведено на адекватну меру применом начела забране злоупотребе права.¹⁶⁹

1.7 Побиање одлука скупштине у европским законодавствима

Након кратког прегледа ставова европских теоретичара, приступамо анализи норми европских законодавстава, испитујући да ли она предвиђају *посебне основе* за наступање права на побијање скупштинских одлука, и анализирајући и *природу и врсту* ових основа за вршење права уколико су предвиђени у различитим европским правним системима. Имајући у виду да ова област није унификована нити хармонизирана компанијским правом ЕУ, анализирамо законе седам европских држава – Немачке, Португалије, Холандије, Естоније, Словеније, Данске и Литваније у њиховом односу према српском ЗПД-у, у тежњи да изведемо закључак о доказаности постављене хипотезе путем компаративноправне анализе. Реч је о законима који садрже оригиналне приступе и специфична решења која би потенцијално могла бити примењива и у праву Србије.

1.7.1 Побиање у праву Србије

Правни режим побијања одлука скупштине акционарских друштава у српском праву уређен је одредбама ЗПД-а. Најважнија правна регулатива у овој области садржана је у члановима од 376 до 381 овог Закона. Правна правила која се тичу побијања посебних врста одлука или изузетака од примене општег правног

¹⁶⁵ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 53.

¹⁶⁶ Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 40.

¹⁶⁷ Т. Насић, „Дужност дioničара на лојално поступање према друштву и осталим дioničарима“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 34–2/2013, Rijeka, 806.

¹⁶⁸ Р. Conac, “The Shareholders’ Duty Not to Abuse Rights”, *Shareholders’ Duties*, (ed. Hanne S. Birkmose), Kluwer Law International, 2017; Nordic & European Company Law Working Paper No. 18-06, 2017, 363.

¹⁶⁹ А. Lenaerts, “The General Principle of the Prohibition of Abuse of Rights: A Critical Position on Its Role in a Codified European Contract Law”, *European Review of Private Law* 6-2010, 1146.

режима побијања, садржана су у одвојеним нормама Закона, које регулишу посебне врсте одлука које скупштина доноси.¹⁷⁰

Питање основа побијања је регулисано чланом 376, став 1 ЗПД-а, иако овај члан ни на једном месту не помиње изразе „основ“, „разлог“ или „критеријум“ побијања, који су уобичајени термини коришћени за означавање основа побијања у правној теорији у Србији и региону. Ипак, Закон у члану 381, који детаљно регулише питање „мање значајне“ повреде прописа код којих одлука скупштине *неће бити поништена*, у ставу 1, тачки 4 – помиње синтагму „утврђивање основа за њено побијање“ (одлуке).

1.7.1.1 Општи и посебни основи побијања у ЗПД-у

Чланом 376 ЗПД-а предвиђено је да акционари могу тужбом пред надлежним судом побијати одлуку у шест ситуација (чини нам се – основа) уз навођење условне речи „ако“. Из текста и смисла правне норме произлази да се побијање може вршити под условом наступања наведених шест ситуација које ћемо – у складу с терминологијом рада и у складу с чланом 381 Закона – називати *основима* побијања скупштинских одлука.

Тачка 1 – седница скупштине није била сазвана у складу са законом и статутом

Први основ побијања наступа када скупштинска седница није била сазвана у складу са законом и статутом. Овај основ је увек релевантан када су повређена правила Закона која се тичу рокова, времена и места, начина позивања, објављивања информација, материјала за седницу и других значајних питања уређених Законом на императиван начин.

Што се тиче ситуације када одлука није била сазвана у складу са статутом друштва, не треба изгубити из вида посебне основе искључења побијања скупштинске одлуке предвиђене чл. 381, ст. 1, тач. 1 ЗПД-а. Наиме, ако се одлуком врши *мање значајна* повреда статута, а као резултат одлуке или њеног извршења право овлашћеника на подношење тужбе *није повређено*, или је повређено у *мањој мери*, скупштинска одлука неће бити поништена. Закон не наводи дефиницију нити одређење стандарда *мање значајне повреде* и стога ова норма, иако појашњава питање релевантности повреде, оставља широк простор за дискрециону оцену суда који ће испуњења услова за наступање мање значајне повреде стандарда ценити према околностима конкретног случаја.¹⁷¹

Тачка 2 – акционар који подноси тужбу је онемогућен да учествује на седници скупштине од стране друштва или уз знање директора или члана надзорног одбора

¹⁷⁰ Тако је предвиђено у члановима: 278, 380, 381, 474, 500 и 520 ЗПД-а.

¹⁷¹ У досадашњој судској пракси су судови, чини нам се, екстензивно тумачили овај правни стандард, о чему ће бити речи у делу анализе судске праксе у погледу основа за побијање.

Други основ регулише право на побијање одлуке акционара који је *одсутан* са седнице скупштине *противно својој вољи*. Наиме, у првом случају акционар има право да побија скупштинску одлуку уколико је онемогућен да учествује на седници скупштине активним поступањем органа друштва. Таква ће ситуација бити, чини нам се, уколико акционар није обавештен о одржавању седнице скупштине, времену и месту где ће се она одржати, уколико је неосновано онемогућен да се региструје и приступи седници скупштине, уколико је удаљен са седнице од стране председника друштва као резултат неосноване дисциплинске мере или када је физички спречен да присуствује седници.

У другом, блажем случају повреде прописа, акционар је онемогућен да присуствује седници скупштине не директно од стране органа друштва, али уз њихово знање. Овај подоснов упућује, чини се, на ситуације да је акционар онемогућен да присуствује седници од стране другог акционара или трећег лица, али су те чињенице биле познате или морале бити познате органима друштва, што даје право акционару да и у тим случајевима побија донете одлуке скупштине у свом одсуству.

Реч је о томе да се овим правилима жели спречити злоупотреба права акционара и доношење одлука без њиховог присуства, стога им се право признаје без ограничење као апсолутно битна повреда поступка, осим у једном случају који је предвиђен као посебан основ искључења права на побијање акционара.¹⁷² Наиме, ради се о ситуацији када је акционар самим својим присуством конвалидирао побојну одлуку због онемогућавања присуства седници. Сматрамо да је наведено решење у складу с природом и смислом овог основа за побијање јер је акционар био присутан и у прилици да спречи потенцијалне неправилности и правилно врши своја права укључујући и право гласа.

Тачка 3 – одлука из других разлога није донета у складу са законом, статутом и пословником

У сва три прописана случаја реч је о повреди поступка доношења одлуке из других разлога од оних који су већ поменути у тачки 1 и 2 члана 376 ЗПД-а. Закон садржи императивне норме о регулисању питања доношења одлуке, а у појединим случајевима је допуштена могућност да се предметна област другачије регулише на основу статута или пословника.¹⁷³ Овде је реч о потенцијално бројним основама које се могу односити на начин гласања, кворум за одлучивање, састављање записника, објављивање одлука, већину за одлучивање, начин утврђивања резултата гласања, рачунање гласова, повреду одредаба о искључењу или ограничењу права гласа и др.

У вези с овим основом наглашавамо две веома значајне чињенице. Прва је да се одлуке које нису донете у складу са *статутом* и *пословником* могу успешно побијати само у случајевима повреда *већег значаја* које су резултирале *значајнијом повредом* права тужилаца. То значи да судови неће побијати одлуке са становишта

¹⁷² Вид. ЗПД, чл. 376, став 4.

¹⁷³ ЗПД, чл. 334, ст. 2 дефинише појам пословника скупштине. Пословник је интерни акт друштва којим се ближе утврђује начин рада и одлучивања скупштине у складу са статутом и ЗПД-ом.

овог основа уколико у конкретном случају процене да је реч о мање значајној повреди права.

Друга веома важна напомена тиче се *повреде сва три наведена прописа* приликом доношења скупштинских одлука. Наиме, у одређеним честим случајевима побијања одлука из разлога процесних неправилности, Закон пооштрава захтеве у погледу траженог (директног) каузалитета да би одлуке биле успешно побијене. Чини нам се да је реч је о четири ситуације предвиђене чл. 381 ЗПД-а.¹⁷⁴

У првој ситуацији се ради о учешћу акционара који нису имали право да учествују на седници скупштине у складу са Законом. Ова околност свакако значајно утиче на фактичку ситуацију и однос снага приликом дискусије и доношења одлуке скупштине друштва. Ипак, на основу ЗПД-а, суд ће поништити ове одлуке само ако је учешће наведених лица директно и одлучујуће утицало на постизање *кворума* или *већине* за доношење одлуке.

У другом случају је реч о погрешном обрачунавању гласова – када се узимају у обзир *неважећи гласови* или када је резултат гласања *погрешно утврђен*. Таква повреда је основ за побијање одлука, али оне неће бити успешно побијене, осим у случајевима када су ове грешке у рачунању гласова биле од *одлучујућег значаја* за постизање *кворума* или *већине* за доношење одлука.

Трећа околност се тиче записника са седнице скупштине у које се по одредбама закона уносе одлуке. Наиме, сама околност да је записник непотпун и нетачан није довољна за успешно побијање одлуке скупштине, већ се захтева да је та неправилност довела до тога да је немогуће утврдити садржај скупштинске одлуке, односно основа за побијање према закону. У вези с тим, напомињемо да се садржај скупштинске одлуке може утврдити и на основу извештаја комисије за гласање и на основу увида у документа друштва за које је одговоран директор друштва, као и да јавна акционарска друштва имају обавезу да објаве скупштинске одлуке у року од *три дана* од одржане седнице на својој интернет страници.¹⁷⁵ Стога ће, чини нам се, домашај овог конкретног основа побијања у пракси бити знатно сужен.

И последња тачка се односи на ситуацију када је одлука замењена новом од стране скупштине друштва, а нова одлука је у складу са законом, статутом и пословником скупштине. Ради се о томе да је орган који је направио пропуст, односно неправилност, исту и исправио, те нема потребе за побијањем. Ипак, ако се има у виду одговорност друштва за настале неправилности органа, оно је обавезно да сноси трошкове вођења поступка, а суд ће одлучити и о захтеву за накнаду штете, уколико је тужилац поставио такав захтев.

Тачка 4 – одлука је супротна закону или статуту

Овај основ предвиђа да се одлука скупштине може побијати када је материјалноправно у супротности с конкретним нормама закона или статута. Сматрамо да овај основ постоји, рецимо, приликом повреде права на постављање питања и давање одговора (чл. 342 ЗПД-а), доношења одлука изван надлежности

¹⁷⁴ Вид. ЗПД, чл. 381, ст. 1, тач. 2–5 ЗПД-а

¹⁷⁵ ЗПД, чл. 365, ст. 3.

скупштине (чл. 329 ЗПД-а), повреда правила о избору председника скупштине (чл. 333 ЗПД-а) који надаље утврђује резултате гласања, повреди члана 328 ЗПД-а, који се односи на ограничење права учешћа на скупштини и у другим случајевима који су предвиђени Законом. Осим тога, овај услов је испуњен у случају повреда правила о обавезном садржају одлуке о повећању основног капитала новим уделитема из члана 296 ЗПД-а, затим одлуке о условном повећању основног капитала из члана 302 овог закона, одлуке о повећању из нето имовине друштва из члана 306 ЗПД-а, и напослетку повреде правила о обавезној садржини одлуке о смањењу основног капитала друштва из члана 314 ЗПД-а. Надаље, сматрамо да је овај основ испуњен и када дође до повреде генералних клаузула – начела компанијских закона. Пре свега, акционар има право на побијање у случајевима повреде *начела забране злоупотребе права* већинског акционара, о чему је већ било речи, као и *повреда начела лојалности*. Осим наведених, постојање овог основа се подразумева и у случају повреде начела једнакости акционара.¹⁷⁶ Дакле, у случају да се одлуком скупштине према акционарима поступа неједнако под једнаким условима, они имају право подношења тужбе за побијање наведене одлуке. Изузетно, у појединим случајевима изричито предвиђеним Законом, одлуке које су донесене супротно принципу једнаког третмана акционара биће ништаве.¹⁷⁷

У вези с тим основом, у теорији се постављало и питање да ли се одлуке могу поништавати искључиво на основу ЗПД-а или и на темељу других закона. Ова је недоумица настала као резултат недовољно прецизно формулисаног основа из тачке 4, ст. 1, чл. 376 ЗПД-а. Ипак, овде наводимо да је став домаће судске праксе био изричит – побијање одлука скупштине се може *вршити само и искључиво* на темељу одредаба Закона о привредним друштвима. О овоме ће бити више речи у наредним поглављима.

Тачка 5 – вршењем права гласа акционар намерава да за себе или треће лице прибави корист на штету друштва или других акционара кроз доношење или извршење одлуке

Овај основ је конкретизација начела савесности и поштења. Ради се о томе да акционар врши своје право гласа на тај начин да жели да извршењем одлуке скупштине прибави корист на штету друштва и других акционара. Та корист се састоји у добити за самог акционара (изразито себично вршење права) или за треће лице. У сваком случају, ради се о томе да акционар не само да не врши своје право у интересу друштва и лојално према другим акционарима него врши право на штету друштва или других акционара. Овај основ се заснива на доказивању чињенице да је акционар желео (намеравао) да оствари корист на штету других, а да се побијањем одлуком та намера и постиже или се „могла постићи“. У супротном, сматрамо да сама намера акционара, уколико одлука не може произвести намераване последице, не би била довољан основ за успешно побијање одлука.

¹⁷⁶ Вид. ЗПД, чл. 269.

¹⁷⁷ ЗПД, чл. 318, ст. 3.

Тачка 6 – у другим случајевима у складу са ЗПД-ом

За разлику од тачке 4, у овом основу је прецизирано да су одлуке побојне и у другим случајевима нормираним ЗПД-ом (а не само „законом“). Сматрамо да је реч о основу који обухвата посебне случајеве побојности одлука предвиђене ЗПД-ом, код којих постоје одступања од општег режима утврђеног законом. Реч је о случајевима побијања одлука о: 1) годишњим финансијским извештајима; 2) статусним променама; 3) принудном откупу акција; 4) новој емисији хартија од вредности јавном понудом када је успела; и 5) искључењу и ограничењу права пречег уписа.

① У члану 380, ЗПД прописује посебна правила о дејству успешног побијања одлуке скупштине друштва о усвајању годишњих финансијских извештаја. Како је предвиђено чланом 270 овог закона, годишњи финансијски извештаји представљају основ за исплату добити акционарима и то након покрића губитака и резерви. Стога је предвиђено правило да када дође до поништаја одлуке о усвајању годишњих финансијских извештаја, има се сматрати да је аутоматски поништена и одлука о расподели добити која је заснована на овом извештају. Последица овог поништаја је то да су акционари у обавези да у року од 30 дана од правноснажности пресуде о побијању одлуке о усвајању финансијских извештаја, врате друштву примљену дивиденду. Како је реч о праву на дивиденду као једном од најважнијих права и разлогу улагања акционара у друштво, овде Закон предвиђа посебне мере усмерене ка обезбеђењу правне ваљаности одлуке скупштине о усвајању извештаја и расподели добити на темељу исте.

② Члан 500 ЗПД-а садржи одредбе о побијању одлука о статусним променама. И на ове одлуке примењују се опште одредбе закона о побијању уз извесну специфичност. Реч је вероватно о најзначајнијој скупштинској надлежности, где се одлучује о реорганизацији самог друштва које суштински мења начин свог пословања, а током дуготрајног процеса се припрема и усваја велики број аката и правила. Стога је чланом 500 ЗПД-а предвиђено да ће суд код побијања одлуке о статусној промени, у случају *отклоњивих разлога*, оставити *примерен рок* друштву да отклони основе побијања. Ради се о томе да се због њихове природе и значаја жели подстаћи одржавање ових одлука на снази. Шта ће се сматрати примереним роком и отклоњивим разлозима, одлучиће суд у конкретној ситуацији, али сматрамо да тај рок не може бити превише дуг из разлога правне сигурности, као и да се не може одобрити отклањање основа побијања приликом посебно тешких повреда закона и злоупотреба права акционара. Осим тога, овај члан ЗПД-а садржи и одредбу да је одлука о статусној промени у погледу *утврђене сразмере замене акција, односно удела, апсолутно непобојна*. Реч је о томе да утврђење сразмере удела свакако пролази контролу овлашћеног ревизора, који у оквиру свог извештаја испитује методе утврђивања, као и да ли је правична и примерена замена удела и акција.

③ Посебна два правила која су изузетак од општег режима побијања садржи и члан 520 ЗПД-а. Реч је о побијању одлука о принудном откупу акција. И код ових одлука се искључује могућност побијања због непримерености цене за акције које су

предмет откупа. У овом случају се цене за акције утврђују према мерилима утврђеним ЗПД-ом и у складу с правилима Централног регистра за хартије од вредности и региструју се, услед чега подлежу контроли пре доношења одлуке о принудном откупу. Осим тога, код ових одлука је и рок за побијање објективизиран и скраћен те се одлука може побијати искључиво најкасније у року од 30 дана од доношења.

④ Чланом 381 ЗПД-а је такође предвиђено да се одлука неће поништити на основу тужбе за побијање у случају одлука о новој емисији хартија од вредности јавном понудом, ако је емисија успела у складу са Законом о тржишту капитала. Ради се о томе да је доношењу ових одлука претходио комплексан процес надзора од стране Комисије за хартије од вредности и да је процес контролисан од самог објављивања проспекта до формалне потврде успешности емисије уз активну улогу Комисије и независних ревизора.

⑤ Напоменимо и то да одлука о искључењу и ограничењу права пречег уписа акционара може бити донета испуњењем строгих критеријума предвиђених чланом 278 ЗПД-а. Између осталог, предвиђено је и да одлука *не може бити спроведена* све до истека рока за побијање одлука скупштине предвиђеног чланом 376 ЗПД-а, односно до истека рока од 30 дана од сазнања за одлуку, тј. од регистрације одлуке, ако је била регистрована, или најкасније три месеца од доношења одлуке. Тек истеком ових рокова, у зависности од околности случаја, одлука се може спровести.

1.7.1.2 Оспоравање одлука управе друштва донетих о питањима у надлежности скупштине

У вези с питањем контроле законитости рада друштва и испитивања одлука које скупштина доноси у праву Србије, помињемо и потенцијални проблем незаконитог преузимања надлежности скупштине од стране органа управе друштва који се може појавити у пракси. Наиме, ради се о ситуацији у којој одбор директора или извршни одбор и надзорни одбор код дводомног управљања (*управа*) противзаконито доносе одлуку о питању из искључиве надлежности скупштине. Ако се има у виду то да скупштина одлучује о најзначајнијим питањима рада друштва, као и чињеница да су правила о контроли законитости скупштинских одлука усмерена ка заштити права и интереса чланова, јасно је да наведено поступање управе може довести акционаре у ситуацију у којој су им противзаконито угрожени положај, интереси и права у друштву.

У случају наступања наведених околности, намећу се, чини нам се, четири суштински важна питања:

- 1) Да ли је дозвољена могућност побијања или утврђења ништавости одлука управе према правилима ЗПД-а и на тај начин заштићени интереси акционара и друштва?
- 2) Да ли су одлуке које је донела управа по питањима у искључивој надлежности скупштине – побојне или ништаве?

3) Ко је овлашћен да оспорава законитост одлуке, имајући у виду да акционари који имају највећи интерес да оспоравају незаконите одлуке из надлежности скупштине, не учествују у процесу доношења аката органа управе?
4) Који су рокови предвиђени за оспоравање оваквих одлука и по којој се процедури оне оспоравају?

Ако се стриктно посматрају одредбе ЗПД-а, може се извести закључак да је оспоравање одлука о питањима из надлежности скупштине које незаконито доноси управа немогуће, односно недозвољено. Наиме, овај пропис не нормира могућност побијања одлука управе у судском поступку, док наведена ситуација није предвиђена ни као посебан случај ништавости *suo loco*. То би, у практичном смислу, значило да наведене незаконите одлуке остају на снази, јер Закон не предвиђа процедуру њиховог оспоравања. На тај начин би се, чини нам се, отворила могућност настанка бројних незаконитости у погледу права акционара на оспоравање скупштинских одлука као права контроле законитости одлука о суштински важним питањима у друштву.

Овакво решење би било правно неутемељено, и то најмање из три разлога.

• Пре свега, српски ЗПД нормира санкције ништавости и побојности одлука скупштине за случајеве повреде које су несумњиво мањег значаја од наведеног примера злоупотреба, стога би по интенцији законодавца овај случај морао бити снабдевен санкцијом ништавости или побојности.
• Друго, у овом случају се ради о евидентном примеру повреде права мањинских акционара од стране већине, који је, по нашем мишљењу, и у супротности с начелима лојалног поступања и савесности и поштења као општим принципима Компанијског права.
• И треће, питање надлежности скупштине је регулисано императивним законским нормама, стога је овде реч евидентно о незаконитим одлукама, које угрожавају правилан рад друштва и на правима засноване интересе његових чланова.

Ако смо утврдили да је у српском праву свакако неопходно постојање санкције за одлуке из надлежности скупштине које незаконито доноси управа, следеће важно питање тиче се природе ове санкције, односно недоумице да ли је реч о основу побојности или ништавости одлука управе. Иако је ранија судска пракса била става да се у случају незаконитих одлука одбора о избору и разрешењу директора АД примењују правила о побојности скупштинских одлука, чини се да су судови у новијој судској пракси заузели став да је побијање одлука управе недозвољено, јер није изричито прописано законом.¹⁷⁸ Међутим, суд више инстанце

¹⁷⁸ Вид. Јована Величковић, „Оспоравање пуноважности одлука одбора директора у судском поступку“, *Право и привреда*, 2/2020, Београд, 175, 176.

у једној од пресуда из српске судске праксе дозвољава могућност *ништавости* одлуке органа привредног друштва, али уз кумулативно испуњење два услова: а) да се у конкретном случају ради о повреди законске одредбе и б) да за отклањање штетних последица одлуке управе не постоје други законом предвиђени механизми.¹⁷⁹

Чини нам се да су у случају незаконитог преузимања надлежности од стране одбора директора или извршног одбора – испуњена оба услова, како је реч о повреди императивних одредаба закона о надлежности и с обзиром на то да није прописан други механизам оспоравања одлуке, јер је побијање недозвољено по ставовима заузетим у српској пракси. Може се, дакле, извести закључак да би наведене неправилности узроковале ништавост одлука, што сматрамо решењем које је не само у духу ЗПД-а него је и правично са становишта заштите права и положаја мањине акционара.

На овај начин је директно разрешена и недоумица око активно легитимисаних лица за подношење тужбе за утврђење ништавости ових одлука управе. Наиме, ову тужбу би могло да поднесе свако лице које има правни интерес за поништење наведене одлуке, а тај интерес је управо најтранспарентнији код самих акционара чија се права као чланова скупштине изигравају незаконитим преузимањем надлежности.¹⁸⁰

На овом месту напомињемо и то да сматрамо да се у погледу поступка утврђења ништавости примењују опште норме грађанског права у одсуству посебне регулативе ЗПД-а.¹⁸¹ Ипак, имајући у виду решења других компанијских прописа ЕУ, сматрамо да би се та правила примењивала у модификованом облику, што потврђује тезу да је код ништавости и побојности реч о правним институтима који су специфични за компанијскоправну регулативу. Ово се, пре свега, односи на питање рока за подношење тужбе за утврђење ништавости, који је, за разлику од општих правила грађанског права, ограничен. Прописивање овог рока би, чини нам се, било и у складу са захтевима правне сигурности и законитог и економичног рада управа, али би дужина тог рока свакако зависила од опредељења законодавца.

1.7.1.3 Злоупотреба права на побијање у праву Србије

Субјективна права представљају овлашћење за сопственика на одређено поступање. Она нису сама по себи циљ, већ су успостављена ради остварења законом одређених тежњи. Када субјективна права постоје, она могу и да се злоупотребе јер, како се то наводи у теорији, садржина права и начин вршења никада не могу бити сасвим детаљно регулисани на основу закона.¹⁸² Закон о привредним друштвима Србије не садржи изричиту норму о забрани злоупотребе права, па тако ни права на побијање одлуке акционарске скупштине. Ипак, поједине

¹⁷⁹ *Idem*, 176.

¹⁸⁰ Вид. Јована Величковић, „Оспоравање пуноважности одлука одбора директора у судском поступку“, *Право и привреда*, 2/2020, Београд, 184.

¹⁸¹ О томе више у оквиру наредног поглавља.

¹⁸² Д. Стојановић, „Злоупотреба права у нашој теорији, законодавству, и судској пракси“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 9/1997, Ниш, 92.

норме ЗПД-а су усмерене ка спречавању злоупотреба и доприносе вршењу права у складу с циљем због којег је установљено. Сматрамо да је реч о следећим нормама:

Члан	Одредба	Циљ
376, ст. 1 и ст. 2	Законски основи за побијање одлуке од стране акционара и управе друштва	Дефинисање тачно одређених основа због којих се могу побијати одлуке скупштине како би се спречио велики број тужби који би паралисао рад друштва.
376, ст. 3	Рокови за побијање	Успостављање кратких рокова за побијање одлука усмерених ка спречавању злоупотреба поготово код ретроактивног побијања одлука које су већ спроведене.
378, ст. 1	Хитност поступка	Ради постизања правне извесности у погледу одлуке која се побија и спречавања злоупотреба одуговлачењем поступка, ЗПД прописује хитност поступања.
381	Дефинисање повреде мањег значаја и директног каузалитета	Дефинисањем случајева када одлука неће бити поништена, Законом је ограничен поништај одлука због основа који нису суштински утицали на правну ваљаност одлуке.
381, ст. 1, тач. 5	Могућност замене одлуке	У циљу спречавања злоупотреба и одуговлачења поступка, друштву стоји на располагању и могућност да скупштина замени одлуку која има недостатак како би се спречило беспотребно одлагање примене и омогућио нормалан рад друштва.

У одсуству посебне норме ЗПД-а у овом контексту, примењује се одредба ЗОО-а из члана 13, којим се забрањује злоупотреба права. Наиме, овај члан предвиђа да је забрањено вршење права *противно циљу због кога је оно законом успостављено*. Уколико ову одредбу применимо у случају побијања одлука, то би значило да злоупотреба постоји *уколико се право не врши ради контроле законитости и евентуалног поништења неправилне одлуке, него ради остваривања неких других, незаконитих циљева*. Као што смо у ранијем тексту поменули, наша правна теорија је у већини сагласна да се последица злоупотребе права огледа у одбацивању тужбе за побијање одлуке скупштине.

Одговор на питање како суд утврђује злоупотребу права даје Закон о парничном поступку¹⁸³ Србије. Чланом 7 овог закона предвиђено је да су странке дужне да изнесу чињенице на којима заснивају свој захтев и предложе доказе којим

¹⁸³ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014 и 87/2018), даље у тексту: ЗПП.

се утврђују те чињенице, док се суд по правилу креће у границама наведених чињеница и доказа, ако закон не предвиђа нешто друго. Осим тога, чл. 231 ЗОО-а у ст. 3 предвиђа да странка која оспорава постојање неког права сноси терет доказивања чињенице која је спречила настанак или довела до престанка права.

Другим речима, у случају побијања одлука скупштине, тужена страна, односно друштво чија је скупштина донела одлуку која се побија, има обавезу доказивања чињеница које упућују на то да тужилац користи право супротно циљу контроле законитости одлуке, због којег је право на побијање Законом и установљено.

Вршење права супротно циљу може настати из разних побуда и у различитим формама. Могуће је да акционар врши своје право да би изнудио имовинску корист или какву чинидбу која му не припада од стране чланова управе друштва. Надаље, могуће је да се право на побијање врши с циљем да се друштву или другим акционарима нанесе штета, дакле из шиканозних разлога, што је еклатантан пример злоупотребе права. Осим тога, могући су и случајеви да се право врши да би се одложило извршење или регистрација одлуке. Поред наведених случајева, повреда ове забране постојаће и у другим случајевима вршења права акционара искључиво из себичних разлога, без узимања у обзир интереса друштва и других акционара.

Напоменимо и то да одвраћању од злоупотребе права, а посебно одуговлачењу поступка побијања пред судом, служе и одредбе чл. 186 ЗПП-а, који забрањује злоупотребу процесних овлашћења странака у спору. Наиме, прописане су новчане казне за странке у поступку које се користе процесним овлашћењима супротно циљу због којих су успостављена. Члан 187 ЗПП-а предвиђа и могућност да друга страна у поступку због злоупотребе процесних овлашћења претрпи штету, и стога јој се признаје право да тражи од суда накнаду штете коју је због тога претрпела. Ове одредбе су од посебног значаја ако имамо у виду чињеницу да се право на побијање остварује искључиво тужбом пред надлежним органом у складу с одредбама ЗПД-а.

1.7.2 Побиање у праву Немачке

Немачко законодавство садржи, без премца, најдетаљнију и најразвијенију регулативу у области правних недостатака одлука скупштине акционарских друштава у целој Европској унији. Осим тога, немачка правна теорија се највише бавила проучавањем питања побијања и ништавости одлука скупштине, а теоретичари и истраживачи су константно активни у контексту изношења предлога за унапређење регулативе на бази утврђених налаза. Ово, између осталог, показују и новија истраживања која су спровели немачки теоретичари у области правних недостатака скупштинских одлука током *Немачких дана права у Лајпцигу*, у септембру 2018. године, где се предлажу извесне модификације регулативе у овој

области, о којима ће бити речи. Зборник реферата с овог скупа¹⁸⁴ и немачки Акцијски закон основни су извори на које се позивамо у анализи законских оквира основа побијања у Немачкој.

Напоменимо на овом месту да је немачко законодавство традиционално модел који прате наши законодавци, понекад и уз некритичко преузимање регулативе, не узимајући у обзир локалне прилике, потребе и ситуацију у пракси и на тржишту. Стога сматрамо прихватљивијим приступ органа ЕУ приликом израде нормативних аката, који подразумева детаљне анализе, укључивање најширег круга субјеката на које се акти односе и узимање у обзир њихових ставова, а потом и јавно објављивање и стручне расправе поводом предлога регулативе. Не доводећи у питање, овом приликом, квалитет решења која се преузимају из развијенијих правних система, сматрамо да се најбољи резултати постижу уз широку партиципацију субјеката који учествују у пракси која се нормативно уређује прописом који се доноси.

Основи за побијање (*оспорување*) одлука скупштине регулисани су чланом 243 Акцијског закона, а правила о другим питањима побијања одлука се налазе у бројним другим члановима Закона.¹⁸⁵ Приликом утврђивања основа за побијање законодавац користи три основна метода: а) метод позитивног одређења – прописујући основе за побијање одлука; б) метод условног одређења – наводећи основе који условно доводе до побијања одлука, и в) метод негативног одређења – наводећи ситуације у којима се одлуке не могу побијати по свим или неким основама.

① Први основ за побијање одлуке је општег карактера и садржи правило да одлуке могу бити побијане ако су настале као резултат радњи које су у супротности са законом и статутом.¹⁸⁶ Реч је о потенцијално великом броју случајева, стога и не чуди што се одредбама негативног утврђења *искључује могућност побијања одлука* у законом одређеним случајевима.

Примећујемо да је реч о повреди одредби које су у немачко право унесене хармонизацијом Закона с Директивама о правима акционара I и II:

- Побијање не може бити засновано на повреди чланова 118, ст. 1 и 2 и 134, ст. 3 Акцијског закона, који се односе на ситуацију када је друштво омогућило учешће и гласање акционара путем средстава електронске комуникације. У тим случајевима се одлуке не могу побијати из основа техничког квара или техничких недостатака. Ипак, одлука се може оспоравати, уколико је квар настао *намерном радњом* или *грубом непажњом* органа управљања, мада се статутом може предвидети строжи степен кривице.
- Следећи случај искључења побијања настаје уколико дође до повреде члана 121, ст. 4а Акцијског закона, који се односи на обавезу објављивања сазива

¹⁸⁴ 72. Deutscher Juristentag Leipzig 2018: *Thesen zum Wirtschaftsrecht*, "Empfiehl sich eine Reform des Beschlussmängelrechts im Gesellschaftsrecht?", 43–53.

¹⁸⁵ Тако у члановима 244–248, 251, 252, 254, 255, 257 и др. AktG.

¹⁸⁶ AktG, § 243 (1).

скупштине листираних компанија у медијима који су дистрибуирани на територији целе ЕУ, како би акционари који живе у другим државама имали једнаке могућности информисања.

- Побијање надаље није допуштено ни у случају повреде обавезе објаве на сајту података о седници, сазиву, броју гласова, агенди и других значајних информација које након сазива имају листиране компаније.
- Четврта ситуација је противност члану 128 Акцијског закона, који се односи на обавезе посредника да правовремене и потпуно обавештавају акционаре.
- И последњи случај искључења побијања се односи на побијање на основама којима би се оправдао поступак из члана 318, ст. 3, Трговачког законика Немачке, који се односи на замену и избор новог ревизора на предлог акционара у судском поступку.

Чини нам се да управо овај последњи основ упућује на то да је у немачком праву побијање дозвољено у случајевима повреде других прописа који регулишу поједина питања везано за акционарска друштва, а не само на основу Акцијског закона, насупрот стаовивма наше судске праксе да се побијање одлука може вршити *само у случајевима супротности са ЗПД-ом*, којим се регулише правни режим побијања.

Осим тога, чини нам се да је веома битна формулација која се користи у ситуацијама искључења побојности одлука скупштине. У нашем Закону се користи исказ „*када одлука неће бити поништена*“. На основу језичког тумачења наведеног исказа, може се закључити да право акционара на побијање и овим случајевима постоји, али да законодавац прописује примере или инструкције суду да под тим околностима не постоји значајна повреда права, каузалитет, или постоји друго ограничење које спречава успешно побијање одлуке. На другој страни, „*побијање не може бити засновано*“ као конструкција која се користи у немачком Акцијском закону, чини нам се, више упућује на то да је акционару у тим случајевима право на побијање одлука *искључено*. Уколико акционар у тим случајевима ипак поднесе тужбу, чини се, суд треба да је решењем одбаци као недопуштену на бази чињеница које су у њој наведене.

② Други основ предвиђа да се одлука може побијати уколико је акционар вршењем права гласа намеравао да прибави користи за себе или треће лице, на штету друштва или акционара, *ако је таква одлука погодна да произведе такав циљ*. Нема основа за побијање када одлука садржи правичну компензацију за губитке других акционара.¹⁸⁷ Сматрамо да је овај основ у наше право унет под утицајем немачког решења, с том разликом што није изричито наведено (као у немачком праву) да одлука као таква мора да буде у складу с тим циљем, односно да мора бити погодна да произведе циљ намере акционара за прибављање користи. Како смо већ навели, овај основ представља конкретизацију забране кршења дужности лојалности акционара.

¹⁸⁷ AktG, § 243 (2).

③ Трећи основ је условно и негативно одређен. Одлука се може побијати у случају нетачног и непотпуног информисања или одбијања информисања само под условом ако би те информације за акционара рационалног резоновања биле пресудне за одлуку о учешћу на седници скупштине и вршењу чланских права.¹⁸⁸ У случају повреда правила о информисаности акционара, захтева се посебан интензитет, односно утицај који таква повреда остварује на поступање просечног акционара у погледу учешћа на скупштини и вршења права гласа. С друге стране, Закон прописује да се одлука не може побијати из разлога непотпуног и нетачног информисања или одбијања давања информација о одлукама у вези с утврђивањем прикладности износа компензације, додатних улога или других плаћања, где је акционар, у складу са законом, имао право жалбе на утврђивање ових износа.¹⁸⁹

У светлу ових нормативних решења Акцијског закона, немачки теоретичари су заузели ставове приликом већ поменутог саветовања 2018. године. Истиче се да се приликом доношења одлуке о побијању мора применити тест пропорционалности, тако да се предности и мане поништења одлуке мере на основу озбиљности повреде.¹⁹⁰ Треба избегавати поништај одлуке онда када то захтева акционар који има економски интерес из разлога *тривијалних грешака*.¹⁹¹ Заузима се, с друге стране, и став да би рокови за побијање требало да буду дужи од рокова за састављање и објављивање записника са седнице, како би се акционари правовремено информисали о свим чињеницама, и инсистира се на увођењу обавезе за органе управљања да исправе грешке приликом доношења одлуке које нису уочене на скупштини у редовној процедури.¹⁹² Током саветовања је поново истакнут проблем злоупотребе права, поготово код одлука у којима не постоји обавеза регистровања, а које у случају ретроактивног дејства могу проузроковати велике проблеме у раду компаније, као на пример одлуке о избору чланова надзорног одбора или ревизора.¹⁹³ Наводи се и да разлози правне сигурности налажу да законодавац пропише јасна упутства судовима који основи побојности доводе до поништаја одлука скупштине, а који немају то дејство.¹⁹⁴

1.7.3 Побиање у праву Данске

У односу на немачку праксу право Данске с много мање пажње и детаља приступа регулисању материје побијања одлуке скупштине акционарских друштава. Ипак, правила данског Компанијског закона¹⁹⁵ и поред тога садрже довољно

¹⁸⁸ AktG, § 243 (4).

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ Jens Koch, "Is it advisable to reform the law on deficiencies in decision-making in company law?", *72nd German Lawyers' Day Forum, thesis and reviews*, Leipzig 2018, 43.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² *Ibidem*.

¹⁹³ Marc Löbbe, "Is it advisable to reform the law on deficiencies in decision-making in company law?", *72nd German Lawyers' Day Forum, thesis and reviews*, 2018, Leipzig, 49–51.

¹⁹⁴ *Ibidem*.

¹⁹⁵ Danish Companies Act (Consolidated Act no. 1089 of 14 September 2015), (даље у тексту: Компанијски закон Данске)

елемената за оцену основа побијања и поједина оригинална решења која су нас навела на анализу овог прописа. Основи за побијање, а уједно и целокупна регулатива у овој области, налазе се у члану 109 Компанијског закона Данске.

Члан 108 Компанијског закона Данске садржи генерално правило да скупштина *не може усвајати* одлуке које одређеним акционарима или другим лицима омогућују *неоправдану предност* у односу на друге акционаре или друштво. Чини нам се да ова одредба представља конкретизацију два начела – начела једнакости акционара и начела лојалности поступања, а Закон садржи изричиту забрану да се одлуке доносе у супротности с наведеним. У случају да ови акти ипак буду донети, сматрамо да би ова неправилност довела до тога да буду побојне по самом Закону. Члан 109, с друге стране, садржи опште основе за покретање поступка оцене законитости одлука. Одлука се може побијати ако *није правилно донета* (неправилности поступка) у складу са Законом или статутом или ако је садржински у супротности с *Компанијским законом или са статутом друштва*.

Оригиналност данског модела се испољава двојако – у погледу рокова и у могућности директне интервенције суда у погледу садржине одлуке.

Наиме, Закон у чл. 108, ст. 2, садржи општи рок за покретање поступка који предвиђа да се тужба подноси најкасније у року од 3 месеца од дана доношења одлуке. Међутим, од овог општег правила постоје изузеци од примене у посебним случајевима, предвиђени ставом 3 истог члана Компанијског закона Данске:

- Ако одлука није могла бити законито донета, чак ни уз сагласности свих акционара.
- Ако компанијски закон или статут друштва захтевају сагласност свих акционара, а та сагласност није добијена.
- У случају посебно тешких повреда одредби о сазивању редовне скупштине.
- У случају да акционар покреће поступак након истека рока, али не дуже од 24 месеца након доношења одлуке и може да докаже оправдане разлоге одлагања и суд с обзиром на околности сматра да би било неразумно применити рок из става 2.

Напоследку, у последњем – ставу 4, члана 109, предвиђено је да ће суд, у случају да утврди неке од наведених основа, одлуку скупштине прогласити *неважећом (поништити)* или *изменити садржај одлуке*. Ово значи да суд, на основу Компанијског закона Данске, има овлашћење не само да испита законитост одлуке него и да уреди конкретан однос уколико утврди неправилности. Ипак, да би суд могао да конкретну одлуку „измени“, потребно је *да је такав захтев наведен у тужби*, као и да суд има могућност да успостави *правилан садржај одлуке* о којој је реч. У одсуству детаљнијих одредби, чини нам се да ће ова процена у великој мери зависити од околности случаја и одлуке суда.

1.7.4 Побиање у праву Естоније

Питање правних недостатака одлука скупштине акционарских друштава у Естонији је регулисано Трговачким закоником.¹⁹⁶ Законик познаје и правни режим ништавости, који регулише општим одредбама,¹⁹⁷ као и у посебним случајевима ништавости појединих врста одлука.¹⁹⁸ Слично поступа законодавац и у случају побојности одлука скупштине.

Побиање се може вршити само по два општа основа – када је одлука у супротности са законом и ако је у супротности са *статутом*. Ипак, одлучили смо се да анализирамо одредбе естонског Трговачког законика због специфичности везано за конвалидацију скупштинских одлука. Наиме, у ставу 2, члана 355 Трговачког законика Естоније је предвиђено да, иако су испуњени наведени услови, одлука не може да се побиа уколико су је акционари прихватили доношењем нове одлуке у погледу које нису испуњени основи за побиање или су правноснажно одбијени.

Закоником су предвиђена и два специфична случаја побиања у којима се примењују посебна правила:

- Одлуке о преузимању друштва, према члану 363 Трговачког законика Естоније могу бити побиање тужбом, али не могу бити *поништене* с основа недовољно високе компензације акционарима. У таквим случајевима, на захтев акционара суд може досудити правичну компензацију.
- Одлука скупштине о припајању и одлука о подели могу се побиајати с основа супротности закону, статуту и партнерском уговору најкасније *у року од месеца дана од доношења*. Ове одлуке се не могу поништити из разлога недовољне компензацијске вредности акција, мада акционари и партнери могу захтевати од компаније рефундацију новчаних средстава.

1.7.5 Побиање у праву Литваније

Литвански Закон о компанијама¹⁹⁹ садржи веома детаљне одредбе везано за процедуру доношења одлуке, сазивање скупштине, надлежност и за друга питања које су од значаја за правилан и законит рад овог тела скупштине. Посебно значајна и оригинална одредба тиче се обавезе именовања инспектора редовне седнице скупштине по завршетку седнице за потребе наредног сазива.²⁰⁰ Реч је о лицу које утврђује укупан број гласова, кворум, важеће и неважеће листиће, валидност овлашћења за заступање као и друга најважнија питања везано за законито доношење одлуке скупштине акционарског друштва.

¹⁹⁶ Commercial Code of Estonia, RT I 1995, 26, 355.

¹⁹⁷ Commercial Code of Estonia, § 177.

¹⁹⁸ *Idem*, § 172, § 195, § 222 and etc.

¹⁹⁹ Republic of Lithuania Law on Companies, 13 July 2000, no. VIII-1835, as last amended on 17 July 2009 – No XI-354 (даље у тексту: Lithuanian Law on Companies).

²⁰⁰ Lithuanian Law on Companies, art. 22.

С друге стране, Закон готово да уопште не садржи одредбе о побијању и ништавости одлука скупштине. Наиме, само се у последњој, 10. тачки члана 24 Закона помиње право акционара, поверилаца, директора, чланова одбора директора и надзорног одбора као и других лица у складу са законом да поднесу иницијативу да се одлуке органа друштва прогласе *неважећим*. Истим чланом је предвиђено и то да се право користи у року од 30 дана од када је тужилац сазнао или морао сазнати за одлуку скупштине, чиме се додатно смањује општи рок за побијање одлука правних лица из општег грађанског права, који у Литванији износи 3 месеца од дана сазнања, односно дана када је тужилац морао сазнати за одлуку.

За све остале детаље, Закон се позива на правила о неважности аката органа компаније Литванског грађанског законика.²⁰¹ Невоља је у томе што и Законик садржи само један став у једном члану и не уређује остала питања везано за процес побијања, услове и друга важна питања поступка.

Право Литваније познаје и ништавост и побојност одлука скупштине. Ништаве су одлуке које су у супротности с императивним одредбама закона, оснивачких аката и принципом савесности и поштења.²⁰² Дакле, за разлику од санкције *побојности* коју предвиђају нека права, попут холандског, противност принципу савесности и поштења у литванском праву представља основ *ништавости* одлука. Примени правила о побојности има места у случајевима када одлука *нарушава приватне интересе* акционара, поверилаца, директора, чланова одбора директора и надзорног одбора. Чини се да ће о испуњењу овог услова бити реч када се одлуком вређају на праву засновани интереси и права великог броја потенцијално легитимисаних лица.

С друге стране, Литвански грађански законик веома детаљно регулише питање принципа забране злоупотребе права. Забрањено је да се право врши на штету права и интереса других лица признатих законом или с намером да се проузрокује штета другом лицу или да би се ограничила друга лица у вршењу права и интереса заснованих на закону или супротно циљу због којег је установљено.²⁰³ Две су правне последице злоупотребе права по правилима Литванског грађанског законика – одговорност за накнаду штете и губитак права на судску заштиту субјективног права.²⁰⁴ Стога нам се чини да и у овом случају злоупотребом права на побијање, овлашћено лице губи право на контролу законитости скупштинске одлуке, а суд решењем одбацује тужбу као недопуштену.

²⁰¹ Civil Code of the Republic of Lithuania, 18 July 2000, no. VIII-1864, last amended on 12 April 2011 No XI-1312, art. 282 (4) (даље у тексту: Литвански грађански законик).

²⁰² Ibidem.

²⁰³ Idem, art. 137 (3).

²⁰⁴ Ibidem.

1.7.6 Побијање у праву Португалије

Наредни пропис који анализирамо је Закон о комерцијалним компанијама Португалије.²⁰⁵ Овај закон садржи норме које регулишу режим ништавости,²⁰⁶ потом правни режим побојности,²⁰⁷ а у члану 60 Закона су правила која су заједничка за оба режима поништења неправилних одлука. Португалски закон садржи веома детаљну регулативу у наведеним областима и, чини нам се, нека оригинална решења која су потенцијално применљива у нашем законодавству.

Право на побијање одлуке скупштине има надзорни одбор²⁰⁸ и сваки акционар који није гласао *на начин који је довео до усвајања одлуке и није одлуку накнадно одобрио и прихватио*, било експлицитно било имплицитно.²⁰⁹ У случају тајног гласања, Закон предвиђа решење за утврђивање да ли је акционар гласао на „начин који је превагнуо“, предвиђајући да се има сматрати да нису гласали на тај начин акционари који су на самој седници, или најкасније пет дана од одржавања седнице у присуству правног заступника то и успешно *доказали*. Ово питање је било дуго актуелно у српској правној теорији, с обзиром на то да није било предвиђено решење за ситуацију тајног гласања у случају доказивања једног од услова за вршење права, предвиђеног претходним ЗПД-ом, да је акционар гласао *против одлуке* коју побиа. С обзиром на измењено правило у том контексту доношењем новог ЗПД-а,²¹⁰ ово питање губи на актуелности, али је решење интересантно са становишта утврђивања начина гласања акционара у случају тајног изјашњавања.

Основи за побијање су регулисани чланом 58 Закона о комерцијалним компанијама Португалије. Одлуке се могу побиијати у следећим случајевима:

① Ако су противне Закону, а није реч о основама за поништење одлука из члана 56. Реч је о томе да све процесноправне и материјалноправне повреде закона представљају основ за побојност, осим уколико су посебно тешке и Закон предвиђа за њих санкцију ништавости.

② У случају повреде начела лојалности и намере прибављања користи под посебним условима. Наиме, чл. 58, ст. 1, тач. б. Закона о комерцијалним компанијама Португалије предвиђа да се одлука може побиијати уколико акционар вршењем права гласа прибавља корист за себе или треће лице *на штету друштва или других партнера* (акционара) или уколико одлука представља *ризик за друштво или друге акционаре*, осим уколико се утврди да је усвојена без гласова против. У случају ове повреде, одговорност за штету

²⁰⁵ Commercial Company Act of Portugal (Republished by Decree-Law No. 76-A/2006, of 29 March and amended by Decree-Law No. 8/2007, of 17 January and Decree-Law No. 357-A/2007, of 31 October), даље у тексту: Закон о комерцијалним компанијама Португалије.

²⁰⁶ Закон о комерцијалним компанијама Португалије, чл. 56 и 57.

²⁰⁷ Idem, чл. 58 и 59.

²⁰⁸ Али не и менаџмент, како је то прописано у другим законодавствима ЕУ.

²⁰⁹ Закон о комерцијалним компанијама Португалије, чл. 59, ст. 6.

²¹⁰ ЗПД, чл. 376, ст. 4, тач. 2 предвиђа да акционар нема права да побиа одлуку уколико је за њу гласао, а ту чињеницу је могуће доказати увидом у записник са седнице или извештај комисије за гласање. Имајући у виду да ови акти у пракси готово никад не садрже информације о томе ко је и на који начин гласао, готово је немогуће доказати чињеницу да је акционар гласао за одлуку у питању.

акционарима поред компаније имају и акционари који су чинили већину за доношење ове одлуке.²¹¹

③ У случају одлука које су донесене када акционарима пре седнице скупштине није обезбеђен минимум неопходних информација за учешће и гласање. Ставом 4, чл. 58 Закона о комерцијалним компанијама је предвиђено да се има сматрати да је овај услов испуњен уколико а) акционарима нису пружене информације у складу с чланом 377 (8) Закона који се односи на објављивање информација везано за предлог одлуке, као и б) уколико им нису обезбеђена документа за преглед и консултовање на начин и у складу с роковима предвиђеним Законом.

1.7.7 Побијање у праву Словеније

Питање побијања одлука скупштине у Словенији је регулисано Законом о компанијама.²¹² Наведени пропис детаљно уређује материју побијања скупштинских одлука, а одредбе су значајне и због сличности словеначког Закона о компанијама са ЗПД-ом. Релевантне одредбе су чланови од 395 до 400 овог закона, које описују опште основе за побијање одлука, искључење примене општих основа, као и посебне случајеве побијања одлуке скупштине компаније. Одлука се може побијати у року од месец дана од дана када је скупштина завршила с радом, *ако је акционар присуствовао седници*, од дана када је сазнао за одлуку или морао да сазна *ако није био присутан*, односно од дана објављивања *ако је објављена* у следећим случајевима:

① Ако је одлука скупштине садржински у супротности са законом или статутом. Ради се о материјалноправној супротности с овим прописима и најчешћем основу побијања предвиђеном у европским правима.²¹³ Ипак, ставом 4 истог члана предвиђен је случај искључења права на побијање приликом повреде члана 309 Закона о компанијама, који се тиче обавезе финансијских институција да гласају у складу с инструкцијама, односно у складу с предлогом финансијске институције у интересу акционара.

② Ако је приликом доношења одлуке дошло до повреде закона или статута, под условом да ове повреде утичу на *ваљаност* одлуке, а као пример наводи се случај да нису поштована правила о већини за доношење.²¹⁴ У овом случају се ради о процесноправним недостацима, за које се захтева испуњење критеријума релевантности – односно да су у питању повреде које су директно утицале на правну ваљаност одлуке. Стога није довољно само испуњење овог основа да би одлука била успешно побијена. Имајући у виду наведени пример, може се закључити да ће бити санкционисане само *озбиљне* повреде поступка доношења одлука. С друге стране, у ставу 2 је предвиђено да је повреда права на обавештавање акционара из члана 305, *увек ваљан основ* за побијање одлука скупштине.

²¹¹ *Idem*, чл. 58, ст. 3.

²¹² Закон о компанијама Словеније (*Uradni list RS*, št. 65/09), (даље у тексту: Закон о компанијама).

²¹³ Закон о компанијама Словеније, чл. 395, ст. 1, таč. 1.

²¹⁴ *Idem*, чл. 395, ст. 1, таč. 2.

③ Трећи основ се тиче повреде начела лојалности и карактеристичан је за наш регион, који се угледа на немачко законодавство. Наиме, постоји могућност побијања одлуке уколико је акционар вршећи право гласа тежио да прибави посебне погодности за себе, а на штету друштва или других акционара, *ако се та тежња остварује усвојеном одлуком*. Ипак, ова одлука неће бити побијена ако се другим акционарима надокнади штета.

Словеначки закон такође садржи посебна правила о побијању одлуке скупштине о расподели добити у члану 399 Закона о компанијама Словеније, односно повећању основног капитала из члана 400. Осим тога, Компанијски закон детаљно регулише и правни режим ништавости одлука скупштине у члановима 390 до 394.

1.7.8 Побиање у праву Холандије

У Холандији је компанијскоправна регулатива садржана у одредбама главе 2 Грађанског законика Холандије.²¹⁵ Правни режим побојних одлука скупштине уређен је члановима 15 и 16 главе 2 Законика.

Одлуке се у холандском праву побијају на темељу три основа – иако сам Закон не помиње овај термин, него, попут нашег, користи условну реч „ако“. Осим тога, не искључује се могућност побијања ни у другим случајевима предвиђеним Грађанским закоником.

① У првом случају се одлука може побијати уколико је донесена противно одредбама Грађанског законика и оснивачких аката којима се регулише поступак доношења одлуке. У овом случају се ради о повреди процесних правила, а Законик не садржи норме о значају повреде нити каузалитету.²¹⁶ Члан 15 Грађанског законика у ставу 6 садржи правило о могућности ратификације (конвалидације) одлука побојних по овом основу. Скупштина може да донесе нову одлуку у складу са Закоником и оснивачким актима која ће постати важећа даном доношења, с ретроактивним дејством. До конвалидације, ипак, неће доћи ако је поднесен захтев за утврђење ништавости одлуке све док траје поступак. Уколико дође до поништаја одлуке, нова (конвалидацијска) одлука се мора донети на исти начин као и претходна и почиње да производи правно дејство од дана доношења, уколико другачије не произлази из околности случаја.²¹⁷

② Одлука се може побијати и ако је у супротности с начелом савесности и поштења.²¹⁸ Према члану 8 Грађанског законика, правно лице и они који учествују у његовој организацији у складу са законом и оснивачким актима имају обавезу да

²¹⁵ The Burgerlijk Wetboek (даље у тексту: BW).

²¹⁶ BW, 2:15 (1a).

²¹⁷ BW, 2:15 (6).

²¹⁸ BW, 2:15 (1b).

између себе поступају у складу с начелом савесности и поштења. Следствено томе, предвиђено је да сва правна правила, интерна регулатива, пословна пракса и све одлуке између друштва и чланова не производе правно дејство уколико су у супротности с овим начелом. Законик овде изричито забрањује злоупотребу права и то у свим формама. Пре свега, забрањено је да друштво доношењем одлука поступа у супротности с начелом. Акти друштва супротни начелу савесности, чини нам се, биће без дејства – односно ништави. Одлуке скупштине се могу по овом основу и побијати. Ово ће посебно бити случај када одлука настаје као резултат злоупотребе права гласа већинског акционара у односу на мањинске. Осим тога, ово начело забрањује и *злоупотребу права на побијање* од стране овлашћених титулара. Уколико се ово право примењује у супротности с начелом савесности и поштења према друштву од стране директора, чланова надзорног одбора и акционара, сматрамо да је право акционара у конкретном случају *супендовано*, што доводи до тога да ће тужбу *без дејства* на захтев туженог друштва суд решењем одбацити као недопуштену.

③ У последњем случају је предвиђено да су побојне одлуке и одлуке противне унутрашњим актима правног лица. Холандски Законик, дакле, предвиђа противност одредбама закона и оснивачких аката као *основ за ништавост*, а повреде правила поступка доношења одлуке, супротност статуту и другим унутрашњим и начелу савесности и поштења као *основ за побијање* одлука скупштине друштва.

1.7.9 Уместо закључка

Анализом холандских прописа завршена је анализа и последњег закона ЕУ у оквиру хипотезе основа побијања одлука скупштине. Овај кратки преглед законских решења приказује, с једне стране, разноврсност приступа европских законодаваца, као и различита схватања појма побојности у европским правима. Истовремено, с друге стране, чини нам се да се и јасно показује да, у поређењу са анализираним европским правима, право Србије садржи и можда најдетаљнију регулативу у области побојности скупштинских одлука. Наведено и не треба да чуди, имајући у виду да у нашем праву правни режим института ништавости није детаљно регулисан, о чему ће бити више речи у наредном поглављу.

1.8 *Побијање одлука скупштине у судској пракси*

Ма колико детаљно законодавац регулисао поједину област, у примени одредаба долази до бројних потешкоћа, празнина и непредвиђених ситуација које нису регулисане законским нормама. У тим случајевима долазе до изражаја дискрециона овлашћења судова који тумачећи норме, циљ закона и сврху која се нормом желела постићи – уређују конкретан спор и пружају коначне одговоре на поједина отворена питања везано за предмет одлучивања. У том контексту, за нас је

нарочито значајна пракса виших судова који су заузимали бројне ставове у вези с темом нашег истраживања.

У оквиру овог прегледа судске праксе анализирамо и одлука донесених у оквиру надлежности судова Србије, Хрватске и Немачке с циљем да дођемо до одговора на три недоумице у вези с побијањем одлука скупштине компанија које су од значаја за нашу анализу, даља истраживања и закључке:

❶ Да ли се одлуке скупштине могу побијати само из разлога супротности Закону о привредним друштвима или и у случају супротности с другим законима Србије?

Узрок ове теоријске недоумице, чини нам се, лежи у чл. 376, ст. 1, тач. 4, ЗПД-а, који предвиђа да се одлука скупштине може побијати у случају супротности одлуке са статутом и законом. За разлику од тачке 6 истог члана, у тој тачки није прецизирано да се ради искључиво о ЗПД-у, али, с друге стране, није изричито прописано ни да је дозвољен основ побијања и супротност с другим законима у оквиру правног система Србије. Као што смо већ навели, неке земље попут Немачке предвиђају да је супротност са свим законима валидан основ за побијање одлука акционарске скупштине. Сматрамо да у тим случајевима законодавци исправно полазе од начела законитости, по којем одлуке као правни акти органа привредног друштва морају бити у складу с актима више правне снаге у материји које регулишу.

Решење ове недоумице чини нам се веома значајним *најмање из два разлога*. Прво, од одговора на ово питање зависи и оцена да ли се у одсуству посебних одредби ЗПД-а, у области побијања и ништавости, примењују правила ЗОО као општег акта. Подсетимо да је српска правна теорија заузела готово јединствен став у вези с овим питањем, тврдећи да је побијање и утврђење ништавости могуће и по основу општих правила уговорног права у одсуству одредби ЗПД-а *као посебног закона*. С друге стране, такође је веома значајно утврдити да ли се побијање може вршити у случајевима када су одлуке незаконите из разлога противности другим законским прописима изузев ЗПД-а, што ће у великој мери утицати на степен и обим заштите права акционара. С овим питањима судови су се у неколико случајева сусретали у пракси Србије.

❶ Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж. 6942/10 од 16. 9. 2011. године
Сентенца	„Одлуке скупштине се могу побијати због повреда Закона о привредним друштвима, а повреде Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената штите се другим правним механизмима.“

У погледу наведених жалбених навода, суд изводи следећи закључак: „Одлуке скупштине се могу побијати пре свега због повреда Закона о привредним друштвима. Повреде Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената штите се другим правним механизмима.“

Чини нам се да се конфузија у погледу недоумице коју истражујемо додатно продубљује овим ставом суда, коришћењем израза „пре свега“, који упућује на то да се побијање евентуално може вршити и на основу других закона. Релативизација става се наставља и у даљем тексту образложења, где се суд упушта у анализу жалбених навода. Закључује се да права тужилаца нису предвиђена чланом 54 Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, већ да заправо тај члан регулише права унапред познатих купаца и то уколико су њихова права повређена, стога се акционари који подносе тужбу у конкретном случају и не могу позивати на ове одредбе. Суд даље наводи и то да је процес капитализације спровела Агенција за привредне регистре, према одлуци туженог друштва о затвореној емисији; стога је, сматра суд, поступак спроведен у складу са Законом о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената.

② Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж. 1144/2010 од 17. 3. 2010. године
Сентенца	„Одлука скупштине привредног друштва се може побијати само на начин прописан Законом о привредним друштвима, а не по члану 103. Закона о облигационим односима.“

У образложењу одлуке суда наводи се да је првостепени суд погрешно поступио ценећи активну легитимацију и рокове за подношење тужбе према Закону о облигационим односима, а не према одредбама ЗПД-а. Наиме, како Апелациони суд наводи у пресуди, право на побијање одлука скупштине се регулише ЗПД-ом, а према закону одредбе које се односе на акционарска друштва примењују се и на друштва с ограниченом одговорношћу чија се одлука побија. Према тим правилима Закона тужиоци из пресуде пред првостепеним судом не спадају у ред законски овлашћених лица за подношење тужбе. ЗПД је у односу према ЗОО којима су уређени облигациони односи лекс специјалис, наводи се у образложењу и даље закључује:

„Тужиоци у овом спору нису тражили утврђење ништавости акта којим је извршен унос неновчаног улога у тужено привредно друштво, нити утврђење ништавости регистрације уписа неновчаног улога, као ни утврђење да су они носиоци права коришћења предметне парцеле, а не тужено друштво, на основу стања у земљишним књигама и катастру. Тужиоци су тражили утврђење ништавости одлуке скупштине туженог привредног друштва, и то одлуке о повећању основаног капитала, која врста одлуке се може побијати само на начин регулисан Законом о привредним друштвима.“

③ Решење	Привредног апелационог суда, Пж. 107/10 од 29. 4. 2010. године
Сентенца	„Одлуке акционарског друштва побијају се по одредбама о побијању из Закона о привредним друштвима, а не по одредбама о ништавости из Закона о облигационим односима.“

Суд у свом ставу образлаже неоснованост навода из жалбе да се одлука скупштине може побијати у неким случајевима укључујући и случај из тужбе тужиоца по општим правилима о ништавости, што би значило да тужба није везана за рок. Наводи се да се одредбе ЗОО-а примењују на уговоре и друге правне послове и закључује да одлуке скупштине нису нити уговори нити правни послови (супротно мишљењу правне теорије).

„Закон о привредним друштвима ни непосредно ни посредно не упућује на друге, општије прописе, у материји побијања скупштинских одлука, једнако као што то не чини ни у материји доношења тих одлука, или оснивања привредних друштава. Тај закон не познаје утврђење ништавости скупштинске одлуке по општим правилима, већ оглашавање ништавости (чл. 306, ст. 13 – ранијег ЗПД-а, прим. аут.), по посебним, сопственим правилима (чл. 302–306 – ранијег ЗПД-а, прим. аут.).“

Могуће је да се догоди, наводи се у образложењу, да у прописаном законском року нико не побија скупштинску одлуку, али акционари немају права да бирају између правног пута побијања одлуке скупштине привредних друштва и „непостојећег пута побијања путем општих правних аката“. Наведено образложење се донекле ублажава закључком да би се спор избегао да се уместо Агенцији за привредне регистре тужени у законском року обратио – надлежном суду, где се закључује да потребе за позивање на општа правила уговорног права не би ни било, већ би се у том случају примениле релевантне одредбе ЗПД-а о побијању одлука из разлога наведених у тужби.

На овом месту, у корелацији с горенаведеном одлуком, наводимо и *правно схватање* *Врховног суда Хрватске у одлуци бр. Рев-136/2009*, који сматра да одлуке надзорног одбора акционарског друштва (сматрамо тиме, и скупштине) имају карактер правног посла, али да то не доводи до примене општег Закона о облигационим односима у конкретном случају. Наиме, Врховни суд заузима став да је овде реч о материји регулисаној посебним законом, стога у случају правних празнина треба поћи од материје наведеног закона и у конкретном случају за побијање одлука надзорног одбора применити правила о побијању одлука скупштине друштва.

④ Решење	Привредног апелационог суда, Пж. 7251/11 од 20. 10. 2011. године
Сентенца	„Одлуке акционарског друштва могу побијати само они акционари који су тај статус имали у време доношења одлуке.“

У овом решењу, апелациони суд закључује да је првостепени орган правилно утврдио да тужилац који подноси жалбу нема правни интерес за покретање тужбе. Одлуке скупштине акционарског друштва могу се побијати само према одредбама

Закон о привредним друштвима и у том контексту тужилац је постао акционар тек четири године након доношења одлуке коју побија позивајући се на општа правила ништавости уговорног права, наводи се у образложењу ове одлуке суда.

„Та одлука као писмени акт, са одређеном формом и садржином, потписом и печатом, постоји, и ако се тврди било да не постоји, било да је незаконита, у конкретном случају да је фалсификат, то се може чинити само у поступку за побијање те одлуке, по Закону о привредним друштвима, супротно наводима тужбе и жалбе.“

⑤ Мишљење	Мишљење Министарства привреде, бр. 011-00-00201/2015-05 од 28. 7. 2015. године.
Сентенца	„Право да тужбом побија одлуку скупштине друштва и да тражи накнаду штете има сваки акционар који је имао право на учешће у раду седнице скупштине на којој је донета одлука скупштине која је супротна било ком закону или статуту друштва.“

И напослетку анализе судске праксе поводом првог питања, наводимо и необавезујуће мишљење једног органа управе – Министарства привреде, које се потпуно разликује од ставова из праксе судова коју смо анализирали у претходна четири случаја. Наиме, Министарство сматра да акционари имају права да побијају одлуку која је супротна *било ком закону* или статуту друштва.

„Имајући у виду да предметна одредба Закона не ограничава могућност побијања одлуке скупштине само у случају да је иста супротна Закону о привредним друштвима, право да тужбом побија одлуку скупштине друштва и да тражи накнаду штете има сваки акционар који је имао право на учешће у раду седнице скупштине на којој је донета одлука скупштине која је супротна било ком закону или статуту друштва.“

② Који су случајеви побијања заступљени у пракси и под којим околностима судови утврђују основе за искључење права на побијање скупштинских одлука?

Поводом овог питања, наша намера је да анализом судске праксе проучимо који се то конкретни основи и случајеви побијања појављују у пракси судова, као и да проучимо судске ставове везано за искључење ових основа или престанак права на побијање. Овакви налази могли би послужити као анализа ефикасности примене законодавне регулативе у пракси и као потенцијални основи за попуњавање правних празнина у области у којој истражујемо.

⑥ Решење	Привредног апелационог суда, Пж 175/2015 од 25. 2. 2015. године
Сентенца	„Побијање одлуке скупштине акционарског друштва којом се разрешава директор и надзорни одбор спада у надлежност привредног суда сходно члану 376. Закона о привредним друштвима и члану 25. став 1. тачка 3) Закона о уређењу судова.“

У овом примеру из судске праксе расправља се о једној од одлука које су често узрок побијања од стране акционара – реч је о одлукама о избору органа управљања. У конкретном случају, првостепени суд, према ставу Привредног апелационог суда, није правилно утврдио своју надлежност у спору поводом побијања одлуке о разрешењу директора и надзорног одбора, сматрајући да се ради о *спору поводом избора и разрешења органа правних лица* за које није надлежан други суд, закључује се у образложењу решења Вишег апелационог суда. Имајући у виду да је у овом случају реч о тужби за поништење одлука скупштине акционарског друштва поднетој од стране акционара, виши суд закључује:

„Из напред наведеног следи да се ради о тужби за побијање одлуке скупштине акционара, у смислу чл. 376. ЗПД-а те да се у конкретном случају ради о поступку за који је надлежан Привредни суд, сходно одредби чл. 25. ст. 1. тач. 3, Закона о уређењу судова.“

⑦ Пресуда	Пресуда Вишег трговинског суда, Пж 3940/06 од 18. 4. 2007. године
Сентенца	„Законско право скупштине привредног друштва је да добит не исплаћује акционарима или члановима друштва, већ да је употреби за друге намене, укључујући и за резерве, законске односно статутарне.“

Наредни случај се бави питањем расподеле добити друштва, као најзначајнијом одлуком коју доноси скупштина са становишта економских интереса акционара. Отуда не изненађује што често у пракси наилазимо на побијања управо ове врсте скупштинских одлука. У конкретном случају из старије судске праксе, тужилац је пред првостепеним судом побијао одлуку о расподели добити којом је она расподељена у законске и статутарне резерве сматрајући је незаконитом. Првостепени суд је одбио тужбу. Из разлога непотпуно и нетачно утврђених чињеница, тужилац подноси жалбу суду више инстанце, који налази да је жалба неоснована. Виши трговински суд у образложењу потврђује правно схватање првостепеног суда везано за *право скупштине да самостално определи добит за друге намене* укључујући и законске и статутарне резерве, независно од тога што је тужилац гласао против предметне одлуке.

„Одвојено је питање, које се не односи на законитост такве одлуке, како ће и да ли ће та одлука бити спроведена у пословним књигама, а посебно како ће те резерве касније бити коришћене, за које сврхе и на који начин... Одлука о усмеравању добити у статутарне резерве, дакле, не може се успешно побијати због потенцијалне могућности да ће те резерве касније бити коришћене на незаконит

или штетан начин, злоупотребом органа привредног друштва, односно већине на штету мањине, укључујући и тужиоца као мањинског члана.“

⑧ Правно схватање	Вишег трговинског суда, утврђено као одговор на питање на седници Одељења за привредне спорове од 19. и 20. 9. 2005. године
--------------------------	--

У овој анализи основа побијања у судској пракси, наводимо и правно схватање Вишег трговинског суда везано за питање *легалности рада* и одлука ванредне скупштине у случају *измене пријављеног места одржавања* од стране већинског акционара који је и овлашћени подносилац захтева за сазивање.

„Ванредна скупштина која је одржана на другој локацији (на пример у седишту овлашћеног подносиоца захтева), не може се сматрати *легално сазваном*, односно одржаном скупштином, без обзира што су присутни пуномоћници који поседују већину од укупног броја акција са правом гласа.“

У појединим случајевима из праксе судови заузимају став да, и поред тога што су испуњени основи за побијање одлука, долази до искључења овог права на основу самог закона, „мање значајне повреде права“ или ескулпације одговорности, као у случају присуства акционара приликом неуредног сазивања седнице.

⑨ Решење	Привредног апелационог суда, Пж 6697/2015(1) од 13. 4. 2016. године
Сентенца	„Акционар нема право на побијање одлуке скупштине друштва, уколико је на основу те одлуке тражио да друштво откупи његове акције.“

У овом примеру из судске праксе, Привредни апелациони суд потврђује поменуто правило о забрани побијања скупштинске одлуке на основу које се остварује право несагласног акционара на откуп акција. Наиме, суд потврђује одлуку првостепеног суда и његова правна схватања везано за неблаговременост тужбе за побијање, али и закључује следеће:

„Такође, како из чињеничних навода тужбе произлази да је тужилац несагласан са одлуком туженог првог реда о располагању имовином велике вредности од 30.03.2013. године, извршио продају својих 384 акција туженог првог реда, то по налажењу другостепеног суда *не може ни оспоравати одлуку друштва* на којој је засновао своје право на откуп акција, *сагласно одредби члана 474 Закона о привредним друштвима*, па самим тим ни поништај последица која је таква одлука произвела.“

⑩ Решење	Вишег трговинског суда, Пж. 7843/2005 од 21. 11. 2005. године
Сентенца	„Присуство акционара на седници скупштине на коју није позван сагласно закону, оснивачком акту или статуту, искључује право акционара да по том основу побија одлуку скупштине акционара у смислу члана 302. став 1, јер је овај недостатак отклоњен сагласно члану 282. и 283. ЗОП, осим у случају прописаном чланом 283. тачка 2. Закона о привредним друштвима.“

У више наврата судска пракса је заузимала свој став везано за ситуацију када акционар тужбом побија одлуку скупштине због тога што је *радњом органа управљања онемогућен да учествује на седници скупштине* – примера ради, због недостатка обавештења о одржавању, а истој је присуствовао.

Први случај који помињемо у поднаслову јавља се у старијој судској пракси, за време примене ранијег Закона о привредним друштвима. Тужилац побија одлуку седнице скупштине, у наведеном случају, наводећи да су повређена правила о минималном року сазивања седнице. Виши трговински суд поступајући у конкретном случају закључује да је првостепени суд правилно утврдио чињенично стање које прихвата, наводећи да нема основа за успешно побијање одлуке. Наиме, тачно је утврђено да није испоштован минималан рок од 15 дана за сазивање седнице скупштине, али акционар нема право приговора неуредног позивања, јер је истој седници скупштине приступио, иако није гласао.

„Чињеница присуства одузима му право на приговор да није уредно позван на седницу. Дакле, позив је по сили закона примио 10. 12. 2005. године, уредности позива приговара, али неосновано, јер се има сматрати да је седници присуствовао, што му одузима право на приговор. Директно неучествовање у смислу гласања "за" или "против", даје му статус суздржаног члана.“

У другом случају (Решење Вишег трговинског суда, Пж- 3843/06 од 14. 5. 2006. године), Виши трговински суд потврђује своје становиште, утврђујући да је жалилац, иако није био позван на седницу скупштине, истој присуствовао и гласао, што му одузима право на приговор неуредног позивања. Исто је потврђено и у једној новијој пресуди истог суда (Решење Вишег трговинског суда, Пж- 6017/06 од 8. 3. 2007. године), где суд укида одлуку првостепеног органа јер нису утврђене чињенице које су од значаја за законитост сазивања и одлуке скупштине, него је дошло до *погрешне примене материјалног права* где се одлука поништава из разлога да нису поштовани минимални рокови сазивања. Присуствовањем на седници, закључује суд у овој пресуди, тужилац *ескулпира* тужено друштво и фактички се *одриче* права на приговор по том основу.

II Пресуда	Привредног апелационог суда Пж. 9921/2010 од 27. 1. 2011. године
Сентенца	„Одлука скупштине акционара не може се побијати ако непоступање по одредбама оснивачког акта или статута има за последицу мању повреду права тужиоца или другог лица, или ако такво непоступање нема неке значајније правне последице; ако побијање битно ограничава права трећих лица стечена у доброј вери; ако је основ побијања одлуке скупштине сазивање супротно закону, оснивачком акту и статуту које је отклоњено у складу са Законом.“

У старијим судским одлукама, донетим у складу са ЗПД-ом из 2004. године, заузети су занимљиви ставови везано за „*мању повреду права*“, што доводи до тога да се *одбијају тужбе* за побијање одлука скупштине у конкретном случају. У цитираној сентенци пресуде, Привредни апелациони суд утврђује основаност захтева туженог у вези с *приговором мање повреде права*. Наиме, суд прихвата наводе туженог да је првостепени суд погрешно утврдио чињеницу укупног процента акција с правом гласа које поседује тужилац тако што наводи да има 10% уместо 0,5% акција које је поседовао у време доношења одлуке. У образложењу се наводи да су на спорној седници учествовали акционари који поседују укупно 81,95% акција с правом гласа, те да гласање тужиоца никако не би могло да доведе до другачије одлуке на седници, чак и да је у потпуности испоштована законом прописана процедура. Из тог разлога суд *преиначује* одлуку првостепеног суда и *одбија као неоснован* тужбени захтев тужиоца.

У једној новијој одлуци (пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6088/2010 од 3. 3. 2010. године), Суд заузима став у случају *незнатно измењених предлога одлука* за седницу скупштине. Суд у овом случају утврђује да је правилан закључак првостепеног суда да се изменом предлога одлуке који је послат у сазиву (избор два уместо три члана (тадашњег) управног одбора) *ништа суштински не мења* у односу на садржину права мањинских чланова друштва, односно тужиоца. Отуда нема места примени правила о побијању одлука, а ако акционар сматра да су му повређена права, суд упућује на могућност покретања поступака заштите права мањинских акционара предвиђених законом.

И најзад, у одлуци Вишег трговинског суда из старије праксе (пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 10671/05 од 5. 12. 2005. године), суд заузима став везано за каузалитет пропуста учињених током сазива седнице и одлука које су донете: „Пропусти учињени при заказивању скупштине деоничара у погледу уредног позивања деоничара и навођења дневног реда, нису од утицаја на правилност одлуке донете на тако заказаној скупштини, ако је иста донета јасно исказаном вољом деоничара са више од 50% гласова.“ – наводи се у сентенци.

У образложењу се закључује да су правила о сазивању и начину и роковима позивања акционара установљена како би се *утврдила стварна воља акционара* с већинским бројем гласова, што је и сврха ових одредби. Стога је правилно

становиште првостепеног суда да пропусти у сазивању нису утицали на законитост донетих одлука, јер су за одлуке гласали акционари с већином гласова.

3 Да ли је судска пракса у земљама Европске уније потврдила начело забране злоупотребе права?

И на самом крају овог кратког прегледа судске праксе у области побијања скупштинских одлука, анализирамо две веома значајне одлуке које су одредиле правно схватање начела забране злоупотребе права и лојалног поступања акционара у немачком (али и европском) праву. Реч је о случајевима *Гирмес*²¹⁹ и *Линотајп*.²²⁰

У предмету *Гирмес* расправљало се о злоупотребама и границама вршења права мањинских акционара. Наиме, компанија *Гирмес* је запала у кризу пословања и постала *инсолвентна*, након чега је донет *план рефинансирања* који је подразумевао и *усвајање одлуке о смањењу основног капитала*. Мањински акционари су се томе успротивили, услед чега је дошло до *блокаде* доношења наведене одлуке. Као последица тих околности, над друштвом је отворен стечајни поступак, а акционари који су гласали за доношење одлуке о смањењу капитала су такође остали без својих удела. Акционари који су гласали за предложену одлуку су из тога разлога поднели тужбу надлежном суду тражећи накнаду штете од оних акционара који су блокирали доношење одлуке. Суд је усвојио овакав захтев потврђујући да су акционари дужни да поступају између себе у складу с *начелом лојалности* и да су дужни да избегавају изразито себично вршење права, поготово у случајевима када је функционисање друштва угрожено.

У случају *Линотајп*, било је речи о злоупотреби права већинског акционара. Наиме, већински акционар је желео да пренесе део имовине компаније у друго друштво, али *није добио сагласност* свих акционара за поступак спајања друштва. Отуда је предложио интеграцију дела имовине у друго друштво и састао се с представницима управе пре одржавања седнице скупштине како би договорио детаље преноса и цену. Евидентно је била реч о злоупотреби права мањинских акционара с интенцијом вршења у строго себичном интересу, без узимања у обзир интереса мањинских акционара. Скупштина је усвојила одлуку гласовима већинског акционара, који је једини гласао за одлуку. С обзиром на то, мањински акционари су поднели тужбу за побијање одлука скупштине, коју суд усваја утврђујући обавезу акционара на лојално поступање коју је повредио због тога што није саслушао ставове акционара, него се унапред договорио с члановима управе око преноса.

²¹⁹ Girmes Decision, BGHZ 129, 136 (1995).

²²⁰ Linotype decision, BGHZ 103, 184 (1988).

1.9 Кратак резиме хипотезе

Теоријска разматрања

- Право на побијање је, како показују налази европских теоретичара, на закону засновано субјективно право које је вишеструко условљено и увек се остварује у судском поступку, подношењем тужбе против друштва.
- Српски и европски теоретичари као критеријум динстикције између побојних и ништавих скупштинских одлука узимају степен тежине повреде, те је стога за теже повреде јавног интереса код скупштинских одлука, према њиховом мишљењу, прописана санкција ништавости, док је за оне лакше повреде приватних интереса прописана санкција побојности. Сматрамо да је овакав став непрецизно уопштавање, јер се не узимају довољно у обзир правни системи који немају развијен режим ништавих одлука, јер је, примера ради, у српском ЗПД-у, санкција побојности скупштинских одлука предвиђена и за неке од најтежих повреда законских норми.
- До конфузије долази, јер се без детаљне компаративне анализе компанијскоправних прописа, повлачи аналогија између института побојности и рушљивости грађанског права. Институт побојности скупштинских одлука се унеколико разликује од рушљивости у српском праву, како смо закључили, и то по питањима рокова, активно легитимисаних лица, као и основа за оспоравање у судском поступку.
- Српски теоретичари, додуше индиректно, помињу постојање основа побијања скупштинских одлука, иако се спорадично помињу и друге терминолошке одреднице као што су „случајеви“ или „разлози побијања“. Анализирани теоријски извори европских компанијскоправних теоретичара показују да и они користе термин основа побијања чије постојање доводи до активирања права на побијање скупштинских одлука.
- У погледу врсте основа побијања у српској и европској теорији је потврђен плуралистички приступ. Тако се наводе процедурални основи, односно, повреде током сазивања седнице скупштине, али и усвајања одлуке, затим повреде начела компанијског права, злоупотреба права од стране других акционара и нелојално поступање, али и садржинска (материјална) супротност одлука закону и статуту.
- Без обзира на контролну функцију тужбе за побијање, у теорији је прихваћен став да се ово право може злоупотребити. У српском праву злоупотреба постоји уколико се право користи ради остварења другог циља, а не контроле законитости скупштинске одлуке друштва. Европски теоретичари закључују да злоупотреба постоји ако се право врши у складу са законском нормом, али је правни учинак у супротности са духом законске норме. У теорији

компанијског права држава чланица ЕУ се истиче и да у Европи постоје различити механизми утврђења злоупотребе права – субјективни тест који утврђује постојање злоупотребе на основу намере, објективни на основу настанка штете или супротност начелима компанијског права, односно на основу вршења права супротно корпоративном интересу.

- Основна последица злоупотреба права на побијања је, како се наводи у теорији, недопуштеност и одбачај тужбе, док поједини теоретичари истичу и обавезу акционара да надокнади штету насталу злоупотребом.

Законски прописи

- Српски ЗПД садржи можда и најдетаљнију регулативу у материји побијања од свих других анализираних европских прописа. Наиме, ЗПД познаје шест основа побијања који се односе на повреду правила сазивања скупштине, друге процедуралне повреде приликом усвајања одлуке, онемогућавање учешћа акционара на седници скупштине од стране или уз знање друштва или органа управе, супротност одлуке закону или унутрашњим актима и повреду начела лојалности ради стицања имовинске користи, као и посебне случајеве побијања.
- Иако српски компанијскоправни пропис не регулише директно питање злоупотребе права на побијања, сматрамо да садржи низ норми, пре свега у погледу хитности поступања, рокова, повреде мањег значаја и строгих основа побијања, које су усмерене ка спречавању злоупотребе права. На друга питања везано за злоупотребу права на побијање, примењују се одредбе ЗОО, односно ЗПП, закона који прописује поступак утврђења злоупотребе права, али и новчане казне за коришћење процесних права супротно сврси.
- Од прописа ЕУ издваја се немачки Акцијски закон по свом детаљном и специфичном приступу. Наиме, у Немачкој постоје три основа побијања скупштинских одлука. Први основ позитивно одређује да је одлука побојна када је супротна закону или статуту, са тим да се детаљно регулишу ситуације у којима је искључена могућност побијања. Други основ је условно одређен и предвиђа да је одлука побојна уколико буде ускраћено право на потпуно и тачно информисање, али само уколико је информација била од кључног значаја акционара са рационалним резонавањем у погледу доношења одлуке о учешћу на седници или вршењу права. И трећи основ постоји као и у српском праву у случају повреде дужности лојалног поступања ради стицања имовинске користи.
- Данско право карактерише специфичан приступ забране усвајање скупштинске одлуке која одређеним акционарима или другим лицима омогућује предност у односу на друге акционаре и друштво. Осим тога, дански закон дозвољава могућност суду да директно интервенише и измени

судску одлуку уколико наступи неки од законских основа и уколико је такав захтев постављен.

- Литванско право предвиђа обавезу именовања инспектора редовне седнице скупштине који се стара о правилности процедура и одлучивања. Литвански закон изричито предвиђа и да примени прописа о побојности има места у случајевима када скупштинска одлука нарушава приватне интересе акционара, поверилаца, директора и чланова одбора.
- Португалско право карактерише посебан приступ у погледу тајног гласања, где се сматра да је акционар гласао на начин који је превагнуо, осим уколико докаже другачије на самој седници или у року од 5 дана одржавања.
- Словеначко право прописује сличан режим побијања скупштинских одлука као српски ЗПД, са тим да је предвиђено знатно мање основа побијања него у праву Србије и да регулише правни режим ништавих одлука.
- И напослетку, право Холандије прописује да је скупштинска одлука побојна само у случајевима повреде правила поступка доношења, када је у супротности са статутом и унутрашњим актима, односно, када је у супротности с начелом савесности и поштења.

Судска пракса

- Најзначајнији закључци судова у погледу ове хипотезе тичу се могућности побијања скупштинске одлуке са становишта других закона. Наиме, судови у Србији су у више наврата искључили могућност побијања скупштинских одлука из основа супротности са другим прописима (примера ради ЗТК), али су били децидни и у погледу забране побијања и утврђења ништавости уз примену општих правила грађанског права. Судска пракса је у својим одлукама заузела став да се побијање, као и ништавост скупштинских одлука може вршити само и искључиво по правном режиму предвиђеном ЗПД-ом.
- Анализирани примери из праксе показује и да се побијање у највећем броју случајева тиче питања одабира чланова управљачких тела, односно, питања заштите економских права акционара.
- И напослетку европска судска пракса је у више наврата потврдила начело забране злоупотребе права, и утврдила повреду права мањинских акционара као један од основа за побијање скупштинских одлука и могућих основа за накнаду штете акционарима у судском поступку.

2. Хипотеза II – Правни режим ништавих одлука у Србији и праву држава ЕУ

Разлози за утврђење ништавости и разлози за побијање одлука скупштине акционарских друштава из других закона држава Европске уније у праву Србије обједињени су у један правни режим – побијања одлука, чиме је ништавост искључена из правног система, с изузетком ништавих одлука које су таксативно наведене у Закону о привредним друштвима.

2.1 *Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања*

У оквиру друге хипотезе анализирамо правни режим ништавости одлука скупштине акционарских друштава у Србији и Европској унији. Реч је о једном од два најважнија режима правних недостатака одлука скупштине који се појављују у пракси акционарских друштава, а означава се као режим *тежих повреда* прописа и строже контроле која је усмерена ка спречавању правног дејства ништавих одлука од самог тренутка доношења. Анализираће се детаљно случајеви ништавости предвиђени српским ЗПД-ом, али и правни режим ништавости у другим европским правима. Посебна пажња ће, наравно, бити посвећена законодавствима која детаљно регулишу режим ништавости скупштинских одлука, што је уједно био и критеријум одабира прописа који су упоредноправно анализирани.

Осим тога, у оквиру ове хипотезе анализирамо разлике у *природи повреде и правним последицама* побијања и ништавости одлука скупштине акционарских друштава. Проучавамо и однос режима ништавости и побојности одлука скупштине према општим режимима ништавости и рушљивости правних послова грађанског права, имајући поготово у виду став заузет у српској теорији да се у одсуству посебних правила ЗПД-а примењују одредбе општег ЗОО-а.

Напоследку, наша је интенција да анализирамо теоријска схватања, законодавство и праксу у Србији и Европи како бисмо упоредили основе и регулативу ништавости у наведеним правним системима. Посебна је пажња у теорији у Србији посвећена „*одсуству правног режима ништавости*“ и утицају на заштиту права акционара у том контексту. Отуда, анализирајући основе ништавости у европским правима и регулативу побојности у праву Србије, желимо да утврдимо и фактичке последице одсуства овог правног режима одлука, имајући у виду екстензивно постављене основе побијања у српском ЗПД-у.

2.2 Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе

Назив извора	Да ли је извор коришћен за доказивање хипотезе?	Форма и обим коришћења извора
Правна теорија	Да	За потребе ове хипотезе анализирамо ставове 20 аутора који се баве наведеним питањем у следећим државама: Србији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Турској и Немачкој.
Компанијско право ЕУ	Не	Компанијски кодекс ЕУ, директиве и препоруке не садрже правила о ништавости одлука скупштине акционарских друштава, стога се анализирају појединачни прописи држава ЕУ.
Кодекси корпоративног управљања држава ЕУ	Не	Кодекси корпоративног управљања држава ЕУ не садрже правила везано за ништавост одлука скупштине.
Законодавства држава ЕУ	Да	За потребе доказивања ове хипотезе анализираћемо поред ЗПД-а и законе 8 држава ЕУ: Бугарске, Естоније, Финске, Немачке, Летоније, Луксембурга, Холандије и Словачке.
Судска пракса	Да	Анализирају се примери из праксе редовних и виших судова Србије, Хрватске и Црне Горе у вези с предметом истраживања.
Корпоративна пракса	Да	У оквиру ове хипотезе истраживали смо могуће примере у пракси рада акционарских друштава и документа која су у вези с хипотезом која се доказује.

2.3 Ништавост одлука скупштине у теорији српског компанијског права

Приликом дефинисања појма ништавости скупштинских одлука, српски теоретичари полазе од различитих критеријума. Један број аутора дефинише појам ништавости одлука анализирајући правну природу недостатка које оне садрже. Ништаве су тако оне скупштинске одлуке, како се наводи, које садрже *тешке правне недостатке* било да су они формалне било материјалноправне природе.²²¹ Истиче се и да ништаве одлуке скупштине *правни поредак не препознаје* зато што имају *озбиљан правни недостатак* због којег *не производе правно дејство*.²²² Слично томе, поједини аутори наводе да су ништави правни послови (па тако и одлуке) они који имају такве правне недостатке да вређају *опште интересе*, због чега ништавост наступа по самом закону и делује према свима (*erga omnes*).²²³ Ништаве су, стога, одлуке које су због природе и тежине повреде *без дејства од настанка*, док су побојне одлуке упркос правним недостацима *правно обавезујуће*.²²⁴

Међутим, иако се сматра да ништаве одлуке не производе правно дејство, „као да нису ни донете“, оне формално ипак постоје у правном систему.²²⁵ Стога се тражи од суда да констатује (утврди) њихову ништавост судском одлуком која има *декларативно дејство* јер се не може поништити нешто *што не постоји*, стога одлука суда *није конститутивног карактера*.²²⁶ Разјашњења ради, деклараторне тужбе се подносе, како се наводи у теорији, када тужилац захтева *утврђење* постојања или непостојања одређеног права или правног односа, док код конститутивне тужбе тужилац захтева да се према туженом утврди постојање неког права или правног односа *које до тада није постојало*, односно – „заснивање, преиначење или укидање постојећих односа“.²²⁷

На ништавост се, према схватању већине теоретичара, може позивати *свако заинтересовано лице*, као и *суд по службеној дужности*.²²⁸ Наводи се и да ће у системима које познају регистрационе судове – суд одбити регистрацију чињеница

²²¹ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 133.

²²² Вид. Бранка Скоко, „Ништавост и побијање одлука скупштине акционарског друштва према новом Закону о привредним друштвима Републике Српске“, Јавна установа центар за едукацију судија и јавних тужилаца Републике Српске, база података, 1.

²²³ Д. Миленовић, „Ништавост и побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни инструктор*, 2012, 22.

²²⁴ Вид. З. Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 8–9.

²²⁵ Вид. А. Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, *Правни живот*, 12/2010, Београд, 23.

²²⁶ *Ibidem*.

²²⁷ Вид. Љубица Милутиновић, „Тужба и одговор на тужбу“, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, 2/2006, Београд, 231–233.

²²⁸ Наведено у следећим изворима:

Зоран Арсић, „Ништавост одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 1–4/2007, Београд, 11; Б. Скоко, „Ништавост и побијање одлука скупштине акционарског друштва према новом Закону о привредним друштвима Републике Српске“, Јавна установа центар за едукацију судија и јавних тужилаца Републике Српске, база података, 1; Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 133 и др.

које се заснивају на ништавим одлукама.²²⁹ Ако је ништави правни посао извршен, утврђење ништавости има правно дејство према свима и враћа се оно што је по том основу примљено по правилима која важе за неосновано обогаћење.²³⁰ У хрватској теорији се сматра и да ништавост може истицати свако лице *које за то има правни интерес* и то тужбом или на било који други начин, пример ради, путем (процесног) приговора.²³¹ У теорији се наводи и да се ништавост може истицати и *изван спора*.²³² Тужба за утврђење ништавости није везана за рок.²³³

Питање правног режима ништавости одлука скупштине акционарских друштава једно је од најосетљивијих питања српске компанијскоправне теорије (и судске праксе). Суштина проблема овог режима правних недостатака своди се на две кључне ствари: на недостатак посебних норми којима се регулише овај режим у ЗПД-у и питања могуће примене општих норми грађанског права у одсуству регулативе овог специјалног закона. О овом питању изјаснили су се готово сви правни теоретичари који се баве питањем рада и одлучивања скупштине као јединог органа акционарске демократије у праву Србије.

У једном од старијих истраживања се тако наводи да ЗПД предвиђа посебан режим рушљивих (побојних) одлука, док се ништаве одлуке помињу само *suo loco* (односно, на одговарајућим местима у закону, прим. аут.).²³⁴ Ништаве одлуке, стога, постоје и *изван Закона о привредним друштвима*, где се као пример наводе супротности с одредбама тадашњег Закона о акцијском фонду,²³⁵ а у сваком случају се ради о одлукама код којих је *ништавост утврђена самим законом*.²³⁶

Српска компанијскоправна регулатива тек 2004. године уводи институт побијања и само *спорадично* институт ништавости одлука скупштине друштва.²³⁷ Ово је био позитиван тренд у односу на раније законе о предузећима, за које се у теорији истиче да су период најгоре регулативе у области правних недостатака одлука скупштине. Наиме, закони о предузећима из 1988. и 1996. године нису уопште садржали одредбе *о праву акционара и управе* на побијање скупштинских одлука, те су се у одсуству посебних правила *примењивала правила ЗОО* која су се односила на рушљиве и ништаве правне послове.²³⁸

²²⁹ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 133.

²³⁰ *Ibidem*.

²³¹ L. Šimunović, „Procesnopravni razlozi ništetnosti odluka skupštine društva s ograničenom odgovornošću – de lege lata vs. de lege ferenda“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991) 38–2/2017, Rijeka, 805.

²³² Вид. Д. Миленовић, „Ништавост и побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни инструктор*, 2012, 22.

²³³ З. Арсић, „Ништавост одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 1–4/2007, Београд, 16.

²³⁴ З. Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 8.

²³⁵ Наша судска пракса је у раније наведеним пресудама заузела став да се побијање одлука скупштине може вршити само (или пре свега) када су одлуке супротне одредбама ЗПД-а, док се супротност другим законима штити одговарајућим другим правним механизмима.

²³⁶ *Ibidem*.

²³⁷ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 73, 74.

²³⁸ Мирослав Милосављевић, *Акционарско друштво*, Београд 2006, 162.

На истом трагу је и нови ЗПД Србије (2011), те тим решењима поједини аутори упућују озбиљне замерке. Закључује се да је новим ЗПД-ом регулисан *искључиво институт побијања*, за разлику од упоредноправне праксе, где одлука може бити ништава или побојна *зависно од тежине повреде*.²³⁹ По тим схватањима, таквом регулативом се *умањује правна сигурност*, јер се путем правног режима ништавости утврђују посебно тешке повреде закона које неминовно доводе до ништавости одлуке.²⁴⁰ Рад скупштине је, према овом схватању, тако постао налик на „*заштићени резерват*“, јер се одлуке могу преиспитивати само у поступку контроле, који покрећу сами акционари или управа.²⁴¹

Дакле, аутори се слажу у томе да је правни режим ништавости скупштинских одлука доношењем нових компанијскоправних прописа „*ишчезао*“ из правног система Србије. Ипак, решење теорија нуди у врло једноставном приступу који се може сажети у следећем ставу: „*Одсуство посебног појма ништавости условљава преузимање суштине тог појма из општих прописа грађанског права*“.²⁴² Предложено решење се, дакле, огледа у идеји да се институт ништавости из уговорног права може преузети у *модификованој форми*.²⁴³ На трагу наведеног се истиче и да је без сумње неопходно да се компанијско право служи правним институтима ништавости и рушљивости уговорног права, односно специфичним модификацијама тих института, који одговарају природи односа у овој грани права.²⁴⁴ Наведено би, чини се, било исправно и правично решење, како би се превазишло тренутно стање правних празнина, услед чега се, како се истиче у теорији, шаље лоша порука акционарима, јер се може закључити да ниједна повреда закона, интерних аката или обичаја *није довољно тешка* да би имала за последицу ништавост одлуке скупштине.²⁴⁵

Међутим, независно од ставова теорије на које су се позивали тужиоци у појединим судским поступцима, чини се да судска пракса заузима супротан или макар другачији став у односу на правну теорију. Наиме, као што смо закључили у анализи праксе претходне хипотезе, судови износе следеће ставове везано за ништавост одлука скупштине АД.

• Одлуке се не могу утврђивати ништавим по основу правила о ништавости ЗОО-а јер ЗПД ни имплицитно ни експлицитно не упућује на овај акт.
• Странке не могу самоиницијативно „бирати правни пут“ заштите својих права по одредбама ЗПД-а или ЗОО-а у зависности од њиховог процесноправног положаја.

²³⁹ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4-6/2012, Београд, 133.

²⁴⁰ *Idem*, 146.

²⁴¹ *Ibidem*.

²⁴² З. Арсић, „Ништавост одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 1-4/2007, Београд, 11.

²⁴³ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 74.

²⁴⁴ *Idem*, 77.

²⁴⁵ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4-6/2012, Београд, 133.

- Суд је и на становишту да се одлуке могу поништавати искључиво по правилима о побојности одлука ЗПД-а, а не правилима о ништавости ЗОО-а.

Чини се да је, на тај начин, судска пракса одбацила предложено решење и заузела становиште да је једини правни режим поништења одлука скупштине – побијање одлука по правилима ЗПД-а. Међутим, иако не постоји посебно регулисан режим ништавости, рокови, основи, као ни друге одредбе везано за сам поступак утврђења ништавости и иако судска пракса не дозвољава могућност примене општих правила грађанског права везано за ништавост правних послова, *ништаве одлуке постоје у нашем праву као неминовност* у посебним, законом наведеним, случајевима. Отуда се отвара питање на који начин се *утврђује ништавост* таквих одлука које су предвиђене самим законом. Сматрамо да би једино исправно (и могуће решење) било да се ништавост у овим случајевима утврђује применом правила ЗОО-а као општег акта у одсуству регулативе ЗПД-а, као и процесних правила ЗПП-а. У супротном, уколико би се евентуално примењивао правни режим побојних одлука, чини се да би се изгубила сврха разграничења између ове две врсте недостатака, која се огледа, пре свега, у повољнијем процесноправном положају тужиоца који подноси тужбу за утврђење ништавости одлука које садрже посебно тешке повреде које нормира Закон.

2.4 *Ништавост у теорији компанијског права држава чланица Европске уније*

У хрватској правној теорији се истиче да су основи ништавости категоризовани на основу закона засновано на принципу „Numerus clausus“,²⁴⁶ и да их није могуће сузити нити проширити, као ни предвидети нове основе за ништавост у интерним актима друштва.²⁴⁷ Отуда су најверодостојнији извор за разумевање основа ништавости у правима држава ЕУ управо европски закони, који ће бити анализирани у оквиру других поглавља рада. Ипак, значајно је на овом месту поменути ставове правне теорије везано за разлоге ништавости скупштинских одлука у системима који познају ову врсту правних недостатака одлука.

Расправљајући о основама ништавости према хрватском ЗТД-у, теоретичари истичу да Закон садржи *основе* за ништавост, као и посебне случајеве ништавости када постоји супротност с конкретним одредбама Закона, оцењујући такав систем као *рестриktиван*.²⁴⁸ Поједини аутори истичу велики број посебно тешких неправилности у којима је, према њиховом виђењу, одлука скупштине ништава у хрватском компанијском праву. Реч је о следећим случајевима:

²⁴⁶ Односно принципа тзв. „затвореног броја“ случајева тачно наведених одређеним правилима.

²⁴⁷ Вид. L. Šimunović, „Procesnopravni razlozi ništivosti odluka skupštine društva s ograničenom odgovornošću – de lege lata vs. de lege ferenda“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991) 38–2/2017, Rijeka, 806.

²⁴⁸ А. Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, *Правни живот*, 12/2010, Београд, 25.

1) Када се одлуком одобравају накнаде директорима и члановима надзорног одбора супротно правилу да се накнаде додељују након одвајања за резерве и губитке из претходних година.
2) У случајевима када је одлука супротна члану 434 ЗТД-а, који се тиче услова за повећање основног капитала друштва.
3) У случају повреде правила о додели акција акционарима сразмерно учешћу у дотадашњем основном капиталу, код повећања основног капитала средствима друштва.
4) Када се одлуком вређају права поверилаца предвиђена чланом 445 ЗТД-а, у вези с поступком смањења основног капитала.
5) Ако је одлука донета на седници која није сазвана у складу са законом и статутом, осим уколико су седници присуствовали сви акционари.
6) Ако одлука скупштине није донета на начин или у форми предвиђеној законом.
7) Када је одлука супротна суштини друштва, закону, моралу или статуту.
8) Ако је одлука донета изван надлежности скупштине.
9) Ако одлука није унета у записник у складу са Законом.
10) Ако одлуком скупштине орган управљања или надзорни одбор није састављен у складу са Законом, односно уколико је у ове органе изабрано лице које није предложено у складу са Законом и статутом или уколико је изабрано лице које није испуњавало услове да буде изабрано у орган управљања, као и у случају када је изабрано више физичких лица на ове позиције него што је дозвољено Законом и статутом.
11) Када је скупштина одлуком одобрила годишњи рачун и финансијске извештаје, иако није извршена ревизија или није извршена у складу са Законом, односно, када скупштина одлуком одобри годишње и финансијске извештаје које није усвојио претходно орган управљања или надзорни одбор.
12) Када се приликом доношења одлуке о усвајању годишњег рачуна нису поштовале одредбе Закона или статута о коришћењу средстава за резерве.
13) Када је <i>побојна</i> одлука скупштине <i>утврђена ништавом</i> правоснажном пресудом од стране суда. ²⁴⁹

Хрватски теоретичари наводе и да се разлози ништавости одлука деле у три скупине: *процесноправни*, *материјалноправни* и разлози супротности одлука скупштине *генералним клаузулама*.²⁵⁰

Анализирајући честе примере ништавости одлука у румунској судској пракси, аутори истичу случај када је суд утврдио ништавим одлуке донете на скупштини која је одржана у регистрованом седишту једног акционара, који је био у сукобу

²⁴⁹ А. Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, *Правни живот*, 12/2010, Београд, 25–27.

²⁵⁰ Вид. L. Šimunović, „Procesnopravni razlozi ništivosti odluka skupštine društva s ograničenom odgovornošću – de lege lata vs. de lege ferenda“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991) 38–2/2017, Rijeka, 806.

интереса и ставова поводом одлуке скупштине с другим акционаром.²⁵¹ Наводи се и пример ништавости одлуке у случају да је акционар на седницама скупштине био заступан од стране менаџмента, чланова одбора директора, чланова надзорног одбора или запослених у компанији, што је супротно забрани установљеној чланом 125 Румунског закона о компанијама.²⁵²

Француско право познаје ништавост одлука скупштине и у случају када су оне исходоване *очигледном злоупотребом* права од стране већинског акционара, чији је лични интерес супротстављен интересу компаније.²⁵³ Овде је реч о повреди начела лојалности према компанији и осталим акционарима. У српској теорији се подвлачи и да се одлуке у француском праву могу поништити и на основу општих правила уговорног права.²⁵⁴

За разлику од повреде начела лојалности, како поједини аутори истичу, повреде начела једнаког третмана акционара не доводе до ништавости одлука него њихове побојности.²⁵⁵ Ипак, наводи се и да изузетно, у случајевима одређеним законом, повреда принципа једнаког третмана може да узрокује и ништавост одлука, као што је то предвиђено чланом 308 ЗПД-а, у случају повреде овог принципа код доделе акција акционарима приликом повећања основног капитала друштва.²⁵⁶

У турском праву се тужиоци могу позивати на ништавост одлука након истека рока од три месеца за побијање код *посебно тешких повреда закона*.²⁵⁷ Ово је видљиво у анализираном примеру из праксе где је усвојена жалба акционара (тужиоца) који је тражио поништај одлуке након истека преклузивног рока, јер је накнадно утврђено да је потпис његовог заступника на записнику био *фалсификован*.²⁵⁸ Суд је у конкретном случају преиначио првостепеног суда и утврдио ништавост овакве одлуке.²⁵⁹

И напоследку, у српској правној теорији се упоредноправном анализом немачког, аустријског и хрватског права изводи закључак о основима ништавости скупштинских одлука. Општи основи ништавости у овим правима су, према овим разматрањима, следећи:

²⁵¹ Вид. R.-M. Catea, "Practical aspects regarding the claim for the annulment of the resolutions of the General Meeting of Shareholders, from a substantial and procedural perspective", *LESIJ – Lex ET Scientia International Journal*, Vol. 24, Issue 2, 2017, Bucharest, 185.

²⁵² *Idem*, 186.

²⁵³ Sabrina Bruno, Eugenio Ruggiero, Public Companies and the Role of Shareholders, National Models towards Global Integration, Alphen aan den Rijn 2011, 8.

²⁵⁴ М. Васиљевић, Водич за примену Закона о привредним друштвима, Београд 2011, 449.

²⁵⁵ Зоран Арсић, „Једнак третман акционара“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2/2014, Нови Сад, 71.

²⁵⁶ *Ibidem*.

²⁵⁷ Вид. Rıza Gümbüşoğlu, Sapan Yayla, Silacı Beril, Melis Korkmaz, "General Assembly resolution with forged signature declared void", <https://gun.av.tr/tr/goruslerimiz/makaleler/general-assembly-resolution-with-forged-signature-declared-void>, 27. 01. 2020.

²⁵⁸ *Ibidem*.

²⁵⁹ *Ibidem*.

1) Повреда правила о сазивању скупштине друштва.
2) Повреда правила о уношењу одлуке у записник или регистар.
3) Супротност одлуке са суштином друштва, јавним интересом или прописима којима се штите повериоци.
4) Противност добрим обичајима.

2.5 Релативизација значаја разликовања ништавих и побојних одлука у правној теорији

Без обзира на важност и природу разликовања ништавости и побијања као две врсте правних недостатака у компанијскоправној литератури, чини нам се да ставови правне доктрине *релативизују* суштински домашај ове дистинкције, а тиме и последице недостатка правног режима ништавости у праву Србије. Ово стога што се, с једне стране, општи режим ништавости и рушљивости уговорног права у компанијском праву примењује *модификовано* и *рестриктивније*, док, с друге стране, институт побојности одлука по свом материјалноправном дејству умногоме неутралише недостатак режима ништавости у нашем праву.

Тако у српској теорији аутори, анализирајући однос ова два правна режима правних недостатака, истичу да на практичном нивоу *нема суштинске разлике* између ништавости и побојности одлука те наводи три закључка на којима темеље своје тврдње:

1) У системима који познају ову врсту недостатака скупштинских одлука и ништаве одлуке се могу <i>конвалидирати</i> .
2) Основи ништавости су <i>истовремено</i> и основи за побијање, јер се сваки основ ништавости може подвести и под основ побијања – повреде закона и аката друштва, <i>осим повреде добрих обичаја</i> .
3) Материјалноправна дејства поништених одлука су <i>идентична</i> и код ништавости и побојности. ²⁶⁰

Даље се закључује да се значај разликовања у пракси своди само на питање *процесног комодитета* тужилаца у погледу *рокова* за подношење тужбе и могућности да се од суда тражи забрана регистрације одлуке.²⁶¹

Међутим, теоретичари наводе и да у праву Хрватске ништавост скупштинских одлука одступа од општег режима уговорног права и то како у *погледу рока* тако и у *погледу лица* која могу истицати ништавост.²⁶² Наиме, тужба се

²⁶⁰ Д. Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 147.

²⁶¹ *Ibidem*.

²⁶² А. Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, *Правни живот*, 12/2010, Београд, 29.

може покренути у року од 30 дана од доношења одлуке, односно од сазнања за одлуку, ако тужилац није присуствовао седници, али најкасније у року од годину дана од доношења одлуке, док је круг тужилаца такође ограничен.²⁶³ За разлику од тога, право на истицање ништавости по општим правилима уговорног права не престаје протеком рока, а може га истичати свако лице које има правни интерес, али и јавни тужилац.²⁶⁴ Закључује се и да успешно побијена одлука једнако као и ништава *не производи правни ефекат*, као и да делује „*erga omnes*“.²⁶⁵

И аутори у српској правној теорији пишу о одступањима од општег режима ништавости уговорног права код ништавих одлука скупштине компанија. Наводи се да у погледу ништавости одлука скупштине постоји могућност *регуларизовања* у одређеном року, односно усклађивања са законом и интерним актима, као и да одлуке не морају бити ништаве од настанка него од сада – *ex nunc*.²⁶⁶ Осим тога, истиче се и да је дејство *побојне тужбе* према свима а не само према тужиоцу, и то у мери којој је потребно намирење његових потраживања, што је иначе опште правило уговорног права у погледу дејства побијања.²⁶⁷ У теорији се истиче и чињеницу да систем *suo loco* навођења случајева ништавости на основу закона није непознаница у упоредноправној пракси, што се лако уочава упоредноправном анализом европских прописа, о чему ће бити речи у даљим излагањима.²⁶⁸

Све наведено, чини нам се, доводи у питање и значај теоријске расправе у српској правној доктрини последњих година о последицама недостатка правног режима ништавости и значаја ставова судске праксе који искључују могућност примене општих правила уговорног права у овој материји. Осим тога, сматрамо да наведени ставови иду у прилог већ изнетој тврдњи да су побојност и ништавост скупштинских одлука специфични институти компанијског права код којих се примењују бројна одступања од општег режима условљена природом компанијског пословања.

Ипак, и даље кључно остаје питање да ли, у поређењу с европским системима који познају институт ништавости, српско компанијско право пружа довољне гаранција заштите права акционара путем правног института побијања одлука скупштине. Према нашем мишљењу, једини могући метод да одговоримо на наведено питање јесте поступна анализа основа ништавости, као и њихово поређење с основама за побијање одлука скупштине предвиђених ЗПД-ом. Тиме се уједно долази и до јаснијег закључка о основаности тврдње из хипотезе.

²⁶³ *Idem*, 30.

²⁶⁴ *Ibidem*.

²⁶⁵ *Ibidem*.

²⁶⁶ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 75.

²⁶⁷ *Ibidem*.

²⁶⁸ З. Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 8.

2.6 Ништавост одлука скупштине друштава у европским законодавствима

Питање ништавости компанијских одлука, као ни побојности, није хармонизовано Европским компанијским правом. Стога је наша анализа усмерена ка разумевању института ништавости скупштинских одлука у европским законима и потоњим закључцима у погледу приступа законодавства Србије као контролног узорка. За потребе овог истраживања – поред Закона о привредним друштвима Србије и Акцијског закона Немачке, који се анализира у оквиру свих компаративних законских прегледа – проучаваћемо и законе следећих чланица ЕУ: Бугарске, Естоније, Летоније, Луксембурга, Словачке, Холандије и Финске. Наведени прописи су одабрани на основу критеријума релевантности и детаљности регулативе, која је, истовремено, и садржински значајна за компаративну анализу са српским компанијским прописом.

2.6.1 Ништавост у праву Србије

Као што је већ поменуто, режим ништавих одлука није детаљно регулисан у праву Србије. Закон о привредним друштвима, додуше, местимично помиње посебне случајеве ништавости и *престанка дејства* одлука скупштине друштва код супротности с одговарајућим законским нормама. Сматрамо да овај пропис познаје *осам ситуација* које доводе до ништавости или престанка дејства одлука скупштине компанија *изван режима побојности* скупштинских одлука.

Реч је о следећим примерима из ЗПД-а:

Члан 271 ЗПД-а регулише услове и начин исплате дивиденди акционарима. Плаћање се одобрава одлуком о расподели добити која се усваја на редовној седници скупштине, којом се одређују износ и рокови исплате.²⁶⁹ Од тог тренутка акционари за износе дивиденде постају *повериоци друштва*. Овај члан ЗПД-а садржи и посебно правило о начину утврђења износа дивиденди. Наиме, тај износ се утврђује у складу с правима из акција које акционари поседују на дан дивиденде и то сразмерно њиховом броју у односу на укупан број акција.²⁷⁰

- У случају да се приликом утврђивања износа дивиденди, одлуком скупштине, појединим акционарима у оквиру исте класе дају посебне погодности у погледу висине износа, а супротно начелу *једнаког третмана акционара*, таква одлука скупштине би била *ништава* на основу чл. 271, ст. 5, ЗПД-а.

Следећи разлог ништавости се тиче ситуације из члана 301 ЗПД-а, у случају утврђивања основа и износа условног повећања основног капитала. Наиме, до овог повећања капитала може доћи само у обиму који је изричито прописан за три случаја: 1) само у обиму потребном за остваривање права ималаца *заменљивих обвезница* на конверзију у акције друштва; 2) само у обиму потребном за

²⁶⁹ ЗПД, чл. 271, ст. 1.

²⁷⁰ ЗПД, чл. 271, ст. 4.

остваривање права *ималаца вараната* на куповину акција; и 3) само у неопходној мери за куповину акција друштва од стране *директора, чланова надзорног одбора, запослених, друштва и с њим повезаног лица*.²⁷¹ Максимални износ условног повећања је такође утврђен на основу овог члана ЗПД-а и износи највише 50% основног капитала друштва приликом остваривања права ималаца заменљивих обвезница и вараната, односно највише 3% основног капитала друштва приликом остваривања права запослених, директора, чланова надзорног одбора, друштва и с њим повезаног лица.²⁷²

- У случају да скупштина донесе одлуку о условном повећању супротно наведеним одредбама Закона, таква одлука ће бити ништава у складу са чл. 301 ст. 3, ЗПД-а.

Наредни основ ништавости одређен *suo loco* ЗПД-ом постоји у ситуацији из члана 308 закона, који регулише питање стицања акција код повећања основног капитала из нето имовине друштва. Наиме, право на стицање ових акција имају искључиво *акционари* који поседују тај статус на дан доношења одлуке о повећању и *друштво* по основу сопствених акција.²⁷³ Став 2 истог члана регулише питање *броја акција* на које акционари имају права по том основу. Наиме, акционари имају право на акције по основу повећања у сразмери њиховог *уплаћеног, односно унетог улога* у односу на *уплаћени, односно унети основни капитал друштва*.²⁷⁴

- Одлука скупштине да право стицања акција имају друга лица, а не акционари на дан доношења одлуке, односно таква одлука која би на другачији начин регулисала питање износа акција и сразмере улога у односу на унети, односно, уплаћени основни капитал друштва, била би ништава по самом Закону у складу чл. 308, ст. 4, ЗПД-а.

Одмах потом следи и питање ништавости одлука скупштине друштва које се доносе у *поступку смањења основног капитала*. Наиме, члан 318 ЗПД-а садржи правила о поштовању принципа *једнаког третмана* акционара у овом поступку. Једнакост акционара се приликом смањења основног капитала постиже сразмерним повлачењем и поништењем акција свих акционара у оквиру класе, односно сразмерним смањењем номиналне, односно рачуноводствене вредности акција свих акционара дате класе.²⁷⁵ Осим тога, *једнакост акционара* се мора поштовати и

²⁷¹ ЗПД, чл. 301, ст. 1-3.

²⁷² ЗПД, чл. 301, ст. 2.

²⁷³ ЗПД, чл. 308, ст. 1 и 3.

²⁷⁴ ЗПД, чл. 308, ст. 2.

²⁷⁵ ЗПД, чл. 318, ст. 2.

приликом утврђивања износа смањења основног капитала друштва у складу с горенаведеним правилом о поштовању права акционара исте класе.²⁷⁶

- Одлука скупштине о смањењу основног капитала код које је предвиђено смањење супротно правилима о сразмерном повлачењу и поништењу акција, односно код које је износ смањења утврђен тако да онемогућује једнак третман акционара исте класе, као и друге одлуке скупштине о смањењу основног капитала које су донете у супротности с начелом једнаког третмана ништаве су у складу с одредбом чл. 318, ст. 4, ЗПД-а.

Напоследку, ништавост одлука је предвиђена и чланом 324 ЗПД-а, који регулише питање дозвољености смањења капитала испод износа минималног основног капитала друштва. Наиме, одлука скупштине којом би се основни капитал смањео испод законски утврђеног минимума била би ништава, осим уколико скупштина *истовремено* не донесе и спроведе одлуку о повећању основног капитала тако да нови утврђени износ основног капитала буде најмање једнак вредности основног капитала друштва који је утврђен у члану 293 Закона.²⁷⁷

- Одлука скупштине о смањењу основног капитала испод законски наведеног минимума је *ништава* уколико истовремено није донета одлука о повећању и уколико друштво не спроведе ово повећање тако да износ буде најмање једнак износу минималног основног капитала друштва одређеног Законом.²⁷⁸

Наведених пет ситуација су случајеви ништавости одлука скупштине који су, чини нам се, изричито наведени према ЗПД-у. Ипак, чини се и да Закон познаје три ситуације које су по свом дејству сличне ништавости одлука, али ипак није реч о ништавим него о *актима без правног дејства*, односно *пендентним одлукама*. Реч је о одлукама које су донесене, али је за њихово правно дејство потребно испуњење додатног услова. Од тренутка доношења до испуњења захтеваног услова ове одлуке не производе правно дејство, а, у зависности од испуњења, упитна је и њихова законитост убудуће.

Реч је о следећим ситуацијама:

- 1) Одлука о смањењу основног капитала из члана 314 ЗПД-а, мора испунити додатни услов – мора бити регистрована у року од 3 месеца од дана доношења у складу са Законом о регистрацији. У случају да није регистрована, постаје ништава у складу с чланом 314, ст. 4, ЗПД-а.

²⁷⁶ ЗПД, чл. 318, ст. 3.

²⁷⁷ ЗПД, чл. 324, ст. 2

²⁷⁸ ЗПД, чл. 324, ст. 2.

2) Одлука о принудном откупу акција из члана 51б ЗПД-а која обавезно садржи и цену откупа акција утврђену према посебним правилима овог члана, доставља се у року од 3 дана од дана регистрације Централном регистру, а у супротном она престаје да важи.²⁷⁹

3) Откупилац је приликом принудног откупа дужан да у даљем року од 3 дана од дана достављања Централном регистру, на посебан рачун отворен за ту намену, депонује средства утврђена у складу с чланом 51б и да о томе достави доказ Централном регистру. Уколико не поступи на тај начин, одлука о принудном откупу престаје да важи у складу са чл. 51б, ст. 7 ЗПД-а.

2.6.2 Ништавост у праву Немачке

У односу на све европске прописе немачки Акцијски закон и у материји ништавости садржи, без сумње, најдетаљнију законску регулативу. Отуда не чуди што компанијска права у нашем региону, укључујући и хрватски ЗТД, темеље правну регулативу ништавости управо на решењима немачког законодавства, с мањим или већим степеном оригиналности у регулативи у односу на немачки модел.

Немачки Акцијски закон регулише све аспекте правног режима ништавости: а) *Опште основе* у члану 241; б) *Допунске основе* као у члановима 250, 253 и 256 Акцијског закона; в) *Посебне случајеве* ништавости у члановима 192, 212, 217, 228, 234 и 245; Док су *конвалидација* одлука (242), *дејство пресуде* о утврђењу ништавости (248) и *дејство пресуде* о ништавости избора чланова надзорног одбора (251) регулисани засебним члановима.

2.6.2.1 Општи основи ништавости у праву Немачке

За разлику од српског ЗПД-а, немачки закон, дакле, детаљно регулише правни режим ништавих одлука, укључујући и *опште основе* за ништавост у члану 241.²⁸⁰

1) Први основ ништавости тиче се процеса сазивања седнице скупштине. Одлука ће бити ништава ако је усвојена на седници која није сазвана у складу с правилима Закона о акцијама.²⁸¹ Ипак, није свака повреда сазива разлог ништавости одлука, него искључиво оне изричито наведене Законом: 1) повреде норми о овлашћеном сазивачу за седницу скупштине;²⁸² 2) повреда одредби о садржини

²⁷⁹ ЗПД, чл. 51б, ст. 5.

²⁸⁰ Овај члан закона садржи и таксативно побројане *посебне случајеве* ништавости ради боље прегледности материје у овој области. Сматрамо да је овај приступ добар и да би било значајно применити га и у праву Србије, поготово имајући у виду одсуство општих правила ништавости у ЗПД-у. Тренутно стање изискује време и детаљну анализу, како би се барем примерично дефинисали случајеви ништавости на различитим местима у Закону, у одсуству детаљнијих правила о основама и самом поступку утврђења ништавости.

²⁸¹ AktG § 241 (2).

²⁸² AktG § 121 (2).

позива у погледу обавезе навођења времена и места одржавања и назива компанија, као и обавезног достављања дневног реда за седницу;²⁸³ и 3) повреда норми о начину достављања позива за седницу – објављивањем у службеном листу компаније, односно препорученом поштом, уколико су акционари познати по имену.

Закон о привредним друштвима Србије не нормира повреду прописа у погледу сазивања скупштине као основ ништавости скупштинске одлуке. Ипак, у свим случајевима када скупштина није сазвана у складу с правилима Закона или статута друштва, одлуке које доноси побојне су у складу са чл. 376, ст. 1, тач. 1, ЗПД-а.

2) Други основ ништавости тиче се незаконитости у погледу записника са седнице скупштине. Одлуке скупштине су ништаве уколико: 1) нису унете у записник који је у форми нотарског записа; 2) уколико у записнику нису наведени време и место одржавања седнице, назив нотара, начин и резултат гласања и изјашњавање председавајућег о одлуци, а у случају листираних компанија и укупан број важећих гласова, проценат учешћа ових гласова у основном капиталу друштва и укупан број гласова за, против и уздржаних; и 3) уколико записник није потписао нотар.²⁸⁴

У српском праву не постоји обавеза нотарског оверавања записника, изузев када је она изричито предвиђена оснивачким актом друштва, о чему је већ било речи.²⁸⁵ У случају да је обавеза установљена на аутономној основи, ако дође до повреде ових правила, то би, чини нам се, представљало основ за побојност одлука.

С друге стране, повреда правила уношења одлуке у записник и повреда обавезе потписивање, као и непотпуност или нетачност овог документа, такође не представљају основ нити случај ништавости у праву Србије. У питању је основ за побијање одлука, јер је реч о класичном примеру материјалноправне повреде ЗПД-а путем одлуке скупштине. Међутим, на поменути ситуацију се примењују правила о „мањој повреди права“ из члана 381, који одређује када одлуке, иако су испуњени услови за побијање, *неће бити поништене*. Наиме одлука ће бити поништена с основа непотпуности или нетачности записника само у случају уколико је тиме онемогућено утврђивање садржине одлуке или основа за њено побијање.²⁸⁶

3) Одлуке су ништаве према немачком праву и када нису у складу с бити друштва, или уколико су настале повредом прописа којима се штите првенствено интереси поверилаца друштва, као и уколико су у супротности с јавним интересом.²⁸⁷

²⁸³ AktG § 121 (3).

²⁸⁴ AktG § 241 (2).

²⁸⁵ Вид. ЗЈБ, чл. 86, ст.1.

²⁸⁶ ЗПД, чл. 381, ст. 1, тач. 4.

²⁸⁷ AktG § 241 (3).

Сматрамо да су одлуке у супротности с бити друштва оне које су донете супротно основним начелима компанијског права, попут начела лојалног поступања, једнакости и забране злоупотребе права. Ове одлуке су и у праву Србије у одређеним случајевима ништаве (примера ради, код повреда једнакости приликом исплате дивиденди из члана 271), док су у другим случајевима ове одлуке побојне по основу материјалноправне супротности са Законом. Сматрамо да је и у случају повреде јавног интереса и интереса поверилаца друштва испуњен основ побојности одлуке из чл. 376, ст. 1, тач. 4, ЗПД-а.

4) Одлуке су ништаве и уколико су у основи неморалне.²⁸⁸

Овај случај није предвиђен у праву Србије ни као основ ништавости ни побојности одлука скупштине.

5) Одлуке су ништаве и уколико су *проглашене ништавим* правноснажном пресудом од стране суда по тужби за побијање одлука скупштине.²⁸⁹

Сматрамо да је овде реч о веома значајном правилу, јер се самим законом **изједначава дејство** ништавих одлука и одлука које су правноснажном пресудом поништене од стране суда у поступку побијања одлука скупштине. Овакав став законодавца додатно релативизује и доводи у питање значај разликовања ништавих и побојних одлука скупштине, о чему је било речи у претходним излагањима.

6) Последњи основ ништавости се тиче одлука које су поништене правноснажном пресудом од стране суда у ванпарничном поступку или поступку у породичним стварима.²⁹⁰

Ни овај основ није предвиђен српским ЗПД-ом, а судови су на становишту да се побијање с основа супротности закону може вршити само ако су скупштинске одлуке супротне ЗПД-у, а не и другим законима правног система Србије.

2.6.2.2 Допунски основи ништавости у праву Немачке

Немачки закон садржи и правила о *допунским основима* ништавости за поједине посебне врсте одлука које доноси скупштина а које су одређене Акцијским законом. Реч је о следећим врстама одлука: 1) одлукама о избору чланова надзорног одбора; 2) одлукама о расподели финансијске добити; и 3) одлукама о усвајању финансијских извештаја.

²⁸⁸ AktG § 241 (4).

²⁸⁹ AktG § 241 (5).

²⁹⁰ AktG § 241 (6).

① Тако је за одлуке о избору чланова надзорног одбора предвиђено да ће бити ништаве у случају наступања следећих општих основа: а) ако је седница скупштине на којој је донета сазвана супротно закону; б) ако одлука није унета или прописно евидентирана у записнику или нису наведени сви елементи из чл. 241, ст. 3; и в) уколико је проглашена ништавом правноснажном судском пресудом у поступку побијања. Поред наведених општих, ове одлуке ће бити ништаве и у случају наступања следећих допунских основа:

- 1) ако су повређена правила о броју и структури чланова надзорног одбора из одредби 96 (4), 97 (2) и 98 (4) Закона о акцијама;²⁹¹
- 2) ако је скупштина изабрала члана надзорног одбора који није био кандидат;²⁹²
- 3) уколико је одлуком о избору прекорачен максималан број чланова надзорног одбора;²⁹³
- 4) уколико је за члана надзорног одбора изабрано лице које не испуњава услове у погледу пословне способности из члана 100 (1) или лице у погледу ког су наступили услови из члана 100 (2) у погледу учешћа у надзорним одборима великог броја компанија или учешћа у надзорном и одбору директора компанија које су повезане с компанијом у чланство чијег надзорног одбора се бира;²⁹⁴
- 5) у случају да су повређена правила из члана 96 о обавезном минималном учешћу мушког, односно женског пола у висини од 30% од укупног броја чланова надзорног одбора.

У чл. 250, у ст. 2 и 3 налазе се и правила о великом броју активно легитимисаних физичких лица, представника синдиката и удружења компанија који имају право на подношења тужбе за утврђење ништавости одлуке о избору надзорног одбора. Сматрамо да су ове одредбе унете с циљем заштите права акционара и спречавања злоупотреба у процесу избора чланова одбора. У ЗПД-у нису предвиђени ови допунски основи ништавости, као ни посебна правила о активној легитимацији за подизање тужбе за утврђење. Сматрамо да би једина могућност у случајевима када наступе наведене ситуације у српском праву могла бити тужба за побијање одлуке (с ограниченим кругом активно легитимисаних субјеката) и то само уколико су у конкретном случају одлуке у супротности с одредбама закона или статута или су испуњени други основи побојности из члана 376, ЗПД-а.

② Допунски основи за ништавост су предвиђени и у случају одлуке о расподели финансијске добити. Наиме, поред општих основа из члана 241 и посебног основа из члана 217 (2) Акцијског закона, ове одлуке ће бити ништаве и у следећим случајевима:

- 1) ако је одлука скупштине изменила одлуку о усвајању финансијског извештаја која је била претходно потврђена од стране независног ревизора у складу с одредбама статута, нова одлука мора бити поново потврђена неквалификованим

²⁹¹ AktG § 251, 1(1).

²⁹² AktG § 251, 1(2).

²⁹³ AktG § 251, 1(3).

²⁹⁴ AktG § 251, 1(4).

сертификатом ревизора у року од две недеље од доношења, а уколико се то не догоди – одлука ће бити ништава;²⁹⁵

2) уколико је одлука о усвајању финансијског извештаја на којој је заснована одлука о расподели добити проглашена ништавом.²⁹⁶

Са становишта права Србије релевантна је одредба члана 380 ЗПД-а, који предвиђа да се у случају када је одлука о усвајању годишњег финансијског извештаја поништена пресудом суда, истовремено има сматрати да је поништена и одлука о расподели добити за ту годину и акционари су дужни да поврате добит који су по том основу примили. Ипак, не треба изгубити из вида да се у овом случају одлуке *поништавају* по правилима побојности ЗПД-а, а не *утврђују ништавим*, као што је предвиђено у Акцијском закону.

③ Одлуке о усвајању финансијских извештаја су ништаве у посебним случајевима из чланова 173(3), 234 (3) и 235(2) Акцијског закона, о којима ће бити речи,²⁹⁷ али и у следећим допунским случајевима предвиђеним законом:

- 1) ако су ове одлуке у супротности с правилима Закона којима се претежно штите интереси поверилаца друштва;²⁹⁸
- 2) ако није спроведена ревизија, која је била обавезна према Закону или статуту;²⁹⁹
- 3) уколико је ревизија, када је била обавезна, спроведена од стране лица која нису ревизори или која нису изабрана у складу с правилима Трговачког законика;³⁰⁰
- 4) ако су наступили општи основи из члана 241 Акцијског закона који се тичу повреде Закона приликом сазивања седнице, евиденције записника или ако је одлука правноснажном пресудом проглашена ништавом у поступку побијања;³⁰¹
- 5) ако су повредом правила о структури и садржају одлука материјално онемогућено утврдити јасан садржај извештаја;³⁰²
- 6) одлука о финансијским извештајима ће бити и ништава ако су повређена правила о утврђивању износа – ако су износи *прецењени* или *потцењени*, уколико је финансијска ситуација у компанији намерно погрешно представљена или интерпретирана.³⁰³

Став 6 истог члана Акцијског закона предвиђа и посебна правила о рачунању рокова која у зависности од ситуације износе или шест месеци или три године. Дакле, и у овом случају је предвиђено *одступање од општих правила ништавости* која предвиђају могућност истицања разлога ништавости у било ком моменту.

²⁹⁵ AktG § 173, (3).

²⁹⁶ AktG § 253, (1).

²⁹⁷ Ове ситуације су ништаве и према правилима ЗПД-а.

²⁹⁸ AktG § 256, 1(1).

²⁹⁹ AktG § 256, 1(2).

³⁰⁰ AktG § 256 (2).

³⁰¹ AktG § 256 (3).

³⁰² AktG § 256 (4).

³⁰³ AktG § 256 (5).

Према правилима ЗПД-а, одлуке о усвајању финансијских извештаја могу се побијати према општим основама за побијање одлука и посебном основу из члана 380 ЗПД-а, о чему је већ раније било речи.

2.6.2.3 Посебни случајеви ништавости у праву Немачке

И на крају, анализирамо примере *посебних случајева* ништавости у Акцијском закону у којима је приметна евидентна сличност са случајевима ништавости у праву Србије. Ипак, не треба изгубити из вида чињеницу да се тиме сличност уређивања овог правног института у два закона *исцрпљује*, имајући у виду да ЗПД, како је већ наведено, не садржи опште основе нити детаљније одредбе о режиму ништавости, за разлику од Акцијског закона.

Немачки закон, чини нам се, предвиђа шест посебних случајева правних недостатака скупштинских одлука:

① Акцијски закон, као и ЗПД, садржи посебно правило о ништавости у случају одлуке скупштине о *условном повећању основног капитала*. Наиме, условно повећање се може спровести само из разлога изричито прописаних чл. 192 ст. 2, Закона о акцијама, као и у износу који је предвиђен ставом 3 истог члана. Овај основ предвиђен је и чланом 301 ЗПД-а, али се решење српског закона разликује и у погледу разлога за условно повећање и у погледу висине износа. Наиме, немачко решење предвиђа да се условно повећање може спровести ради: а) остваривања права ималаца вараната или заменљивих обвезница (највише до износа од 50% од вредности основног капитала на дан доношења одлуке о повећању капитала); б) припреме поступка спајања друштва (такође 50%); и в) остваривања права запослених у друштву (не и директора и чланова надзорног одбора) на нове акције и то у највишем износу од једне десетине вредности капитала на дан доношења одлуке о условном повећању основног капитала (ЗПД предвиђа максимални износ од 3%).³⁰⁴ Одлука скупштине супротна овим правилима ништава је према немачком праву.³⁰⁵

② Немачки закон, као и ЗПД, садржи одредбу о одређењу круга лица која имају права на нове акције у случају повећања основног капитала. Нове акције се морају одлуком скупштине распоредити *акционарима* (не и друштву у случају сопствених акција, као што је то случај у праву Србије) и то у *сразмери њиховог удела* у капиталу друштва пре доношења одлуке о повећању.³⁰⁶ Одлука скупштине у супротности с овим правилима је ништава.³⁰⁷ Сличне одредбе с мањим модификацијама садржи и српски ЗПД у члану 308.

③ Следећи случај ништавости из немачког права тиче се смањења основног капитала друштва испод законског минималног износа и регулисан је чланом 228 Закона о акцијама. Дозвољена је могућност смањења основног капитала друштва

³⁰⁴ AktG § 192 (2).

³⁰⁵ AktG § 192 (4).

³⁰⁶ AktG § 212.

³⁰⁷ *Ibidem*.

испод законом прописаног минимума из члана 7 Закона о акцијама, само ако се истовремено доноси и одлука о повећању која не сме бити у неновачним улозима (што није предвиђено ЗПД-ом), тако да се на тај начин достигне законом прописана минимална вредност основног капитала.³⁰⁸ Такве одлуке ће бити ништаве у немачком праву ако се одлука и извршење одлуке о повећању капитала не региструју у року од шест месеци од доношења одлука,³⁰⁹ с тим да се одлука и извршење одлуке о повећању могу регистровати само истовремено.³¹⁰ Српски законодавац је, чини се, поједноставио ово правило у члану 328, којим је предвиђено да је одлука о смањењу основног капитала испод законом прописаног износа, код које није истовремено донета одлука о повећању до граница законског минимума – ништава по самом Закону.

Надаље, и немачки Акцијски закон, као и ЗПД, регулише случајеве када је за пуноважност одлука скупштине потребно испуњење додатног услова – односно регистрације одлуке. Сматрамо да, према владајућем схватању у правној теорији, ове одлуке немају правни недостатак ништавих одлука, него да је реч о *лебдећим одлукама*, иако се и у српском и немачком праву у овим случајевима користи термин *ништавост*. Чини се да је у погледу практичних последица разликовање ове две врсте недостатака, на крају, ирелевантно.

④ Члан 217 Закона о акцијама, у ставу 2 предвиђа да ће одлуке о повећању основног капитала као и претходно донета одлука о расподели добити бити ништаве, ако је одлуком о повећању предвиђено да нове акције учествују у расподели добити под условом да одлука о повећању капитала не буде регистрована у комерцијалном регистру у року од три месеца од доношења.³¹¹

⑤ Члан 234 Акцијског закона предвиђа правило да ће одлука о смањењу основног капитала бити ништава уколико се не региструје у року од три месеца од доношења.³¹² Готово идентичну одредбу садржи ЗПД, и то у чл. 314, ст. 4, с изузетком правила предвиђеног Акцијским законом да рок за регистрацију не тече док не истекне рок за истицање неправилности одлуке.³¹³

⑥ И последњи случај се тиче ситуације у којој се истовремено с доношењем одлуке о смањењу капитала из члана 234 Закона о акцијама доноси и одлука о повећању капитала. Наиме, поред испуњења формалних услова пуноважности из чл. 235, ст. 1, ове одлуке морају бити регистроване у року од три месеца у комерцијалном регистру, с тим да се одлуке и извршење повећања капитала морају регистровати истовремено.³¹⁴

Дакле, у погледу посебних случајева ништавости предвиђених *suo loco* Законом, српски ЗПД је умногоме хармонизован са случајевима из немачког права уз извесно прилагођавање одредби специфичностима правног система. Треба, ипак, констатовати и чињеницу да су случајеви ништавости приликом повреде начела

³⁰⁸ AktG § 228 (1).

³⁰⁹ Овај рок не почиње да тече до истека рока за побијање или истицање ништавости одлуке.

³¹⁰ AktG § 228 (2).

³¹¹ AktG § 217 (2).

³¹² AktG § 234 (3).

³¹³ *Ibidem*.

³¹⁴ AktG § 235 (2).

једнаког третмана акционара код доношења одлуке о расподели добити и сразмерног смањења основног капитала друштва унети у српско право изричитим одредбама, за разлику од Закона о акцијама. У немачком праву би, ипак, овакве одлуке могле бити *побијане*, чини нам се, по општем основу супротности с природом друштва из чл. 241 ст. 2, Закона о акцијама.

2.6.2.4 Конвалидација ништавих одлука

Напоменимо напоследку и да члан 242 Закона о акцијама садржи још једно значајно одступање од општих правила ништавости грађанског права. Наиме, предвиђена је могућност **конвалидације ништавих одлука** *протеком рока* који се различито рачуна у зависности од врсте основа ништавости:

а) У случају ништавости која наступа због неуношења или неадекватне евиденције одлуке у *записник*, ништавост се више не може истицати након **регистрације те одлуке** у комерцијалном регистру.³¹⁵

б) У случају да је одлука ништава због *неправилно сазване седнице*, због тога што је одлука *супротна с бити друштва, јавним интересом или интересима поверилаца* или због тога што је *неморална* по својој природи, ништавост престаје **протеком рока од 3 године од регистрације ових одлука**.³¹⁶

в) Ако је одлука ништава зато што акционар није био *правилно обавештен о сазивању седнице*, она ће конвалидирати уколико је тај акционар **накнадно одобри**.³¹⁷

Ако је пак одлука ништава јер је *поништена* од стране суда правноснажном пресудом, та пресуда **не може бити регистрована** у складу са чланом 248 (1) ако је на обавезујући и коначан начин установљено да одлука не утиче на правилност регистрације.³¹⁸

Овим закључцима се завршава анализа правила ништавости немачког Акцијског закона, која је вишеструко значајна са становишта хипотетичког питања. Наиме, овај закон, чини нам се, садржи најдетаљнију регулативу у свим сегментима ништавости и представља веома значајан извор за утврђивање природе овог института и стицање увида у карактер и значај разликовања ништавости и побојности одлука. Напоследку, овај пропис је у наведеној материји модел, по узору на који се формулише законодавна регулатива не само у Србији него и у целом региону Југоисточне Европе.

³¹⁵ AktG § 242 (1).

³¹⁶ AktG § 242 (2).

³¹⁷ *Ibidem*.

³¹⁸ *Ibidem*.

2.6.3 Ништавост у праву Бугарске

Питање ништавости одлука скупштине регулисано је у праву бугарске Законом о трговини.³¹⁹ Бугарско компанијско право, као уосталом ни српско, не познаје општи правни режим ништавости одлука скупштине акционарских друштава, али помиње посебне случајеве у конкретним ситуацијама који су предвиђени Законом. Реч је о три случаја из чланова 75, 197 и 207 бугарског Закона о трговини.

У члану 75 Закона о трговини предвиђено је значајно правило у погледу дејства судске пресуде поводом правних недостатака одлука органа компаније, укључујући и скупштину. Наиме, правни став суда у погледу тумачења закона, оснивачког акта или статута друштва *обавезујући* је за скупштину у случају поновног расправљања и одлучивања *о истој ствари*.³²⁰ Сматрамо да је реч о веома важном правилу, које је усмерено ка спречавању изигравања закона и злоупотреба права акционара, али и истовремено и о одредби која превентивно делује у контексту поновног подизања беспотребних тужби у стварима о којима се суд већ изјаснио. Закон о привредним друштвима Србије не садржи овај основ како за ништавост тако ни за побојност одлука скупштине.

1) Одлука или акт скупштине и других компанијских органа који су у супротности с правноснажном судском пресудом ништави су самим доношењем, а сваки акционар има право да у *сваком тренутку* поднесе тужбу тражећи од суда да утврди ништавост такве одлуке. Дакле, у погледу овог случаја ништавости није предвиђен рок за њено истицање.

Члан 197 Закона о трговини садржи норму која је готово у идентичном тексту садржана и у ЗПД-у Србије. Реч је о ситуацији *повећања основног капитала из нето имовине друштва*.

2) Нове акције по основу повећања се додељују акционарима, односно друштву кад поседује сопствене акције – *сразмерно вредности њиховог удела у основном капиталу друштва пре повећања*. Свака одлука скупштине о повећању основног капитала супротна овом правилу ништава је сагласно чл. 197, ст. 3, Закона о трговини.

И последњи случај ништавости одлука усмерен је ка заштити права ималаца обвезница и садржи две ситуације када је одлука компаније (а тиме и скупштине као органа друштва) ништава.

³¹⁹ Търговски закон (Посл. доп., бр. 83 от 22.10.2019 г., в сила от 22.10.2019), даље у тексту: Бугарски закон о трговини.

³²⁰ Бугарски закон о трговини, чл. 75, ст. 1.

3) Одлука скупштине ће бити ништава у случају да предвиђа промене услова за упис обвезница након њиховог издавања.³²¹ Осим тога, ништавост наступа и у случају да одлука прописује издавање нових преференцијалних обвезница без сагласности посебних скупштина ималаца обвезница претходно неуплаћених емисија.³²² Реч је, дакле, о додатним законским гаранцијама заштите права ималаца обвезница у друштву.

Поређења ради, ЗПД у члану 257, који регулише могућност поделе акција на две или више класа, односно спајања више класа акција уз повећање номиналне вредности, правно уређује права ималаца финансијских инструмената „*који се могу заменити за обичне акције*“. У случају да је друштво издало такве финансијске инструменте, дужно је да приликом спајања или поделе акција предузме радње и донесе одлуке које ће обезбедити заштиту и непроменљивост права ималаца финансијских инструмената.³²³ Ситуација у којој друштво не поступи на наведени начин отвара могућност имаоцима тих финансијских инструмената да поднесу тужбу надлежном суду с циљем да одлуку скупштине о спајању или подели акција стави „*ван снаге*“.³²⁴ Имајући у виду формулацију Закона, чини се да ипак није реч о ништавости одлуке с овим недостатком (за разлику од бугарског права). Сматрамо да је заправо реч о посебном случају побојности одлука скупштине, без обзира на то што се у конкретной ситуацији одредба Закона не позива експлицитно на примену правила о побојности из члана 376 ЗПД-а. Специфичност ове врсте побијања огледа се, пре свега, у погледу активно-легитимисаног тужиоца, о чему ће бити више речи у наредним излагањима.

2.6.4 Ништавост у праву Естоније

Ништавост одлука акционарске скупштине у праву Естоније регулисана је члановима 296 и 301¹ Трговачког законика Естоније. У члану 296 Законика регулисани су правни недостаци у погледу сазивања који доводе до ништавости одлуке скупштине. Наиме, у случају да су приликом сазивања седнице материјално повређена правила Законика или интерних аката друштва везана за процес сазивања, скупштина *нема право* да усваја одлуке на таквој скупштини, осим *уколико сви акционари учествују или су представљени на седници скупштине*.³²⁵

1) Одлуке скупштине донете на седници која је сазвана уз повреду правила Трговачког законика, односно интерних аката компаније јесте ништава, осим у случају да акционари у погледу којих је учињена наведена повреда накнадно *одобре одлуку*. Реч је о основу за побијање одлука скупштине из члана 376, ст. 1, тач. 1, ЗПД-а, с тим да није предвиђена могућност *накнадне конвалидације одобрењем* од стране одсутних акционара у праву Србије.

³²¹ Бугарски закон о трговини, чл. 207, ст. 1.

³²² Бугарски закон о трговини, чл. 207, ст. 2.

³²³ ЗПД, чл. 257, ст. 8.

³²⁴ ЗПД, чл. 257, ст. 9.

³²⁵ Commercial Code of Estonia, § 296.

Осим наведеног случаја, члан 301¹ Законика предвиђа и друге случајеве када је одлука због материјалноправних и процесноправних недостатака ништава по самом закону, али и детаљно регулише правни режим ништавости, за разлику од раније наведених одредби српског и бугарског компанијског права:

2) Одлука скупштине је ништава у случају да је у супротности с одредбама Законика којима се штите приватни интереси поверилаца, али и у случајевима када су одлуке у супротности с прописима којима се штити јавни интерес. Овај основ потпада под основ супротности са законом из чл. 376, ст. 4, ЗПД-а.

3) Уколико је одлука супротна *добром моралу*. Овде је реч о правном стандарду, чија примена зависи од тумачења суда с обзиром на то да се односи на универзално прихваћене стандарде људског понашања који нису нужно кодификовани у оквиру правних прописа. У сваком случају, наше право не познаје овај основ, ни као основ ништавости, нити као основ побојности одлука скупштине.

4) Уколико записник у који је одлука унета није оверен од стране нотара у случајевима из Законика где је овера обавезна. Овде напомињемо да у праву Србије није изричито прописана обавеза овере записника од стране нотара, али се може успоставити на аутономној основи.³²⁶ У случају када је обавеза прописана оснивачким актом, чини нам се да би повреда ове обавезе у праву Србије представљала основ побојности скупштинских одлука.

5) Уколико су материјално повређена правила о сазиву и позивању на седницу скупштине која је донела предметну одлуку. И у овом случају је реч о основу побојности у праву Србије из чл. 376, ст. 3, ЗПД-а.

Одлука скупштина је ништава и у другим случајевима у складу са законом.³²⁷ Реч је о општој одредби која је позната и у праву Србије у погледу побојности одлука. Ништавост се истиче било тужбом, било приговором у судском поступку.³²⁸ Она се не може истицати против одлуке која је регистрована у трговачком регистру протеком рока од две године од њене регистрације.³²⁹ Као и пресуда којом је успешно побијена одлука и пресуда код које је утврђена ништавост одлуке према праву Естоније обавезује све акционаре, чланове менаџмента и надзорног одбора, без обзира на то да ли су учествовали у поступку утврђивања ништавости.³³⁰ Реч је о тзв. интерном или корпоративном дејству пресуде.

³²⁶ Вид. ЗЈБ, чл. 86, ст. 1.

³²⁷ Commercial Code of Estonia, § 301 (2).

³²⁸ Commercial Code of Estonia, § 301 (3).

³²⁹ Commercial Code of Estonia, § 301 (4).

³³⁰ Commercial Code of Estonia, § 302 (5).

2.6.5 Ништавост у праву Летоније

Овај институт је у летонском праву регулисан Привредним законом Летоније³³¹ и то у члановима од 286 до 290. Ништавост се утврђује од стране суда декларативном пресудом и то по следећим општим основама:

1) Уколико је одлука скупштине у супротности с циљем друштва, јавним интересом или моралом. Српско право не познаје ове случајеве ништавости, а ови основи нису изричито прописани ни као основи побојности одлука, мада би се неки од њих могли активирати по основу чл. 376, ст. 4 ЗПД-а.
2) Уколико одлука скупштине крши права трећих лица. Ни овај основ није изричито прописан као разлог ништавости или побојности у праву Србије.
3) Уколико је одлука у супротности са законом или интерним актима друштва. Српско право познаје овај случај као основ побојности одлуке скупштине у већ наведеном чл. 376, ст. 1, ЗПД-а.
4) Уколико су приликом доношења одлуке повређена правила закона или статута о сазивању скупштине и обавештавању у том контексту. Реч је о основу за побојност одлуке из чл. 376 ст. 1, тач. 1, ЗПД-а.
5) Уколико су акционари незаконито онемогућени да учествују у седници скупштине. И овај основ је предвиђен као основ побојности и то у тачки 2 наведеног става и члана ЗПД-а.
6) Уколико су акционари незаконито онемогућени да буду упознати с предлогом одлуке, листом акционара који су учествовали на седници или записником са седнице. У нашем праву наведено не представља основ за ништавост одлука, већ би дате ситуације у највећем броју случајева представљале основ за побијање одлука. Не треба изгубити из вида то да је нетачност или непотпуност записника основ за побијање само уколико то утиче на немогућност утврђивања садржине или основа за побијање одлуке.
7) Ако су акционарима незаконито ускраћене информације које су затражили, а које су значајно утицале на њихов став поводом релевантних питања. И у овом случају би у праву Србије могао да се активира основ супротности са Законом у случајевима озбиљних повреда информисања и ускраћивања значајних чињеница.

³³¹ The Commercial Law of Letonia, 21 December 2000 [shall come into force from 30 December 2000]; 29 March 2001 [shall come into force from 31 March 2001]; 26 June 2001 [shall come into force from 30 June 2000]; 14 February 2002 [shall come into force from 15 March 2002]; 22 April 2004 [shall come into force from 21 May 2004]; 16 June 2005 [shall come into force from 20 July 2005]; 16 March 2006 [shall come into force from 10 April 2006]; 24 April 2008 [shall come into force from 28 May 2008]; 18 December 2008 [shall come into force from 21 January 2008]; 15 April 2010 [shall come into force from 1 May 2010]; 16 June 2011 [shall come into force from 1 July 2011]; 8 July 2011 [shall come into force from 13 July 2012]; 14 June 2012 [shall come into force from 10 July 2012]; 29 November 2012 [shall come into force from 1 January 2012]; 2 May 2013 [shall come into force from 1 July 2013]; 6 June 2013 [shall come into force from 1 July 2013]; 19 September 2013 [shall come into force from 18 October 2013]; 6 November 2013 [shall come into force from 1 January 2014]; 16 January 2014 [shall come into force from 17 February 2014], даље у тексту: Привредни закон Летоније.

8) Ако су приликом доношења одлуке повређена правила закона у погледу начина гласања која су значајно утицала на резултат гласања или на већину за гласање утврђено законом. И ово би, као и у претходном члану, могло евентуално представљати основ побојности из чл. 376, тач. 4, ст. 1, ЗПД-а.

9) Уколико су повређена правила члана 284 (3) Привредног закона Летоније, која се односе на обавезу да различите класе акција морају већином гласова потврдити одлуке које се односе на промене права ималаца акција те класе.³³²

Супротно општим правилима грађанског права о ништавости, активну легитимисаност за подношење тужбе за утврђење ништавости одлука скупштине у летонском праву има *ограничен круг субјеката*:

① савет, одбор директора или појединачни чланови ових органа;

② сваки акционар из горенаведених случајева 1, 2 и 3, или, уколико су гласали *против одлуке*, а та чињеница је унета у записник, или у случају тајног гласања – уколико су уложили приговор на одлуку и тај је приговор унет у записник;

③ акционар који није присуствовао седници скупштине у случају да су повређена правила о сазивању и обавештавању акционара о сазиву, односно уколико је акционар незаконито онемогућен да учествује на седници скупштине;

④ акционар коме је незаконито онемогућено да оствари увид у предлог одлука, листу акционара или записник са седнице;

⑤ акционар коме је било онемогућено да гласа, или који оспорава право гласа другог акционара који је гласао или акционар који на други начин оспорава процедуру гласања;

⑥ заинтересовани акционари, припадници класа акција из деветог основа за ништавост одлука скупштине.³³³

Тужба за утврђење ништавости се подноси против компаније и то у року од 3 месеца од дана одржавања седнице скупштине, осим у случају када је акционар незаконито онемогућен да учествује на седници скупштине, када се рок рачуна од дана његовог сазнања за седницу скупштине, при чему тај рок ни у том случају не може бити дужи од годину дана од дана доношења одлуке.³³⁴

Посебно значајним нам се чини правило летонског закона о одговорности тужиоца за злоупотребу права на утврђење ништавости одлука скупштине друштва, предвиђено у члану 290 Привредног закона Летоније. Наиме, у случају да тужиоци подносе тужбу у „лошој вери“ или „грубом непажњом“, солидарно ће одговорати друштву за штету насталу због неоправданог оспоравања одлуке скупштине друштва.³³⁵

³³² Привредни закон Летоније, секција 286 (1-9).

³³³ Привредни закон Летоније, секција 287.

³³⁴ Привредни закон Летоније, секција 288.

³³⁵ Привредни закон Летоније, секција 290.

2.6.6 Ништавост у праву Луксембурга

Ништавост одлука скупштине у Луксембургу је регулисана Законом о комерцијалним компанијама Великог Војводства Луксембурга из 1915. године и његовим изменама и допунама.³³⁶ Овај правни институт је у праву Луксембурга регулисан чланом 100-22 Закона, који предвиђа пет општих основа које доводе до ништавости одлука:

<p>1) Одлуке су ништаве ако су настале као резултат формалних нерегуларности приликом доношења, али под условом да тужилац докаже да су нерегуларности утицале на правну ваљаност одлуке. Овај случај у српском Закону потпада под основ из чл. 376, ст. 1, тач. 3, с тим да треба имати у виду и члан 381, који прописује услове „значајне повреде“ прописа у конкретним ситуацијама.</p>
<p>2) Одлуке ће бити ништаве и у случају повреда правила о раду скупштине или приликом одлучивања о питању које се није налазило на дневном реду <i>ако постоји фrawdолозна намера</i>. Повреда правила о функционисању скупштине и одлучивање ван дневног реда довели би до побојности одлука скупштине према чл. 376, тач. 3 и 4, ст. 1 ЗПД-а. Фrawdолозна намера се не захтева приликом одлучивања о питањима која нису била наведена у дневном реду у складу са Законом, али треба напоменути да су судови у српској пракси заузели став да <i>незнатне измене</i> предлога одлука нису довољан разлог за поништај одлука скупштине.</p>
<p>3) Одлуке које су настале у другим случајевима злоупотребе права и овлашћења. Реч је о широком кругу потенцијалних ситуација које представљају конкретизацију начела <i>забране злоупотреба права</i> и овлашћења акционара и менаџмента компаније, које су, због супротности закону, свакако и основ побојности према правилима српског ЗПД-а.</p>
<p>4) У случају да је одлука донета гласовима који су незаконито вршени приликом суспензије права гласа, ако без таквих гласова не би били испуњени услови кворума или већине за доношење одлуке. Овај основ је предвиђен као случај побојности одлука у нашем праву, а горенаведени каузалитет је предвиђен чланом 381 ЗПД-а.</p>
<p>5) У другим случајевима предвиђеним Законом о комерцијалним компанијама.³³⁷ Овај Закон дозвољава могућност ништавости и у другим посебним случајевима прописаним искључиво законом који регулише предметну материју, а сличне одредбе у погледу побојних одлука садржи и српски ЗПД.</p>

Ништавост се утврђује у судском поступку, а тужилац нема право да поднесе тужбу за утврђење *уколико је гласао за наведену одлуку* (осим уколико је његова сагласност с одлуком погрешно утврђена) или уколико се имплицитно или

³³⁶ Регулатива обједињена у документу: Philippe Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020.

³³⁷ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100-22 (1) 1-5.

експлицитно одрекао права на утврђивање ништавости.³³⁸ Закон садржи и правило о праву суда да одлучи да пресуда нема дејство на права трећих лица стечена у доброј вери у случају када би дејство пресуде могло утицати на права ових лица према компанији.³³⁹

2.6.7 Ништавост у праву Словачке

Општи основи ништавости скупштине акционарских друштва у Словачкој нису регулисани Трговачким закоником³⁴⁰, а посебан основ се помиње једино, чини се, у секцији 207, став 4. Наиме, одлука скупштине акционарских друштва која је у супротности с претходном одлуком којом су дефинисани услови о условном повећању капитала ништава је по самом закону.

Ипак, у секцији 131 Законика налазе се детаљна правила о ништавости одлука скупштине друштва с ограниченом одговорношћу, која на овом месту анализирамо имајући у виду оригинална решења која могу бити од значаја за предмет истраживања.

Сваки члан друштва, ликвидатор, директор, стечајни поверилац, администратор или члан надзорног одбора могу поднети тужбу за утврђење ништавости одлуке скупштине ДОО, у случају да је одлука у супротности с оснивачким актом или статутом и то у року од 3 месеца од дана доношења, односно од сазнања за одлуку од стране тужиоца, уколико скупштина није била сазвана у складу са законом.³⁴¹

Суд ће утврдити ништавост одлуке на предлог члана друштва само уколико је та одлука утицала на права и положај члана друштва у питању, дакле захтева се постојање конкретног правног интереса, супротно општим правилима о ништавости.³⁴² Као и у холандском праву, утврђење ништавости неће утицати на права трећих лица стечена у доброј вери, с тим да се савесност трећих лица у случају сумње – претпоставља.³⁴³ Правноснажна пресуда о ништавости је обавезујућа према свим странама у компанији.³⁴⁴

³³⁸ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100-22 (2).

³³⁹ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100-22 (4).

³⁴⁰ Commercial code of Slovakia.

³⁴¹ Commercial code of Slovakia, sec. 131, para 1.

³⁴² Commercial code of Slovakia, sec. 131, para 2.

³⁴³ Commercial code of Slovakia, sec. 131, para 4.

³⁴⁴ Commercial code of Slovakia, sec. 131, para 6.

2.6.8 Ништавост у праву Финске

Право Финске садржи свега неколико одредби о ништавости одлука скупштине, садржаних у секцији 2, главе 21, Закона о компанијама с ограниченом одговорношћу Финске.³⁴⁵ Овај закон разликује четири одвојена случаја ништавости скупштинских одлука:

1) Одлука скупштине биће ништава *када није упућен позив* за седницу или су приликом сазивања *повређена правила закона о позивању на седницу скупштине*.³⁴⁶ Повреда ових правила потпада под први основ за побијање одлука у нашем праву, предвиђен чл. 376, ст. 1, тач. 1, ЗПД-а, који предвиђа да је одлука побојна уколико седница скупштине није сазвана у складу са Законом.

Секција 29, главе 5 Закона о компанијама с ограниченом одговорношћу Финске надаље предвиђа девет ситуација у члановима 1 и 2, када је потребна *сагласност акционара* да би дошло до измене унутрашњих аката друштва.

2) У случају да приликом доношења одлука наведених у секцији 29, главе 5 Закона, није прибављена сагласност акционара, такве одлуке ће бити ништаве.³⁴⁷ Треба навести и то да ове одлуке, с обзиром на њихово дејство, према нашем мишљењу не спадају у ништаве него у *лебдеће одлуке*, имајући у виду да је за њихово доношење потребно испуњење додатног услова – сагласности акционара, те у случају да тај услов није испуњен – оне остају без дејства. Према нашем ЗПД-у, одлука супротна одредби Закона који предвиђа обавезу прибављања сагласности акционара за њено доношење би била *побојна* у складу с четвртим основом из члана 376 ЗПД-а за побијање одлука – супротности одлуке Закону или статуту

Надаље, секција 7, главе 1 Закона садржи правило о једнаком третману акционара. Наиме, предвиђено је да акције дају једнака права, ако другачије није предвиђено унутрашњим актима друштва.³⁴⁸ Сви органи друштва, укључујући и скупштину, не смеју да доносе одлуке или предузимају радње које би омогућиле стицање неоправдане користи акционару или трећем лицу на штету компаније или других акционара.³⁴⁹ С друге стране, секција 29, главе 5 у ставу 3 предвиђа да се одлуке скупштине не могу донети у супротности с горенаведеним начелом једнаког третмана акционара, осим уколико су се акционари на чију штету је додељена неоправдана корист *изричито сагласили* с таквом одлуком.

³⁴⁵ Овај пропис садржи правну регулативу која се односи на све форме привредних друштава у Финској.

³⁴⁶ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 2 (1).

³⁴⁷ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 2 (3).

³⁴⁸ Limited Liability Companies Act of Finland), chap. 1, sect. 7.

³⁴⁹ *Ibid.*

3) Одлука скупштине која је очигледно у супротности с овако наведеним начелом једнакости акционара ништава је, осим уколико је прибављена сагласност акционара који трпи штету доношењем овакве одлуке.³⁵⁰ Поређења ради, у нашем праву би одлука супротна начелу једнаког третмана била *побојна* због супротности са Законом, односно због намере прибављања користи на штету друштва или других акционара из чл. 376, тач. 5, ст. 1. Изузетно законом одређене посебно тешке повреде овога начела из чл. 271 и чл. 318 ЗПД-а, снабдевене су санкцијом ништавости.

4) Последњи случај ништавости се тиче ситуације када одлука не би могла бити донета, чак ни уз сагласност свих акционара у друштву.

Закон садржи и правила у погледу садржаја и правног дејства пресуде суда по тужби за утврђење ништавости одлука скупштине. Наиме, суд може пресудом прогласити одлуку *неважећом* или *изменити њен садржај* под условом да поседује довољно елемената да утврди *који је правилан садржај одлуке скупштине* и то у зависности од захтева који је у том смислу поднео тужилац.³⁵¹ Пресуда обавезује и акционаре који се нису придружили тужби или приговору ништавости одлуке.³⁵²

2.6.9 Ништавост у праву Холандије

Анализу нормативне праксе држава ЕУ у материји ништавости закључујемо разматрањима холандских компанијскоправних прописа. У Холандији је регулатива ништавости садржана у члановима 14 и 16, главе 2 Грађанског законика Холандије.

Одлука скупштине је у праву Холандије ништава у случају када су одлуке овог органа у супротности са *законом и интерним актима*, а Законик не предвиђа другу санкцију него ништавост.³⁵³ Реч је о врло општем, али уједно и једином наведеном основу ништавости у праву Холандије. У српском праву је супротност скупштинске одлуке закону или статуту – основ *побојности* из члана 376 Закона.

Законик предвиђа и могућност *конвалидације* ништаве одлуке, насупрот општим правилима ништавости грађанског права. Наиме, одлука донета без обавештавања другог органа који се према правилима Законика мора обавестити, конвалидираће у случају прихватања, односно *ратификације* од стране тог другог органа у законској форми.³⁵⁴ Ипак, ратификација није дозвољена након истека *разумног рока* одређеног од стране органа који је усвојио одлуку или супротне

³⁵⁰ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 2(4).

³⁵¹ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 4(1).

³⁵² Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 4(2).

³⁵³ BW, 2:14 (1).

³⁵⁴ BW, 2:14 (2).

стране на коју се одлука односи.³⁵⁵ Дужину и разумност тог рока цениће суд у зависности од околности конкретног случаја.

Законик пак садржи специфичан приступ у погледу дејства пресуде о утврђењу ништавости или поништају одлуке скупштине. Наиме, опште је правило да пресуда о ништавости има дејство према свима, али је дозвољена могућност подношења захтева за опозив (ово право има сваки акционар) и приговора трећих лица.³⁵⁶ Ипак, пресуда о ништавости се не може истицати према *савесном лицу* на које се односи у случају да оно није знало или није морало да зна за разлоге ништавости одлуке.³⁵⁷ Одлука ће, без обзира на ово правило, имати дејство на директора или члана одбора независно од њихове савесности у случају *ништавости њиховог избора*, али ова лица задржавају право на накнаду штете од стране друштва уколико су била савесна, односно нису знала или морала да знају за основе ништавости одлуке.³⁵⁸

2.6.10 Уместо закључка

Приказана анализа европских прописа, чини нам се, представља додатни аргумент за тврдње о релативизацији значаја недостатка режима ништавости скупштинских одлука у праву Србије. Ово стога што, како смо видели, прописи држава ЕУ често изједначавају правно дејство одлуке која је побијена и оне код које је утврђена ништавост, због тога што је већина разлога ништавости у прописима држава чланица ЕУ обухваћено режимом побојности у праву Србије и напослетку због тога што је режим ништавости у европским законима модификован код ништавих скупштинских одлука, чиме се умањује значај разликовања процесноправног положаја тужиоца у поступку побијања и поступку утврђивања ништавости.

2.7 Ништавост одлука скупштине АД у пракси судова Србије и Хрватске

У последњој фази нашег истраживања ништавости скупштинских одлука у европским правима, анализирамо примере из судске праксе судова на територији Србије и Хрватске. На основу тих судских одлука и правних ставова које су судови заузели, могу се извући закључци и ставови значајни са становишта нашег истраживања, који представљају допуну већ анализираним теоријским ставовима и наведеним примерима анализираних европских прописа.

1 Пресуда	Привредног апелационог суда Пж. 7374/2015 од 3. 2. 2016. године
Сентенца	„Тужбом за утврђење ништавости одлука скупштине друштва може се тражити ништавост само оних одлука за које Закон о привредним друштвима прописује да су ништаве. Остале одлуке се побијају тужбом за поништај.“

³⁵⁵ BW, 2:14 (3).

³⁵⁶ BW, 2:16 (1).

³⁵⁷ BW, 2:16 (1).

³⁵⁸ Ibidem.

Овом пресудом привредни апелациони суд преиначује претходну одлуку суда ниже инстанце и одбија захтев за поништај одлуке скупштине. Наиме, суд у конкретном случају заузима следеће значајне ставове везано за ништавост скупштинских одлука:

1) Одлука скупштине је ништава само из разлога и у случајевима изричито наведеним у ЗПД-у у члановима 271, 294, 301, 308, 314, 318 и 324.
2) Суд је обавезан да пази на разлоге ништавости изнете у захтеву (дакле, не и по службеној дужности) и да ове разлоге утврђује на основу доказа које су странке приложиле током поступка.
3) Суд је дужан да одлучује у границама тужбеног захтева.
4) Суд по захтеву за утврђење ништавости испитује искључиво испуњеност једног од услова ништавости из наведених седам чланова ЗПД-а, стога постојање основа за побијање (поништај) одлука није од значаја за одлучивање суда у конкретном случају.
5) Суд не може поништити побојну одлуку, чак и ако су испуњени основи побојности, уколико такав захтев није изричито наведен у тужби.

Сличне ставове препознајемо и у пракси хрватских судова:

2 Пресуда	Високог трговачког суда Хрватске, Пж-5320/11-3 од б. 4. 2011.
Став	„Накнадна измена дневног реда скупштине није основ за ништавост одлуке већ за њену побојност. Тужилац је дужан да износи чињенице и доказе којима потврђује побојност одлука скуштине. Како он то није учинио током поступка, Високи трговачки суд закључује да је правилна одлука суда ниже инстанце који је одбио тужбени захтев тужиоца.“

Испитујући по жалби одлуку суда ниже инстанце, Високи трговачки суд закључује да није било битних повреда парничног поступка, као и да је првостепени суд правилно закључио да нема основа за ништавост одлука из члана 271 ЗТД-а. Наиме, тужилац је поднео тужбу за утврђење ништавости, јер је одлука о расподели добити унета у дневни ред на самој седници скупштине (дакле, накнадно), чему се он успротивио. Међутим, у току самог поступка, тужилац преиначује захтев и проширује га и на побојност одлуке. Суд констатује да су испуњени основи за побијање одлуке, али утврђује да тужилац током поступка није износио чињенице, нити доказе којима поткрепљује тврдње да је реч о основама побојности одлука скупштине. С обзиром на то да је суд везан тужбеним захтевом подносиоца, захтев се одбија, јер нису испуњени основи ништавости одлуке, а разлози побојности нису доказани током поступка.

3 Пресуда	Високог трговачког суда Хрватске, Пж-5386/10-3 од 23. 11. 2011. године
Став	„Одбија се жалба поводом одлуке првостепеног суда који је одбио захтев тужиоца за утврђење ништавости одлука скупштине као и супсидијарни захтев за утврђење ништавости у периоду од доношења до следеће седнице када је одлука стављена ван снаге, јер су утврђене неправилности – основ за побојност одлука скупштине, а ништавост до доношења одлуке није могла бити захтевана, јер је поднета и тужба за побијање одлука скупштине.“

У овом случају је жалилац поднео тужбу одбијену у првом степену којом је захтевао да суд утврди ништавост одлука скупштине, односно, супсидијарно, ништавост у периоду између доношење и следеће седнице на којој је скупштина сама укинула предметну одлуку. Високи суд утврђује да није испуњен услов за ништавост одлуке скупштине, јер су седницу сазвала овлашћена лица и у складу са Законом, а недостаци који су наведени у погледу листе акционара представљају *основ за побојност* одлука скупштине – који тужилац није навео у захтеву. Како разлози које тужилац наводи, према мишљењу Високог трговачког суда, нису основи ништавости одлуке, а имајући у виду и то да су поднели тужбу за побијање одлуке, тужиоци нису ни могли захтевати поништај важења одлуке у периоду између две седнице скупштине.

Сличне одлуке проналазимо и у судској пракси поводом *ништавих уговора* у Србији:

4 Пресуда	Апелационог суда у Нишу, Гж-468/2015 од 27. 5. 2015. године
Сентенца	„Суд је овлашћен да по службеној дужности утврђује и друге разлоге ништавости уговора, а не само оне које се у тужби истичу, али само када се тужбеним захтевом тражи утврђење ништавости, при чему, када такав захтев није постављен, већ се тужбеним захтевом тражи поништај уговора, суд није овлашћен да утврђује његову ништавост.“

Апелациони суд у овом случају утврђује да је првостепени суд погрешно утврдио ништавост уговора о купопродаји, сматрајући да о ништавости суд води рачуна по *службеној дужности*. Наиме, тужилац је у спору поднео захтев за поништај рушљивог акта (а не за утврђење ништавости), те суд прве инстанце према мишљењу апелације није имао овлашћења за утврђење одлуке ништавом. Главни закључак суда сажет је у следећој реченици из образложења пресуде:

„Суд је овлашћен да по службеној дужности утврђује и друге разлоге ништавости уговора, а не само оне које се у тужби истичу, али само када се тужбеним захтевом тражи утврђење ништавости, при чему, када такав захтев

није постављен, већ се тужбеним захтевом тражи поништај уговора, суд није овлашћен да утврђује његову ништавост.“

Из праксе српских судова се издваја и велики број пресуда и решења који потврђују да је ЗПД једини основ за утврђење и поништај скупштинских одлука о којима је већ било речи у претходној хипотези. Дobar пример за наведено јесте пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 1144/2010 од 17. 3. 2010. године, у којој суд закључује следеће:

„Стога се код захтева за утврђење ништавости одлуке једног привредног друштва не могу применити одредбе чл. 103. Закона о облигационим односима, како то погрешно налази првостепени суд, већ се активна легитимација за подношење овакве врсте тужбе мора ценити у смислу чл. 302. ст. 2. и 3. Закона о привредним друштвима.“

Вредан помена је и став који је Апелациони суд у Крагујевцу заузео у предмету Гж. 3012/2013 од 21. 11. 2013. године:

„У парници се може тражити утврђење ништавости правног посла – уговора, само ако исти егзистира у правном промету.“ Ово је поготово значајно у случајевима тзв. *непостојећих одлука* код којих постоји заблуда у погледу настанка.

Вратимо се накратко на горенаведену пресуду Привредног апелационог суда Србије (Пж 7374/2015), која садржи значајан параграф који описује доминантно схватање у домаћем праву у погледу разликовања ништавих и побојних одлука скупштине:

„Основна разлика између рушљивих и ништавих одлука скупштине је управо у њиховом **правном дејству**, јер ништаве одлуке не производе дејство даном доношења, док рушљиве одлуке производе правно дејство уколико није благовремено поднета тужба за поништај.“

Међутим, како смо имали прилике да видимо, у развијеним европским правима, попут немачког, пракса је да се правно дејство *поништених одлука* изједначава с дејством *ништавих*, док већина европских система који познају институт ништавости познају и могућност *конвалидације* ништавих одлука – истеком рока или испуњењем каквог додатног услова. Управо је наведено одступање од општег режима довело до покретања поступка за оцену уставности одредаба о конвалидацији ништавих одлука пред Уставним судом Хрватске:

5 Решење	Уставног суда Хрватске, У-И-2879/2003 од 13. 2. 2008. године
Сентенца	„Не прихвата се предлог за оцену уставности члана 356 Закона о трговачким друштвима Хрватске и чланова 161 и 326 Закона о изменама и допунама Закона о трговачким друштвима.“

Предлагачи захтева за оцену уставности правила ЗТД-а о временском ограничењу и конвалидацији ништавости одлука скупштине наводе да је такво ограничење у супротности с правном природом института ништавости, која у праву РХ представља „потпуно правно неважећи посао“ чија се неваљаност, погрешност, односно „ништавост“ – може у сваком моменту *исправити*.

„Једном ништав посао остаје трајно ништав. Пуким протеклом времена одлука не може постати ваљана нити би се смјело ускратити право да се таквом утврди.“

Предлагачи се надаље позивају на начело владавине права на коме је заснован, према њиховом мишљењу, и сам појам ништавости, као и на правну несигурност коју би различита схватања појма ништавости у правном систему могла проузроковати. С обзиром на све наведено, они предлажу укидање правила о временском важењу и конвалидацији ништавих одлука и преиспитивање бројних других основа у вези с тим.

Уставни суд у решењу закључује да **предлог није основан** наводећи следећа образложења за то:

1) Према уставу РХ права и слободе грађана се могу ограничити законом да би се заштитили слобода и права других и правни поредак и то сразмерно потреби због које се ограничавају.
2) Предузетничке слободе се изузетно могу ограничити ради заштите интереса и сигурности државе.
3) Законодавац има легитимна овлашћења да у регулисању материје пропише правне претпоставке за ваљаност правних радњи.
4) Законодавац у конкретном случају одступа од општих правила облигационог права због специфичности које произлазе из правне природе акционарских друштава.
5) Иако је опште правило да су ништаве одлуке такве од почетка, оне због потребе (сигурности) правног промета могу конвалидирати у Законом изричито прописаним случајевима.
6) Рок за поништај од три године је довољно дуг да би заинтересоване стране интервенисале, а уколико то не учине, треба сматрати да такво стање друштво толерише и да на основу њега настају бројни правни послови и односи, услед чега је интерес правне сигурности управо да се призна правно дејство оваквим актима. Стога су ова правила у складу с начелом владавине права и правне сигурности.
7) Ограничење тржишне слободе је у овом примеру сразмерно легитимном законитом циљу који се постиже прописивањем правила о ништавости одлука.

С обзиром на наведено, Уставни суд није утврдио постојање основа супротности Уставу наведених одредаба ЗТД-а. Тиме је још једном потврђена специфичност правила компанијског права у односу на облигационо право, која искључују примену општих норми о ништавости и рушљивости услед постојања посебних правила овог специјалног закона.

Напослетку, пракса хрватских судова дотакла се и случаја ништавости одлука скупштине друштва због супротности јавном моралу. Супротност моралу није изричито предвиђена као основ за ништавост или побојност одлука скупштине према српском ЗПД-у, стога је став хрватских судова значајан за разумевање природе овог правног недостатка одлука скупштине.

6 Решење	Високог трговачког суда Хрватске, Пж-1330/09, од 21. 6. 2013. године
Став	„Ништава је одлука главне скупштине ако је супротна моралу.“

Високи трговински суд у конкретној ствари доводи у питање став првостепеног суда да је одлука скупштине ништава јер је супротна моралу, што је један од основа ништавости предвиђен у хрватском (али и немачком праву). Првостепени суд је донео наведену одлуку базирано на ставу да су и претходне одлуке скупштине донесене с циљем преузимања превласти над компанијом уз занемаривање интереса других чланова друштва, као и интереса кћерки компанија. То значи да је мишљење првостепеног суда било да су одлуке супротне моралу, уколико су усмерене ка испуњењу изразито егоистичних интереса одређене групације у друштву и уколико су у супротности с начелом лојалности.

Као што се може видети из наведених анализа, случајеви из праксе судова у Србији у области ништавости одлука скупштине јесу ретки, имајући у виду ограничену законску регулативу у овој области у нашој земљи. Ипак, примећени су значајни ставови суда за област истраживања у појединим одлукама, поготово у вези с могућом применом других прописа у материји ништавости, као и поступањем суда у случајевима ништавих одлука, који су изричито прописани ЗПД-ом. Ово се посебно односи на обавезу судских органа да се у случајевима када је погрешно захтевано утврђење ништавости, а не побијање одлука, крећу у границама захтева наведеног у тужби. Пракса судова Хрватске донекле је развијенија, будући да хрватско право познаје правни режим ништавих одлука. Случајеви из хрватске праксе се анализирају у корелацији с појединим практичним недоумицама и правним празнинама у српском законодавству. Сматрамо да је посебно значајна одлука Уставног суда РХ јер он потврђује и образлаже правни став да институт ништавости одступа од правног режима облигационог права због специфичности регулативе акционарских друштава.

2.8 *Кратак резиме хипотезе*

Теоријска разматрања

- Приликом дефинисања појма ништавости скупштинских одлука, српски теоретичари полазе од правне природе недостатака које ништаве одлуке садрже, одређујуће их као озбиљне и посебно тешке. Ове одлуке, како се закључује, постоје у правном систему и стога је неопходно поднети тужбу суду како би се њихова ништавост и утврдила.
- У теорији српског компанијског права се закључује да је доношењем новог ЗПД-а, постало јасно да је искључење режима ништавости – одређење законодавца, а не омашка, те да је у нашем праву регулисан режим побојности, док се ништаве одлуке помињу искључиво као посебни случајеви,

спорадично предвиђени ЗПД-ом. Оваквом решењу, поједини теоретичари упућују озбиљне замерке, јер сматрају да се тако шаље порука да ниједна повреда прописа „није довољно тешка“ да би довела до ништавости одлуке, те се на тај начин умањује правна сигурност и штети интересима акционара. Решење се, међутим, види у могућој примени општих правила уговорног права у одсуству посебних норми ЗПД-а.

- Ипак, судска пракса у Србији није прихватила наведени став истичући да ЗПД ни експлицитно ни имплицитно не позива на примену општих правила грађанског права, те да се странкама не може оставити могућност да сами бирају пут правне заштите него се може искључиво применити онај прописан ЗПД-ом.
- Међутим, како ништаве одлуке постоје као неминовност наведена у ЗПД-у, поставља се питања потребе њиховог регулисања, уколико се у погледу њих не примењују правила грађанског права, која, пре свега, гарантују повољнији положај тужиоца у погледу рокова и процесних правила. Са обзиром на наведено, сматрамо да у тим случајевима мора бити места примени правила општих прописа грађанског права о ништавости, када и уколико наступе основи ништавости предвиђени ЗПД-ом.
- Европски теоретичари наводе да су случајеви ништавости посебно тешке повреде прописа које могу бити процесноправног и материјалноправног карактера, али и и случајеви супротности са генералним клаузулама компанијског права, поготово истичући случај тешких злоупотреба од стране већинског акционара.
- Случајеви ништавости који се детаљно и таксативно анализирају у теоријским изворима аутора из држава чланица ЕУ, не могу се нити сузити нити проширити и искључиво се могу прописати на основу закона, али не и интерних аката друштва.
- Међутим, не негирајући проблем одсуства правног режима ништавости у закону Србије, теоретичари релативизују значај разликовања између побојности и ништавости, који суштински своде на питање процесног комодитета странака у поступку. Ово стога што се у српском праву, основи ништавости могу подвести под основе побојности, због тога што су побојне и ништаве одлуке изједначене по правним последицама и што и у системима који познају режим ништавости и ове одлуке могу конвалидирати, наводи се у српској теорији.
- И заиста теоретичари држава који познају правни институт ништавости, истичу бројна одступања од општег режима, пре свега у погледу рокова, лица која могу истицати ништавост, али подвлаче и могућности регуларизовања ништавих скупштинских одлука и изједначавају дејство успешно побијене и ништаве скупштинске одлуке.

Законски прописи

- Српски ЗПД не прописује посебан правни режим ништавих скупштинских одлука. Наиме, овај пропис регулише пет случајева ништавости код специфичних одлука које скупштина усваја у оквиру своје надлежности, као и три случаја одлука без правног дејство, код којих се захтева испуњење додатног услова регистрације да би ступиле на снагу. Закон о привредним друштвима, надаље, не садржи ни одредбе о роковима, легитимисаним лицима, нити одредбе о самом поступку утврђења ништавости.
- За разлику од наведеног, Акцијски закон у Немачкој предвиђа детаљне одредбе о ништавости скупштинских одлука, прописујући опште и допунске основе ништавости, као и посебне случајеве ништавости код конкретних скупштинских одлука. У погледу општих основа ништавости закључујемо да већина представља основ побојности скупштинских одлука у праву Србије, изузев противност одлуке моралу која није нормирана ЗПД-ом, а није прописана ни ништавост нити побојност одлука које су поништене у другим поступцима грађанског права. У погледу допунских основа налазимо да се на разлоге ништавости у погледу избора чланова надзорног одбора могу применити правила о побојности ЗПД-а у модификованом облику, док су случајеви повреда законских норми о расподели добити и усвајању финансијских извештаја могу подвести под основе побојности у праву Србије.
- Посебни случајеви ништавости из немачког права су представљали узор за случајеве ништавости у праву Србије који су наведени *Suo loco*. Стога се, уз извесне модификације о којима је било речи, може закључити да су посебни случајеви ништавости из ЗПД-а преузети из немачког правног система, за разлику од других детаљних правила о општем режиму овог института, што је верујемо, пропуштена прилика код доношења новог ЗПД-а.
- Да недостатак правног режима ништавости скупштинских одлука у ЗПД-у није усамљен случај у европским правима, показује и право Бугарске. Бугарски прописи наиме препознају само три спорадично наведена случаја ништавости, од којих је најважније решење да су одлуке скупштине ништаве самим доношењем, уколико су у супротности с већ донетом правноснажном судском пресудом. Остали случајеви ништавости из права Бугарске предвиђени су или као случај ништавости или основ побојности у праву Србије.
- Трговачки законик Естоније познаје правни режим ништавих одлука, а основи ништавости су предвиђени као случајеви побојности у праву Србије, осим основа супротности одлуке добром моралу. Најзначајније решење права Естоније се огледа у прописивању санкције ништавости за одлуке донете на седници која је сазвана у супротности са Трговачким закоником или

интерним актима, осим уколико је акционари у погледу којих је учињена повреда накнадно не одобре.

- Летонско право детаљно регулише основе ништавости, од којих су већином ситуације које су прописане као основ побојности ЗПД-ом. Специфичност летонског приступа се огледа у прописивању посебног основа ништавости за одлуке које вређају права трећих лица.
- И свих пет основа ништавости права Луксембурга представљају основе побојности у праву Србије. Овде истичемо решење луксембуршког закона да су одлуке до којих се дошло одлучивањем о питањима која се нису налазила на дневном реду, односно које су усвојене уз повреде правила о раду скупштине – ништаве, али само под условом да је постојала фразулозна намера.
- Ништавост у правима Словачке, Финске и Холандије такође није детаљно регулисана већ се наводе посебни случајеви, слично као у правном систему Србије. Већина поменутих основа обухваћена је правним институтом побојности у српском праву. Холандско право предвиђа да је одлука ништава када је у супротности за законом или интерним актима, под условом да сам закон не предвиђа другу санкцију.

Судска пракса

- Судови у Србији заузимају становиште да се утврђење ништавости скупштинске одлуке може захтевати само из разлога изричито наведених ЗПД-ом, приликом чега је суд везан захтевом из тужбе. Закључује се и да суд није дужан да води рачуна о разлозима ништавости по службеној дужности, него је дужан да поступа у границама тужбеног захтева.
- Судови у Србији и Хрватској заступају и став да се одлука не може успешно побити, чак и уколико су испуњени услови побојности, уколико такав захтев није постављен у тужби.
- Уставни суд Хрватске је поступајући по тужби за оцену уставности хрватског ЗТД-а због модификације правила о ништавости скупштинских одлука, заузео веома значајне ставове које потврђују специфичну правну природу скупштинских одлука. Наиме, Уставни суд потврђује право законодавца да у регулисању материје пропише претпоставке за правне радње, укључујући и ограничење права и слобода како би се заштитиле права и слобода других и правни поредак. Због специфичности компанијскоправних односа, приликом регулисања режима ништавости скупштинских одлука долази до одступања од правила општег грађанског права, укључујући и рокове и могућности конвалидације, што налажу потребе правне сигурности и сигурности у пословни промет. Са обзиром на наведено, Уставни суд закључује да су овакве одредбе у складу са Уставом РХ.

3. Хипотеза III – Информисаност акционара као основ и предуслов побијања скупштинских одлука

Благовремено и правилно информисање акционара предуслов је успешног вршења права на побијање одлуке скупштине акционарског друштва, а неправилности у том контексту представљају могуће основе за побијање или ништавост одлука скупштине.

3.1 *Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања*

У оквиру ове хипотезе анализирамо правила о информисаности акционара у компанијском праву ЕУ, националним прописима Србије и држава чланица, као и пракси. Овде је реч о личном и неимовинском праву акционара на информисање, чији се значај огледа у прибављању чињеница о догађајима, околностима, правима и другим значајним аспектима рада и функционисања акционарских друштава.

Наша хипотеза полази од две кључне претпоставке које се доказују у анализама. Пре свега, полазимо од тезе да је благовремено и правоваљано информисање *предуслов* за успешно и правично вршење права на побијање одлука скупштине и других права акционара. Наиме, полазно је становиште да ефикасног система права на побијања скупштинских одлука *нема* уколико нису обезбеђене законске гаранције за правилно и благовремено, индивидуално и колективно информисање акционара и неометан приступ акционара актима и документима друштва.

Осим тога, бавимо се и нормама о правилном информисању акционара и санкцијама које су у том контексту предвиђене, које се, у зависности од опредељења законодавца, могу огледати у ништавости или побојности одлука скупштине. Одсуство законских гаранција и ефикасне санкције за повреду права акционара могли би довести до изигравања и злоупотреба њиховог положаја, али и до ситуације да су они *фактички онемогућени* да врше право на побијање одлука, јер нису ни знали за доношење одлуке или нису сазнали друге чињенице од значаја за усвајање и контролу законитости одлуке.

Имајући у виду све наведено, као и значај права на информисаност и права на побијање одлука скупштине, овом хипотезом испитујемо, дакле, њихову корелацију, условљеност и међусобни утицај. Истодобно анализирамо и услове за вршење права на информисаност и последице које по законитост одлуке и односе у друштву има повреда ових правила у компанијском праву ЕУ и правима појединих европских држава.

3.2 Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе

Назив извора	Да ли је извор коришћен за доказивање хипотезе?	Форма и обим коришћења извора
Правна теорија	Да	За потребе ове анализе проучавамо радове 30 аутора из Белгије, Немачке, Кине, Румуније, Србије, Хрватске, Холандије и Црне Горе.
Компанијско право ЕУ	Да	Компанијско право ЕУ у Директивама о правима акционара 1 и 2 хармонизује прописе држава чланица у области истраживања и садржи веома значајне гаранције права акционара на благовремено и потпуно информисање.
Кодекси корпоративног управљања ЕУ	Да	Кодекси корпоративног управљања држава ЕУ прописују препоруке добре праксе о информисању акционара у овој области и примењују се, по правилу, по принципу „примени или објасни“. У оквиру ове хипотезе, проучавали смо кодексе корпоративног управљања 11 држава: Аустрије, Бугарске, Грчке, Данске, Естоније, Италије, Луксембурга, Мађарске, Пољске, Финске и Шпаније.
Законодавства држава ЕУ	Да	За потребе доказивања ове хипотезе анализирамо поред ЗПД-а и законе 15 држава ЕУ: Бугарске, Данске, Естоније Кипра, Летоније, Литваније, Луксембурга, Немачке, Румуније, Словачке, Финске, Француске, Хрватске, Шведске и Шпаније.
Судска пракса	Да	Анализирају се примери из праксе редовних и виших судова Србије и Хрватске у вези с предметом анализе.
Корпоративна пракса	Не	У оквиру ове анализе не проучавају се документа из праксе компанија.

3.3 *Право акционара на информисање у теорији компанијског права европских држава*

На самом почетку овог поглавља, бавимо се питањем појма права на информисање, односно обавештеност као и значајем које ово право има за остваривање других права акционара у друштву, укључујући и права на побијање скупштинских одлука, а према схватањима европских правних теоретичара.

3.3.1 *Право акционара на информисање у теорији српског компанијског права*

Поједини аутори у српској теорији своја становишта о наведеној материји темеље на дистинкцији појмова *колективног права на информисање*, као дела унутрашње организације друштва које се огледа у праву органа на информисаност, и *индивидуалног права на информисање*, које представља део чланства акционара.³⁵⁹ Право на информисање је стога индивидуално право акционара или право колективитета на основу ког они остварују захтев на информацију о пословању друштва.³⁶⁰ Истиче се и да право на информисање треба разликовати од обавезе *публицитета* према праву тржишта капитала, али и обавезе *регистрације података* на основу регистарских прописа која је јавноправне природе.

У српској теорији се истиче и да је концепт корпоративног управљања довео до развоја два одвојена система – *информисања акционара* и *транспарентности* рада, посебно јавних друштава.³⁶¹ Право на информисање се према тим ставовима више институционализује као *обавеза* према унутрашњим актерима, али и према трећим лицима заинтересованим за пословање друштва.³⁶² Стога је право на информисање израз општег *принципа јавности рада* компанија и састоји се из два посебна права – *права на тражење информација* о раду друштва и *права на приступ документима* од значаја за пословање.³⁶³

Други аутори разликују *објављивање информација* као регулаторну стратегију заштите интереса поверилаца и *право на информисање* акционара.³⁶⁴ Обавеза објављивања је од значаја не само за повериоце него и за друге носиоце ризика пословања друштва, а на европском нивоу то је питање регулисано одредбама тзв. *Прве директиве*.³⁶⁵ Према тим наводима, у наведеној области најосетљивије питање јесте изналажење баланса између објављивања превише и премало информација.³⁶⁶

³⁵⁹ Зоран Арсић, „Извештаји управног одбора акционарског друштва и колективно право на информисање“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2010, Нови Сад, 93.

³⁶⁰ *Ibidem*.

³⁶¹ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 46.

³⁶² *Idem*, 47.

³⁶³ *Idem*, 50.

³⁶⁴ Вук Радовић у: Мирко Васиљевић, Наталија Јевремовић Петровић, Вук Радовић, *Компанијско право Европске уније*, Београд 2012, 93.

³⁶⁵ First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community, даље у тексту: *Prva direktiva*.

³⁶⁶ *Ibidem*.

И напоследку прави се разлика између *индивидуалног права на информисање*, које се остварује у односу између акционара и друштва, и *колективног право на информисање*, које представља обавезу органа друштва да објављује одређене информације.³⁶⁷ Индивидуално право на информисање припада сваком акционару и састоји се из три основна права – права на *благовремено, потпуно и поуздано информисање*, права на постављање питања и права на приступ актима и документима друштва.³⁶⁸

3.3.2 Право акционара на информисање у теорији компанијског права држава чланица Европске уније

Анализирајући предметно питање у холандској правној теорији, закључујемо да постоје две форме права на информисање – *спонтано информисање* и *информисање на захтев*.³⁶⁹ Спонтано информисање, према овим ставовима, представљају оне информације које је компанија *дужна* да достави акционарима на основу законске обавезе.³⁷⁰ У том контексту се тако анализирају обавезе информисање у случају спајања и припајања компаније, повећања и смањења основног капитала, у случају личног интереса чланова менаџмента и др.³⁷¹ Информисање на захтев пак подразумева активну улогу акционара који захтевају од одбора информације које се обезбеђују, по правилу, на редовним седницама скупштине.³⁷²

Поједини аутори за питања информисања акционара користи термине *транспарентност* и *објављивање*,³⁷³ који у практичном смислу упућују на обавезу одбора да информиса акционаре о томе шта се дешава (у компанији).³⁷⁴ Указује се на то да акционарска друштва која примењују добре праксе корпоративног управљања у погледу транспарентности и објављивања дугорочно имају више изгледа за успешније пословне резултате у односу на она која то не чине.³⁷⁵ Према овом становишту препознаје се пет *стубова* транспарентности и објављивања у компанијском праву:³⁷⁶

³⁶⁷ Вук Радовић, „Услови за вршење права акционара на постављање питања“, *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2014, Београд, 62, 64.

³⁶⁸ В. Радовић, „Услови за вршење права акционара на постављање питања“, *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2014, Београд, 62–83.

³⁶⁹ L. Timmerman, A. Doorman, “Rights of minority shareholders in the Netherlands”, A report written for the *XVIth World Congress of the International Academy of Comparative Law*, 2002, 46.

³⁷⁰ *Ibidem*.

³⁷¹ L. Timmerman, A. Doorman, “Rights of minority shareholders in the Netherlands”, A report written for the *XVIth World Congress of the International Academy of Comparative Law*, 2002, 46–50

³⁷² L. Timmerman, A. Doorman, “Rights of minority shareholders in the Netherlands”, A report written for the *XVIth World Congress of the International Academy of Comparative Law*, 2002, 50.

³⁷³ (Енгл.) Transparency and disclosure.

³⁷⁴ Benjamin Fung, “The Demand and Need for Transparency and Disclosure in Corporate Governance”, *Universal Journal of Management*, 2(2)/2014, 72–73.

³⁷⁵ *Idem*, 73.

³⁷⁶ *Idem*, 76.

- 1) *Истинитост* – информације морају садржати тачан опис догађаја.
- 2) *Потпуност* – информације морају садржати довољно детаља за доношење и информисаних одлука инвеститора.
- 3) *Материјалност* – информације морају бити материјал који утиче на одлуке инвеститора.
- 4) *Благовременост* – информације морају бити достављене на време како би инвеститори правовремено реаговали.
- 5) *Доступност* – информације морају бити лако доступне уз минимални трошак.

С тим у вези се у хрватској правној теорији закључује да Директива о правима акционара I прописује да одабир начина објаве информација пре седнице скупштине од стране компаније треба да буде такав да омогући брз и недискриминаторан приступ акционарима.³⁷⁷

Такође, и ОЕЦД у оквиру свог приручника добре праксе корпоративног управљања дефинише да су кључан појам у области информисања акционара тзв. *информације од материјалног значаја*, односно информисање о чињеницама чије би ускраћивање или погрешно изношење утицало на доношење економске одлуке инвеститора коме је упућена.³⁷⁸ Правилно објављивање информација према инструкцијама ОЕЦД, како се закључује у приручнику доброг корпоративног управљања, треба да буде: а) редовно и благовремено; б) лако и широко доступно; в) тачно и потпуно; г) конзистентно и релевантно.³⁷⁹

У естонском праву пак аутори изводе закључак да право на информисање није мањинско него *индивидуално право* које припада сваком акционару.³⁸⁰ У том контексту се закључује да оно под једнаким условима припада и мањинском и већинском акционару, иако већински акционар има бољу контролу над информацијама, поготово ако има већину потребну за управљање компанијом.³⁸¹ Поједини хрватски аутори пишу о *праву на обавештеност* као индивидуалном и непреносивом чланском праву акционара.³⁸² То право се остварује подношењем извештаја о стању у друштву које подноси менаџмент компаније, односно на захтев за обавештењем од стране акционара које се поставља и остварује на скупштини.

У кинеском праву се анализира питање носиоца права на информисање.³⁸³ Закључује се да ово право припада и акционару који је у доцњи у погледу уплате основног улога компаније, осим уколико му је због тога престало својство члана

³⁷⁷ Edita Čulinović Herc, Tea Hasić, „Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 32–1/2011, Rijeka, 39.

³⁷⁸ Међународна финансијска организација, приручник *Корпоративно управљање*, Београд 2011, 359.

³⁷⁹ *Ibidem*.

³⁸⁰ Andres Vutt, Margit Vutt, “Shareholder's Individual Information Right: Prerequisites and Boundaries (April 2015)”, *Juridical International*, 23/2015, 60.

³⁸¹ *Ibidem*.

³⁸² Vanda Franjić, „Upravljačka prava dioničara sa posebnim osvrtom na pravo na obavještenost”, *Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova*, 61.

³⁸³ Вид. Jingyi Wang, Peng Wang, “Discussion about Shareholders' Right to Information”, *Journal of Politics and Law*, Vol. 2, No. 2, 2009, 43.

друштва.³⁸⁴ С друге стране, ово право немају анонимни фактички инвеститори који преко посредника улажу у друштво, имајући у виду да оно припада само онима који су означени у регистру као акционари друштва у питању.³⁸⁵

3.3.3 Право на информисање и друга права акционара

Дакле, без обзира на разлике у приступу и терминологији европских аутора у различитим правним системима, они означавају готово исте елементе права на информисање, а приметне су и сличности у схватању правне природе и услова за вршење овог права. Оно у чему су готово сви аутори сагласни јесте и схватање значаја овог личног права, које се неретко означава и као предуслов за вршење других имовинских и неимовинских права акционара.

Тако поједини српски теоретичари истичу да је правилно информисање пре седнице скупштине *предуслов* за ефикасно вршење бројних других права акционара, укључујући и право гласа.³⁸⁶ У страном правној теорији проналазимо и ставове да је право на информисање основно чланско право акционара које пружа гаранцију за заштиту интереса акционара у друштву и омогућује баланс профита између самих акционара у друштву, као и између акционара и компаније.³⁸⁷ Информисање је од суштинског значаја за чланове друштва, јер омогућује заштиту њихових права и доношење економских одлука у компанији у њиховом интересу, али је оно и у интересу инвеститора јер им омогућује доношење правилних одлука и процена у погледу будућих пословних улагања у ту компанију.³⁸⁸

Истиче се да само потпуно, благовремено и адекватно информисан акционар може активно учествовати у процесу мониторинга над пословањем друштва, као и то да је адекватна информисаност значајна и за друге учеснике на тржишту како би могли да предузимају одговарајуће акције и мере према компанији.³⁸⁹ У естонском праву се закључује и да је право на информисање најзначајнији део чланских права, али истовремено и предуслов за правилно вршење других имовинских права јер само информисан акционар може пажљиво вршити своја гласачка права.³⁹⁰

Коначно, бројни аутори истичу да је реч о једном од кључних права у погледу утицаја на инвестиционе одлуке акционара и других заинтересованих лица. Тако у немачкој теорији проналазимо став да су *транспарентност* и *објављивање* есенцијални елементи корпоративног управљања јер представљају предуслов за доношење информисаних одлука од стране акционара и других заинтересованих

³⁸⁴ *Ibidem*.

³⁸⁵ *Ibidem*.

³⁸⁶ Вук Радовић у: Мирко Васиљевић, Наталија Јевремовић Петровић, Вук Радовић, *Компанијско право Европске уније*, Београд 2012, 187.

³⁸⁷ J. Wang, Peng Wang, "Discussion about Shareholders' Right to Information", *Journal of Politics and Law*, Vol. 2, No. 2, 2009, 48.

³⁸⁸ Међународна финансијска организација, приручник *Корпоративно управљање*, Београд 2011, 352.

³⁸⁹ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 47.

³⁹⁰ Andres Vutt, Margit Vutt, "Shareholder's Individual Information Right: Prerequisites and Boundaries (April 2015)", *Juridical International*, 23/2015, 60.

лица у погледу најважнијих питања у друштву, попут алокације капитала, корпоративних трансакција и финансијског мониторинга.³⁹¹

Слична становишта налазимо и у румунској теорији, где се истиче да је право на информисање кључно за инвеститоре који одлучују да ли ће инвестирати у друштво јер им омогућује да сагледају профитабилност и могуће финансијске бенефите од улагања, али и за оне инвеститоре који су тек уложили у друштво јер им обезбеђује неопходне информације о стању и пословању компаније.³⁹² У одсуству овог права инвеститори могу оклевати или одустати од улагања у друштво, што може негативно утицати на даљи пословни развој компаније.³⁹³

3.4 *Злоупотребе и правне последице повреде права акционара на информисање*

Када је у питању акционарско право на информисање, примећујемо две врсте неправилности које се могу појавити у пракси, а које подједнако негативно утичу на положај акционара у друштву и правилно функционисања компаније. Реч је о *злоупотреби права акционара на информисања* ради постизања неких других циљева у односу на оне предвиђене законом и *повреди права на информисање* од стране органа управљања компанијом.

3.4.1 Злоупотреба права акционара на информисање

Злоупотреба права постоји, како се то наводи у српској теорији, када се право врши супротно намени, дакле на неуобичајен начин или с намером да се другоме нанесе штета.³⁹⁴ Осим тога, истиче се да акционар нема обавезу да приликом вршења својих права ставља интересе компаније изнад својих интереса, али да свакако има обавезу да своја права (укључујући и право на информисање) не злоупотребљава.³⁹⁵

Анализирајући праксу Врховног привредног суда Русије, руски теоретичари наводе три индиције које упућују на то да се ради о злоупотреби права на информисање:

1) Акционар тражи више пута исту информацију или документ који му је достављен већ приликом првог захтева.
2) Акционар тражи информације о ранијем периоду пословања које нису од значаја за економске и пословне анализе.

³⁹¹ B. Fung, "The Demand and Need for Transparency and Disclosure in Corporate Governance", *Universal Journal of Management*, 2(2)/2014, 72.

³⁹² Ciprian Timofte, "Shareholders' Right to be Informed", Just in Case, an online publication of Țuca Zbârcea & Asociații, vol. 10, 2012, 8.

³⁹³ *Ibidem*.

³⁹⁴ Д. Стојановић, „Злоупотреба права у нашој теорији, законодавству, и судској пракси“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 9/1997, Ниш, 88.

³⁹⁵ Дара Миленовић, „Ништавост и побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни инструктор*, 2012, 25.

3) Акционар је конкурент или је запослен у конкурентској компанији и тражи информацију која је пословна тајна и односи се на конкурентску област или давање такве информације може проузроковати штету компанији.³⁹⁶

С друге стране, акционар врши право у *доброј вери*, како показује наведена анализа руске судске праксе, када тражи информације у склопу припреме за седницу скупштине, уколико се спрема да прода акције или да поднесе тужбу за побијање одлуке скупштине.³⁹⁷

Након анализе решења некадашњег ЗПД-а из 2004. године у погледу права на информисање акционара, у праву Србије се писало о томе да је то право према стању тадашње компанијскоправне регулативе било готово неограничено, изузев у случају потенцијалног откривања пословне тајне, што је отварало могућност бројних злоупотреба.³⁹⁸ Поједини српски теоретичари истичу да је приликом вршења права на постављање питања акционар само, али и увек ограничен забраном злоупотребе права, односно принципом савесности и поштења и да се управо помоћу овог ограничења упоредноправно посматрано остварује баланс између интереса акционара и компаније.³⁹⁹

Сличне ставове проналазимо и у кинеској правној теорији, где се наводи да приликом тражења приступа финансијским документима компаније долази до конфронтације између мањинских и већинских акционара, јер се овај захтев од стране управљачке структуре доживљава као *претећи*.⁴⁰⁰ Отуда се балансирају интереси акционара и компаније, те се одговор и приступ документима може одбити уколико се сматра да захтев може штетити легалним интересима друштва, с тим да је терет доказивања о томе на самој компанији.⁴⁰¹

И заиста, упоредноправно посматрано, уведена су ограничења права на информисање како би се спречиле злоупотребе овог права у пракси. Владајуће је становиште у упоредном праву да се давање информације или одговора може одбити у случају злоупотребе права на информисање.⁴⁰²

У Естонији се може захтевати информација или документ везано за рад компаније само под условом да се саопштавањем информације или предајом докумената не би проузроковала штета компанији.⁴⁰³ Ова штета мора бити објективизирана, а не претпостављена штета на основу субјективне процене одбора,

³⁹⁶ Igor Ostapets, Irina Dmitrieva, „Shareholders' Right to Information on the Company's Operation: Court Practice“, 1, https://www.whitecase.com/sites/default/files/files/download/publications/alert_shareholders_right_to_information_on_the_companys_operation_english_march_2011.pdf, 31. 03. 2020.

³⁹⁷ Ibidem.

³⁹⁸ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, Корпоративно управљање (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 51.

³⁹⁹ Зоран Арсић, „Право акционара на постављање питања у праву Републике Србије“, Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније, 2/2014, Нови Сад, 68.

⁴⁰⁰ Вид. J. Wang, Peng Wang, „Discussion about Shareholders' Right to Information“, Journal of Politics and Law, Vol. 2, No. 2, 2009, 47.

⁴⁰¹ Ibidem.

⁴⁰² Зоран Арсић, „Право учешћа у скупштини“, Зборник радова Корпоративно управљање, 2/2009, Београд, 20.

⁴⁰³ Andres Vutt, Margit Vutt, „Shareholder's Individual Information Right: Prerequisites and Boundaries (April 2015)“, *Juridical International*, 23/2015, 66.

док се у пракси најчешће одбија захтев акционара за информацијом из разлога пословне тајне.⁴⁰⁴

У Немачкој се акционар може обратити са захтевом за информисања само у погледу питања која су у вези с дневним редом скупштине.⁴⁰⁵ Осим тога, одбор има право да одбије давање информације у Законом предвиђеним случајевима, али и уколико су информације биле доступне на сајту у одређеном временском периоду пре седнице скупштине.⁴⁰⁶ Румунско право пак предвиђа да се одговор може одбити из разлога заштите компанијског интереса, односно ради заштите пословне тајне.⁴⁰⁷

Посебно значајно ограничење коришћења права на информисање уведено ради спречавања злоупотреба јесте забрана тзв. „селективног информисања“. Холандски теоретичари закључују да је достављање информација само једном акционару или више њих, а не свима (дакле, изван седнице скупштине) – забрањено због супротности начелу једнаког третмана акционара прихваћеног у холандском и у већини европских права.⁴⁰⁸ Управо због наведеног начела, уведено је ограничење у немачком праву да се право на информисање остварује искључиво на редовној седници скупштине.⁴⁰⁹ Ипак, наводи се да је „селективно информисање“ у холандском праву дозвољено као одступање од начела једнакости акционара, ако је то разумно и објективно оправдано у конкретном случају. У хрватском праву, с друге стране, обавештење се може дати и изван седнице, али под условом да се након тога саопшти свим акционарима на скупштини.⁴¹⁰

3.4.2 Правне последице повреде права акционара на информисање

Српски теоретичари истичу да се утицај акционара на правилно вршење права на информисање остварује *ex ante* и *ex post*.⁴¹¹ Имајући у виду да су норме о информисању углавном императивне природе, акционари имају могућност утицаја на постизања значајних гаранција овог права путем интерних регулатива.⁴¹² С друге стране, *ex post* утицај представља реакцију на неадекватно информисање и састоји се у подношењу тужбе за поништај одлуке, која је донесена повредом правила о праву на информисање.⁴¹³

⁴⁰⁴ *Ibidem*.

⁴⁰⁵ Alexandra Cherkasenko, *Shareholders rights' to information and inspection as means of protecting minority shareholders: Germany, United Kingdom, France, and Kyrgyzstan*, International Business Law, Central European University, Budapest 2011, 54.

⁴⁰⁶ *Ibidem*.

⁴⁰⁷ С. Timofte, "Shareholders' Right to be Informed", Just in Case, an online publication of Țuca Zbârcea & Asociații, vol. 10, 2012, 8.

⁴⁰⁸ L. Timmerman, A. Doorman, "Rights of minority shareholders in the Netherlands", A report written for the XVIth World Congress of the International Academy of Comparative Law, 2002, 44-45.

⁴⁰⁹ Вид. А. Cherkasenko, *Shareholders rights' to information and inspection as means of protecting minority shareholders: Germany, United Kingdom, France, and Kyrgyzstan*, International Business Law, Central European University, Budapest 2011, 54.

⁴¹⁰ V. Franjić, „Upravljačka prava dioničara sa posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost“, *Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova*, 60.

⁴¹¹ Вук Радовић, „Информисање акционара пре седнице скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2010, Београд, 18.

⁴¹² *Ibidem*.

⁴¹³ *Ibidem*.

У погледу колективног права на информисање, у српској теорији се истиче да је реч о типичном праву у туђем интересу и да се оно *не може утужити*.⁴⁴⁴ Скупштина као орган може својом одлуком да поднесе захтев за допунском информацијом, а у случају да се захтев не испуни – скупштина има на располагању две опције – да одбије усвајање одлуке или да смени управни одбор.⁴⁴⁵ Ипак, према истом становишту, акционар има право на подношење деривативне тужбе уколико је настала штета.⁴⁴⁶ Супротно наведеном, скупштинска одлука о усвајању извештаја се може побијати у случају да садржи недостатке како би се остварила контролна функција тужбе за побијање одлуке.⁴⁴⁷

Информисање је веома важан предуслов за остваривање бројних права акционара, укључујући и права на судску заштиту. Професор Гелтер је, анализирајући недовољно коришћење судских механизма заштите акционарских права, установио *три предуслова* која морају бити испуњена како би се подстакао активнији приступ акционара у том контексту:

1) Акционарима се мора обезбедити могућност индивидуалне, деривативне и колективне тужбе уз укидање беспотребних препрека.
2) Правила о трошковима судског поступка и други финансијски захтеви не смеју представљати превелико оптерећење за акционара тужиоца.
3) Акционару мора бити омогућен приступ информацијама неопходним за подношење тужбе. ⁴⁴⁸

Међутим, чак иако су обезбеђени најбољи услови у погледу расподеле финансијске одговорности и ризика за судске трошкове, сматра овај аутор, то неће бити довољно за подстицање тужби, уколико су препреке за доказивање постављене сувише захтевно за акционара.⁴⁴⁹ Главни изазов представља како да акционари прикупе доказе и информације неопходне за успешност тужбе које подижу, што подразумева и приступ интерним документима компаније.⁴²⁰ Приступ документима се остварује путем захтева да акционари добију конкретно назначена документа компаније уз навођење разлога због којег се она траже.⁴²¹ Уколико у вези са поднетим захтевом акционара настане спор, законом је прописана и могућност судске заштите овог права акционара.⁴²² Излаз из наведене ситуације се сугерише у

⁴⁴⁴ З. Арсић, „Извештаји управног одбора акционарског друштва и колективно право на информисање“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2010, Нови Сад, 95.

⁴⁴⁵ Ibidem.

⁴⁴⁶ Ibidem.

⁴⁴⁷ З. Арсић, „Извештаји управног одбора акционарског друштва и колективно право на информисање“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2010, Нови Сад, 99.

⁴⁴⁸ Martin Gelter, “Mapping Types of Shareholder Lawsuits Across Jurisdictions”, Research Handbook on Shareholder Litigation (eds. Jessica Erickson, Sean Griffith, David Webber and Verity Winship), 2018 Fordham Law Legal Studies Research Paper No. 3011444, ECGI – Law Working Paper, No. 363/2017, 23.

⁴⁴⁹ Martin Gelter, “Why do Shareholders derivative suits remain rare in continental Europe”, Brooklyn Journal of International Law, 37/2012, 870.

⁴²⁰ Idem, p. 871.

⁴²¹ Ibidem.

⁴²² Ibidem.

ангажовању тзв. *специјалног ревизора* ради инспекције документације проблематичног финансијског питања који потом подноси независан извештај с информацијама на скупштини друштва.⁴²³ Право на информисаност, како се напоследку закључује, нарочито добија на значају код деривативних тужби, имајући у виду да се тужбе за побијање одлука често подносе управо из разлога процедуралних неправилности и неправилности у погледу информисања.⁴²⁴

У погледу индивидуалног права на информисање у румунском праву се прави разлика између информација везано за седницу скупштине и информација које се достављају на захтев (питање) акционара.⁴²⁵ У погледу првих информација, постоји недвосмислен став доктрине да оне повлаче за собом санкције, укључујући и могућност побијања одлуке, јер се последице неправилности односе на све акционаре.⁴²⁶ Супротно од тога – неиспуњење захтева акционара за информацијом се, по правилу, односи на права појединачног акционара, те у том случају он може несагласност изразити уздржавањем од гласања или гласањем супротно одлуци.⁴²⁷ Ипак, у случају непотпуног или нетачног обавештавања на захтев акционара које је суштински утицало на формирање воље чланова друштва да гласају на одређени начин на који не би гласали да су поседовали информације, таква одлука би била неправилна и санкционисана.⁴²⁸

У Хрватској акционари у случају неоправданог ускраћивања обавештења имају право на два одвојена и независна захтева пред судом – на захтев за утврђење да ли је управа дужна да пружи тражено обавештење и тужбу за побијање одлуке скупштине. Како наводе хрватски аутори, право да тражи утврђење обавезе на пружање информације има сваки акционар коме није дато обавештење, ако је на седници донета одлука, а право да побија одлуку има сваки акционар који је присуствовао седници, уколико је изјавио противљење одлуци на записник.⁴²⁹ Ови поступци се воде независно, а одлука у поступку по утврђењу обавезе управе на обавештење не обавезује суд у парничном поступку за побијање одлуке.⁴³⁰

Слично томе, у српској правној теорији се наводи да су последице повреде обавезе давања одговора на питање вишеструке.⁴³¹ Пре свега, опште је прихваћено да акционар има право да захтева од друштва тражену информацију у судском поступку.⁴³² Осим тога, акционари имају право и на побијање одлуке скупштине, приликом чега су ова два поступка независна и одвојена.⁴³³ Од посебног значаја је

⁴²³ *Idem*, 872.

⁴²⁴ M. Gelter, "Mapping Types of Shareholder Lawsuits Across Jurisdictions", *Research Handbook on Shareholder Litigation* (eds. Jessica Erickson, Sean Griffith, David Webber and Verity Winship), 2018 *Fordham Law Legal Studies Research Paper No. 3011444*, *ECGI – Law Working Paper*, No. 363/2017, 34.

⁴²⁵ C. Timofte, "Shareholders' Right to be Informed", Just in Case, an online publication of Țuca Zbârcea & Asociații, vol. 10, 2012, 10.

⁴²⁶ *Ibidem*.

⁴²⁷ *Ibidem*.

⁴²⁸ *Ibidem*.

⁴²⁹ V. Franjić, „Upravljačka prava dioničara sa posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost“, *Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova*, 61.

⁴³⁰ *Ibidem*.

⁴³¹ З. Арсић, „Право учешћа у скупштини“, *Зборник радова Корпоративно управљање*, 2/2009, Београд, 22.

⁴³² *Ibidem*.

⁴³³ З. Арсић, „Право учешћа у скупштини“, *Зборник радова Корпоративно управљање*, 2/2009, Београд, 23.

веза између повреде права на информисање и донете одлуке и истиче се да би у српском праву било оправдано напустити концепт *директног каузалитета* и прихватити хипотетички критеријум, односно да ли би објективни акционар гласао против одлуке да је обавеза пружања информације била испуњена.⁴³⁴

3.5 Структура анализе европских и српских прописа о информисаности акционара у односу на право на побијање скупштинских одлука

Као што смо већ навели, један од кључних проблема европског компанијског права јесте питање пасивизације акционара и недовољног коришћење заштитних механизма, укључујући и тужбу у случају повреда њихових права. У теорији се наводи да се овај проблем може превазићи уколико се уклоне препреке и строги захтеви у погледу финансијског ризика тужбе и терета доказивања, и уколико се омогући правилно информисање акционара, као и доступност доказа на којима темеље своје захтеве у судским поступцима.⁴³⁵

С тим у вези, намера нам је да се у оквиру наше анализе бавимо европском регулативом и примерима најбоље праксе у европском компанијском праву у вези с правилном информисаношћу акционара, али у корелацији с правом на побијање скупштинских одлука. Сматрамо да је са становишта подношења тужбе акционара за побијање (као и за утврђење ништавости) скупштинских одлука релевантна доступност следећих информација и докумената:

1) Информација о времену и месту одржавања скупштинске седнице, о правима која припадају акционару везано за скупштину, али и предлози одлука и доступност материјала за седницу који су неопходан услов за активно учешће и одлучивање о питањима на дневном реду. Ове информације и документи се прибављају у процесу сазивања скупштинске седнице.

2) Информације везано за пословање, предлоге одлука и друга питања која се налазе на дневном реду, која се прибављају *постављањем питања* и потоњим добијањем одговора од стране органа управљања.

3) Садржај одлука и резултата гласања као предуслов анализе законитости и евентуалног подношења тужбе за побијање конкретног акта. Отуда је посебно значајно поштовање правила о *објављивању скупштинских одлука и тока и процедура гласања*.

4) Информације о самом току скупштинске седнице, резултатима гласања, приговорима присутних, одлукама и другим питањима везано за ток скупштинске седнице, које се објављују у *записнику*.

⁴³⁴ *Ibidem*.

⁴³⁵ Вид. М. Gelter, "Why do Shareholders derivative suits remain rare in continental Europe", *Brooklyn Journal of International Law*, 37/2012, 870.

5) Приступ документима и актима друштва, који је неопходан услов ради утврђења законитости скупштинске одлуке, истраге и доказивања тврдњи из тужбе.

6) Информације о раду и финансијском пословању друштва, које се обавезно јавно објављују према компанијским прописима.

3.5.1 Право на информисаност акционара у праву Србије

Управо према горе изложеној структури и редоследу анализираћемо српски ЗПД, али, касније, и европске директиве које се тичу наведених форми информисања акционара, као и поједине законе и кодексе корпоративног управљања држава ЕУ. За нас је суштинско питање ове анализе – условљеност права на побијање одлуке сазнањем чињеница и прибављањем докумената везано за рад скупштине, почевши од почетног информисања о самом доношењу и садржини скупштинске одлуке, па све до прибављања доказа неопходних за успешност тужбе акционара. Осим тога, проучаваћемо и механизме заштите који акционару стоје на располагању уколико дође до повреде правила информисања, укључујући и случајеве када ове неправилности представљају основ за побијање одлука скупштине.

3.5.1.1 Информисаност акционара приликом сазивања скупштине

Акционари се први пут сусрећу с предложеном садржином скупштинске одлуке и другим информацијама везано за процес доношења приликом позивања на седницу скупштине. Питања рокова, садржаја и правила достављања позива за седницу акционарских друштва регулисана су члановима 335, 367 и 374 ЗПД-а.

Према чл. 335, ст. 1, ЗПД-а, позив за седницу мора да садржи дан и место одржавања седнице, предлог дневног реда с навођењем за које се тачке доноси одлука, обавештење о материјалима за седницу, као и о правима акционара и друге информације од значаја за припрему акционара за седницу скупштине. Позив се упућује акционарима на адресе из евиденције или објављивањем на интернет страници друштва.⁴³⁶ Уколико се позив врши упућивањем на адресе акционара, то се чини препорученом или електронском поштом, под условом да постоји писана сагласност акционара за такав начин слања.⁴³⁷ Осим тога, друштво је дужно да објави позив за седницу и на интернет страници Централног регистра и регистра привредних субјеката, а јавно акционарско друштво и на интернет страници регулисаног тржишта, односно мултилатералне трговачке платформе.⁴³⁸ Предлог дневног реда утврђује директор или надзорни одбор на дан сазивања седнице, а скупштина може одлучивати и расправљати само о питањима која се налазе на дневном реду.⁴³⁹ Сматрамо да је овим правилима успостављен висок степен

⁴³⁶ ЗПД, чл. 335, ст. 3.

⁴³⁷ Ibidem.

⁴³⁸ ЗПД, чл. 335, ст. 4 и 5.

⁴³⁹ ЗПД, чл. 336.

гаранција да ће позив с потпуним и тачним информацијама физички бити испоручен акционару благовремено пре седнице скупштине.

Осим тога, чл. 335, ст. 10 ЗПД-а гарантује и да се материјали за седницу скупштине стављају акционарима на располагање личним преузимањем у току радног времена друштва или објављивањем на интернет страници друштва, мада се статутом могу предвидети и додатни начини за достављање материјала.⁴⁴⁰ Сматрамо да би значајно било предвидети и могућност достављања материјала путем електронске поште, што пружа висок степен сигурности и брзине у погледу испоруке, али и могућност за уштеду трошкова слања који терете друштво.

Позив за редовну седницу упућује се најкасније 30, а за ванредну 21 дан пре одржавања скупштине.⁴⁴¹ Реч је о року који је установљен како би се акционари благовремено обавестили о тачкама дневног реда и предлозима одлука, као и материјалима за седницу скупштине, и тако се припремили за активно учешће на седници. Одбор директора, односно извршни одбор, у обавези је да стави на располагање за редовну и ванредну седницу бројне информације и документа укључујући и предлоге одлука скупштине с образложењем зашто се предлаже доношење, као и тачке које се предлажу за расправу с коментаром или изјашњењем одбора директора или извршног и надзорног одбора код дводомног управљања.⁴⁴²

У случају да дође до повреда наведених законских одредаба у погледу рокова, садржине, начина достављања и стављања материјала на располагање – сматрамо да је испуњен основ за побијање одлуке скупштине из става 1, тачка 1, члана 376 ЗПД-а, јер постоје неправилности у погледу сазивање скупштине. У тим случајевима би се обавештења и достављени материјали у процесу сазивања користили као доказ по тужби за побијање да су прекршене законске норме везано за горенаведена процедурална питања.

3.5.1.2 Право акционара на постављање питања на седници скупштине

Веома важан сегмент права акционара на информисање представља право на постављање питања на седници скупштине путем којих се акционар обавештава о питањима на дневном реду и другим важним информацијама везано за предлог одлуке, односно тражи разјашњења, изражава своје неслагање или указује на одређене неправилности у вези с предлогом одлуке. На овом месту подсећамо и на ставове из холандске теорије, о којим је већ било речи, да се експанзијом учешћа акционара на скупштини путем електронских средстава или у одсуству, слаби утицај скупштине као форума на којем се расправља о најважнијим питањима функционисања друштва у присуству акционара и управе. У праву Србије је предвиђено да акционар који има право на учешће у раду скупштине има право и на постављање питања директорима и члановима надзорног одбора код дводомног управљања.⁴⁴³

⁴⁴⁰ ЗПД, чл. 335, ст. 10.

⁴⁴¹ ЗПД, чл. 364 и 373.

⁴⁴² ЗПД, чл. 367 и 374.

⁴⁴³ ЗПД, чл. 342, ст. 1.

Право на постављање питања (и добијање одговора) у праву Србије вишеструко је ограничено. Акционар има право да поставља само питања која се односе на тачке дневног реда, а друга питања тек изузетно (под условом да су у вези с компанијом) и то само у мери у којој су одговори на та питања неопходни за правилну процену питања на дневном реду.⁴⁴⁴ Одговори на питања се дају искључиво на седници скупштине.⁴⁴⁵ Чланом 342, ст. 4, ЗПД-а, предвиђени су и разлози за ускраћивање одговора на питање од стране директора или члана надзорног одбора. Наиме, одговор се може ускратити ако се разумно може закључити да би се одговором проузроковала штета друштву или повезаном лицу или ако би се њиме учинило кривично дело, односно уколико је тражена информација доступна на интернет страници друштва најмање седам дана пре седнице скупштине.⁴⁴⁶ У случају да се одбије давање одговора, ова чињеница се као и разлог одбијања одговора уноси у записник са седнице.⁴⁴⁷ Ако је по тачки дневног реда донесена одлука, акционар којем је ускраћен одговор има право да у року од осам дана захтева од суда да у ванпарничном поступку обавезе друштво да достави одговор о питању у даљем року од осам дана.⁴⁴⁸ Ово право има и сваки други акционар уколико је изјавио приговор на записник да му је одговор ускраћен.⁴⁴⁹

У случају да је акционару неоправдано ускраћен одговор или му је дат непотпун или неистинит одговор на постављено питање, чини се да то отвара могућност побијања одлуке из разлога предвиђених чл. 376, ст. 1, тач. 3 ЗПД-а, када одлука скупштине није донета из других разлога у складу са законом. Ипак, овде се поставља питање каузалитета неопходног за успешно побијање скупштинске одлуке. Имајући у виду опредељење српског законодавца о директном каузалитету из чл. 381 ЗПД-а, чини нам се да би поништај скупштинске одлуке био могућ само уколико је недостатак у погледу одговора одлучујуће утицао на гласање акционара а тиме и на већину за доношење одлуке, тако да одлука не би била усвојена да је акционар (или акционари) знао за чињенице које би биле достављене у неоправдано ускраћеном, неистинитом или непотпуном одговору.

3.5.1.3 Објављивање и приступ скупштинским одлукама од стране акционара

Следеће значајно питање за акционаре у вези с подношењем тужбе за побијање одлуке скупштине јесте откривање чињеница везано за усвојену одлуку и процес усвајања, а затим и прибављање одлуке у физичком облику након седнице. С тим у вези, посебно је значајна законска регулатива о објављивању одлука скупштине и резултата гласања.

Члан 356 ЗПД-а садржи одредбе које се тичу обавезе објављивања скупштинских одлука и резултата гласања за *јавна акционарска друштва*. Ова друштва су дужна да на својој интернет страници, у року од три дана од одржавања,

⁴⁴⁴ ЗПД, чл. 342, ст. 1.

⁴⁴⁵ ЗПД, чл. 342, ст. 3.

⁴⁴⁶ ЗПД, чл. 342, ст. 4.

⁴⁴⁷ ЗПД, чл. 342, ст. 7.

⁴⁴⁸ ЗПД, чл. 343, ст. 1.

⁴⁴⁹ ЗПД, чл. 343, ст. 2.

објаве све одлуке донете на седници скупштине, као и резултате гласања по свим тачкама дневног реда о којима се гласало.⁴⁵⁰ Ове информације морају бити објављене најмање 30 дана непрекидно.⁴⁵¹ Дакле, у веома кратком року после одржавања седнице објављују се одлуке које је скупштина усвојила, што оставља могућност да акционари реагују брзо и у оквирима рока за подизање тужбе за побијање одлуке. С друге стране, одлуке и информације се објављују у дужем временском периоду, како би се оставило довољно времена да акционар прибави неопходне материјале.

У случају да се одлуке не учине јавно доступним у складу с наведеним правилима, акционар има право да поднесе захтев за достављање свих усвојених одлука и информација о резултатима гласања, а друштво је дужно да на овај захтев одговори у року од 8 дана од подношења.⁴⁵² Ако управа не поступи ни по овом захтеву, акционар може у даљем року од 30 дана захтевати од суда да у ванпарничном поступку наложи компанији да достави тражене информације и документа.⁴⁵³

Имајући у виду дужину рока за подношење захтева, треба обратити пажњу и на утицај овог временског интервала на рок за тужбу за побијање одлуке, који примарно тече од тренутка „сазнања за одлуку“ и евентуалног продужења овог рока због немогућности прибављања (сазнања) одлуке, али, наравно, у оквиру објективног законског рока од три месеца од доношења одлуке. У сваком случају, сматрамо да акционар у српском праву има право на подношење тужбе за побијање одлуке уколико ове информације нису објављене према прописаним правилима, као и уколико је одбијен накнадни захтев за достављање истих. Чини нам се да је и у овом случају реч о основу чл. 376, ст. 1, тач. 3, ЗПД-а, односно да одлука скупштине из других разлога није донета у складу са законом, имајући у виду повреду законских правила о њеном објављивању.

3.5.1.4 Евидентирање одлука и других значајних чињеница везано за ток седнице скупштине

Наредни битан моменат везано за прибављање чињеница неопходних за остваривање права акционара на подношење тужби јесте правилно вођење и објављивање записника са седнице скупштине. Наиме, у записнику се евидентирају важне чињенице неопходне за процену правилности тока седнице и законитости процеса усвајања и оцене потенцијалних основа за побијање скупштинских одлука. Записник је значајан извор информација за акционаре али, истовремено, и потенцијална доказна исправа. Ово, посебно имајући у виду да се у записник уноси свака одлука,⁴⁵⁴ као и да садржи информације о току седнице, резултатима гласања,

⁴⁵⁰ ЗПД, чл. 356, ст. 3.

⁴⁵¹ ЗПД, чл. 356, ст. 4.

⁴⁵² ЗПД, чл. 356, ст. 5.

⁴⁵³ ЗПД, чл. 356, ст. 6.

⁴⁵⁴ ЗПД, чл. 363, ст. 1.

приговорима, питањима и одговорима, о лицима која су учествовала на седници, доказе о правилном сазивању и друге значајне податке.⁴⁵⁵

За уредно састављање записника одговоран је председник скупштине, који именује записничара, који фактички припрема документ, осим у случају када је у друштву ангажован секретар, који преузима наведене послове.⁴⁵⁶ Записник се саставља непосредно по завршетку седнице скупштине, а најкасније у року од 8 дана од њеног одржавања.⁴⁵⁷ Председник скупштине, односно секретар⁴⁵⁸ друштва уколико је ангажован, има обавезу да у року од 3 дана након састављања, потписани записник достави свим акционарима или да га објави на интернет страници друштва и регистра привредних субјеката у временском интервалу од најмање 30 дана.⁴⁵⁹

ЗПД изричито регулише питање оспоравања законитости одлука скупштине у случају да се приликом састављања записника поступало у супротности с наведеним правилима члана 363 Закона. Наиме, повреда ове одредбе не утиче на пуноважност одлука донетих на седници, осим уколико се резултат гласања или садржина одлука не може ни на један други начин утврдити.⁴⁶⁰ Дакле, одлука се може побијати са становишта супротности одредаба закону, из чл. 376, ст. 1, тач. 3, ЗПД-а, само ако се наведене информације не могу другачије утврдити. С тим у вези помињемо горенаведене одредбе о обавези објављивања одлука и информација у јавним друштвима. У случају да су ове информације правилно објављене након седнице акционарских друштава, друге неправилности у погледу записника неће утицати на правилност одлуке и најзад њихово побијање по наведеном основу. Надаље, члан 381, који садржи конкретизацију прихваћеног начела директног каузалитета у нашем праву, предвиђа да одлука скупштине неће бити поништена у случају нетачности или непотпуности записника, осим уколико је тиме онемогућено утврђивање садржине одлуке, односно основа за њено побијање.⁴⁶¹ Само у тим, конкретно наведеним случајевима, када недостаци записника директно утичу на могућност прибављања одлуке или информисања о основама неправилности, они могу довести до њеног успешног побијања.

3.5.1.5 Чување и приступ акционара актима и документима друштва

Имајући у виду да је у случају подношења тужбе за побијање на акционарима терет доказивања чињеница које наводе у захтеву, потребно им је омогућити неометан приступ актима и документима друштва који могу бити значајан доказ у парничном поступку. У случају да законске одредбе не пружају довољне гаранције

⁴⁵⁵ ЗПД, чл. 363, ст. 5.

⁴⁵⁶ ЗПД, чл. 363, ст. 2 и 3.

⁴⁵⁷ ЗПД, чл. 363, ст. 4.

⁴⁵⁸ На овом месту напомињемо да је из ових одредаба видљиво да секретар друштва, чије је именовање и даље могућност а не обавеза друштва, има значајну улогу у вођењу записника и достављању информација из записника акционарима.

⁴⁵⁹ ЗПД, чл. 363, ст. 7.

⁴⁶⁰ ЗПД, чл. 363, ст. 8.

⁴⁶¹ ЗПД, чл. 381, ст. 1, тач. 4.

акционарима за приступ наведеним документима, то може представљати додатни разлог који одвраћа акционаре од подношења тужби и отвара пут повреди њихових права од стране управе. Како би се обезбедио правилан приступ актима и документима друштва, наш ЗПД садржи бројне гаранције и санкције које се изричу у случају повреде законског права на приступ актима друштва.

Акционарско друштво је, пре свега, у обавези да *трајно чува* записнике са седнице и одлуке скупштине као и опште акте друштва у свом седишту или на каквом другом месту које је познато свим директорима и члановима надзорног одбора у случају дводомног управљања.⁴⁶² Друштво има обавезу и да чува бројна друга документа и акте из члана 464 ЗПД-а, и то најмање у периоду од пет година од доношења, након чега се чувају у складу с прописима о архивској грађи.⁴⁶³ Управа друштва је дужна и да омогући правилно похрањивање и евиденцију докумената као и ефикасну дистрибуцију истих акционарима. С тим у вези, сматрамо да је посебно значајна улога секретара друштва, функције која је и даље чланом 448 ЗПД-а предвиђена само као могућност, која се може увести статутом друштва. Ово је видљиво из одредаба о надлежности секретара које предвиђају да секретар води записнике свих седница скупштине и управљачких одбора и чува све материјале, документа и одлуке које доносе ова тела.⁴⁶⁴ Осим тога, управо је секретару у надлежност остављено чување докумената у складу с горенаведеним правилима као и омогућавање приступа актима и документима друштва од стране акционара.⁴⁶⁵ То значи да би било изузетно значајно за правилно похрањивање, вођење и уступање аката и докумената акционарима уколико би друштво искористило могућност и статутом увело функцију секретара, која у себи централизује бројна овлашћења у вези с правилним пружањем информација.

Надаље, акционарско друштво је дужно да омогући приступ актима и документима у складу с одредбама члана 81, који се односи на све форме привредних друштава, и посебним одредбама члана 465, који садржи правила за приступ актима акционарских друштава. Сваки тренутни акционар и ранији акционар за време док је имао тај статус, има право на приступ актима и документима друштва на увид и фотокопирање о свом трошку, током радног времена друштва на основу писаног захтева.⁴⁶⁶ Алтернативно се ова обавеза може испунити објављивањем траженог материјала на интернет страници друштва уз омогућавање слободног приступа и бесплатног преузимања.⁴⁶⁷ Акционар је у писаном захтеву дужан да наведе: 1) личне податке и податке за сопствену идентификацију као члана друштва; 2) конкретна документа или податке који се траже на увид; 3) сврху због које се траже; и 4) податке трећих лица којима акционар намерава да саопшти наведене информације.⁴⁶⁸ Право на приступ актима

⁴⁶² ЗПД, чл. 464, ст. 1 и 2.

⁴⁶³ ЗПД, чл. 464, ст. 3.

⁴⁶⁴ ЗПД, чл. 450, ст. 1.

⁴⁶⁵ *Ibidem*.

⁴⁶⁶ ЗПД, чл. 465, ст. 1.

⁴⁶⁷ ЗПД, чл. 465, ст. 2.

⁴⁶⁸ ЗПД, чл. 81, ст. 2

и документима може се ограничити само у мери неопходној ради идентификације акционара.⁴⁶⁹

И напослетку, предвиђене су санкције у случају да друштво не омогући правилан приступ актима и документима, као и у случају злоупотребе овог права од стране акционара. У случају да друштво не похрањује и не евидентира документа у складу с чланом 464 ЗПД-а, о коме је било речи, казниће се за привредни преступ у износу између 100.000 и 1.000.000 динара у складу с казним одредбама ЗПД-а. Осим тога, уколико се акционару на његов захтев не омогући да приступи и фотокопира документа у складу с горенаведеним правилима у року од осам дана, он има права да у наредном року од 30 дана затражи од суда да у ванпарничном поступку наложи друштву да поступи по његовом захтеву.⁴⁷⁰ Сматрамо такође да у случају да је повреда правила о приступу документима утицала на одлуку акционара да ли ће и како гласати за предлог одлуке а тиме и на постизање већине за одлучивање, ово може довести и до успешног побијања одлуке по основу чл. 376, ст. 1, тач. 3, ЗПД-а.

Не треба изгубити из вида ни изричите законске одредбе о забрани злоупотребе овог права од стране акционара. Акционар који приступи документима не може да их објави на начин који би нанео штету друштву или његовом угледу.⁴⁷¹ Надаље, ако акционар користи ово право супротно сврси због које је тражио приступ, односно уколико информације саопшти трећим лицима супротно свом писаном захтеву, одговараће за штету која тим радњама настане.⁴⁷² Осим тога, казнене одредбе ЗПД-а предвиђају и да ће акционар прекршилац у овом случају бити кажњен и новчаном казном у износу између 50.000 и 150.000 динара.⁴⁷³

3.5.1.6 Објављивање извештаја друштва

Значајан извор информација за акционара представљају и извештаји о пословању друштва који садрже и бројне информације неопходне за опредељење акционара око његовог даљег положаја у друштву. Осим тога, ове информације представљају значајан извор чињеница и потенцијалних доказа за тврдње у оквиру судског поступка по тужби за побијање скупштинских одлука. Српски ЗПД предвиђа обавезу за јавна акционарска друштва да објаве годишњи извештај о раду и консолидовани годишњи извештај у складу са Законом о тржишту капитала, као и да исти региструје у складу са Законом о регистрацији.⁴⁷⁴

3.5.2 Право на информисаност акционара у компанијском праву ЕУ

Питање информисаности акционара је у великој мери хармонизовано доношењем Директива о правима акционара I и II, док је област објављивања

⁴⁶⁹ ЗПД, чл. 465, ст. 4.

⁴⁷⁰ ЗПД, чл. 466, ст. 1.

⁴⁷¹ ЗПД, чл. 467.

⁴⁷² ЗПД, чл. 82, ст. 3.

⁴⁷³ ЗПД, чл. 587, ст. 1, тач. 1.

⁴⁷⁴ ЗПД, чл. 369.

регулисана претежно одредбама већ поменуте Прве директиве Европске уније. Ипак, не треба изгубити из вида чињенице да је ова материја само делимично хармонизирана у компанијском праву ЕУ, као ни да ови прописи сами дозвољавају да државе чланице уведу додатне обавезе или строже мере којима се олакшава извршење права и испуњење циља због ког су директиве донете. Ово, надаље, значи да ће и поред делимичне хармонизације, ипак бити присутна разноликост законодавних решења у пракси у погледу питања које Директива регулише.

Директива о правима акционара I донета је с главним циљем да омогући ефикасно вршење права акционара на територији Европске уније.⁴⁷⁵ Ова Директива, између осталих области, регулише и сазивање седнице скупштине друштва и објављивања материјала, право на постављање питање акционара, као и објављивање одлука скупштине друштва.

3.5.2.1 Начело права на једнако, потпуно и благовремено информисање

Директива обавезује друштва на територији држава чланица да омогуће свим акционарима право на *информисано гласање*, пре или за време седнице скупштине, без обзира на то где им је место боравка.⁴⁷⁶ У том контексту, акционаре је потребно благовремено обавестити о свим материјалима везано за скупштину, како би им се оставило довољно времена да проуче грађу и одлуче да ли ће се и на који начин изјаснити на седници скупштине.⁴⁷⁷ Директива подстиче употребу електронских средстава комуникације⁴⁷⁸ како би се обезбедио тренутни приступ информацијама, а подразумева да друштва котирана на берзи имају своју интернет страницу.⁴⁷⁹

3.5.2.2 Правила Директиве о информисаности приликом сазивања седнице скупштине

Државе чланице треба да омогуће да друштва на њиховој територији објављују сазив, на начин да обезбеде брз и сигуран приступ, без дискриминације према било ком акционару.⁴⁸⁰ Друштва су дужна да објаве позив у медијима који могу ефикасно дистрибуирати информације на територији целе Европске уније.⁴⁸¹ Ипак, од ових правила постоји изузетак у случају да друштво може утврдити имена и адресе својих чланова, када се сазив обавезно доставља свим члановима на адресе уписане у евиденцији.⁴⁸²

⁴⁷⁵ Директива о правима акционара I, рецитал 14.

⁴⁷⁶ Директива о правима акционара I, рецитал 6.

⁴⁷⁷ *Ibidem*.

⁴⁷⁸ С овим у вези истичемо да је у нашем праву потребна извесна модификација одредби која би омогућила да електронско достављање позива и информација постаје правило, а не изузетак уз изричиту сагласност акционара.

⁴⁷⁹ Директива о правима акционара I, рецитал 6.

⁴⁸⁰ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 2.

⁴⁸¹ *Ibidem*.

⁴⁸² *Ibidem*.

Позив се упућује, по правилу, најкасније 21. дана пре седнице скупштине.⁴⁸³ Изузетак је предвиђен у случају када друштво нуди могућност гласања електронским путем свим акционарима и то само у случају да није у питању главна годишња скупштина, када је државама дозвољено да друштва двотрећинском већином усвоје одлуку да се позив упућује најкасније 14. дана пре седнице скупштине.⁴⁸⁴ Независно од наведених правила, код поновљених заседања, која су правилно сазвана и под условом да нису предвиђене нове тачке дневног реда, седница се може сазвати и раније, али под условом да је прошло најмање 10 дана од последњег заседања.⁴⁸⁵ Државе су сагласне да ће у сваком случају обавезати друштва да не обрачунавају посебан трошак за достављање обавештења о сазивању.⁴⁸⁶

Директива изричито пописује и информације које се морају налазити у позиву за седницу, а које треба да омогуће акционару да се информише о бројним питањима која су од значаја за вршење његових права. У сазиву се наводе време и место одржавања и дневни ред седнице, информације о начину коришћења права на скупштини, гласању путем пуномоћника или у одсуству, информације о Дану акционара, као и о месту и интернет адреси где се могу пронаћи документа и предлози одлука.⁴⁸⁷ Државе чланице такође имају обавезу да обезбеде да акционарска друштва у периоду од најмање 21 дан пре седнице скупштине, непрестано на својој интернет страници објављују следеће податке: а) обавештење о сазиву седнице; б) укупан број акција и права гласа на дан сазивања; в) документа која ће се поднети скупштини; као и, потенцијално, г) обрасце за гласање преко пуномоћника или у одсуству.⁴⁸⁸

3.5.2.3 Правила Директиве о праву на постављање питања и добијање одговора

Директива о правима акционара I прописује начелно правило да би друштва у државама чланицама требало да сваком акционару омогуће право да поставља питања у вези с дневним редом и право да добије одговоре на њих.⁴⁸⁹ Директива надаље предвиђа да државе чланице могу увести или допустити друштвима да уведу ограничења у погледу вршења права на постављање питања, али само у сврху утврђивања идентитета акционара, како би се осигурао ред на седници скупштине, односно како би се заштитила поверљивост и пословни интереси у друштву.⁴⁹⁰ Државама чланицама је дозвољено да друштвима омогуће да пруже један одговор на више питања истог садржаја.⁴⁹¹ Осим тога, допушта се државама чланицама да предвиде да се сматра да је на питање одговорено уколико се одговор налази у секцији питања и одговора на интернет страници друштва.⁴⁹²

⁴⁸³ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 1 (1).

⁴⁸⁴ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 1 (2).

⁴⁸⁵ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 1 (3).

⁴⁸⁶ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 2 (3).

⁴⁸⁷ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 3.

⁴⁸⁸ Директива о правима акционара I, чл. 5, ст. 4.

⁴⁸⁹ Директива о правима акционара I, рецитал 8.

⁴⁹⁰ Директива о правима акционара I, чл. 9, ст. 2.

⁴⁹¹ *Ibidem*.

⁴⁹² Директива о правима акционара I, чл. 9, ст. 3.

3.5.2.4 Правила Директиве о објављивању резултата гласања

Акционарска друштва на територији ЕУ дужна су да у сваком случају и за сваку скупштинску одлуку утврде укупан број акција за које су дати важећи гласови, удео капитала који представљају ти гласови, број важећих листића и број гласова за одлуку и гласова против ње, као и број уздржаних.⁴⁹³ Директива, ипак, дозвољава државама чланицама да предвиде или омогуће друштвима да предвиде у интерним актима да је довољно утврдити само чињенице које доказују за сваку одлуку – да је постигнута тражена већина, под условом да ниједан акционар не тражи потпуни извештај о гласању.⁴⁹⁴ Ове информације су од великог значаја за даље поступање акционара и утврђивање чињеница од којих евентуално зависи подношење тужбе за побијање одлуке у случају неправилности. Управо због наведеног, Директива прописује обавезу држава чланица да омогуће да се утврђене информације у складу с горенаведеним правилима објављују у одређеном року након седнице скупштине, који не може бити дужи од 15 дана.⁴⁹⁵

3.5.2.5 Правила Директиве о информисању акционара у ланцу посредника

Доношењем Директиве о правима акционара II дошло је до измена и допуна Прве директиве, које су биле базиране на извесним недостацима утврђеним кроз евалуацију праксе и кроз консултације са свим заинтересованим странама у предметној области. Ова Директива је донесена као једна од мера ЕУ усмерених ка подстицању дугорочног учешћа акционара у европским друштвима и јачања транспарентности између компанија и инвеститора.⁴⁹⁶ Један од главних циљева овог документа било је побољшање преноса информација дуж ланца посредника, како би се олакшало извршење права акционара.⁴⁹⁷ Наиме, акције друштва се често држе преко ланца посредника, што отежава идентификацију, остваривање права и само учешће акционара у раду друштва.⁴⁹⁸

Стога би акционарска друштва уврштена на берзи, како прописује Директива, морала имати право да идентификују своје акционаре, а посредници обавезу да саопште идентитет стварног акционара, на захтев друштва.⁴⁹⁹ Ипак, државама чланицама се оставља могућност да ослободе обавезе саопштавања идентитета акционаре који поседују мали број акција.⁵⁰⁰ У том контексту је дозвољена могућност да оне пропишу да се обавеза саопштавања идентитета односи само на акционаре који поседују минималан број акција, који пак не може бити већи од 0,5%.⁵⁰¹

⁴⁹³ Директива о правима акционара I, чл. 14, ст. 1.

⁴⁹⁴ Директива о правима акционара I, чл. 14, ст. 2.

⁴⁹⁵ Директива о правима акционара I, чл. 14, ст. 3.

⁴⁹⁶ Директива о правима акционара II, рецитал 3.

⁴⁹⁷ Директива о правима акционара II, рецитал 8.

⁴⁹⁸ Директива о правима акционара II, рецитал 4.

⁴⁹⁹ Ibidem.

⁵⁰⁰ Ibidem.

⁵⁰¹ Директива о правима акционара, чл. 3а (1).

Друштва минимално морају добити податке о имену и контакту акционара, у супротном не би имала довољно информација да с акционарима комуницирају.⁵⁰² Ове мере се уводе искључиво како би се олакшало извршење права акционара и комуникација између акционара и друштва и према изричитим одредбама Директиве, подаци који се прикупљени се похрањују у складу са строгим прописима ЕУ о заштити података о личности.⁵⁰³ Наведена правила о идентитету посредника се односе и на посреднике који немају седиште нити централну управу у земљи ЕУ, што је од значаја и за субјекте из Србије, која је и даље у процесу ЕУ интеграција.⁵⁰⁴

Посредници који обављају послове на територији ЕУ имају обавезу да без одлагања доставе друштву информације о идентитету акционара, а ако има више посредника у ланцу, они су дужни да пренесу информације између себе и утврде који посредник поседује информације о идентитету акционара, који је потом дужан да без одлагања акционару саопшти информацију из компаније.⁵⁰⁵ У члану 3б Директиве таксативно су наведене информације које посредници морају да правовремено проследе друштвима од стране акционара, као и акционарима од стране друштва како би омогућили неометано коришћење њихових права и правилну комуникацију и организацију рада у компанији.

3.5.2.6 Обавеза објављивања докумената компаније

Обавеза објављивања докумената хармонизована је у компанијском праву ЕУ веома рано, већ 1968. године, доношењем Прве директиве. Овај документ садржи веома значајне гаранције доступности најважнијих аката и информација о компанији и њеном пословању. Државе чланице су се овим актом обавезале да ће предузети мере да обезбеде да компаније на њиховим територијама објављују барем следећа документа и податке: 1) уговоре о оснивању и статуте; 2) било које измене ових аката укључујући и продужење трајања компаније; 3) консолидоване текстове ових докумената након измене заједно с датумом амандмана; 4) именовање тела и лица која су задужена за управљање, администрацију, мониторинг или контролу компаније; 5) најмање једном годишње висину капитала; 6) годишњи биланс и биланс добити и губитака; 7) информације о промени седишта; 8) информације о престанку, ликвидацији и завршетку ликвидације компаније.⁵⁰⁶ Такође се по први пут прописује обавеза да се у свакој држави отворе посебни централни регистри, привредни регистри или регистри компанија у којима ће се похрањивати горе наведени акти и документа. Ова документација ће, како прописује Директива, бити слободна за преузимање, на писани захтев, по цени која не може превазилазити административне трошкове. Осим тога, Директива прописује и обавезу објаве наведених докумената и у службеном гласнику земље уз изричиту обавезу државама

⁵⁰² Директива о правима акционара II, рецитал 5.

⁵⁰³ Директива о правима акционара II, рецитал 6.

⁵⁰⁴ Директива о правима акционара II, рецитал 6.

⁵⁰⁵ Директива о правима акционара II, чл. 3а (2-3).

⁵⁰⁶ Прва директива, чл. 1, ст. 1.

чланицама да спрече одступање информација у документима објављеним у медијима у односу на оне објављене у регистру привредних субјеката.

3.5.3 Право на информисаност акционара у законима држава ЕУ

Као што је већ наведено у оквиру досадашњих истраживања, директивама ЕУ нису у потпуности хармонизована правила у области информисања, те се и даље могу приметити партикуларни приступи држава у појединим аспектима вршења овог права акционара. Чини се да постоје најмање два разлога за овакво стање. Пре свега, сами прописи компанијског права ЕУ дозвољавају одступања у циљу успостављања строжих правила заштите права на информисање. Осим наведеног, поједине области информисања су у потпуности остале изван домета хармонизације од стране законодавца ЕУ.

Такав је случај и с питањем неправилности одлука скупштине узрокованих повредом правила о информисању, где постоје, чини нам се, подељени ставови и приступи европских законодаваца. Ово се не односи само на питање степена каузалитета или нормираних повреда права на информисање, него и на само постојање санкције за наведене неправилности. Управо због свега наведеног, како би се стекао потпунији увид у предмет анализе, одговор на питање из постављене хипотезе захтева кратку анализу решења европских законодаваца у сегментима информисања који су претходно анализирани у српском ЗПД-у и компанијском праву ЕУ.

У оквиру ове анализе кратко реферишемо на најинтересантнија решења и различите приступе Закона држава ЕУ са становишта информисања акционара у складу с утврђеном структуром анализе прописа. У оквиру овог прегледа позиваћемо се на законе Немачке, Бугарске, Данске, Естоније, Кипра, Летоније, Литваније, Луксембурга, Румуније, Словачке, Финске, Француске, Хрватске, Шведске и Шпаније.

3.5.3.1 Информисаност акционара приликом сазивање седнице скупштине

Сазивање скупштине је, како смо већ навели, по правилу први моменат када се акционари упознају с предложеним тачкама за расправљање и одлучивање. Отуда може бити значајно анализирати различите приступе који се могу јавити у погледу *форме* позивања на седницу. Најбројнија су законодавства која предвиђају да се позив по правилу објављује, односно, изузетно, у случају да постоји могућност идентификације свих акционара, упућује препорученом поштом.

Бугарско право тако предвиђа као правило – објављивање позива у привредном регистру, али ако друштво није издало акције на доносиоца, дозвољава могућност да статут предвиди позивање писаним путем.⁵⁰⁷ У хрватском праву је предвиђено да се позив и предлози одлука скупштине објављују у службеном гласилу компаније, осим у случају кад су сви акционари познати друштву

⁵⁰⁷ Бугарски закон о трговини, чл. 223, ст. 3.

поименично – тада се позив може упутити и препорученом поштом.⁵⁰⁸ Посебна правила важе за компаније које су прикључене на регулисано тржиште, које у случају да нису издале само акције на име, позив морају доставити и медијима који информацију могу објавити на територији целе Европске уније.⁵⁰⁹ Готово идентична правила садрже и немачко⁵¹⁰ и румунско право,⁵¹¹ с напоменом да је у румунском праву дозвољена и могућност доставе електронским путем, уз сагласност акционара.⁵¹²

У Трговачком законнику Чешке⁵¹³ прави се разлика у зависности од тога да ли друштво издаје акције на име или на доносиоца. У првом случају се позив упућује сваком акционару на адресу, а у другом објављује „на пригодан начин“ предвиђен статутом, али и додатно у дневној штампи која се дистрибуира на целој националној територији.⁵¹⁴ Слична правила садржи право Луксембурга, где је предвиђено да се позив за седницу објављује у Регистру привреде и компанија и у дневној штампи на територији Великог Војводства.⁵¹⁵ У случају да друштво искључиво има регистроване акционаре, позив се упућује или поштом или на други начин који је договорен са сваким акционарем појединачно.⁵¹⁶

Посебан приступ примећујемо у праву Естоније. Наиме, позив се, по правилу, у естонском праву упућује писаним путем, а дозвољено је и позивање електронском поштом или факсом.⁵¹⁷ Ипак, компаније које имају више од 50 чланова могу да објаве позив, али тада у најмање једном дневном листу који се објављује на целој естонској територији.⁵¹⁸ Дански компанијски закон садржи неколико правила у овом контексту. Пре свега, интерним актима се може предвидети да се позив објављује на интернет страници друштва.⁵¹⁹ У јавним компанијама се у Данској позив може упутити на захтев и препорученом поштом, а ако компаније издају и акције на доносиоца, обавезно се објављују и у Агенцији за привреду и компаније.⁵²⁰ Независно од тога, позив за редовну скупштину листираних компанија мора се објавити и на веб-сајту друштва.⁵²¹ Напослетку, закон у Шведској предвиђа да се позив објављује на начин предвиђен интерним актима, али и да постоји обавеза да се уз то пошаље и лично акционарима у случају да се седница одржава у друго време у односу на оно предвиђено статутом, односно уколико се одлучује о посебно

⁵⁰⁸ ZTD, čl. 277, st. 6 i 7.

⁵⁰⁹ ZTD, čl. 277, st. 8.

⁵¹⁰ AktG, § 121 (4).

⁵¹¹ Romania Law on Companies no. 31 of November 16, 1990. (dalje u tekstu: Romanian Law on Companies)

⁵¹² Romanian Law on Companies, art. 117 (2-4).

⁵¹³ Commercial Code of Czech Republic, No. 513/1991 Coll (dalje u tekstu: Czech Commercial Code)

⁵¹⁴ Czech Commercial Code, art. 184 (4).

⁵¹⁵ P. Hoss, "Legislation relating to Commercial Companies", Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 87, art. 450-458 (6).

⁵¹⁶ P. Hoss, "Legislation relating to Commercial Companies", Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 87, art. 450-458 (7).

⁵¹⁷ Commercial Code of Estonia, § 294 (1).

⁵¹⁸ *Ibidem*.

⁵¹⁹ Danish Companies Act, art. 95 (2).

⁵²⁰ Danish Companies Act, art. 95 (3).

⁵²¹ Danish Companies Act, art. 95 (4).

важним питањима за компанију, попут ликвидације или измене интерних аката друштва.⁵²²

Чини се да су прописи у погледу рокова за сазивање знатно усклађенији. Највећи број анализираних закона предвиђа да се позив упућује 30 дана пред седницу скупштине. Таква је ситуација у Бугарској,⁵²³ Чешкој,⁵²⁴ Немачкој,⁵²⁵ Литванији⁵²⁶ и Румунији,⁵²⁷ док је у Хрватској (чини се грешком) предвиђен рок од месец дана.⁵²⁸ Словачки закон предвиђа краћи минимални рок, односно позив се упућује најкасније 15 дана пре седнице скупштине.⁵²⁹ У Луксембургу је пак предвиђен општи рок од најмање 15 дана пред седницу, с тим да се позив регистрованим акционарима који поседују акције на име упућује поштом најкасније 8 дана пре седнице скупштине у питању.⁵³⁰ Естонско право, с друге стране, предвиђа да ће се позив упутити најкасније три недеље пре седнице скупштине у питању.⁵³¹

Осим наведених правила, постоје законодавства која рокове за слање сазива одређују у распонима или/и у зависности од врста компаније. Тако шведски закон предвиђа да се позив упућује најраније 6 а најкасније 4 седмице пре седнице скупштине, с тим да се овај рок интерним актима код нејавних друштава може скратити, али најдуже до две недеље пре седнице скупштине.⁵³² Финско право прописује да се позив упућује најраније два месеца, а најкасније недељу дана пред седницу, с тим да се код јавних друштава позив може упутити и до три месеца пре седнице.⁵³³ Ипак, не треба изгубити из вида ни важно правило финског права, које у истом члану предвиђа да постоје посебни рокови за сазивање седница на којима се одлучује о спајању, раздвајању и ликвидацији друштва.

Садржај позива је у великој мери хармонизован и у погледу најзначајнијих елемената садржаја информисања акционара пре седнице скупштине. Тако права Бугарске,⁵³⁴ Хрватске,⁵³⁵ Естоније,⁵³⁶ Финске,⁵³⁷ Немачке,⁵³⁸ Литваније⁵³⁹ и Румуније⁵⁴⁰ прописују да позив за седницу (или, у појединим правима, одлука о сазивању седнице) мора да садржи назначење имена привредног друштва и регистрованог седишта као информације неопходне за идентификацију привредног друштва,

⁵²² The Swedish Companies Act, sec. 23.

⁵²³ Бугарски закон о трговини, чл. 223, ст. 5.

⁵²⁴ Czech Commercial Code, art. 184 (5).

⁵²⁵ AktG, § 121 (1).

⁵²⁶ Lithuanian Law on Companies, art. 26 (3).

⁵²⁷ Romanian Law on Companies, art. 117 (2).

⁵²⁸ ZTD, čl. 279, 1.

⁵²⁹ Commercial code of Slovakia, sec. 129 (1).

⁵³⁰ P. Hoss, "Legislation relating to Commercial Companies", Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 87, art. 450-8 (6-7).

⁵³¹ Commercial Code of Estonia, §294 (3).

⁵³² The Swedish Companies Act, sec. 18.

⁵³³ Limited Liability Companies Act of Finland, sec. 19 (1).

⁵³⁴ Бугарски закон о трговини, чл. 223, ст. 3.

⁵³⁵ ZTD, čl. 277, st. 3.

⁵³⁶ Commercial Code of Estonia, §294 (4).

⁵³⁷ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 18 (1).

⁵³⁸ AktG, § 123 (3).

⁵³⁹ Lithuanian Law on Companies, art. 26 (2).

⁵⁴⁰ Romanian Law on Companies, art. 117 (6).

затим информације о времену и месту одржавања седнице као предуслов да би се седници приступило, као и информације о дневном реду, односно питањима о којима се расправља и одлучује на седници скупштине. Изузетно, права Луксембурга⁵⁴¹ и Шведске⁵⁴² садрже само обавезу да позив поседује елементе дневног реда који су неопходни за правилну припрему учешћа на седници од стране акционара. С друге стране, закони Финске⁵⁴³ и Шведске⁵⁴⁴ прописује и посебне елементе позива који зависе, по правилу, од питања која се износе пред скупштину на одлучивање и одређени су посебним одредбама закона. У погледу других елемената садржине позива примећујемо и обавезу навођења процедуре за гласање и остваривање других права,⁵⁴⁵ посебна правила о садржају позива за јавне компаније,⁵⁴⁶ односно обавезно назначење Дана акционара.⁵⁴⁷

3.5.3.2 Прибављање докумената и аката пре седнице скупштине

Прибављање материјала за седницу скупштине веома је важно питање за информисаност акционара и потоњу контролу законитости одлука овог органа, као и њихово евентуално судско преиспитивање. У погледу ове области у законодавствима Европске уније се издвајају три приступа.

Прва група законодавстава предвиђа обавезу да се документа изложе на увид акционарима у одређеном року пре седнице скупштине у седишту компаније у физичком облику, друга група прописује обавезу да се документа ставе на располагање пре или током седнице скупштине било у физичком или електронском облику и треће група законодавстава прописују обавезу за листиране компаније да документа јавно објављују на њиховим веб-страницама.

Првој групи држава припадају законодавства Хрватске и Румуније. У праву *Хрватске* је тако предвиђено да се од дана објаве позива у просторијама друштва морају акционарима изложити за разгледање годишњи финансијски извештаји, извештаји о стању у друштву, извештаји надзорног и управног одбора и предлог одлуке о расподели добити.⁵⁴⁸ Готово идентичне одредбе садржи и право *Румуније*.⁵⁴⁹

Друга група држава предвиђа да се документа стављају акционарима на располагање у електронском или физичком облику током поступка сазивања седнице. Тако *Бугарски* законодавац предвиђа да се сва документа везано за дневни ред скупштине „стављају на располагање“ акционарима на дан објаве позива или слања позивница за седницу.⁵⁵⁰ *Финско* право предвиђа да се предлози одлука,

⁵⁴¹ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 87, art. 450-458 (6).

⁵⁴² The Swedish Companies Act, sec. 24 (1).

⁵⁴³ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 18 (2).

⁵⁴⁴ The Swedish Companies Act, sec. 24 (4).

⁵⁴⁵ Тако у већ наведеним одредбама закона Хрватске, Естоније, Немачке и Шведске.

⁵⁴⁶ У законодавствима Естоније, Данске, Немачке.

⁵⁴⁷ У законодавствима Литваније и Чешке.

⁵⁴⁸ ZTD, čl. 277, st. 3.

⁵⁴⁹ Romanian Law on Companies, art. 117(2).

⁵⁵⁰ Бугарски закон о трговини, чл. 224, ст. 1.

финансијски извештаји, извештаји ревизора и годишњи извештаји морају „учинити доступним“ акционарима најмање недељу дана пре седнице скупштине, као и на самој седници.⁵⁵¹ У *Француској* акционари имају право на објављивање докумената и записника са седница скупштине у претходне три финансијске године.⁵⁵² Ово правило се односи на следећа документа: инвентар и финансијски извештај, листу акционара, извештаје управног и надзорног одбора, текст и образложење одлука (где је могуће), као и имена предложених чланова управљачких тела, укупан износ накнада руководиоцима и листу споразума у оквиру редовног пословања и назначење циљева истих.⁵⁵³ У праву *Литваније* се најмање 10 дана пре седнице скупштине мора акционарима „омогућити приступ“ документима везаним за дневни ред скупштине, с посебним акцентом на предлоге одлука и предлоге допуна дневног реда од стране овлашћених предлагача.⁵⁵⁴ *Португалски* закон предвиђа да се најкасније 15 дана пре седнице скупштине акционарима мора омогућити „да консултују“ следећа документа и информације: имена чланова управног и надзорног одбора, назначење других компанија у којима чланови управљачких одбора раде, предлоге одлука скупштине, предлоге за чланове управљачких тела уколико се бирају на седници као и финансијске извештаје, годишње извештаје о пословању, извештаје ревизора и извештаје управног и надзорног одбора.⁵⁵⁵ Сви наведени закони предвиђају обавезу друштва да поменута документа доставе акционарима у електронској или физичкој форми (на писани захтев), или, само изузетно, објаве на веб-страницама компанија.

И трећој поменутој групи законодавстава припадају прописи Данске, Естоније, Финске, Немачке и Шпаније. У правима *Данске*,⁵⁵⁶ *Естоније*,⁵⁵⁷ и *Финске*⁵⁵⁸ предвиђено је да листирани компаније морају најкасније три недеље пре седнице скупштине објавити одређена документа значајна за њено одржавање, док је у праву *Немачке*⁵⁵⁹ ова обавеза предвиђена од дана објављивања позива. Обавеза објаве се односи на значајне чињенице и документа који условљавају правилну и закониту припрему седнице скупштине. Реч је о сазиву седнице, информацијама о броју акција и броју гласова, формуларима за остваривање права гласа, за гласања у одсуству или за ангажовање пуномоћника, али и о другим значајним документима. Право *Шпаније* прописује и изричиту обавезу листираних компанија да омогуће остваривање права на информисање и приступ документима друштва путем електронских средстава комуникације, укључујући и покретање тзв. *акционарских електронских форума* за размену информација и материјала између акционара.⁵⁶⁰

⁵⁵¹ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 21 (1).

⁵⁵² Code de commerce France, L225-117.

⁵⁵³ Code de commerce France, L225-115.

⁵⁵⁴ Lithuanian Law on Companies, art. 26 (7).

⁵⁵⁵ Commercial Company Act of Portugal, art. 289 (1).

⁵⁵⁶ Danish Companies Act, art. 99 (1).

⁵⁵⁷ Commercial Code of Estonia, art. 294¹ (1-3).

⁵⁵⁸ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 22 (1).

⁵⁵⁹ AktG, § 124a (1)..

⁵⁶⁰ The Corporate Enterprises Act, art. 539 (1-3).

3.5.3.3 Прибављање информација од стране акционара

Информације о друштву и пословању акционарима се, у већини европских права, саопштавају на седницама скупштине и то у форми одговора на постављена питања. Закони у различитим државама ЕУ предвиђају другачија правила која се морају испунити у погледу постављених питања, како би довела до обавезе одговора од стране управљачких тела.

У праву *Хрватске* управа има обавезу пружања одговора у случају да постоји захтев акционара, и то под условом да се питање односи на пословање друштва и да је одговор неопходан за процену тачака које се налазе на дневном реду.⁵⁶¹ Ова је одредба у право *Хрватске* унета под утицајем *немачког* Акцијског закона.⁵⁶² *Фински* закон предвиђа обавезу одбора и извршних директора да пруже детаљније информације о околностима које утичу на процену тачака које се на скупштини расправљају.⁵⁶³ У *Шпанији* се акционарима гарантује право да усмено затраже било какву информацију или појашњење које је неопходно у вези с питањима на дневном реду.⁵⁶⁴ И законодавство *Чешке* предвиђа право акционара да поставе питање и добију одговор о пословању друштва везано за дневни ред.⁵⁶⁵

Захтеви у погледу карактера одговора се такође разликују у чланицама ЕУ. Појашњење и информације морају бити потпуни и довољни и морају јасно описивати ситуацију, предвиђа право *Чешке*.⁵⁶⁶ С друге стране, *немачки* закон прописује да се информације дају у складу са стандардом *савесног и тачног рачуновође*.⁵⁶⁷ У *Португалији* се акционарима гарантује право на тачно, потпуно и појашњавајуће информисање које им омогућује да, утемељено на чињеницама, формирају своје мишљење о питањима која су на дневном реду.⁵⁶⁸ Одговор се доставља уз поштовање принципа једнаког положаја акционара.

У појединим правима, попут *хрватског*⁵⁶⁹ и *немачког*,⁵⁷⁰ изричито је прописана обавеза саопштавања информација које су достављене акционарима ван седнице скупштине и свим осталим необавештеним члановима друштва током скупштинског заседања.

Већина европских прописа предвиђа и могућност одбијања, односно ускраћивања одговора на постављена питања из оправданих разлога. У *Чешкој* се одговор може делимично или потпуно ускратити уколико би проузроковао штету друштву или уколико информација представља службену или пословну тајну.⁵⁷¹ *Финско* право предвиђа ускраћивање одговора уколико би се тиме проузроковала

⁵⁶¹ ZTD, čl. 287, st. 1.

⁵⁶² AktG, § 131 (1).

⁵⁶³ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 25 (1).

⁵⁶⁴ The Corporate Enterprises Act, art. 197 (2).

⁵⁶⁵ Czech Commercial Code, art. 180 (1).

⁵⁶⁶ Czech Commercial Code, art. 180 (4).

⁵⁶⁷ AktG, § 131 (2).

⁵⁶⁸ Commercial Company Act of Portugal, art. 290 (1).

⁵⁶⁹ ZTD, čl. 287, st. 1.

⁵⁷⁰ AktG, § 131 (4).

⁵⁷¹ Czech Commercial Code, art. 180 (4).

значајна штета друштву.⁵⁷² У Немачкој је предвиђен велики број разлога за ускраћивање одговора, укључујући и настанак штете за друштво, затим уколико би члан управе давањем одговора учинио кривично дело, као и уколико је тражена информација била доступна на интернет страници друштва најмање седам дана пре седнице скупштине.⁵⁷³ Слична правила садржи и право Хрватске.⁵⁷⁴ Поједини закони предвиђају изричито право на судску заштиту у случају неоправданог ускраћивања одговора на питање.⁵⁷⁵ На тај начин се пружа поуздан механизам заштите права акционара на информисање о питањима пословања друштва и тачкама на дневном реду, што је неопходно за заузимање јасних ставова у вези с гласањем и другим правима, укључујући и право на побијање одлука скупштине.

Одговори се, изузетно, могу доставити и након седница скупштине. Наиме, у праву Шпаније⁵⁷⁶ и Финске⁵⁷⁷ предвиђен је случај када се одговор не може дати на бази информација доступних на седници. Тада се информација доставља у писаном облику најкасније седам дана (Шпанија), односно две недеље (Финска) након скупштине. У Литванији акционари имају право да поставе питања у вези с дневним редом или затраже појашњење и пре седнице скупштине, која се достављају у писаном облику најкасније у року седам дана након седнице.⁵⁷⁸

И напоследку, поменимо и то да право Португалије познаје тзв. колективно право на информисање. Ово право припада акционарима који поседују најмање 10% капитала те тако имају могућност да поставе питање и добију одговор у писаном облику у вези с пословањем друштва.⁵⁷⁹ И у овом случају достављени одговори се морају ставити на располагање и другим акционарима у просторијама друштва.⁵⁸⁰

3.5.3.4 Правила о записнику са седница скупштине

Анализирана европска законодавства прописују правила о садржини записника која недвосмислено упућују на то да овај документ представља најзначајнији извор информација о току седнице скупштине, као и одлукама које је скупштина усвојила.

Наведени прописи предвиђају да записници садрже неке од следећих информација:

1) Информације о времену и месту одржавања скупштине.
2) Информације о именима лица одговорних за уредност вођења и састављање записника.
3) Коментаре и приговоре на тачке дневног реда.

⁵⁷² Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 25 (1).

⁵⁷³ AktG, § 131 (3).

⁵⁷⁴ ZTD, čl. 287, st. 2.

⁵⁷⁵ Тако у наведеним члановима у законима у Хрватској, Немачкој и Чешкој.

⁵⁷⁶ The Corporate Enterprises Act, art. 197 (2).

⁵⁷⁷ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 25 (2).

⁵⁷⁸ Lithuanian Law on Companies, art. 18 (1).

⁵⁷⁹ Commercial Company Act of Portugal, art. 291 (1).

⁵⁸⁰ Commercial Company Act of Portugal, art. 291 (6).

4) Одлуке скупштине и информације о резултатима гласања.
5) Навођење дневног реда скупштине.
6) Листу акционара и информацију о томе да ли је поштована процедура приликом сазивања седнице скупштине.

Већ на основу наведеног може се закључити да записници представљају најпоузданији доказ и преглед чињеница и догађаја који су се одвијали током трајања седнице, због чега се неретко подносе као исправе у поступку по тужби за побијање одлука скупштине.

У погледу лица одговорних за уредно састављање записника примећујемо различите приступе европских законодаваца. Најзаступљенији приступ предвиђа да су за уредно сачињавање записника одговорни председник скупштине и лица која су запослена или изабрана као записничари на седници. Овакав модел примећујемо у Данској,⁵⁸¹ Естонији,⁵⁸² Финској,⁵⁸³ Литванији,⁵⁸⁴ Румунији⁵⁸⁵ и Шведској⁵⁸⁶. Други систем предвиђа постојање посебних верификатора записника, како се називају у Чешкој,⁵⁸⁷ односно ревизора у Шпанији,⁵⁸⁸ од којих један представља већину, а други мањину акционара, који потврђују садржину записника пре потписивања од стране председника скупштине.

У закону Литваније је предвиђено специфично правило да сви присутни на седници скупштине имају право да приступе записнику након израде, а пре објављивања, како би евентуално доставили свој коментар и предлог за измене и допуне.⁵⁸⁹ Трећи приступ у појединим земљама предвиђа оверу записника од стране јавних бележника и искључује обавезу постојања посебних сведока. Такве норме примећујемо у Хрватској⁵⁹⁰ и Немачкој.⁵⁹¹ Коначно, у појединим правима је предвиђено условно или алтернативно нотаризовање. Тако у праву Шпаније⁵⁹² директори имају право да позову нотара на седницу скупштине, односно обавезу када то од њих затраже акционари који представљају најмање 1% капитала компаније. Сличне одредбе садржи и право Естоније, с тим што се захтева капитал-учешће акционара у најмањем износу од 10%.⁵⁹³

У готово свим анализираним европским законима постоји обавеза да се записник или директно доставља акционарима или јавно објављује, и то на начин да акционари могу да га бесплатно и у потпуности преузму. У погледу прибављања

⁵⁸¹ Danish Companies Act, art. 101 (3).

⁵⁸² Commercial Code of Estonia, art. § 304 (2).

⁵⁸³ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 5, sect. 23 (3).

⁵⁸⁴ Lithuanian Law on Companies, art. 23 (2).

⁵⁸⁵ Romanian Law on Companies, art. 131(1).

⁵⁸⁶ The Swedish Companies Act, sec. 48 (1).

⁵⁸⁷ Czech Commercial Code, art. 188 (1).

⁵⁸⁸ The Corporate Enterprises Act, art. 203 (1).

⁵⁸⁹ Lithuanian Law on Companies, art. 29 (4).

⁵⁹⁰ ZTD, čl. 286.

⁵⁹¹ AktG, § 130 (1).

⁵⁹² The Corporate Enterprises Act, art. 203 (3).

⁵⁹³ Commercial Code of Estonia, art. 304 (6).

записника као веома значајног догађаја за остваривање права на информисање акционара, напомињемо и то да европска права предвиђају различите рокове за објаву и/или достављање, које анализирамо у табели испод.

Рок	Земља	Извор
Најкасније две недеље након седнице скупштине компаније морају записнике учинити доступним акционарима.	Шведска Данска	Swedish Companies Act, sec. 49 (1). Danish Companies Act, art. 101 (4).
Најкасније 15 дана након седнице скупштине објављују се записници или одлуке скупштине и резултати гласања.	Шпанија Румунија	The Corporate Enterprises Act, art. 202 (2). Romanian Law on Companies, art. 131(4-5).
Најкасније 7 дана од одржавања седнице скупштине записници се морају учинити доступним акционарима.	Естонија	Commercial Code of Estonia, art. 304 (3).
Записник се без одлагања након седнице скупштине доставља регистрационом органу.	Немачка Хрватска	AktG, § 130 (5). ZTD, čl. 286 (5).

3.5.3.5 Извештавање управе и инспекција докумената

Посебно значајан сегмент информисаности акционара о питањима организације и финансијског вођења компаније јесте извештавање органа управљања на скупштини. Већина европских закона садржи норме о извештавању, а поједини прописи и стандарде израде истих и одредбе о одобрењу ових докумената од стране скупштине, које омогућују акционарима да стекну валидан и потпун увид и контролу над пословањем и радом друштва.

У вези с наведеним, право Бугарске предвиђа обавезу одбора директора или извршног одбора да састави годишњи извештај о раду и финансијски извештај, који након одобрења од стране ревизора подносе на скупштину заједно с предлогом о расподели добити.⁵⁹⁴ Законодавство Шпаније прописује обавезу одобрења финансијског извештаја од стране редовне скупштине акционара.⁵⁹⁵ Након сазивања седнице, акционари имају и право да им се без одлагања и бесплатно доставе и финансијски извештаји и друга документа која се подносе на потврду скупштини,

⁵⁹⁴ Бугарски закон о трговини, чл. 245, у вези са чл. 250.

⁵⁹⁵ The Corporate Enterprises Act, art. 272 (1).

али такође и извештаји менаџмента о раду и извештаји ревизора.⁵⁹⁶ У праву Немачке скупштина одобрава финансијске извештаје само у случајевима кад јој је ова надлежност делегирана од стране извршног, односно надзорног одбора, или уколико надзорни одбор није дао одобрење на извештај.⁵⁹⁷ Кипарско право, с друге стране, изричито предвиђа обавезу директора да на редовној скупштини представе сет финансијских извештаја, извештај директора и извештај ревизора када се он саставља у складу са Законом.⁵⁹⁸ Исти закон даље прописује обавезу да се наведена документа доставе у електронској или физичкој форми свим акционарима (независно од тога да ли имају право учешћа на скупштини) најкасније 21 дан пре седнице скупштине.⁵⁹⁹

Поједина права су развила стандарде правилне израде извештаја о пословању и финансијским резултатима компаније. У праву Француске је предвиђено да одбор директора, односно извршни одбор, припрема годишње рачуне и извештаје за седницу скупштине, који садрже исцрпне и објективне анализе пословног развоја, резултата и финансијске ситуације компаније.⁶⁰⁰ Надаље је предвиђено да извештаји треба да садрже информације о испуњењу *кључних показатеља учинака* неопходних за разумевање пословних резултата и финансијског стања, укључујући и питања заштите животне средине и питања заштите запослених.⁶⁰¹ Закон о трговачким друштвима Хрватске такође предвиђа да се у годишњем извештају мора тачно приказати развој пословања друштва, финансијско стање, као и опис главних ризика и несигурности у погледу пословања компаније.⁶⁰² Инсистира се на томе да извештај мора садржати уравнотежени приказ и потпуну анализу пословања и финансијских резултата друштва, у складу са степеном сложености организације и рада.⁶⁰³

И напослетку, као што смо навели у претходним поглављима, управе друштва имају обавезу да доставе финансијске извештаје, извештаје о пословању и извештаје ревизора у складу с правилима о објављивању и достављању докумената у процесу сазивања седнице скупштине, што омогућује акционарима да се с наведеним документима правовремено упознају и припреме за седницу.

Поједина европска законодавства такође предвиђају и могућност ангажовања правних или физичких лица која би извршила инспекцију поднетих извештаја како би се утврдила тачност података који се у њима налазе. Шпански закон тако прописује да је, уколико статут не предвиђа другачије, право акционара који

⁵⁹⁶ The Corporate Enterprises Act, art. 272 (2).

⁵⁹⁷ AktG, § 173 (1).

⁵⁹⁸ Companies Law of Cyprus – The publication at hand by the Office of the Law Commissioner is an English translation and consolidation of the [Cap. 113, as amended by Laws 9/1968, 76/1977, 17/1979, 105/1985, 198/1986, 19/1990, 41(1)/1994, 15(1)/1995, 21(1)/1997, 82(1)/1999, 149(1)/1999, 2(1)/2000, 135(1)/2000, 151(1)/2000, 76(1)/2001, 70(1)/2003, 167(1)/2003, 92(1)/2004, 24(1)/2005, 129(1)/2005, 130(1)/2005, 98(1)/2006, 124(1)/2006, 70(1)/2007, 71(1)/2007, 131(1)/2007, 186(1)/2007, 87(1)/2008, 41(1)/2009, 49(1)/2009, 99(1)/2009, 42(1)/2010, 60(1)/2010, 88(1)/2010, 53(1)/2011, 117(1)/2011, 145(1)/2011, 157(1)/2011, 198(1)/2011, 64(1)/2012, 98(1)/2012], даље у тексту: Cyprus Companies law, art. 152 (1).

⁵⁹⁹ Cyprus Companies law, art. 152 (2).

⁶⁰⁰ Code de commerce France, l225-100 (1-3).

⁶⁰¹ *Ibidem*.

⁶⁰² ZTD, čl. 250 a (1).

⁶⁰³ *Ibidem*.

поседује најмање 5% капитала да *самостално* или у пратњи *рачуноводственог експерта* у седишту друштва прегледа документа и информације на којима је базиран финансијски извештај.⁶⁰⁴ У бугарском закону је предвиђено право акционара који поседује 10% капитала компаније да затражи од скупштине именовање *контролора* који би извршио инспекцију поднетих финансијских извештаја.⁶⁰⁵ Контролор потом израђује извештај о извршеној инспекцији, који подноси скупштини акционара на разматрања.⁶⁰⁶

Осим наведеног, низ европских права предвиђа и могућност ангажовања тзв. *специјалних ревизора* с циљем да изврше инспекцију документа и информација везаних за оснивање и пословање друштва. Тако у Немачкој скупштина може обичном већином гласова изабрати специјалног ревизора који би испитао чињенице везано за оснивање и пословање компаније с акцентом на теме смањења и повећања основног капитала друштва.⁶⁰⁷ У случају посебно тешких повреда и неправилности, предвиђена је и могућност да о именовању специјалног ревизора одлучује и суд на предлог акционара уз испуњење законом прописаних услова.⁶⁰⁸ Ревизори могу бити физичка лица под условом да имају довољно искуства и вештина у области рачуноводствене ревизије, или ревизорске фирме које имају макар једног запосленог који испуњава наведени услов.⁶⁰⁹ Ревизори сачињавају извештај о инспекцији уз навођење мишљења да ли је потребно да скупштина заузме став о утврђеним чињеницама и достављају га менаџменту компаније и привредном регистру.⁶¹⁰ Наведени извештај се подноси на првој наредној седници скупштине, а акционарима се мора доставити без одлагања копија документа на њихов захтев.⁶¹¹ Готово идентична правила под утицајем немачког права унета су у право Хрватске.⁶¹²

Право Финске предвиђа да ревизију може вршити правно или физичко лице, али да ревизор мора поседовати правна и финансијска знања, као и искуство у области у којој врши инспекцију.⁶¹³ О именовању ревизора одлучују регионалне административне канцеларије у Финској, али на предлог скупштине акционарског друштва у случају да је за предлог гласала најмање једна десетина од укупног броја акционара, односно најмање једна трећина акционара који су присутни на седници.⁶¹⁴ Финско право такође предвиђа да се извештај ревизора подноси на редовној скупштини, али се мора учинити доступним акционарима у седишту друштва или на интернет сајту компаније најмање две недеље пре седнице скупштине и доставити акционару на лични захтев.⁶¹⁵

⁶⁰⁴ The Corporate Enterprises Act, art. 272 (3).

⁶⁰⁵ Бугарски закон о трговини, чл. 251 а (1).

⁶⁰⁶ Бугарски закон о трговини, чл. 251 а (3).

⁶⁰⁷ AktG, § 142 (1).

⁶⁰⁸ AktG, § 142 (4).

⁶⁰⁹ AktG, § 143 (1).

⁶¹⁰ AktG, § 143 (6).

⁶¹¹ *Ibidem*.

⁶¹² ZTD, čl. 298-299.

⁶¹³ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 7, sect. 8.

⁶¹⁴ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 7, sect. 7 (1-2).

⁶¹⁵ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 7, sect. 9.

У погледу начина организације рада ревизора, данско право предвиђа да је управа компаније дужна да пружи све информације ревизору које су неопходне за процену пословања компаније, као и да му омогући приступ неопходан за преглед докумената и асистенцију приликом вршења дужности.⁶¹⁶ Француски закон предвиђа да се специјалним ревизорима током целе године мора омогућити да заједно или засебно изврше преглед докумената, а посебно уговора, споразума, пословних књига, књига записника са састанака и рачуноводствене документације.⁶¹⁷ Ревизори, напослетку, имају и право да ангажују стручњаке за поједина питања, који им помажу у инспекцији документације, али имају обавезу да о именима ових лица обавесте управу друштва.⁶¹⁸

3.5.3.6 Правни недостаци одлука скупштине у погледу информисања

У оквиру досадашњег истраживања законодавстава држава ЕУ у овој области, акценат је стављен на законске гаранције правилног, потпуног и тачног информисања акционара и прибављање свих неопходних података везано за рад и пословање друштва. Реч је о првом елементу наше хипотезе који се односи на претпостављену условљеност вршења права на побијање одлуке правилним информисањем акционара. У оквиру овог последњег дела анализе прописа држава ЕУ, бавимо се неправилностима одлука скупштине које настају повредом управо наведених законских правила и стандарда везано за правилно информисање чланова друштва. Европски закони највећу пажњу у овом контексту посвећују питању повреде обавезе информисања и достављања докумената у процесу сазивања седнице скупштине.

У погледу могућности оспоравања одлука скупштине донетих повредом права акционара на информисање и присуп актима, условно речено, можемо посматрати три главна приступа законских прописа држава чланица ЕУ. Прва група држава предвиђа санкцију побојности оваквих одлука, други приступ предвиђа санкцију побојности али уз испуњење додатних законских услова или директног каузалитета, док трећи приступ обухвата прописе који предвиђају санкцију ништавости.

Групи држава које прописују санкцију побојности припадају Португал, Француска и Шведска. Португалско право прописује норму да је одлука побојна уколико јој није претходило достављање минимума тражених информација пре усвајања.⁶¹⁹ Стандард минимума информација се односи на омогућавање приступа документима и информацијама на начин и у време који су предвиђени законом у оквиру правила о прибављању докумената пре седнице скупштине.⁶²⁰ Шведски закон такође садржи правило о побојности одлука скупштине у случају да није послат позив за седницу или уколико нису поштоване одредбе о сазивању (укључујући и доступност докумената и информација).⁶²¹ Осим тога, у случају

⁶¹⁶ Danish Companies Act, art. 133 (1-2).

⁶¹⁷ Code de commerce France, 1225-236 (1).

⁶¹⁸ Code de commerce France, 1225-236 (2).

⁶¹⁹ Commercial Company Act of Portugal, art. 58 1(c).

⁶²⁰ Commercial Company Act of Portugal, art. 58 (4).

⁶²¹ The Swedish Companies Act, chap. 7, sec. 51, 2 (3).

повреда одредаба о обавештавању о одржавању седнице, скупштина и не може легално доносити одлуке према шведском праву, осим уколико акционар у погледу ког је учињен пропуст не да своју изричиту сагласност за то.⁶²² Француско право предвиђа побојност одлука скупштине уколико акционарима пре седнице нису били доступни листа акционара и друга документа која се према закону достављају свим члановима друштва.⁶²³ Уколико седница није правилно сазвана, она у француском компанијском праву може бити отказана у сваком тренутку, осим уколико јој присуствују или су представљени сви акционари друштва.⁶²⁴

Чешки закон, супротно до сада наведеном, изричито прописује да су повреде у погледу позивања или објављивања сазива седнице само повреде мањег значаја (стандард прописан законом), те да такве одлуке супротне статуту, пословнику или оснивачким актима компаније неће бити поништене у судском поступку.⁶²⁵

Други приступ, како је наведено, предвиђа да неправилности у погледу права на информисање акционара могу да доведу до поништаја одлука скупштине, али уз испуњење законом одређених услова. Шпански закон о компанијама тако непотпуно и нетачно информисање у контексту вршења права акционара пре седнице скупштине наводи као један од основа који су недовољни за успешно побијање одлука.⁶²⁶ Ипак, одлуке се могу побијати уколико су ове неправилности у погледу информисања кључно утицале на разумно вршење права акционара на гласање или његова друга чланска права.⁶²⁷ Слично прописује и Закон о трговачким друштвима Хрватске, предвиђајући да је ускраћивање обавештења или нетачно и непотпуно информисање разлог побијања, под условом да акционар који објективно расуђује сматра та обавештења битном претпоставком за остваривање својих чланских права.⁶²⁸ С друге стране, хрватски закон изричито прописује да се тужба за побијање не може темељити на нетачним, непотпуним или недовољним обавештењима о питањима утврђивања висине и примерности накнада, плаћања и отпремнина, за које је законом прописано да се приговори изјављују у ванпарничном поступку.⁶²⁹

И трећа група држава чланица ЕУ прописује санкцију ништавости у случају неправилности у погледу права акционара на информисање. Наиме, за разлику од других до сада анализираних прописа, у естонском праву је предвиђена санкција *ништавости* одлука скупштине у случају материјалне повреде правила закона и интерних аката у вези са сазивањем седнице скупштине, осим у случају да је таква одлука накнадно одобрена од стране акционара у погледу ког је учињена повреда.⁶³⁰ Тако и француски Трговачки законик, слично томе, предвиђа ништавост као санкцију у случају да на седници скупштине акционарима нису биле доступне листе

⁶²² The Swedish Companies Act, chap. 7, sec. 26.

⁶²³ Code de commerce France, 1225-121 (2).

⁶²⁴ Code de commerce France, 1225-104 (2).

⁶²⁵ Czech Commercial Code, art. 183 (2).

⁶²⁶ The Corporate Enterprises Act, art. 204, 3 (b).

⁶²⁷ *Ibidem*.

⁶²⁸ ZTD, čl. 360 (4).

⁶²⁹ *Ibidem*.

⁶³⁰ Commercial Code of Estonia, art. 296.

присуства, као један од докумената који им се мора учинити доступним пре или у току седнице скупштине.⁶³¹

У погледу других питања информисаности примећујемо да португалско право засебно анализира питање ништавости одлука о усвајању годишњег и финансијских докумената друштва. Дакле, уколико је приликом израде ових извештаја дошло до кршења законских правила, то ће утицати и на легалност одлука о усвајању оваквих извештаја, које ће бити проглашене ништавим.⁶³² Ипак, ако ове неправилности нису озбиљне по својој природи, судија може оставити додатни рок за њихово исправљање (инструкција суду), пре доношења коначне одлуке о поништају.⁶³³

У праву Немачке се регулише и питање одлука које нису унете у записник у складу с одредбама Акцијског закона. Наиме, право Немачке предвиђа да је одлука ништава када није унета у записник или је неправилно у њега убележена.⁶³⁴ Међутим, за овај случај немачко право предвиђа могућност конвалидације, односно ништавост се, и када је дошло до наведених недостатака, не може више истицати ако је одлука регистрована у привредном регистру.⁶³⁵ Иста правила предвиђа и хрватски ЗТД у члановима 355, ст. 1, тач. 2 и 356, ст. 1. Акцијски закон предвиђа санкцију ништавости и у случају када седницу сазива неовлашћени сазивач,⁶³⁶ као и уколико акционари у друштвима у којима су сви познати нису били позвани препорученом поштом у складу с чланом 121, ст. 4. Ипак, и ова ништава одлука може конвалидирати, уколико сви акционари у погледу којих је дошло до повреде правила закона о директном позивању накнадно одобре одлуку с наведеним недостатком.⁶³⁷

3.6 Примери добре праксе корпоративног управљања

Како бисмо стекли свеобухватан увид у област информисања акционара на територији Европске уније, анализирали смо и најбоље праксе корпоративног управљања обједињене у кодексима држава чланица. Иако по својој природи необавезујућа, ова документа садрже допунске норме, које су значајне за разумевање информативних процеса у компанији и утицаја коју правилна обавештеност има на друга права акционара у пракси држава ЕУ. На бази анализираних кодекса, наводимо правила проистекла из најбоље праксе компанијског управљања која су од значаја за разматрана питања у вези с хипотезом која се доказује.

⁶³¹ Code de commerce France, l225-121 (2).

⁶³² Commercial Company Act of Portugal, art. 69 (1).

⁶³³ Commercial Company Act of Portugal, art. 69 (2).

⁶³⁴ AktG, § 241, 1 (2).

⁶³⁵ AktG, § 242, (1).

⁶³⁶ AktG, § 241, 1 (1).

⁶³⁷ AktG, § 242, (2).

3.6.1 Добре праксе објављивања и информисања акционара

1) Главна скупштина акционара треба да буде сазвана у складу с принципом транспарентности и уз достављање потребних информација пре седнице скупштине. ⁶³⁸
2) Листиране компаније треба да обезбеде адекватне начине комуникације с истраживачима и инвеститорима тако што ће омогућити ефикасне и транспарентне политике објављивања докумената. У случају да је у медијима објављена нетачна информација значајна за процену рада компаније, управа је дужна да на сајту објави свој став о наведеном питању. ⁶³⁹
3) Компаније ће акционарима омогућити једнак третман и доступност корисних и битних информација за вршења њихових права. Приликом сазивања седнице скупштине, компаније ће на време доставити информације и предлоге одлука о којима се гласа, поготово имајући у виду географску локацију чланова друштва. ⁶⁴⁰
4) Акционарима се пре седнице скупштине мора омогућити довољно информација о тачкама дневног реда, како би одлучили да ли ће учествовати на седници скупштине, поставити питања и донети одлуку да ли ће и на који начин гласати. ⁶⁴¹
5) Правила дијалога компаније с акционарима могу бити обједињена у стратегији односа с инвеститорима која дефинише које информације треба објавити, на ком језику и када и коме треба те информације да буду представљене. ⁶⁴²
6) Документа и материјали у вези с дневним редом морају бити јасни, тачни и концизни како не би акционаре довели у заблуду. Систем објављивања треба да омогући једнак приступ информацијама акционарима, инвеститорима и другим заинтересованим лицима и не сме да дозволи злоупотребе интерне документације или инсајдерску трговину. ⁶⁴³

⁶³⁸ Good Governance Code of Listed Companies in Spain, Comisión Nacional del Mercado de Valores, February 2015, (даље у тексту: Good governance code of listed companies in Spain), 18.

⁶³⁹ Best Practice of WSE Listed Companies in Poland, 1 January 2016, (dalje u tekstu: Polish Best Practice Code), 3.

⁶⁴⁰ The X Principles of the Luxembourg Stock Exchange Corporate Governance, 4th edition-revised version, December 2017, (dalje u tekstu: The X Principles of the Luxembourg Stock Exchange Corporate Governance), 29.

⁶⁴¹ Finnish Corporate Governance Code, Securities Market Association, 2015 (dalje u tekstu: Finnish Corporate Governance Code), 18.

⁶⁴² Recommendations on Corporate Governance in Denmark, Committee on Corporate Governance, November 2017 (даље у тексту: Recommendations on Corporate Governance in Denmark), 7.

⁶⁴³ Bulgarian Code for Corporate Governance, February 2012 (даље у тексту: Бугарски закон о трговини), 14.

3.6.2 Добре праксе информисања путем електронских средстава комуникације

<p>7) Компаније би требало да преносе седнице скупштине уживо на корпоративном интернет сајту.⁶⁴⁴</p>
<p>8) Друштво има обавезу да развије посебну секцију веб-сајта намењену за објављивање информација и докумената од значаја за акционаре и јавност. На овом месту би, између осталог, требало да се налазе и финансијски календар, листа састанака, периодични извештаји, сазиви за седнице, процедуре за остваривање права и друга релевантна документација.⁶⁴⁵</p>
<p>9) Препоручује се да компаније на својим интернет страницама објављују своје интерне акте, правила о сазивању седнице, начине на који се може вршити право гласа на седници скупштине, позиве на седницу као и предлоге одлука које се достављају на усвајање.⁶⁴⁶</p>
<p>10) Компаније морају користити модерне технологије и осигурати, као минимум стандарда, да поседују редовно ажурирану и информативну веб-страницу, како би омогућили да према акционарима комуницирају на тачан и прикладан начин, који не изискује велике трошкове.⁶⁴⁷</p>
<p>11) Компаније би требало да на свом веб-сајту објављују изјаве о примени кодекса корпоративног управљања, као и друга суштински значајна документа и информације везано за пословање друштва уз обавезу да их редовно ажурирају.⁶⁴⁸</p>
<p>12) Компаније треба да на свом веб-сајту објаве годишњи и полугодишњи извештај о пословању, финансијски извештај и друге извештаје на немачком и енглеском језику.⁶⁴⁹ Календар корпоративних финансијских догађаја који садржи све најзначајније информације о плаћањима, дану дивиденди и утврђивању накнада објављује се на веб-страници компанија, најкасније два месеца пре почетка пословне године.⁶⁵⁰ Компаније редовно одржавају конференцијске позиве с инвеститорима и имају обавезу преноса годишњих седница скупштине на свом сајту у аудио и/или видео формату.</p>

⁶⁴⁴ Good governance code of listed companies in Spain, 19.

⁶⁴⁵ The X Principles of the Luxembourg Stock Exchange Corporate Governance, 29.

⁶⁴⁶ Hungarian Corporate Governance Recommendation, Corporate Governance Committee of the Budapest Stock Exchange Company Limited by Shares, 2012 (dalje u tekstu: Hungarian Corporate Governance Recommendation), 6.

⁶⁴⁷ Hellenic Corporate Governance Code for Listed Companies, Hellenic Corporate Governance Council, October 2013 (dale u tekstu: Hellenic Corporate Governance Code for Listed Companies), 27.

⁶⁴⁸ Finnish Corporate Governance Code, 56.

⁶⁴⁹ Austrian Code of Corporate Governance, January 2018 (dale u tekstu: Austrian Code of Corporate Governance), 40.

⁶⁵⁰ Austrian Code of Corporate Governance, 42.

3.6.3 Добре праксе информисања акционара у присуству трећих лица на седницама скупштине

13) Представници извршног и надзорног одбора учествују на редовној скупштини јер је неопходно да одговоре на питање акционара која су постављена на седници. ⁶⁵¹ Компаније би требало да омогуће присуство представницима медија. ⁶⁵²
14) Директори, по правилу, учествују на седницама скупштине и акционаре обавештавају о спроведеним и планираним активностима како би им омогућили да информисано гласају о предлозима одлука. Одбор директора именује и лице које је задужено за односе с акционарима и периодично процењује да ли је потребно увођење посебног радног места за обављање ових послова. ⁶⁵³
15) Компаније треба да усвајају нове праксе комуникације с акционарима, укључујући право акционара да постављају питања одбору. Председник скупштине је задужен да пренесе и правилно комуницира ставове акционара представницима одбора. ⁶⁵⁴
16) Присуство директора и чланова одбора на седницама скупштине је неопходно како би се обезбедила интеракција између акционара и управе и омогућило коришћење права акционара на постављање питања. Председник одбора директора, директори, извршни директор, ревизор и кандидати за директора, када се одлучује о њиховом избору, треба да буду присутни на седници скупштине. ⁶⁵⁵

3.6.4 Добре праксе и рокови за објављивање докумената и информација

17) Компаније треба да објаве на својој интернет страници без одлагања резултате гласања и записник са седнице скупштине. ⁶⁵⁶
18) Ако чланови одбора или ревизор не могу адекватно да одговоре на питање акционара на скупштини, компаније морају објавити одговор на постављено питање на својој интернет страници најкасније три дана по завршетку седнице. ⁶⁵⁷
19) Компаније су дужне да омогуће да се сазив за седницу скупштине објави на интернет страници најкасније 20. дана пре седнице и то и на грчком и на енглеском језику. ⁶⁵⁸ Записник са седнице скупштине и информације о

⁶⁵¹ Polish Best Practice Code, 15.

⁶⁵² Polish Best Practice Code, 14.

⁶⁵³ Corporate Governance Code of Italy, July 2018 (даље у тексту: Corporate Governance Code of Italy), 39.

⁶⁵⁴ Hellenic Corporate Governance Code for Listed Companies, 27.

⁶⁵⁵ Finnish Corporate Governance Code, 20.

⁶⁵⁶ The X Principles of the Luxembourg Stock Exchange Corporate Governance, 30.

⁶⁵⁷ Romanian Corporate Governance Recommendation, 8.

⁶⁵⁸ Hellenic Corporate Governance Code for Listed Companies, 27.

результатима гласања такође треба да се објаве на веб-сајту компаније и то најкасније 5 дана након седнице скупштине на грчком, односно најкасније 15 дана на енглеском језику.⁶⁵⁹

20) Позив за седницу се објављује најкасније 21 дан пре седнице редовне скупштине на веб-страници компаније. Имена кандидата за надзорни одбор и предлози одлука морају се објавити најкасније 5 дана пре седнице на интернет страници. На интернет страници се објављују и све усвојене одлуке скупштине и то најкасније 2. радног дана по завршетку седнице скупштине.⁶⁶⁰

3.6.5 Добре праксе објављивања извештаја

21) Годишњи финансијски извештаји се објављују најкасније четири месеца након завршетка извештајног периода, а полугодишњи извештаји објављују се три месеца по његовом истеку и јавно су доступни најмање 10 година по њиховом обелодањивању.⁶⁶¹

22) Комитет препоручује да компаније објављују кварталне извештаје, који су најзначајнији алат за постизање генерисане отворености и транспарентности компаније у погледу правилног информисања тржишта о стању пословања у компанији. Периодично пружање информације не сматра се кварталним извештајима.⁶⁶²

23) Листиране компаније имају обавезу да на добровољној или обавезујућој основи објављују следеће извештаје:

a. извештај о независности ревизора;

b. анализе рада комитета ревизора, комитета за номинације и комитета за накнаде;

c. извештаје комитета ревизора о трансакцијама трећих лица;

d. извештај о социјално одговорним политикама компаније.⁶⁶³

Напоменимо напоследку и врло важну чињеницу да готово сва законодавства која смо анализирали за потребе ове хипотезе предвиђају обавезу компанија на њиховој територији да објављују периодичне извештаје, односно изјаве о примени кодекса корпоративног управљања, како би се обезбедио континуитет најбоље праксе у области управљања друштвом. На тај начин се повећава значај који кодекси корпоративног управљања имају за рад и организацију привредних друштава, имајући у виду недостатак обавезности примене правила предвиђених у овим документима.

⁶⁵⁹ Hellenic Corporate Governance Code for Listed Companies, 28.

⁶⁶⁰ Austrian Code of Corporate Governance, 14.

⁶⁶¹ Austrian Code of Corporate Governance, 39.

⁶⁶² Recommendations on Corporate Governance in Denmark, 8.

⁶⁶³ Good governance code of listed companies in Spain, 19.

3.7 Приступ информацијама и незаконитост одлука скупштине у пракси судова Србије и Хрватске

Судови су у више случајева у пракси Србије и Хрватске заузели своје ставове везано за приступ актима и информацијама компаније од стране акционара, као и везано за правне последице злоупотребе права акционара у том контексту. Овом приликом наводимо неколико значајних судских становишта за које сматрамо да могу допринети правилном тумачењу предмета анализе и доказивању или оповргавању постављене хипотезе.

1 Решење	Вишег трговинског суда Пвж. 895/2008 од 5. 11. 2008. године
Сентенца	„Акционар је дужан да у захтеву, упућеном управном одбору акционарског друштва, одређено наведе у која акта и документа друштва тражи увид, ради остварења права на приступ актима друштва.“

Овим решењем некадашњи Виши трговински суд одбацује жалбу предлагача акционара утврђујући да је примарни захтев према компанији (противнику предлагача) био неправилан, јер акционари нису навели тачно и одређено која документа траже на увид. Суд закључује у образложењу да акционари немају право да траже приступ свим документима и актима друштва, него само тачно одређеним, истичући да би супротно представљало злоупотребу овог субјективног права акционара. У светлу наведеног, грешка је настала у претходном обраћању акционара компанији, јер предлагачи нису поставили опредељен захтев према компанији.

2 Решење	Вишег трговинског суда Пвж. 815/2011 од 2. 9. 2011. године.
Сентенца	„Акционар, може овластити треће лице – адвоката или друго стручно лице, да уместо њега изврши увид у одговарајућа акта друштва, које је то друштво дужно да чува, за време за које је био акционар друштва и друштво је дужно да лицу кога је овластио акционар, стави на увид акта из члана 342 ст. 1 Закона о привредним друштвима.“

Следеће решење Вишег трговинског суда потврђује да право на приступ актима и документима друштва није строго лично право, дозвољавајући могућност да акционари овласте трећа лица да право увида и фото-копије докумената користе у њихово име. Акционари у ове сврхе, према ставу суда, могу ангажовати адвокате или „друга стручна лица“.

3 Решење	Привредног апелационог суда Пвж. 268/2013(1) од 4. 4. 2013. године.
Сентенца	„Сваки акционар, независно од обима учешћа у основном капиталу друштва, има право да добије сва обавештења која му пружају могућност да донесе одговарајућу одлуку, како при гласању скупштине, тако и при одлуци да ли ће своје акције задржати или ће њима располагати на тржишту хартија од вредности, као и у другим потребним случајевима. Законом је таксативно наведено у која документа предлагач-акционар има приступ у смислу увида и копирања. Међутим, цитирана одредба није императивног карактера, те у том смислу странке могу актима друштва шире уредити то питање.“

У овом новијем решењу, Привредни апелациони суд заузима значајан став да сваки акционар, независно од висине удела, има право да тражи и добије сва обавештења која му омогућају да донесе одлуке у погледу гласања на скупштини или другим економским и чланским питањима. Осим тога, суд у овом случају заузима још једно значајно становиште, утврђујући неправилност одлуке суда ниже инстанце који је делимично одбио захтев предлагача, сматрајући да тражена документа не представљају она која су таксативно наведена у одредбама чл. 465 ЗПД-а. Наиме, суд закључује да одредбе члана који прописује документа којима акционарима имају право приступа нису императивног карактера, стога се интерним актима право увида може проширити и на друга документа и акте наведене у интерним актима компаније (што је овде и био случај).

4 Решење	Привредног апелационог суда Пвж. 703/2012 од 24. 8. 2012. године.
Сентенца	„Да би суд, сходно члану 343. Закона о привредним друштвима, наложио друштву да акционару, као предлагачу, достави одговоре на постављена питања, неопходно је да акционар уз захтев приложи доказе да одговоре на питања није могао добити редовним путем (на седници скупштине и др.), да су му одговори ускраћени, односно да су дати одговори неистинити или непотпуни.“

У овом решењу, Привредни апелациони суд заузима став да је суд прве инстанце правилно закључио да у конкретном случају није дошло до повреде права предлагача на постављање питања, с обзиром на то да је према стању у списима управа пружила одговоре на постављена питања акционара, а не може се извести закључак да је директор, односно члан надзорног одбора, ускратио одговор предлагачу. У образложењу се надаље наводи да се акционар-предлагач позива на то да су одговори нецеловити и неистинити, као и да њиховим одговором „није задовољан“.

„Стога правилно првостепени суд закључује да чињеница да предлагач није задовољан датим одговорима не може бити од значаја за правилност првостепеног решења, посебно не у ситуацији када предлагач не доставља доказе да је одговор требао да буде другачији од онога који је дат.“

Судови у Хрватској се баве и питањем доказивања неправилности у погледу пружања одговора од стране компаније.

У предмету Високог трговачког суда број Пж-7553/03, од 2. децембра 2003. године, одбија се жалба акционара против друштва у вези с решењем првостепеног суда којим је одбијен захтев за давање информација од стране суда. У образложењу суд утврђује да је, према стању у списима који су главни доказ у поступку, управа пружила одговоре на питања, а исто тако се утврђује и да није у записник унесено питање акционара, као ни његов приговор. С обзиром на то да је записник оверен од стране нотара – он има снагу јавне исправе, а садржај супротан овоме предлагач би требало да доказује посебно у парничном поступку, закључује суд.

„Како предлагатељ није предложио друге доказе којима би поткријепио своје наводе из захтјева, једини доказ на темељу ког је суд могао донијети одлуку био је управо записник са главне скупштине.“

Да ово није једини доказ који судови у Хрватској користе приликом утврђивања неправилности у погледу пружања одговора, говори и став суда у решењу број Пж-7230/03 од 20. јануара 2004. године. Наиме, у овом примеру из праксе, Виши суд укида решење суда првог степена, којим је одбијен захтев за давање информације јер према стању у записнику није било видљиво да није пружен одговор, као ни приговор акционара. Међутим, акционар је тврдио у списима да му је председник скупштине забранио да постави питања наводећи да су недозвољена, за шта је као доказ понудио саслушање сведока који су били присутни на седници скупштине. Виши суд сматра да је акционару у поступку пред првостепеним судом требало бити омогућено да своје тврдње доказује и посредством других доказа, а не само записника, те упућује првостепени суд да омогући акционару да предузме ове процесне радње и у зависности од утврђеног – одлучи о постављеном захтеву.

И у погледу могућности побијања одлука судови заузимају занимљиве ставове у пракси. Започнимо анализом једног примера из старије судске праксе:

5 Пресуда	Вишег трговинског суда, Пж. 10671/05 од 5. 12. 2005. године.
Сентенца	„Пропусти учињени при заказивању скупштине деоничара у погледу уредног позивања деоничара и навођења дневног реда, нису од утицаја на правилност одлуке донете на тако заказаној скупштини, ако је иста донета јасно исказаном вољом деоничара са више од 50% гласова.“

Суд у овој пресуди донесеној према одредбама старог ЗПД-а из 2003. године утврђује да су учињене повреде права акционара „у погледу уредног позивања деоничара и навођења дневног реда“ представљале мање значајне повреде, имајући

у виду да нису утицале на формирање већинске воље акционара, а тиме ни законитост одлуке. Наиме, у анализираној ситуацији је испуњен кворум, а одлука је донесена с више од 90% гласова присутних акционара, односно, како суд оцењује, готово једногласно.

Међутим, чини се да новија судска пракса ублажава став везано за степен каузалитета између учињене повреде и донесене одлуке:

6 Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж .168/2014 од 26. 3. 2015. године.
Сентенца	„Нема услова за поништај Одлуке Скупштине друштва донете на седници скупштине већином гласова присутних чланова, о чијем дневном реду и датуму одржавања су били обавештени и чланови који нису присуствовали, а који су добровољно одбили да присуствују и о томе обавестили друштво.“

Наиме, у конкретној пресуди, виши суд потврђује одлуку првостепеног суда да захтев тужиоца за побијање одлуке није основан, јер је тужилац уредно позван на седницу скупштине, након чега је обавестио управу друштва да истој неће присуствовати. Суд утврђује и да су примењене и друге одредбе Закона у вези с правилним сазивањем седнице и доношењем одлуке и утврђује да је тужилац обавештен о дневном реду и датуму одржавања на правовремен начин те стога није онемогућен да истој присуствује.

У складу с наведеним ставом суда, може се закључити да би одлуке биле побијене у случају да акционар није био уредно позван на седницу, није био обавештен о дневном реду или датуму одржавања, или је на други начин био онемогућен да истој присуствује.

И, на самом крају, поменимо и став суда везано за правилност сазивања ванредних седница скупштина:

7 Пресуда	Вишег трговинског суда, Пж. 9305/07 од 10. 7. 2008. године
Сентенца	„Ванредна седница скупштине друштва која се заказује по налогу суда, заказује се на исти начин као и редовна скупштина, по поступку који је прописан у одредбама члана 281–302. Закона о привредним друштвима. Ако ванредна седница скупштине није сазвана у складу са законом, одлуке које су донете на седници суд ће поништити по тужби лица која су овлашћена за подношење тужбе.“

У наведеном примеру из праксе Вишег трговинског суда утврђује се да су неосновани наводи из жалбе туженог да се на сазивање ванредне скупштине по налогу суда примењују посебна правила сазивања. Наиме, приликом сазивања седнице дошло је до повреде законских прописа, јер је иста сазвана од стране

неовлашћеног сазивача, без заступничке изјаве, назначења дневног реда и достављања неопходне документације у складу са Законом.

„Сви наведени пропусти, представљају разлоге због којих се основано побијају одлуке донете на седници која није сазвана у складу са законом.“ – наводи суд у образложењу.

3.8 *Кратак резиме хипотезе*

Теоријска разматрања

- У српској теорији се истиче да је право на информисање израз општег принципа јавности и транспарентности рада компаније. Теоретичари разликују индивидуално право на информисање – које се састоји из права акционара на потпуно, благовремено и поуздано информисање, права на постављање питања и права на приступ актима друштва и колективно право на информисање које представља обавезу друштво да објављује одређене информације.
- Поједини европски теоретичари разликују и спонтано информисање које представља обавезу објављивања информација од стране друштва и информисање на захтев, које подразумева активну улогу акционара. У европским директивама и приручницима корпоративног управљања анализирају се и препоручују принципи и стандарди правилног информисања акционара.
- Српски и европски теоретичари су сагласни да је право на информисање једно од основних правих акционара и да представља предуслов вршења бројних других права, као и заштите пословних и економских интереса акционара. Истиче се да је информисаност посебно значајна за инвеститоре и њихову процену пословног ризика и профитабилности улагања.
- Право на информисање се, пак, може злоупотребити од стране акционара на начин да се врши супротно намени због које је законом установљено. Сматра се да су индикације правилног вршења индивидуалног права на информисање следеће: да се информације траже у склопу припреме за седницу скупштине или припреме тужбе за побијање скупштинских одлука, односно, у процесу разматрања одлуке о продаји акција. У теорији је прихваћен став да се пружање информације или одговора може одбити уколико акционар злоупотреби своје право.
- Холандски теоретичари истичу и забрану селективног информисања, односно, информисања једног или више акционара, а не свих (изван седнице

скупштине), истичући да се ради о повреди начела једнаког третмана и права на информисање акционара.

- У српској компанијскоправној теорији се наводи и да у случају повреде права на информисање, акционари имају право на подношење тужбе за побијање одлуке.
- У европској теорији се прави разлика између повреде обавезе информисања свих акционара где се недвосмислено признаје право на оспоравање донете одлуке и повреде права на информисање на захтев акционара, јер је реч о индивидуалном праву члана друштва који своје неслагање може изразити и приликом гласања. Ипак и у потоњем случају, уколико је изостанак информација суштински утицао на формирање воље чланова друштва, таква одлука је неправилна и биће санкционисана. У Немачкој теорији се правилно информисање истиче као једно од кључних предуслова за ефикасност судске заштите права акционара.
- И напослетку, српски и хрватски теоретичари истичу да у случају повреда права на информисање акционари имају на располагању два права – право да траже приступ информацији или документу у судском поступку, односно, право да побијају скупштинску одлуку. У том контексту се истиче да је у Србији и даље прихваћено начело директног каузалитета код побијања скупштинских одлука, које би требало заменити хипотетичким критеријумом – *да ли би објективни акционар гласао за одређену одлуку да није дошло до повреде права на информисање.*

Законски прописи

- Са становишта права на побијање скупштинских одлука вероватно је најзначајнији процес информисања акционара током сазивања седнице скупштине, када се они први пут сусрећу са садржином скупштинске одлуке. Закон о привредним друштвима Србије прописује значајне законске гаранције у погледу рокова сазивања и начина достављања и стављања материјала на располагање, које су у великој мери хармонизоване са прописима Европске уније. У случају повреде ових законских правила, акционари, како смо видели, несумњиво имају и право на подношење тужбе за побијање скупштинске одлуке у праву Србије.
- Слична ситуација је везана и за право акционара на постављање питања. У српском ЗПД-у су имплементиране бројне гаранције правилног вршења овог права, али и ограничења у циљу спречавања злоупотреба од стране акционара. Везано за могућност побијања скупштинске одлуке у случају повреде права на информисање током сазивања, на бази правила ЗПД-а, закључујемо да се захтева директни каузалитет, односно, да је таква повреда

права на информисање, одлучујуће утицала на формирање воље акционара о по предметном питању и надаље на већину за доношење спорне скупштинске одлуке.

- Осим наведеног, ЗПД прописује и обавезу објављивања материјала укључујући и скупштинске одлуке за јавна акционарска друштва, али и право акционара да тражи достављање материјала у случају да информације нису објављене у складу са наведеном регулативом. Надаље, уколико управа ни након подношења захтева не достави информације и документа, акционари имају право да: траже од суда у ванпарничном поступку да наложи достављање материјала, али и право да побијају скупштинске одлуке због повреда материјалноправних законских одредби.
- Повреде правила везано за састављање и уношење одлука у записник могу у српском праву представљати основ за побијање скупштинске одлуке, али само под условом да се резултати гласања и садржина одлуке не могу на другачији начин утврдити, односно, уколико је записник нетачан и непотпун – само уколико се због тога не може утврдити садржина скупштинске одлуке и евентуални основи за њено побијање.
- И напослетку, не треба изгубити из вида ни законске одредбе ЗПД-а везано за приступ актима и документима друштва, које омогућују акционарима да приступе скупштинским одлукама и другим актима и тако се информишу о њиховом садржају, изврше контролу законитости, али их евентуално и користе као доказни материјал у судском поступку. У случају повреде права на приступ актима и документима, сматрамо да би акционари имали право на побијање скупштинске одлуке, а друштво одговорност за привредни преступ за који су предвиђене високе новчане казне.
- Прописи европских директива су у великој мери хармонизовали правила о праву акционара на информисање на територији Европске уније (али и Србије), иако је регулисање наведене материје у појединим областима препуштено државама чланицама. То је довело до различитих приступа држава чланица ЕУ о појединим питањима, који се детаљно анализирају у оквиру рада и предлаже њихова могућа имплементација у српски правни систем. Општа оцена је да су прописане чврсте гаранције за правилно, потпуно и благовремено информисање акционара, које представљају и предуслов за вршење права на побијање скупштинских одлука.
- У погледу правних последица по скупштинске одлуке у случају повреда правила о информисаности акционара, примећујемо три приступа законодаваца држава чланица ЕУ. Први приступ предвиђа санкцију побојности, друга група држава, пак, прописују санкцију побојности али само уз испуњење додатног услова, односно, постојања директног каузалитета, док поједине земље за повреде правила о информисаности прописују санкцију ништавости скупштинске одлуке. Српски ЗПД, као што је већ било речи,

прописује да су такве одлуке побојне, са тим што се у појединим случајевима повреде права на информисања захтева и постојање директног каузалитета.

- У раду је представљен и преглед препорука пракси доброг корпоративног управљања кодекса европских држава. Сматрамо да би било пожељно водити рачуна о појединим предлозима и препорукама приликом новелирања, односно, доношења нових компанијских прописа, како би се унапредила анализирана материја.

Судска пракса

Најзначајнији закључци српских и хрватских судова у анализираним примерима из праксе могу се сублимисати у следећим закључцима:

- Право на приступ актима није строго лично право, те ималац права може овластити треће лице (адвоката или друго стручно лице) да уместо њега изврши увид у акте документа друштва.
- Приликом подношења захтева управи за приступ актима и документима друштва, морају се навести конкретна документа за која се приступ тражи.
- Сваки акционар има право на сва обавештења која му омогућује да донесе одговарајућу одлуку везано за гласање на скупштини, доношење одлуке о продаји акција и у другим потребним случајевима.
- Пропусти учињени приликом сазивања и уредног позивања акционара нису релевантан основ за побијање скупштинских одлука, ако је одлука донесена „јасно исказаном већинском вољом“ акционара од преко 50%, наводи се у српској судској пракси.

4. Хипотеза IV – Овлашћеници права на побијање скупштинских одлука

Питање овлашћеника је једно од кључних питања права на побијање одлука скупштине, не само због тога што је реч о једном од законских услова за вршење права већ и због тога што положај овлашћеника одређује и карактер заштите која се тужбом остварује.

4.1 *Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања*

Хипотеза 4 је посвећена анализи питања овлашћеника права на побијање одлука скупштине. Полази се од две основне претпоставке, које се поступно истражују анализом српске и европске правне доктрине, закона и случајева из судске праксе.

Прва претпоставка се тиче питања овлашћеника као једног од законских услова за вршење права акционара на побијање скупштинских одлука. У вези с наведеним се проучавају потенцијалне материјалноправне и процесноправне последице до којих могу довести неправилности у погледу овлашћеника у поступку побијања скупштинских одлука.

Са становишта друге претпоставке, питање статуса овлашћеника се посматра у контексту карактера заштите која се тужбом за побијање остварује. Наиме, почетна хипотеза је да се заштита у погледу различитих овлашћеника права успоставља с различитом сврхом. Отуда се полази од става да питање овлашћеника одређује и функцију и природу заштите која се остварује подношењем тужбе за побијање скупштинске одлуке.

С обзиром на наведено, можемо закључити да у оквиру ове хипотезе проучавамо три основна питања – ко може вршити право на побијање одлука у европским акционарским друштвима, под којим условима и која је сврха заштите која се подношењем тужбе остварује.

У оквиру истраживања анализирамо услове за побијање одлука за све потенцијалне овлашћенике у европским законима – акционаре, управу, чланове органа управљања и друга лица која могу бити потенцијално овлашћена за подношење тужбе у законима широм Европе. За сваку од наведених категорија овлашћеника, ова законодавства предвиђају и посебне услове за вршење права и то: у погледу положаја, релевантног временског интервала и начина утврђивања идентитета, заштите података о личности, начина приступања седници и других.

4.2 Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе

Назив извора	Да ли је извор коришћен за доказивање хипотезе?	Форма и обим коришћења извора
Правна теорија	Да	За потребе ове анализе проучавамо 20 радова, 12 аутора из Немачке, САД, Србије, Холандије и Хрватске.
Компанијско право ЕУ	Да	Питање овлашћеника за побијање скупштинских одлука акционарских друштава није хармонизовано прописима Компанијског права ЕУ. Ипак, поједина правила Директива 1 и 2 која се тичу идентитета акционара, Дана акционара, односно заштите њихових података веома су значајна за спроведене анализе.
Кодекси корпоративног управљања ЕУ	Не	Европски кодекси корпоративног управљања не садрже правила о овлашћеницима на побијање одлука скупштине.
Законодавства држава ЕУ	Да	За потребе доказивања ове хипотезе анализираћемо норме ЗПД-а и законе 13 држава ЕУ: Бугарске, Данске, Естоније, Летоније, Немачке, Португалије, Румуније, Словачке, Финске, Холандије, Хрватске, Чешке и Шпаније.
Судска пракса	Да	У оквиру ове хипотезе се анализира 10 примера из праксе судова који се тичу питања активне легитимације и правног интереса за подношење тужбе акционара за побијање скупштинских одлука.
Корпоративна пракса	Да	И у последњој фази спроводимо анализу праксе компанија у области заштите података о личности акционара и бавимо се ставовима Повереника за заштиту података о личности у Србији, у вези с наведеним питањем.

4.3 *О овлашћеницима права на побијање у српској и теорији компанијског права држава Европске уније*

Међу теоретичарима компанијског права у Европи постоји сагласност око плурализма овлашћеника за побијање скупштинских одлука који се одређују законским нормама. У том контексту, хрватски теоретичари наводе да тужбу за побијање може подићи „свако ко је за то овлашћен одредбама закона“.⁶⁶⁴ Исти извор даље наводи и да у хрватском праву, поред акционара, право на побијање имају и управни одбор као орган друштва⁶⁶⁵ док обавља функцију контроле законитости рада, али и чланови управног и надзорног одбора.⁶⁶⁶

Српски теоретичари, слично томе, наводе да у домаћем законодавству право на побијање имају акционари, али и директори и чланови надзорног одбора.⁶⁶⁷ Ово право немају трећа лица (која задржавају право на накнаду штете), док се међу законским овлашћеницима не помиње ни управни орган друштва.⁶⁶⁸ Сви имаоци права, надаље, морају испунити законске претпоставке, како би били активно легитимисани за подношење тужбе за побијање. Ово због тога што је побијање право које, уз чланство у друштву, подразумева и испуњење додатних законских претпоставки како би се успешно вршило.⁶⁶⁹

4.3.1 Акционари као овлашћеници за побијање одлука скупштине

Нашу анализу започињемо положајем акционара као имаоца права на побијање скупштинске одлуке. Акционар своја права темељи на законитом држању одређених акција за које се својство акционара везује – истиче се у старијој српској теорији.⁶⁷⁰ То својство ипак није трајно, иако захваљујући њему акционари имају бројне обавезе и одговорности.⁶⁷¹ У српском праву се својство акционара за потребе скупштине утврђује према апсолутној претпоставци да је акционар лице које је на одређени дан (дан акционара) регистровано у централном регистру у том статусу.⁶⁷²

Поједини српски теоретичари наводе да тужбу за побијање може поднети сваки акционар, независно од тога да ли му је донетом одлуком повређено право или је настала штета за њега.⁶⁷³ С друге стране, истиче се и да право на побијање

⁶⁶⁴ Вид. J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 500.

⁶⁶⁵ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 502.

⁶⁶⁶ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 503.

⁶⁶⁷ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 345.

⁶⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁶⁹ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 46.

⁶⁷⁰ Андреј Фримерман, *Акционарско друштво*, Београд 1998, 83.

⁶⁷¹ *Ibidem*.

⁶⁷² Вид. Зоран Арсић, „Дан акционара у домаћем праву и праву ЕУ“, *Право и привреда*, 4–6/2010, Београд, 56.

⁶⁷³ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 80

има и акционар без права гласа, јер се ово право заснива на чланству у друштву.⁶⁷⁴ Несумњиво је да у нашем законодавству право на побијање имају искључиво лица која су имала право учешћа на седници скупштине на којој је донета одлука која се побија. У том контексту, поједини аутори наводе да су право на учествовање у раду скупштине и право гласа два одвојена права, те да акционар има право учешћа чак и ако му је забрањено да гласа.⁶⁷⁵ У случају правне заједнице на акцијама, право на побијање се врши преко заједничког пуномоћника.⁶⁷⁶ У хрватској теорији се, с друге стране, истиче да тужбу може поднети и више акционара заједнички, који се тада налазе у положају *јединствених супарничара*, чак и када подижу тужбу из различитих основа против исте одлуке.⁶⁷⁷

4.3.1.1 Дан акционара

Дакле, право учешћа акционара на седници скупштине се утврђује у односу на акције које акционар поседује на тачно утврђени дан пре седнице скупштине, односно на дан акционара.⁶⁷⁸ Акционарима се сматрају само она лица која се налазе на списку акционара на овај дан и само они имају право учешћа у раду седнице скупштине (а тиме и право на побијање њених одлука, прим. аут.).⁶⁷⁹ Дан акционара се у српском праву, како се наводи у теорији, одређује као десети дан пре седнице скупштине и исти је за јавна и нејавна друштва, као и за друштва с већим и мањим бројем акционара.⁶⁸⁰ У вези с овим решењем, поједини теоретичари износе критике, сматрајући да је наведени временски период предуг за друштва с мањим бројем чланова, а прекратак за она с великим бројем.⁶⁸¹ С обзиром на наведено, предлаже се одређивање рока на диспозитивној основи с могућношћу статутарног прилагођавања рока броју чланова друштва.⁶⁸² Поједини аутори истичу и значај правилног рачунања рокова, јер је реч о основу неправилности скупштинских одлука и подвлачи да се временски период од 10 дана обрачунава *уназад*.⁶⁸³

Дакле, да би лице било позвано на седницу скупштине, оно мора бити акционар према стању у изводу из Централног регистра на дан утврђивања акционара.⁶⁸⁴ У српској теорији се наводи и да акционари који имају право учешћа у раду скупштине имају право да захтевају достављање списка у електронској или

⁶⁷⁴ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 47.

⁶⁷⁵ Радовић, Вук у: Мирко Васиљевић, Наталија Јевремовић Петровић, Вук Радовић, *Компанијско право Европске уније*, Београд 2012, 184.

⁶⁷⁶ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 47.

⁶⁷⁷ Ј. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 500.

⁶⁷⁸ З. Арсић, „Дан акционара у домаћем праву и праву ЕУ“, *Право и привреда*, 4–6/2010, Београд, 56.

⁶⁷⁹ Алекса Анђелковић, *Скупштина акционарског друштва*, Београд 2013, 27.

⁶⁸⁰ *Ibidem*.

⁶⁸¹ М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 402.

⁶⁸² *Ibidem*.

⁶⁸³ Зоран Арсић, „Сазивање скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 9–12/2008, Београд, 8.

⁶⁸⁴ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд,

писаној форми у мањим или нејавним друштвима, односно увид у списак акционара у просторијама друштва у јавним друштвима с више од 10.000 чланова.⁶⁸⁵ Осим тога, истиче се и да листе акционара обавезно садрже информације које идентификују сваког акционара, али и број гласова који сваки од њих поседује.⁶⁸⁶

Дан акционара је на европском нивоу хармонизован доношењем Директиве о правима акционара I. Њоме је предвиђено да се државе обавезују да имају једнак дан акционара за сва друштва или, изузетно, један за друштва која издају акције на име, а један за она која издају акције на доносиоца, све док су рокови једнаки за сва друштва у наведеним категоријама.⁶⁸⁷ Директива обавезује државе чланице да максимални рок за утврђивање дана акционара буде *највише 30 дана* пре одржавања седнице скупштине, с тим што од последњег дозвољеног рока за сазивање скупштине до Дана акционара мора да протекне *најмање 8 дана*.⁶⁸⁸ Српски аутори истичу да минимални рок није предвиђен из разлога што поједине државе чланице ЕУ предвиђају дан акционара непосредно пре седнице скупштине, док дужи рок од 30 дана треба да обезбеди да се смањи број лица која поседују акције на дан акционара, али не на дан седнице.⁶⁸⁹ Наиме, у компанијском праву је све заступљенија пракса тзв. „*празних гласова*“, која настаје услед делимичног или потпуног одвајања права гласа од власништва над акцијом.⁶⁹⁰ До тога долази приликом продаје или позајмљивања акција или примене нових техника манипулације, тзв. хец фондова, између дана акционара и дана одржавања седнице.⁶⁹¹

Не треба изгубити из вида ни чињеницу да право учешћа на седници може бити одузето одлуком председавајућег скупштине, који може да утврди недопуштено коришћење овог субјективног права.⁶⁹² Ипак, истиче се и да акционар има право да тражи поништај донетих одлука у његовом одсуству у случају да му је право учешћа неоправдано одузето.⁶⁹³

4.3.1.2 Идентификација акционара и приступање седници

Приликом приступања седници утврђује се идентитет акционара и то увидом у лични документ са сликом за физичка лица, односно увидом у лични документ и доказ о својству овлашћеног лица за физичка лица која заступају правна, ако другачије није предвиђено пословником и статутом.⁶⁹⁴ Приступање седници не би

⁶⁸⁵ *Idem*, 28.

⁶⁸⁶ М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 402.

⁶⁸⁷ Директива о правима акционара I, рецитал 3.

⁶⁸⁸ *Ibidem*.

⁶⁸⁹ Вук Радовић у: Мирко Васиљевић, Наталија Јевремовић Петровић, Вук Радовић, *Компанијско право Европске уније*, Београд 2012, 186.

⁶⁹⁰ Latham and Watking “Empty Voting” and Other Fault Lines Undermining Shareholder Democracy: The New Hunting Ground for Hedge Funds“, M&A commentaries, 1, https://www.lw.com/upload/pubContent/_pdf/pub1878_1.Commentary.Empty.Voting.pdf, 20. 06. 2020.

⁶⁹¹ *Ibidem*.

⁶⁹² З. Арсић, „Право учешћа у скупштини“, *Зборник радова Корпоративно управљање*, 2/2009, Београд, 9.

⁶⁹³ *Ibidem*.

⁶⁹⁴ А. Анђелковић, *Скупштина акционарског друштва*, Београд 2013, 70.

требало да буде уређено на начин да неправедно отежава или онемогућује учешће акционара на скупштини, наводи се у иностраној литератури.⁶⁹⁵ У том контексту је неопходно припремити идентификационе процедуре унапред, како би се омогућило да седница започне на време, укључујући и припрему електронских картица и техничког особља које би асистирало акционарима приликом приступања седници.⁶⁹⁶

Питање утврђивања и заштите идентитета акционара једно је од горућих питања европског компанијског права данас. У оквиру Акционог плана Европске уније, који је донесен с циљем побољшања законодавних оквира за ангажованије акционаре и одрживе компаније из 2017. године, износе се занимљиви ставови у вези с идентификацијом акционара. Европски парламент у том документу истиче подршку ставовима да компанијама у Европи треба да буде познат идентитет акционара чланова у случају акција на име, док код акција на доносиоца – ова лица задржавају право на анонимност.⁶⁹⁷ У истом документу се износи и став да познавање идентитета сопствених акционара може да допринесе и побољшању дијалога између корпоративне управе и акционара.⁶⁹⁸

Ипак, свакако најзначајнији извор европског компанијског права у питању идентификације акционара јесте нова Директива о правима акционара из 2017. године. Овај документ најпре дефинише које се информације о акционарима имају сматрати за минимум стандарда у информисању о њиховом идентитету. Наиме, најмање се морају навести *имена* акционара и њихови *контакт подаци*, односно *регистрациони број* или *идентификациони број* за правна лица, затим *број акција* које држе и, под условом да друштва то изричито захтевају, информације о *врсти и класи акција*, као и *датуму прибављања* истих.⁶⁹⁹ Наведена Директива обавезује државе чланице да омогуће утврђивање идентитета акционара, с тим да је дозвољено да се ово право друштва ограничи на акционаре који поседују одређени проценат акција, али тај капитал-цензус не може бити већи од 0,5%.⁷⁰⁰ Осим тога, Директива уводи и обавезу за посреднике да, на захтев друштва на територији држава чланица, доставе информацију о идентитету акционара и омогуће неометан проток информација и правилну комуникацију у ланцу посредника између друштва и акционара.⁷⁰¹

⁶⁹⁵ Glen James, Sarah Thorpe, *Difficult company meetings, Slaughter and May*, 2016, 8.

⁶⁹⁶ Ibidem.

⁶⁹⁷ Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Region, Action Plan: European Company law and corporate governance – a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, 7, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0740>, 22. 06. 2020.

⁶⁹⁸ Ibidem.

⁶⁹⁹ Директива о правима акционара II, стр. 12.

⁷⁰⁰ Директива о правима акционара II, чл. 3а (1).

⁷⁰¹ Директива о правима акционара II, чл. 3а (2 и 3).

4.3.1.3 Заштита података о личности акционара у праву Србије и праву Европске уније

Веома важно питање приликом идентификације акционара јесте питање заштите података о личности. Лични идентификациони подаци акционара који се обрађују у складу с одредбама Директиве прикупљају се само с циљем да се омогући друштвима да идентификују своје акционаре и олакша комуникација и остваривање њихових права.⁷⁰² При наведеној обради података морају се поштовати стриктна правила ЕУ о заштити података о личности, а Директива предвиђа и обавезу држава чланица да спрече да се лични подаци прикупљени у сврху идентификације акционара чувају дуже од 12 месеци од тренутка када је друштву постало познато да је лице чији су подаци обрађени – престало да буде акционар друштва.⁷⁰³

Питање заштите података о личности постаје све важније и за српско право, имајући у виду, како се наводи у српској теорији, све учесталију праксу кршења правила о заштити података о личности приликом објаве извода из Централног регистра на интернет странама друштва.⁷⁰⁴

Наиме, у пракси акционарских друштава у Србији се протеклих година појавио проблем *злоупотреба података о личности* акционара приликом објављивања листе, односно *књиге акционара* за седницу скупштине. Реч је, дакле, о изводу из Централног регистра којим се на дан акционара утврђује списак чланова друштва који имају права учешћа (а самим тим и право на побијање скупштинских одлука) на седници скупштине, која се одржава 10 дана након дана утврђења листе акционара. Лоша је пракса појединих друштава у Србији да се изводи прибављени за потребе одржавања седнице објављују у *интегралној верзији* на веб-сајтовима тих компанија, што отвара могућност злоупотребе података акционара.

Овим проблемом се у више наврата бавио Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности по пријавама грађана, али и по службеној дужности. Наиме, Повереник је већ 2013. године констатовао случајеве више привредних друштава која су на својим интернет презентацијама објављивала имена, презимена, ЈМБГ, улицу, место становања и број акција акционара који имају права учешћа на скупштини.⁷⁰⁵ Повереник сматра такву праксу *непотребном, прекомерном и недопуштеном* обрадом личних података и додаје:

„Објављивање комплетних података, укључујући и ЈМБГ и кућну адресу на интернету очигледан је пример обраде личних података која је супротна сврси и *несразмерна*, па тако сходно члану 8. Закона о заштити података о личности и *недозвољена*. Таквом обрадом података нарушава се право на приватност акционара и повећава ризик могуће *'крађе идентитета'*.”⁷⁰⁶

⁷⁰² Директива о правима акционара II, чл. 4 (1).

⁷⁰³ Директива о правима акционара II, чл. 4 (1).

⁷⁰⁴ А. Анђелковић, *Скупштина акционарског друштва*, Београд 2013, 29.

⁷⁰⁵ „Несразмерно објављивање личних података акционара – недопуштена и ризична обрада података“, <https://www.poverenik.rs/sr-yu/saopstenja/1554-nesrazmerno-objavljivanje-licnih-podataka-akcionara-nedopustena-i-rizicna-obrađa-podataka.html>, 18. 07. 2020.

⁷⁰⁶ *Ibidem*.

Чини се да је могуће разрешење уоченог проблема у томе да се на интернет презентацијама друштава објаве само имена и презимена и број акција које конкретна лица поседују. На тај начин би се испунио захтев за транспарентности према ЗПД-у, али би се и поступање ускладило с одредбама Закона о заштити података о личности.

Међутим, у новембру 2015. године, Повереник покреће још један поступак надзора, истичући да се наставља с незаконитим објављивањем личних података акционара, што сматра „елементарним непознавањем Закона о заштити података о личности и других закона“ од стране руковалаца овим подацима.⁷⁰⁷ Након прве реакције Повереника из 2013. године, Централни регистар је издао упозорење акционарским друштвима, које се доставља и као саставни део књиге акционара који садржи информације о начину руковања прикупљеним информацијама следеће садржине:

„Јединствена евиденција акционара садржи податке о личности чија заштита је регулисана важећим Законом о заштити података о личности. Достављени документ није дозвољено јавно објављивати на интернету или користити у друге сврхе од оних изричито прописаних законом.“⁷⁰⁸

То је представљало још једно упозорење да се подаци прикупљени у оквиру књиге акционара могу употребљавати само и искључиво у сврху сазивања седнице скупштине друштава. Међутим, и поред тога, како се истиче у саопштењу Повереника, наставља се с праксом недозвољеног објављивања, због чега је најављено покретање прекршајних поступака против одговорних лица.⁷⁰⁹

Да ли ће се и у којој мери и убудуће наставити с том штетном и незаконитом праксом, веома је важно питање од значаја за заштиту приватности и права акционара. Стога би било веома важно спровести опсежно истраживање пословања акционарских друштава у контексту транспарентности и заштите личних података чланова у Србији, што, међутим, без сумње превазилази границе овог рада и анализе која је у овој материји спроведена у оквиру четврте хипотезе, посвећене питању активне легитимисаности за подношење тужбе за побијање.

4.3.1.4 Временски релевантан моменат чланства акционара у друштву

За активну легитимацију акционара за подношење тужбе посебно је значајно питање *временски релевантног момената* њиховог чланства у друштву. У једној од старијих теоријских анализа у Србији закључује се да се, према владајућем схватању у европској правној теорији, као релевантан интервал прихвата *моменат доношења одлуке која се побија*.⁷¹⁰ У вези с тим, посебно се истиче да постојање чланства у друштву у тренутку подношења тужбе *није довољно*, јер би супротно решење створило могућност злоупотреба, попут прибављања акција у року за подизање

⁷⁰⁷ „Незаконита обрада личних података“, <https://www.poverenik.rs/sr-yu/saopstenja/2222-nezakonita-obra-da-licnih-podataka-akcionara.html>, 18. 07. 2020.

⁷⁰⁸ Ibidem.

⁷⁰⁹ Ibidem.

⁷¹⁰ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, Право и привреда, 5-8/2006, Београд, 48.

тужбе с циљем *уцене* друштва.⁷¹¹ По тим схватањима се истиче комплексност питања *момента до ког чланство треба да постоји* у друштву, да би омогућило активну легитимисаност акционара за подношење тужбе, јер око тог питања постоје различити приступи правне доктрине.⁷¹²

Други аутори, слично томе, наводе да тужилац мора имати својство акционара, како у време одржавања скупштине тако и у време почетка парнице, али и током трајања целог парничног поступка по поднетој тужби.⁷¹³ Закључује се и да наследници, односно правни следбеници, имају право да наставе вођење поступка, према општим правилима грађанског права.⁷¹⁴ Осим тога наводи се да, док сингуларни немају ту могућност, универзални сукцесори задржавају право да наставе вођење спора.⁷¹⁵ С обзиром на наведено, губитак статуса акционара током парнице доводи до одбацивања тужбе, изузев ако тужилац докаже посебан и конкретан правни интерес за позитивну одлуку.⁷¹⁶

Анализирајући наведено питање у хрватском праву, аутори истичу да се поступак води по тужби лица које је акционар у моменту доношења скупштинске одлуке, али које тај статус мора задржати и у време почетка парнице.⁷¹⁷ Уколико тужилац током парничног поступка отуђи акције, он и даље задржава право да настави с поступком иако није акционар, али под условом да има *правни интерес* да се одлука „огласи ништавом“.⁷¹⁸

Чини се да су дилеме у српској правној теорији отклоњене доношењем новог ЗПД-а. Наиме, решења овог Закона предвиђају да акционар који је изгубио то својство након дана акционара нема право на подношење тужбе, иако је имао право учешћа на скупштини. То надаље значи да акционар мора имати то својство и у моменту подношења тужбе, али и током трајања поступка, јер у супротном губи право на побијање изричитом законском нормом, али задржава право на тужбу за накнаду штете.⁷¹⁹ Српски аутори такође наводе да право на побијање губи и акционар који је стекао акцију након дана акционара, јер није имао право учешћа на скупштини, што је законски услов за подношење тужбе.⁷²⁰ Овакво решење се критикује уз аргумент да се у случају преноса права на акцији после дана акционара губи и право на тужбу и пређашњег и каснијег члана друштва и закључује да су акционари тиме ускраћени за заштиту својих права.⁷²¹

⁷¹¹ Ibidem.

⁷¹² Ibidem.

⁷¹³ М. Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, Корпоративно управљање (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду, 81.

⁷¹⁴ Ibidem.

⁷¹⁵ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, Право и привреда, 5–8/2006, Београд, 48.

⁷¹⁶ Ibidem.

⁷¹⁷ Ј. Барбић, „Тужба за побивање одлука главне скупштине Дioničkog друштва – нека одабрана питања“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 501.

⁷¹⁸ Idem, str. 502.

⁷¹⁹ З. Стефановић, Б. Станивук, Коментар Закона о привредним друштвима, Београд 2010, 346.

⁷²⁰ Ibidem.

⁷²¹ Ibidem.

У вези с положајем акционара као имаоца права на побијање, поменимо и то да они задржавају право подношења тужбе и у случају када нису физички били присутни на седници – када су учествовали посредством заступника или средстава електронске комуникације, односно ако су гласали писаним путем. Српски аутори у том контексту истичу да се акционари који су заступани од стране пуномоћника или законског заступника сматрају присутним на седници скупштине.⁷²² С друге стране, истиче се и необорива законска претпоставка да се акционари који су гласали писаним путем такође сматрају присутнима на скупштини.⁷²³ Лица која читају гласачку изјаву (гласници) задржавају обавезу да обавесте остале акционаре о идентитету акционара који је гласао писаним путем и броју, класи и врсти акција које поседује.⁷²⁴

4.3.1.5 Побиање од стране органа управе

Иако су најзначајнији и најчешћи тужиоци у поступку побијања скупштинских одлука, акционари нису и једини овлашћеници овог права у европским законима. У појединим правима, попут хрватског, право на побијање скупштинских одлука имају и *органи управе*.⁷²⁵ Хрватски теоретичари истичу да органи управе имају ово законско право с разлогом, како би могли да управљају пословима друштва и у вези с тим воде рачуна да скупштина доноси *законите одлуке*.⁷²⁶

Право на побијање одлука тако ЗТД признаје самом органу, а не скупу чланова овог ентитета.⁷²⁷ С обзиром на то да су наведени овлашћеници права – органи друштва, у овом случају важе бројне специфичности у погледу услова и начина вршења права на побијање скупштинских одлука. Тако промене у саставу органа не утичу на промену тужиоца, орган не делује као друштво него као самостални ентитет – како друштво не би било у парници само са собом, а о подизању тужбе се одлучује законом и статутом предвиђеном већином за доношење одлука ових органа.⁷²⁸ Истиче се да управа задржава право побијања чак и у случају да је сама предложила одлуку која је усвојена, као и када су акционари који су чланови управе гласали за одлуку.⁷²⁹ Осим тога, као услов побијања не захтева се ни изјављено противљење на скупштини.⁷³⁰

⁷²² З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 48.

⁷²³ Вук Радовић, „Гласање акционара писаним путем“, *Право и привреда*, 5–8/2008, Београд, 273.

⁷²⁴ В. Радовић, „Гласање акционара писаним путем“, *Право и привреда*, 5–8/2008, Београд, 294.

⁷²⁵ Под појмом „управа“ Барбић, како истиче, подразумева орган који води послове друштва, а то су један или више директора, односно управни одбор ако је предвиђен статутом друштва. Напомињемо да би у праву Србије тај појам обухватао *директора, одбор директора или извршни одбор* (код дводомног управљања), који имају законску надлежност за управљање пословима друштва.

⁷²⁶ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 502.

⁷²⁷ *Ibidem*.

⁷²⁸ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 503.

⁷²⁹ *Ibidem*.

⁷³⁰ *Ibidem*

Поменимо и то да је у српској правној теорији заузет став да органи управе немају право на побијање скупштинских одлука у Србији. Овлашћеници на побијање нису овлашћени органи, него њихови чланови.

4.3.1.6 Побиање од стране чланова органа друштва

У српској теорији се истиче да право на тужбу имају директори и чланови надзорног одбора, *ако се одлука односи на њих*, односно уколико би извршењем себе изложили одговорности.⁷³¹ Даље се наводи и да право на побијање имају сви чланови ових органа.⁷³² Хрватски аутори истичу да ово право припада сваком члану управе, извршном директору и члану надзорног, односно управног одбора.⁷³³ Сваки члан ових органа, независно од тога да ли спровођење одлука спада у његову надлежност, има право да побија скупштинске одлуке.⁷³⁴

Поменимо на овом месту да су у погледу претпоставки за вршења права чланова органа у ранијем српском законодавству српски теоретичари изнели критике, јер нису били предвиђени јасни услови за вршење овог права. Наведено је довело до правно неодрживог стања да је побијање чланова органа управљања било једноставније од побијања од стране акционара.⁷³⁵ Ова спорна ситуација је превазиђена доношењем новог ЗПД-а. Законом је допуштено да чланови органа управљања побијају одлуке скупштине, само под условом ако би спровођењем исте себе изложили казненоправној или грађанскоправној одговорности.⁷³⁶ Опасност од кажњавања, односно одговорност за штету, јесте хипотетичка, довољно је *да би ове околности могле наступити* – ако би се спровела одлука, закључује се у хрватској теорији и додаје да поменуте казнене одредбе нису ограничене само на компанијскоправне прописе.⁷³⁷ Закључује се и да ови овлашћеници могу побијати искључиво одлуке које захтевају спровођење.⁷³⁸

Чини се да је неспорно у правној теорији да је релевантан моменат за процену активне легитимисаности чланова органа управљања везан за моменат чланства у друштву. Чланство у органу мора постојати у *тренутку подизања тужбе*, наводи се у српској теорији.⁷³⁹ Хрватски теоретичари истичу и да члан органа не

⁷³¹ Вид. З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 346.

⁷³² З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 52.

⁷³³ Ј. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 504.

⁷³⁴ *Ibidem*.

⁷³⁵ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 52.

⁷³⁶ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 346.

⁷³⁷ Ј. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 504.

⁷³⁸ *Ibidem*.

⁷³⁹ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 52.

мора имати то својство у тренутку доношења скупштинске одлуке, за разлику од акционара као тужиоца.⁷⁴⁰

Ситуација је комплекснија у вези с питањем трајања чланства у друштву. Професор Арсић наводи да у европској правној теорији у погледу наведене недоумице постоје различити ставови.⁷⁴¹ Овај аутор, ипак, у једном од ранијих радова заузима став да престанак чланства у органу доводи до одбацивања тужбе, осим ако тужилац не докаже посебан интерес за мериторну одлуку.⁷⁴² Барбић, насупрот томе, сматра да је очит правни интерес за вођење спора, чак и након престанка чланства у органу, јер члану и даље прети опасност због које је правна заштита и установљена, стога ова чињеница не доводи до престанка својства странке у спору.⁷⁴³

4.4 Овлашћена лица за побијање скупштинских одлука у европским правима

Поједина питања везано за идентитет акционара, попут правила о дану акционара, заштити података личности, питања информисања о идентитету у ланцу посредника и друга – хармонизована су директивама о правима акционара, о чему је већ било речи. Ипак, само питање *овлашћеника* за побијање није регулисано правилима ових аката ЕУ, те је у погледу питања анализе у европским правима присутна разноврсност приступа. У оквиру ове хипотезе истражујемо 14 европских закона с циљем утврђивања коме је и с којом сврхом признато право на побијање скупштинских одлука у законодавствима држава ЕУ. Имајући у виду недостатак унификованих правила компанијског права ЕУ по питању овлашћеника, одлучили смо се за анализу оних европских прописа који садрже регулативу о наведеној материји, и то оних које садрже специфичне, различите, а понекад и супротне приступе у регулисању ове области. То су, поред српског ЗПД-а и немачког Акцијског законика, и права: Бугарске, Данске, Естоније, Летоније, Португалије, Румуније, Словачке, Финске, Холандије, Хрватске, Чешке и Шпаније.

⁷⁴⁰ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 504.

⁷⁴¹ З. Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 52.

⁷⁴² *Ibidem*.

⁷⁴³ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 504.

4.4.1 Овлашћена лица за побијање скупштинских одлука у закону Србије

У законодавству Србије право на побијање одлука скупштине имају акционари и директори, односно чланови надзорног одбора, али у оба случаја уз испуњење посебних законских претпоставки.

Акционари ово право могу да остварују индивидуално или заједнички с другим акционарима који оспоравају одлуку донету на предметној скупштини.⁷⁴⁴ У теорији се с тим у вези истиче да се, када више акционара подноси тужбу заједнички, они налазе у положају јединствених супарничара.⁷⁴⁵ Ипак, право на побијање не припада свим акционарима друштва, него само онима који су, како прописује ЗПД, имали право на учешће у раду скупштине друштва.⁷⁴⁶

Одговор на питање који акционари имају право учешћа на скупштини проналазимо у члановима 328 и 331 ЗПД-а. Наиме, предвиђено је да скупштину, начелно, чине *сви акционари* друштва, као и да се само изузетно и то пословником и статутом, могу увести ограничења да би се обезбедио ред на скупштинској седници.⁷⁴⁷ Тако је допуштена могућност да се статутом може предвидети капитал-цензус за учешће на седници, који, према одредбама Закона, не може бити већи од 0,1% акција одговарајуће класе.⁷⁴⁸ У случају да је ово ограничење уведено у друштву, акционари који не испуњавају цензус, ипак имају право да индиректно учествују на седници скупштине посредством заједничког пуномоћника. Коначна листа акционара који имају учешће на конкретной седници скупштине утврђује се изводом из Централног регистра, на дан акционара, који пада на десети дан пре одржавања седнице.⁷⁴⁹

Право на побијање има и акционар који није присуствовао седници, ако му је неоправдано онемогућено од стране друштва или чланова органа управљања да присуствује скупштини. Ипак, у случају да је седници и поред тога присуствовао, овај акционар губи право да побија скупштинску одлуку из основа што му је неосновано онемогућено да приступи седници.⁷⁵⁰ Право на *подношење тужбе* нема ни акционар који је гласао за одлуку скупштине, али само под условом да је то могуће доказати увидом у записник или извештај комисије за гласање.⁷⁵¹

Закон садржи и додатна правила везано за *релевантан моменат* активне легитимације за подношење тужбе за побијање. Акционар који је након дана акционара изгубио тај статус, по сили закона губи и право на подношење тужбе за

⁷⁴⁴ ЗПД, чл. 376, ст. 1.

⁷⁴⁵ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 500.

⁷⁴⁶ *Ibidem*.

⁷⁴⁷ ЗПД, чл. 328, ст. 1 и ст. 5.

⁷⁴⁸ ЗПД, чл. 328, ст. 3.

⁷⁴⁹ ЗПД, чл. 331, ст. 1.

⁷⁵⁰ ЗПД, чл. 376, ст. 4, тач. 3.

⁷⁵¹ ЗПД, чл. 376, ст. 4, тач. 2.

побијање.⁷⁵² Ово решење је интересантније ако се има у виду да Закон предвиђа да лице које пренесе своје акције после дана акционара и даље задржава право учешћа на седници скупштине на коју се овај дан односи.⁷⁵³ Сходно наведеном, акционар мора имати својство члана у друштву и у *моменту подношења тужбе*, како би био активно легитимисан за побијање одлуке.

Међутим, да би тужилац био успешан са својим захтевом за поништај одлуке, он мора да задржи статус акционара све до *окончања парнице*. Наиме, Закон предвиђа да ће, у случају да тужиоцу престане статус акционара током поступка, суд одбацити захтев за побијање, а евентуално одлучити о захтеву за накнаду штете.⁷⁵⁴

Дакле, да резимирамо, *релевантан моменат* у којем је потребно да лице има својство акционара како би испунило услов активне легитимисаности за подношење тужбе временски траје *од дана акционара*, односно десетог дана пре одржавања седнице скупштине, па све *до дана подношења тужбе*. Осим тога, уколико током поступка тужилац изгуби својство акционара, његов захтев се *одбацује* по сили закона, стога је за успешно побијање неопходно да задржи статус све до *окончања парничног поступка по тужби*.

Наравно, претпоставка за побијање одлуке од стране акционара је и испуњење законских основа из чл. 376, ст. 1, ЗПД-а, који упућују и на сврху због које је заштита установљена. Имајући у виду наведене основе, може се извести закључак да *право акционара* на побијање у праву Србије има три основне функције, због којих је и установљено ЗПД-ом:

- 1) Заштита права акционара на учествовање и гласање у случају када су неоправдано онемогућени да присуствују седници скупштине.
- 2) Заштита имовинских права акционара у случају када други акционар на њихову штету себи или другим лицима прибавља противправну имовинску корист.
- 3) Контрола законитости одлуке у процесно и материјалноправном смислу и контрола законитости процеса сазивања седнице на којој је одлука донета.

Органи управљања друштва у српском праву *нису активно легитимисани* за подношење тужбе за побијање. Насупрот томе, ЗПД предвиђа да право побијања имају чланови тих органа, односно директори и чланови надзорног одбора (у случају дводомног система управљања).⁷⁵⁵ Ова лица остварују право на побијање скупштинских одлука уз испуњење следећих законских претпоставки:

⁷⁵² ЗПД, чл. 376, ст. 4, тач. 1.

⁷⁵³ ЗПД, чл. 331, ст. 3.

⁷⁵⁴ ЗПД, чл. 376, ст. 5.

⁷⁵⁵ ЗПД, чл. 376, ст. 2.

1) Да скупштинска одлука која се побија <i>захтева извршење</i> .
2) Да имају статус директора, односно чланова надзорног одбора у тренутку подношења тужба (<i>да имају обавезу извршења одлуке</i>).
3) Коначно, да би извршењем одлуке <i>извршили</i> кривично или друго законски кажњиво дело или да би, у случају извршења, били одговорни за штету насталу друштву или трећем лицу. ⁷⁵⁶

На основу наведеног, изводимо закључак да је функција заштите у погледу чланова органа управљања другачија од оне које се пружа акционарима. Наиме, у овом случају је реч о *заштити* од личне кривичне, прекршајне и грађанскоправне одговорности уколико дође до извршења незаконитих одлука. С обзиром на сврху и смисао ових одредби, сматрамо да је *релевантан моменат* за активну легитимисаност за чланове органа управљања – *моменат подношења тужбе*, у ком треба и даље да постоји *обавеза извршења одлуке* за лице које подноси тужбу. Сматрамо и да у случају да током поступка тужиоцу престане чланство у органу друштва, самим тим престаје и његова обавеза извршења одлуке. Управо због тога би било логично да суд тада одбаци тужбу за побијање, осим уколико је одлука у међувремену била већ спроведена.

4.4.2 Овлашћена лица за побијање скупштинских одлука у законима држава Европске уније

У тежњи да дефинишемо круг субјеката који поседују овлашћење за побијање скупштинских одлука у законима државама ЕУ, уочавамо, условно речено, четири приступа законодаваца у анализираним прописима. Најрестриктивнији приступ претпоставља да право на побијање имају искључиво акционари. Друга група прописа предвиђа да ово право, осим акционарима, припада и члановима органа управљања друштвом, под законом прописаним условима. Још либералнији приступ предвиђа да, поред акционара и чланова управљачких тела, ово право припада и органима управљања. Напослетку, најлибералнији приступ, осим већ наведених, прописује и широк круг других субјеката којима ово право припада, под прописаним условима.

4.4.2.1 Закони држава чланица Европске уније који прописују могућност побијања искључиво од стране акционара

Прва група прописа предвиђа да право на побијање скупштинских одлука припада искључиво акционарима. Овом су се правцу, од анализираних прописа, приклонила права Бугарске, Финске и Словачке.

У законодавству Бугарске право на побијање припада свим акционарима без прописивање посебних услова за вршење права, ако наступе законом предвиђени основи побојности.⁷⁵⁷ Сваки акционар задржава и право да се укључи у парницу у

⁷⁵⁶ *Ibidem.*

⁷⁵⁷ Бугарски закон о трговини, чл. 74, ст. 1.

својству умешача, односно да настави поступак, уколико првобитни тужилац одустане од спора у складу с грађанскопроцесним прописима Бугарске.⁷⁵⁸

У словачком закону се као активно легитимисана лица помињу такође искључиво акционари. Они имају право да побијају одлуке само под условом да су изнели приговор на записник са седнице на којој је донета спорна одлука. У случају да нису изјавили приговор, изузетно, могу и даље задржати право на побијање уколико су, било усмено било писмено, обавестили управу о свом приговору, и то најкасније 30 дана од одржавања седнице скупштине.⁷⁵⁹ И фински закон предвиђа да право на побијање припада само и искључиво акционарима.⁷⁶⁰

4.4.2.2 Закони држава чланица Европске уније који прописују побијање од стране акционара и чланова органа управљања

Другу групу прописа карактерише донекле либералнији приступ, јер осим акционарима право на подношење тужбе за побијање скупштинских одлука припада и члановима органа управљања.

Тако су у летонском праву активно легитимисани акционари (без навођења посебних услова вршења права) и чланови одбора директора.⁷⁶¹ Оригиналност решења у Летонији се огледа и у могућности да одлуку побијају и чланови тзв. *савета*.⁷⁶² Савет је надзорно тело компаније које заступа интересе акционара између седница скупштине и надгледа рад одбора директора, који овим одредбама добија могућност и да побија скупштинске одлуке, уколико чланови уоче законом дефинисане неправилности.⁷⁶³

У праву Португалије, с друге стране, право на побијање скупштинских одлука имају чланови *надзорног одбора* и *акционари* под условом да нису гласали на начин који је „освојио“ гласање, нити су експлицитно или имплицитно одобрили скупштинску одлуку коју побијају.⁷⁶⁴ И у Данској је ово право признато *акционарима* и *члановима менаџмента*, али не и органима управљања.⁷⁶⁵

И напослетку, у Румунији право на побијање скупштинских одлука имају акционари који *нису учествовали* на седници скупштине или *присутни акционари*, под условом да су гласали против и захтевали да се то унесе у записник са седнице.⁷⁶⁶ С обзиром на законску формулацију, право на побијање имају и чланови одбора директора и надзорног одбора, осим у случају скупштинских одлука о њиховом разрешењу, када им је ово право самим законом искључено.⁷⁶⁷

⁷⁵⁸ Бугарски закон о трговини, чл. 74, ст. 3.

⁷⁵⁹ Commercial code of Slovakia, sec. 242.

⁷⁶⁰ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 1.

⁷⁶¹ Привредни закон Летоније, секција 217 (1).

⁷⁶² *Ibidem*.

⁷⁶³ Привредни закон Летоније, секција 291.

⁷⁶⁴ Zakon o komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 59, st. 1.

⁷⁶⁵ Danish Companies Act, 109 (1).

⁷⁶⁶ Romanian Law on Companies, Art 132 (2).

⁷⁶⁷ Romanian Law on Companies, Art 132 (4).

4.4.2.3 Закони држава чланица Европске уније који прописују могућност побијања од стране органа управљања

Трећи приступ држава чланица ЕУ још је либералнији и подразумева да, поред већ наведених овлашћеника, право на побијање имају и органи управљања компанијом као колективитет. Овакав приступ познају права Немачке и Хрватске. Право Естоније прописује да су овлашћеници наведеног права акционари и органи управљања, али не и чланови ових органа.

Немачки Акцијски закон садржи најисцрпнија правила и у погледу активне легитимације за подношење тужбе за побијање у односу на сва друга европска законодавства. У региону у овој материји предњачи право Хрватске, чија су решења израђена управо по угледу на немачко законодавство.

Немачко право нормира опште правило о активној легитимисаности акционара, као и два посебна случаја за појединачне основе побијања. Опште је правило да акционар има право да побија скупштинску одлуку уз испуњење три основна услова:

1) Да је стекао акције пре објављивања дневног реда скупштине.
2) Да је присуствовао седници скупштине чију одлуку оспорава.
3) Да је изјавио своје противљење одлуци на записник са седнице скупштине. ⁷⁶⁸

Готово идентична правила садржи и право Хрватске.⁷⁶⁹

Прво посебно правило, односно изузетак од општег режима овлашћеника за побијање, предвиђено је у случају акционара који *није био присутан* на седници скупштине, а стекао је акције пре објављивања дневног реда. Наиме, одсутни акционар задржава право да побија скупштинску одлуку у следећим околностима:

1) Акционар је неоправдано онемогућен да приступи седници скупштине.
2) Седница скупштине није правилно сазвана.
3) Циљ скупштинске одлуке није правилно објављен. ⁷⁷⁰

Хрватско право садржи идентична правила у погледу прва два услова вршења права одсутног акционара на побијање одлука, али се разлика очитује у погледу трећег основа. Наиме, ЗТД предвиђа да одсутни акционар може побијати одлуку и у случају када *допуна предлога одлучивања није била ваљано објављена* у складу са законом.⁷⁷¹

⁷⁶⁸ AktG, § 245 (1).

⁷⁶⁹ ZTD, 362, st. 1, tač. 1.

⁷⁷⁰ AktG, § 245 (2).

⁷⁷¹ ZTD, 362, st. 1, tač. 2.

Посебно правило предвиђају немачко и хрватско право и у случају основа побијања из разлога што акционар вршењем права гласа намерава да прибави корист за себе или треће лице *на штету акционара или друштва*. Наиме, у тим случајевима право побијања имају *сви акционари* (без обзира на испуњење наведених општих услова) ако су стекли акције пре објављивања дневног реда за скупштину.⁷⁷²

За разлику од српског права, осим акционара, право на побијање скупштинских одлука имају и органи управљања. Овлашћени тужиоци су управни одбор у немачком праву⁷⁷³ и управа, односно управни одбор у праву Хрватске.⁷⁷⁴

Напослетку, и у Немачкој и Хрватској право на побијање скупштинских одлука имају и чланови управног и надзорног одбора, под условом да би спровођењем одлуке извршили *кривично дело, административни преступ*, односно да би *одговорали за штету*, како је то предвиђено у праву Немачке.⁷⁷⁵ ЗТД ове услове дефинише незнатно другачије, наводећи да чланови одбора имају право да побијају скупштинске одлуке ако би њиховим спровођењем извршили радњу која је *кажњива или незаконита* или уколико би били *одговорни за проузроковану штету*.⁷⁷⁶

Напоменимо напослетку и да естонско право предвиђа могућност побијања од стране органа управљања. Наравно, акционари су активно легитимисани за подношење тужбе, али само под условом да нису учествовали у доношењу одлуке коју побијају.⁷⁷⁷ У случају да су учествовали на седници скупштине, ова лица могу побијати одлуку искључиво уколико су изјавила приговор и уколико је њихов приговор на одлуку унет у записник.⁷⁷⁸ Естонско право садржи и специфично решење да акционари који су учествовали на седници скупштине *електронским путем* могу побијати одлуку, чак и када приговор није изнесен.⁷⁷⁹ Право на подношење тужбе за побијање имају и извршни и надзорни одбор (али не и чланови истих) и то под условом да би извршењем одлуке учинили кривично дело, прекршај или уколико би спровођење одлуке очигледно довело до обавезе да се надокнади настала штета.⁷⁸⁰

⁷⁷² AktG, § 245 (3); ZTD, 362, st. 1, tač. 3.

⁷⁷³ AktG, § 245 (4).

⁷⁷⁴ ZTD, 362, st. 1, tač. 4.

⁷⁷⁵ AktG, § 245 (5).

⁷⁷⁶ ZTD, 362, st. 1, tač. 5.

⁷⁷⁷ Commercial Code of Estonia, § 178 (3).

⁷⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁷⁹ *Ibidem*.

⁷⁸⁰ *Ibidem*.

4.4.2.4 Закони држава чланица Европске уније који имају екстензиван приступ у одређивању круга овлашћеника за побијање

И напоследку, неколико европских закона се издваја од осталих прописа по томе што прихватају екстензиван приступ у одређивању круга активно легитимисаних лица за побијање скупштинских одлука. Међу овим земљама предњачи право Чешке.

У Чешкој је предвиђен најшири круг субјеката који имају право да побијају скупштинске одлуке. Сва активно легитимисана лица ово право остварују у случају да су одлуке у супротности са Законом, статутом или оснивачким актом.⁷⁸¹ Право на побијање имају, пре свега, сви акционари друштва.⁷⁸² Изузетно, ако је својом кривицом акционар изостављен с листе акционара за седницу скупштине, он губи право да побија скупштинску одлуку из разлога што је онемогућен да учествује на седници или остварује право гласа.⁷⁸³ Право на побијање одлука у праву Чешке поред акционара имају и следећи овлашћеници:

1) Сваки директор;
2) Стечајни поверилац;
3) Ликвидатор;
4) Координатор административних тела;
5) Члан надзорног одбора.

Чешки Трговачки законик предвиђа и посебну гаранцију заштите интереса акционара у поступку побијања. Наиме, у случају да првобитни тужилац одустане од тужбе којом оспорава одлуку, суд ће именовати *заједничког законског заступника*, ради заштите интереса акционара који нису поднели тужбу.⁷⁸⁴ Ово лице у поступку делује на основу дискреционих овлашћења, а задржава право и да изјављује правне лекове.⁷⁸⁵ Изабрани заступник одговара искључиво за штету која је настала намерно или грубом непажњом.⁷⁸⁶

И у Шпанији је прихваћен екстензиван приступ овлашћеницима. Прописано је да право побијања имају директори компаније, али и трећа лица под условом да имају *легитимни правни интерес*. Активно легитимисани су и акционари, али само под условом да самостално или заједнички представљају најмање 1% укупног капитала друштва.⁷⁸⁷

На крају наше анализе овлашћеника у законима чланица ЕУ, поменимо да и у Холандији, слично као у Шпанији, право побијања имају *сва физичка лица* која поседују *легитимни интерес*, али и *само друштво*, посредством одлуке одбора

⁷⁸¹ Czech Commercial Code, art. 131 (1).

⁷⁸² *Ibidem*.

⁷⁸³ Czech Commercial Code, art. 156 (3).

⁷⁸⁴ Czech Commercial Code, art. 131 (10).

⁷⁸⁵ *Ibidem*.

⁷⁸⁶ *Ibidem*.

⁷⁸⁷ The Corporate Enterprises Act, 206 (1).

директора, када оно сноси и све трошкове судског поступка.⁷⁸⁸ Иако акционари нису изричито прописани као овлашћеници, сматрамо да ће у они у највећем броју случајева испунити услов постојања легитимног интереса и на тај начин бити активно легитимисани за подношење тужбе.

У табеларном приказу испод визуелно су представљена активно легитимисана лица за подношење тужбе за побијање скупштинских одлука у анализираним европским законодавствима, која су обележена у одговарајућим категоријама:

Категорија тужилаца Држава	Акционар и	Органи друштва	Чланови органа	Лица с легитимним интересом	Остала лица (ликвидатори, стечајни управници и др.)
Бугарска	х				
Словачка	х				
Финска	х				
Србија	х		х		
Румунија	х		х		
Португалија	х		х		
Летонија	х		х		
Португалија	х		х		
Естонија	х	х			
Немачка	х	х	х		
Хрватска	х	х	х		
Шпанија		х		х	
Холандија	х		х	х	
Чешка	х	х	х	х	х

4.4.2.5 Сврха тужбе за побијање у законима држава чланица Европске уније

Посебно је значајно питање *функције и сврхе* установљавања тужбе за побијање, као механизма заштите права и интереса овлашћеника у европским законодавствима. Одговор на наведено, како нам се чини, може се пронаћи тумачењем садржаја и правне природе *основа за побијање*, који су нормирани у анализираним европским законодавствима. У највећем броју поменутих прописа – дакле, у Чешкој,⁷⁸⁹ Данској,⁷⁹⁰ Естонији,⁷⁹¹ Финској,⁷⁹² Португалији,⁷⁹³ Румунији,⁷⁹⁴

⁷⁸⁸ BW, 2:15 (3).

⁷⁸⁹ Czech Commercial Code, art. 131 (1).

⁷⁹⁰ Danish Companies Act, 109 (1).

⁷⁹¹ Commercial Code of Estonia, § 178 (1).

⁷⁹² Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 1.

⁷⁹³ Zakon o komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 58, st. 1(a).

Словачкој,⁷⁹⁵ Бугарској⁷⁹⁶ и Летонији⁷⁹⁷ – основна функција тужбе за побијање налази се у контроли законитости и правилности скупштинске одлуке и процеса њеног усвајања. Дакле, легитимисани тужиоци у овим законодавствима имају право да, путем тужбе, контролишу законитост сазивања седнице, односно да контролишу да ли је одлука донета у складу са законом и унутрашњим актима друштва, као и да ли је садржински супротна нормама које су предвиђене законом или интерним актима.

У Шпанији се осим контроле правилности одлука у складу с горе наведеним, контролише и да ли су одлуке у складу с *корпоративним интересом*. Наиме, уколико су акти усвојени ради интереса и добити већине која је гласала за наведену одлуку, а не интереса компаније и свих акционара, сматраће се побојним, према правилима шпанског закона.⁷⁹⁸ У Холандији, с друге стране, осим функције контроле законитости, тужба има и функцију *контроле поштовања начела савесности и поштења*, којег су акционари дужни да се придржавају приликом међусобног поступања.⁷⁹⁹

Закони у Хрватској и Немачкој садрже најдетаљније информације о могућој функцији заштите која се остварује тужбом за побијање.

На основу анализе одговарајућих норми, можемо закључити да се сврха заштите тужбом у овим законодавствима огледа у следећем:

1) У контроли да ли је скупштина сазвана у складу са законом и статутом и провери да ли је одлука садржински усклађена с наведеним актима, односно заштити акционара од неоправданог онемогућавања учешћа на седници скупштине.⁸⁰⁰

2) У заштити економских интереса акционара тужиоца у случају да други акционар вршењем права гласа прибавља противправну имовинску корист за себе или треће лице.⁸⁰¹

3) У заштити права акционара на информисаност, односно права на правилне и тачне информације које они сматрају суштински важним за остваривање права учешћа на скупштини и других чланских права чланова.⁸⁰²

И напослетку, право на побијање *органа управљања* остварује се са сврхом контроле законитости рада друштва од стране ових органа, о чему је већ било речи. С друге стране, *чланови* органа управљања имају право на побијање у Немачкој и

⁷⁹⁴ Romanian Law on Companies, Art 132 (2).

⁷⁹⁵ Commercial code of Slovakia, sec. 242.

⁷⁹⁶ Бугарски закон о трговини, чл. 74, ст. 1.

⁷⁹⁷ Привредни закон Летоније, секција 217 (1).

⁷⁹⁸ The Corporate Enterprises Act, 204(1),(2).

⁷⁹⁹ BW, 2:15 (ib).

⁸⁰⁰ AktG § 243 (1); ZTD 360 (1).

⁸⁰¹ AktG § 243 (2); ZTD 360 (2).

⁸⁰² AktG § 243 (4); ZTD 360 (4).

Хрватској са сврхом заштите од потенцијалне кривичне, прекршајне и грађанскоправне одговорности, што је слично решењу српског ЗПД-а.⁸⁰³

4.5 Активна легитимација за подношење тужбе за побијање у пракси судова Србије

У српској судској пракси су приметни бројни поступци који су вођени у вези с питањима активне легитимације за подношење тужбе, искључења круга тужилаца, правног интереса за учешће у спору и другим значајним питањима са становишта овлашћеника права на побијање. Анализирајући поменуте судске ставове, намеравамо да трагамо за одговорима на питања из праксе која представљају допуну анализираним законским решењима и теоријским ставовима. Ова решења, истовремено, приказују и ставове највиших судских инстанци Србије у вези с појединим аспектима постављене хипотезе.

Судови су, пре свега, у појединим случајевима заузимали ставове у вези са значајем и стањем регулативе везано за легитимисаност за подношење тужбе.

1 Решење	Вишег трговинског суда, Пж. 2366/2004 од 27. 5. 2004. године
Сентенца	„Акционари са 10% капитала акционарског друштва су увек овлашћени, без претходних услова, да тужбом траже поништај одлуке скупштине акционарског друштва за коју сматрају да је незаконита.“

Суд више инстанце у наведеном случају преиспитује одлуку првостепеног органа да одбаци тужбу акционара друштва који поседују 10% капитала, јер се претходно нису обратили скупштини у складу с одредбама тадашњег *Закона о предузећима*. Наиме, како је већ било речи према одредбама ЗОП из 1996. године, право на побијање је имала *скупштина*, а *супсидијарно* акционари с 10% капитала. Такође је било речи и о томе да је ово био период најлошије регулативе у области незаконитих скупштинских одлука у новијој српској компанијскоправној регулативи. Суд у овом предмету заузима став да су према ЗОП-у акционари с 10% учешћа у капиталу *увек* имали право на побијање и враћа предмет на поновно одлучивање суду прве инстанце. Интересантно је поменути и то да се Суд индиректно осврће на стање тадашње законске регулативе побијања скупштинских одлука, што је видљиво у следећем цитату из образложења:

„Не упуштајући се у питања адекватности законског регулисања тужбе за поништај незаконитих одлука, Виши трговински суд налази да се одредбе о поништају одлука за које се тврди да су незаконите никако не могу тумачити тако да су акционари који тужбом траже поништај одлука скупштине акционарског друштва дужни да се претходно обраћају *тој истој скупштини* са било каквим захтевом, при чему је *очигледно апсурдно* да тај захтев буде да скупштина поднесе тужбу, дакле *против сопствене одлуке*, а ЗОП само такав захтев скупштини има у виду.“

⁸⁰³ AktG § 245 (5); ZTD 362 (5).

2 Решење	Вишег трговинског суда, Пж. 2047/04 од 21. 4. 2004. године
Сентенца	„Разрешени директор предузећа нема законско овлашћење и право за подношење тужбе за поништај као незаконите одлуке Управног одбора предузећа о његовом разрешењу и именовању новог директора, која тужба је предвиђена одредбом члана 79. Закона о предузећима.“

У овом предмету суд више инстанце укида делимично решење првостепеног органа и враћа на поновно одлучивање сматрајући да Суд треба првобитно да утврди да ли је тужилац овлашћен за подношење тужбе, сматрајући то *одлучном чињеницом* за предмет спора. У вези с тим, Суд у образложењу констатује:

„Подношење тужбе од стране овлашћеног лица, представља *одлучну чињеницу* у вези испуњења једне од *основних процесних претпоставки* за мериторно расправљање суда по тужби тужиоца. На ову процесну претпоставку суд пази по *службеној дужности* и дужан је да у вези исте да разлоге...“

Судови су се у више наврата бавили и питањем правног интереса за учешће у парници поводом побијања одлука акционарских скупштина. Овом приликом наводимо неке ставове суда у вези с поменутиим питањем:

3 Решење	Вишег трговинског суда, Пж. 12704/2005 од 28. 11. 2005. године
Сентенца	„Акционар који је на седници скупштине гласао против одлуке, није био прописно позван на седницу или на је на други начин онемогућен да буде присутан, осим у случају из члана 305. Закона о привредним друштвима, може увек побијати одлуку скупштине акционара тужбом против друштва ако је: одлука донета на седници скупштине која није сазвана у складу са овим законом, оснивачким актом или статутом; ако није донета на начин утврђен овим законом, оснивачким актом или статутом; ако је супротна закону, оснивачком акту или статуту и у другим случајевим утврђеним овим Законом.“

У овом случају из старије праксе, виши суд по жалби испитује одлуку првостепеног органа о одбацивању тужбе више акционара-тужилаца с образложењем *недостатка правног интереса*. Наиме, неколико акционара је поднело тужбу због тога што је одбијен њихов захтев за верификацијом 22 нова гласа на скупштини. Суд прве инстанце одбацује тужбу акционара, нудећи образложење да је одлука скупштине акционарског друштва о одбијању верификације *процесног карактера* и да њоме није повређено никакво материјално право тужилаца, те да стога они *немају правни интерес* за подношење тужбе.

„Другостепени суд сматра да се правни став првостепеног суда не може прихватити управо из разлога јер ЗПД не прави разлику када су у питању одлуке скупштине у том правцу да ли су исте процесног или материјално-правног карактера.“

Отуда суд више инстанце закључује да природа скупштинске одлуке не утиче на постојање правног интереса тужилаца, као и да се у конкретном случају као тужиоци јављају овлашћена лица који су акционари гласали против одлуке и да је означено тужено друштво те да нема места одбачају тужбе, него суд треба да поступи по захтеву и одлучи у меритуму.

4 Решење	Привредног апелационог суда, Пж. 475/2010 од 25. 2. 2010. године
Сентенца	„За учешће акционара у поступку побијања одлука скупштине акционара у својству умешача на страни туженог, потребно је да, поред својства акционара, умешач испуњава и општи услов предвиђен чл. 208. Закона о парничном поступку, тј. да има правни интерес да тужени успе у спору.“

Привредни апелациони суд овде поступа по жалби лица које је поднело одговор на тужбу у поступку пред судом прве инстанце оспоравајући наводе тужилаца и тражећи да стекне својство умешача у парници, на страни туженог друштва. Предмет основног тужбеног захтева био је поништај скупштинских одлука и одлука управног одбора акционарског друштва. Првостепени суд је одбио мешање у спор, уз образложење да није доказан *статус акционара*, као ни *правни интерес* за стицање статуса умешача. У поступку пред судом више инстанце жалилац је доказао статус акционара, али, према виђењу овог суда, не и *правни интерес* да једна од странака успе у спору у складу са захтевом из члана 208 Закона о парничном поступку.

Суд у образложењу наводи да жалилац жели да ступи у спор о поништају одлука о разрешењу и избору чланова надзорног и управног одбора, али да из доказа произлази да жалилац није ни разрешен, нити изабран за чланство у наведеним органима. „Дакле, наведеним одлукама жалилац нити је стекао, нити изгубио неко право, па одлука о тужбеном захтеву у овој парници не би ни на који начин утицала на његов правни статус и на права која му припадају као акционару туженог друштва.“

Посебно су важни ставови суда у вези с начином утврђивања активне легитимације за подношење тужбе и последицама покретања поступка од стране неовлашћених лица:

5 Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж. 1144/2010 од 17. 3. 2010. године
Сентенца	„Одлука скупштине привредног друштва се може побијати само на начин прописан Законом о привредним друштвима, а не по члану 103. Закона о облигационим односима.“

Ова веома важна пресуда је, чини се, разрешила дугогодишњу недоумицу везано за могућност побијања скупштинских одлука са становишта ЗОО-а. Суд у наведеном предмету оспорава одлуку суда ниже инстанце, сматрајући да је поступак

утврђења ништавости скупштинских одлука, укључујући и *круг овлашћених тужилаца*, регулисан одредбама ЗПД-а, а не Закона о облигационим односима, због чега тужиоци не спадају, према мишљењу суда, у круг активно легитимисаних лица за подношење тужбе. С обзиром на наведено, суд доноси пресуду којом одбацује захтев тужилаца као неоснован, јер је поднесен од стране лица која нису одредбама ЗПД-а активно легитимисана за подношење тужбе, иако спадају у круг овлашћених субјеката за *утврђење ништавости правних послова* према правилима општег закона.

Питањем одбацивања тужбе поднете од неовлашћених лица суд се бавио и у новијој судској пракси, где су заузети поједини интересантни ставови, међу којима се истиче доле наведени случај везано за обавезу сазивања рочишта за одбацивање тужбе:

6 Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж. 6198/2017 од 29. 11. 2017. године
	„Суд је овлашћен да одбаци тужбу као недозвољену без одржавања рочишта из члана 294. Закона о парничном поступку, када је тужбу за побијање одлуке скупштине друштва поднело лице које није власник капитала акционарског друштва.“

У овом случају је суд поступао по жалби лица којем је тужба одбачена, јер није члан друштва чију одлуку побија. Жалилац не оспорава да није акционар друштва, него чињеницу да није одржано рочиште за одбацивање тужбе, чиме му је, како наводи у жалби, повређено право да расправља пред судом. У вези с наведеним, суд више инстанце утврђује да је увидом у базу података Агенције за привредне регистре утврђено да тужилац *није члан туженог друштва*, стога је суд прве инстанце *основано одбацио* тужбу. Суд такође закључује и да наведени случај није предвиђен као основ за *обавезно одржавање* рочишта за одбацивање тужбе, према члану 294 Закона о парничном поступку, те је према мишљењу овог суда – првостепени суд правилно одлучио, одбацивши тужбу као недозвољену без сазивања посебног рочишта.

Интересантно је анализирати и примере из судске праксе везано за могућност побијања скупштинских одлука од стране *појединих категорија* тужилаца.

7 Решење	Вишег трговинског суда, Пж. 3843/06 од 14. 5. 2006. године
Сентенца	„Акционар који је присуствовао скупштини акционара, а на истој није био уредно позван, не може из тог разлога побијати одлуке донете на тој скупштини.“

Први случај се бави питањем побијања одлука од стране *присутног акционара*. Наиме, виши суд поступа по жалби акционара чија је тужба одбијена, иако није испоштован минимални рок за позив за седницу, јер је тужилац присуствовао скупштини. Виши трговински суд одбацује жалбу као неосновану

наводећи као образложење да акционар који присуствује седници *губи право* приговора на изостанак или недостатак обавештења о одржавању седнице скупштине.

„У конкретном случају тужилац је присуствовао скупштини акционара и учествовао у доношењу спорне одлуке, па му то одузима право на приговор да није био уредно позван на скупштину, па самим тим не може из тог разлога ни побијати одлуку која је донета на седници и у чијем је доношењу и сам учествовао.“

8 Решење	Привредног апелационог суда, Пж. 6697/2015(1) од 13. 4. 2016. године
Сентенца	„Акционар нема право на побијање одлуке скупштине друштва, уколико је на основу те одлуке тражио да друштво откупи акције.“

Други пример се бави положајем *несагласног акционара* који је искористио своје право на откуп акција. Наиме, суд више инстанце потврђује одлуку нижег суда, јер из увида у списе закључује да је тужилац који је био несагласан с одлуком о располагању имовином велике вредности, продао укупно 384 акције туженог. Стога по налажењу вишег суда *не може* ни оспоравати одлуку скупштине, на темељу које је остварио своја права као несагласни акционар у складу с чланом 474 ЗПД-а.

Поменимо и пример из решења Привредног апелационог суда *Пж. 4032/2015 од 23. 7. 2015.* године, где је заузет став да *члан ДОО* не може бити искључен одлуком управе, него само одлуком скупштине АД. Искључени члан ДОО (за разлику од акционара) има право да побија скупштинску одлуку о своме искључењу које је донела управа, поготово с обзиром на то да нема право на новчану накнаду, а тиме губи свој улог, док задржава обавезу уноса улога и додатних уплата. Стога му се признаје право на побијање одлука, иако према одредби чл. 376, ст. 5 ЗПД-а, у случају престанка чланства, акционар губи и право на побијање, а задржава право на захтев за накнаду штете.

И напоследку, анализирамо и ставове судија Привредног апелационог суда, заузете на седницама одељења за привредне спорове везано за капацитет за побијање скупштинских одлука од стране *несагласних* и *малих* акционара:

9 Одговори на питања привредних судова	Утврђени на седницама Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаним дана 16. 11, 17. 11, 20. 11. и 30. 11. 2017. и на седници Одељења за привредне преступе одржаној дана 17. 11. 2017. године
Питање	„Да ли несагласни мали акционар, који испуњава све формалне услове, може успети у спору за побијање одлуке Скупштине акционара, која није сазвана на законит начин, или ће тужбени захтев бити одбијен из разлога што исти акционар, и да је Скупштина уредно сазвана, не би својим гласом могао надгласати већинске акционаре?“

Одговарајући на наведено питање, Привредни апелациони суд заузима три важна става, која су, чини нам се, од значаја за нашу анализу:

1) Чињеница да мањински акционар који тужи друштво, с обзиром на број својих гласова на скупштини, не би могао да утиче на другачије одлучивање, <i>није довољна</i> да због тога буде одбијена тужба. Суд мора у сваком конкретном случају да оцени околности повреде настале незаконитим сазивањем седнице.
2) Несагласни акционар који затражи од друштва откуп акција у складу с чланом 474 ЗПД-а, не може побијати одлуку на којој је засновао ово своје право.
3) Погрешна је констатација која се понавља у пракси да право побијања има <i>несагласни</i> мањински акционар. Акционар који побија одлуку је несагласан с њом, али не мора да испуњава услове за несагласност акционара из члана 474 ЗПД-а. Право побијања имају лица која испуњавају услове из члана 376 истог Закона.

10 Одговори на питања привредних судова	Утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 3. 11. 4. 11. и 26. 11. 2015. године и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 30. 11. 2015. године
Питање	„Да ли је тужба несагласног малог акционара за побијање одлука незаконито сазване скупштине друштва допуштена у ситуацији када су одлуке донете 2/3 већином гласова већинских акционара, те и да је законито сазвана мали акционари својим гласом против не би могли утицати на другачију одлуку, односно да ли ово само по себи повлачи незнатну повреду права?“

И напослетку, суд у овом предмету закључује да је тужба за побијање допуштена и у случају када је одлука скупштине која се побија усвојена *двотрећинском већином* гласова акционара. Квалификована већина није *основ за искључење* права на побијање одлука, нити одлуку чини законитом, стога је, по мишљењу Одељења за привредне спорове, неопходно да суд утврди и у том случају испуњеност основа и услова за побијање из члана 376 ЗПД-а.

„Иако код одлука скупштине донетих квалификованом већином гласова већинских акционара, мали акционар не би могао да утиче на другачије одлучивање, то само по себи не доводи до одбијања тужбеног захтева због незнатне повреде права из члана 381 Закона о привредним друштвима, без претходно датих разлога о томе да ли су одлуке које су предмет захтева, законите или не.“ – закључује се у одговору Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда.

4.6 Кратак резиме хипотезе

Теоријска разматрања

- У теорији компанијског права европских држава постоји консензус око плурализма субјеката који су активно легитимисани за подношење тужбе за побијање скупштинских одлука. Ова лица се одређују законом, а како материја није хармонизирана прописима ЕУ, европски теоретичари препознају различит круг субјеката који имају овлашћење за побијање, у зависности од система које анализирају.
- У српској теорији се истиче да право побијања скупштинских одлука имају, пре свега, акционари и то они који су имали право учешћа на седници скупштине које се утврђује на основу увида у списак Централног регистра на дан акционара.
- У вези са својством акционара као активно легитимисаног лица, поставља се и питање начина утврђивања идентитета приликом приступања седници, као и све актуелније питање обавезе друштва да утврђују стварни идентитет акционара инвеститора у складу са правилима европских директива.
- Осим тога, све је актуелније и питање заштите личних података чланова друштва у компанијскоправној теорији држава чланица ЕУ, које су друштва дужна да похрањују у складу са строгим регулативом ЕУ о заштити података о личности. Директива о правима акционара II прописује и обавезу друштва да обезбеде се подаци прикупљени ради идентификације акционара, не чувају дуже од 12 месеци након прибављања. У вези са наведеним се појавио и проблем у српској пракси приликом објављивања личних података акционара из Централног регистра на интернет страницама привредних друштава. Поводом наведене ситуације, више пута је реаговао и Повреник за заштиту података о личности.
- За разлику од права Србије, теоретичари у Хрватској признају активну легитимацију и органима управе. Овај став се темељи на идеји да им право припада због тога што имају обавезу контроле законитости рада скупштине као органа привредног друштва.
- У српској правној теорији се, супротно томе, истиче да право побијања имају директори и чланови надзорног одбора, када се одлука односи на њих, односно када би се изложили одговорности у случају спровођења скупштинске одлуке. У Хрватској теорији се наводи и да право на побијање припада сваком члану органа управљања, независно од тога да ли спровођење спада у његову надлежност.

Законски прописи

- Српски ЗПД прописује да акционари који су имали право учешћа на седници скупштине могу самостално или заједнички поднети тужбу за побијање скупштинских одлука. Акционари у српском праву испуњавају услов активне легитимисаности, само уколико задрже тај статус од дана акционара па све до окончања поступка побијања по тужби коју су поднели.
- У погледу функције и сврхе заштите која се тужбом остварује, закључујемо према одредбама ЗПД, да је она тројака. Наиме, тужбом се желе заштити имовинска права акционара, право акционара на учешће на седници скупштине, односно, омогућити контрола процесно и материјалноправне законитости рада скупштине.
- За разлику од хрватског ЗТД-а, српски ЗПД не признаје право на побијање органима управљања него само члановима ових органа и то из испуњење три услова: да одлука захтева извршење, да директори и чланови одбора имају тај статус у тренутку доношења одлуке (а тиме и обавезу извршења) и да би извршењем одлуке извршили крвично или друго кажњиво дело. Из наведених одредби ЗПД следи да је функција тужбе у овом случају у заштити од кривичне, прекршајне и грађанскоправне одговорности.
- Анализом прописа држава ЕУ закључујемо да постоје различити приступи у погледу одређивања активно легитимисаних лица за подношење тужбе за побијање. Условно говорећи примећујемо четири групе прописа. Прва група прописа рестриктивно регулише материју, прописујући да право побијања имају само и искључиво акционари, уз испуњење законом прописаних услова. Друга група прописа, којој припада и право Србије, признаје активну легитимисаност и члановима органа управљања и то под условом када би извршењем себе изложили одговорности. Трећа група држава регулише могућност побијања и од стране органа управљања, попут приступа који је прихваћен у хрватском ЗТД-у. И најзад, поједине земље, попут Чешке прописују веома широк круг субјеката који имају право на побијање скупштинских одлука укључујући и акционаре, органе управљања, сваког директора, стечајног повериоца, ликвидатора, члана надзорног одбора и других.

Судска пракса

- Судска пракса у Србији износи став да акционар који није био уредно позван или је другачије онемогућен да учествује на скупштине увек има право побијања скупштинске одлуке, без обзира што на седници није присуствовао.
- Судови су на становишту и да акционар мора да докаже поред својства акционара и правни интерес да скупштинска одлука буде побијена, како би могао да учествује као умешач у поступку по тужби за побијање скупштинских одлука.
- Суд има овлашћења да одбаци тужбу за побијање као недозвољену и то без одржавања рочишта, уколико ју је поднело лице које није акционар.
- Акционар не може да побија одлуку из разлога неуредног позивања на скупштинску седницу, ако је истој присуствовао. Исто тако, акционар не може да побија ни одлуку на основу које је тражио да друштво откупи његове акције.
- Иако је скупштинска одлука донета квалификованом (двотрећинском) већином гласова, то не доводи аутоматски до одбијање тужбе због незнатне повреде права без претходне оцене суда да ли су одлуке у питању законите или не.

5. Хипотеза V: Активно поступање странака у поступку побијања скупштинских одлука акционарског друштва

Покретање и ток поступка по тужби за побијање одлуке скупштине акционарских друштава, као и правне последице подношења ове тужбе, условљени су активним поступањем странака у спору у законодавствима држава ЕУ и Србије.

5.1 *Опис хипотезе и њеног значаја са становишта предмета истраживања*

Последња хипотеза је посвећена анализи правила парничног поступка која се примењују код подношења тужбе за побијање скупштинских одлука. Полази се од става да правилан ток поступка по наведеној тужби подразумева активно држање странака у парници, од чијих радњи зависи и покретање самог поступка и доказивање чињеница на којима оне темеље своје захтеве и тврдње, али и умногоне последице поднете тужбе. Суд се у овом контексту креће у границама захтева које су странке у спору изнеле, стога се према ставу из хипотезе захтева активно поступање странака, како би се успешно заштитили њихови интереси у овом поступку.

У оквиру доказивања ове хипотезе поступно се анализирају различите фазе парничног поступка и доводе у вези с положајем и поступањем странака у спору. Тако се проучавају тужба као иницијална парнична радња и правно дејство покретања тужбе, рокови за побијање одлуке, привремене мере и забележба спора, поступак доказивања, дејство пресуде и друга значајна правила поступка.

За потребе ове хипотезе анализирају се ставови из српске и европске правне теорије, компанијскоправни прописи Србије и других европских држава, као и случајеви из судске праксе домаћих судова, али и примери тужби и других докумената из корпоративне праксе. Истакнимо на овом месту став да би детаљна анализа европских грађанскоправних прописа везано за процесна питања побијања скупштинских одлука била од изузетног значаја за разумевање овог правног института. Ипак, имајући у виду предмет и обим истраживања које спроводимо, ми ћемо се на овом месту бавити искључиво анализом правила компанијскоправних прописа о побијању одлука пред судом. Надамо се и желимо да подстакнемо будућа истраживања теоретичара у овој области, која, како нам се чини, и даље није довољно истражена, макар не у српској правној теорији.

5.2 Преглед извора сазнања за доказивање хипотезе

Назив извора	Да ли је извор коришћен за доказивање хипотезе?	Форма и обим коришћења извора
Правна теорија	Да	За потребе ове анализе проучавамо 20 радова аутора из Луксембурга, Румуније, Србије и Хрватске.
Компанијско право ЕУ	Не	Прописи ЕУ којима се делимично хармонизује материја у области компанијског права на територији Уније не садрже процесноправне норме поступка побијања скупштинских одлука.
Кодекси корпоративног управљања ЕУ	Не	Европски кодекси корпоративног управљања, по правилу, не садрже правила везано за парнични поступак побијања скупштинских одлука.
Законодавства држава ЕУ	Да	За потребе доказивања ове хипотезе анализираћемо српски ЗПД и законе 12 држава ЕУ: Бугарске, Естоније, Летоније, Луксембурга, Немачке, Португалије, Словачке, Финске, Холандије, Хрватске, Чешке и Шпаније.
Судска пракса	Да	У оквиру последње хипотезе анализирамо 15 случајева из праксе судова у Србији, Хрватској и Црној Гори.
Корпоративна пракса	Не	Имајући у виду специфичност теме која се везује за поступање судова, током ове анализе нисмо користили изворе из корпоративне праксе.

5.3 Процесна правила побијања у теорији компанијског права

У српској правној теорији се истиче да је право на побијање скупштинских одлука управљачко право и право контроле које се не врши на скупштини, иако је последица догађаја који су се на њој одиграли.⁸⁰⁴ Закон прописује, како истичу поједини теоретичари, да се ово право остварује само тужбом и то искључиво пред надлежним судом.⁸⁰⁵ Тужба за побијање је установљена првенствено ради заштите оснивачких права мањинских акционара, односно мањинских чланова друштва.⁸⁰⁶

У српском праву је за решавање спорова поводом побијања одлука месно надлежан суд на чијем се подручју налази седиште друштва уписано у привредни регистар.⁸⁰⁷ У хрватској теорији се закључује да је у законодавству Хрватске за спорове поводом побијања скупштинских одлука искључиво стварно надлежан трговачки суд и то онај на чијем се подручју налази седиште друштва које је уписано у судски регистар.⁸⁰⁸

У вези с предметом спора поводом побијања, теоретичари наводи да се тужбом за побијање тражи поништај одлуке супротне закону.⁸⁰⁹ У хрватској теорији се даље прецизира да је предмет овог спора захтев тужиоца да суд утврди ништавом одлуку на темељу чињеница на којима се заснива тај захтев с учинком према свима.⁸¹⁰

5.3.1 Тужени у поступку побијања у теорији компанијског права

У оквиру претходне хипотезе детаљно је анализирано питање тужилаца и њиховог положаја у спору поводом побијања, те ћемо се на овом месту бавити само питањем положаја туженог као супротне стране у поступку. Тужени може бити искључиво друштво чија је скупштина донела спорну одлуку, истиче се у хрватској правној теорији.⁸¹¹ И српски теоретичари подвлаче да се тужба може подићи само против акционарског друштва чија је скупштина и донела одлуку у питању.⁸¹²

Како је наведено у теорији, румунски судови су заузели став да пасивну легитимацију у поступку побијања имају друштва која су донела одлуку, а која су у

⁸⁰⁴ Вид. Дара Миленовић, „Правила Поступка побијања одлуке скупштине акционарског друштва“, e-Press, 2007, 267.

⁸⁰⁵ Ibidem.

⁸⁰⁶ Бранко Станић, „Тужбе по Закону о привредним друштвима“, Билтен Врховног касационог суда, 3/2011, Београд, 218.

⁸⁰⁷ Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, Правни живот, 11/2006, Београд, 40.

⁸⁰⁸ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 493.

⁸⁰⁹ Горан Савић, „Поништај незаконитих одлука“, Радни односи и управљање: месечни часопис, 1–3/2000, Београд–Шабац, 11.

⁸¹⁰ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 493.

⁸¹¹ Вид. V. Franjić, „Upravljačka prava dioničara sa posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost“, Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova, 58.

⁸¹² Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, Правни живот, 11/2006, Београд, 40.

спору заступана од стране директора или других чланова менаџмента.⁸¹³ Хрватски аутори, с друге стране, закључују да скупштина не поседује пасивну легитимацију, јер је она само орган друштва.⁸¹⁴ Тако се истиче и да већински акционар није пасивно легимитисан, чак ни када је власник свих акција осим једне на основу које мањински акционар подноси тужбу којом се одлука побија.⁸¹⁵ Одлука скупштине представља вољу компаније, стога се тужба може подићи само против друштва чији је орган одлуку и донео, а суд о пасивној легитимацији води рачуна *по службеној дужности*.⁸¹⁶

5.3.2 Рокови за побијање у теорији компанијског права

Право на побијање одлука скупштине није временски неограничено ни у једном европском законодавству. Наиме, тужбу за побијање мора поднети тужилац у оквиру законом прописаних рокова. Ти рокови су по својој природи, како наводе теоретичари, преклузивни, јер су материјалноправног карактера, те њиховим истеком долази до губитка права.⁸¹⁷ У српској теорији се истиче да је у интересу самог тужиоца да поднесе тужбу без одлагања, одмах по доношењу или сазнању за доношење одлуке.⁸¹⁸ Ипак, рокови су уведени из разлога правне сигурности, јер се од периода доношења одлуке усвајају нове одлуке базиране на њој, трећа лица стичу права и обавезе, а мењају се односи и организација друштва те је неопходно реаговати у најкраћем могућем року.⁸¹⁹

У праву Србије су прописани субјективни и објективни рокови у оквиру којих тужилац мора реаговати, односно поднети тужбу за побијање. Субјективни рок износи 30 дана и рачуна се од дана када је тужилац *сазнао за одлуку*, осим у случају када је одлука *регистрована*, када се рок рачуна од дана регистрације.⁸²⁰ Управо из разлога већ поменутог правне сигурности, предвиђен је и максимални, објективни рок од три месеца који се рачуна од *дана доношења одлуке* и протеком којег више није дозвољено тужиоцу подношење тужбе, без обзира на то да ли је субјективни

⁸¹³ R.-M. Catea, "Practical aspects regarding the claim for the annulment of the resolutions of the General Meeting of Shareholders, from a substantial and procedural perspective", LESIJ – Lex ET Scientia International Journal, Vol. 24, Issue 2, 2017, Bucharest, 184.

⁸¹⁴ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 505.

⁸¹⁵ Ibidem.

⁸¹⁶ Ibidem.

⁸¹⁷ Тако у: J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 517; V. Franjić, „Upravljačka prava dioničara sa posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost“, Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova, 57–58; Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, Правни живот, 11/2006, Београд, 41; З. Стефановић, Б. Станивук, Коментар Закона о привредним друштвима, Београд 2010, 345 и др.

⁸¹⁸ Г. Савић, „Поништај незаконитих одлука“, Радни односи и управљање: месечни часопис, 1–3/2000, Београд–Шабац, 12.

⁸¹⁹ Ibidem.

⁸²⁰ З. Стефановић, Б. Станивук, Коментар Закона о привредним друштвима, Београд 2010, 345.

рок истекао.⁸²¹ У српској правној теорији се истиче и да тужбу која је поднесена након истека ових рокова треба *одбацити* као *неосновану*.⁸²²

И у Хрватској теорији се истиче да је тужба поднета након истека *неоснована*.⁸²³ Наводи се да тужбу поднесену након истека рока треба на темељу тог разлога *одбити*.⁸²⁴ Рок за побијање одлуке је у хрватском праву *јединствен* и износи 30 дана, а рачуна се од дана седнице, уколико је тужилац на њој учествовао, односно од дана када је за одлуку могао сазнати, уколико седници није присуствовао.⁸²⁵

5.3.3 Појам и правна природа тужбе у теорији компанијског права

Тужба је основни и иницијални акт којим започиње поступак пред надлежним судом.⁸²⁶ Наводи и да се тужбом покреће парнични поступак пред судом као државним органом, као и да она представља писани облик парничне радње.⁸²⁷ Поједини аутори у Србији истичу да је тужба ванредно правно средство које нема суспензивно дејство, подвлачећи да против одлуке скупштине није дозвољена жалба.⁸²⁸ Тужба се неминовно везује за тужиоца, који и покреће парнични поступак.⁸²⁹

Тужилац има обавезу да у тужби наведе садржај одлуке и разлоге због којих исту побија, стога се мора осигурати да му скупштинска одлука буде доступна.⁸³⁰ У пракси се неретко дешава да подносиоци у тужби изоставе правни основ за побијање којим суд није везан, стога, а према ставовима српских теоретичара, то не доводи до одбачаја тужбе.⁸³¹ Суд ће у тим случајевима наложити тужиоцу да исправи поднесак у погледу навођења правног основа.⁸³² Додаје се и да тужилац мора у тужби да тачно определи и разлоге неправилности одлуке, као и да је обавеза суда да утврди да ли је одлука незаконита из тих, али не и других разлога.⁸³³

⁸²¹ Ibidem.

⁸²² Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, Правни живот, 11/2006, Београд, 41; Г. Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, Право и привреда, 5–8/2005, Београд, 105.

⁸²³ Ј. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 517.

⁸²⁴ V. Franjić, „Upravljačka prava dioničara sa posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost“, Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova, 58.

⁸²⁵ Ibidem.

⁸²⁶ Љ. Милутиновић, „Тужба и одговор на тужбу“, Билтен судске праксе Врховног суда Србије, 2/2006, Београд, 247.

⁸²⁷ Idem, 229, 230.

⁸²⁸ З. Стефановић, Б. Станивук, Коментар Закона о привредним друштвима, Београд 2010, 345.

⁸²⁹ Љ. Милутиновић, „Тужба и одговор на тужбу“, Билтен судске праксе Врховног суда Србије, 2/2006, Београд, 247.

⁸³⁰ Ј. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 510.

⁸³¹ Дара Миленовић, „Правила поступка побијања одлука скупштине акционарског друштва“, e-Press, 2007, 264.

⁸³² Ibidem.

⁸³³ Г. Савић, „Поништај незаконитих одлука“, Радни односи и управљање: месечни часопис, 1–3/2000, Београд–Шабац, 13.

Хрватски аутори наводе и да је тужба за побијање одлуке по својој природи конститутивног, односно преображајног карактера.⁸³⁴ У српској теорији се надаље истиче да она мора садржати и одређени захтев у погледу главне ствари, као и чињенице на којима се захтев заснива, доказе којима се оне утврђују и друге податке које сваки уредан поднесак мора да садржи.⁸³⁵ Осим тога што морати бити уредна (садржати све неопходне законски прописане елементе), тужба мора бити и благовремена, односно дозвољена.⁸³⁶ Не смемо изгубити из вида ни чињеницу да у одређеним случајевима када су испуњени услови за побојност одлука Закон искључује могућност побијања и тим одлукама признаје правно дејство, те се оне не могу тужбом оспоравати.⁸³⁷

5.3.4 Хитност поступања и терет доказивања у теорији компанијског права

У српској привредноправној теорији ограничен је број извора који се баве процесним питањима побијања скупштинских одлука. Један од разлога за такво стање је и тај што ЗПД, како се наводи, у погледу поступка побијања садржи свега две законске одредбе.⁸³⁸ Прва се односи на хитност поступка, што, према мишљењу појединих аутора, подразумева да се радње у поступку предузимају без одлагања и да суд настоји да што пре донесе своју одлуку по тужби.⁸³⁹ Друга одредба се тиче обавезе спајања поступака у случају више тужби за побијање исте скупштинске одлуке. Разлог за спајање у овим случајевима проналази се у интересима економичности поступка.⁸⁴⁰ Поједини аутори наводе да је спајање обавезно уколико се спроводи у складу с одредбама Закона о парничном поступку, наводећи да се, примера ради, поступци неће спојити у случају да се друга тужба поднесе након закључења главне расправе.⁸⁴¹ Савић, с друге стране, наводи да је реч о оправданој препоруци, али не и обавези за спајање поступака и да се може догодити да и у случају више тужби против исте пресуде до спајања ипак не дође.⁸⁴²

Истиче се да је у парничном поступку, па тако и у поступку побијања скупштинских одлука, доследно спроведено начело диспозиције странака, те да оне „управљају поступком” у складу са законским одредбама.⁸⁴³ У српској теорији се често наводи и да су тужилац и тужени заштитници својих интереса у поступку, услед чега се очекује њихово активно поступање, док је улога суда да пружи једнаку

⁸³⁴ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, 63/2013, Zagreb, 514.

⁸³⁵ Љ. Милутиновић, „Тужба и одговор на тужбу“, Билтен судске праксе Врховног суда Србије, 2/2006, Београд, 231.

⁸³⁶ *Ibidem*, 247.

⁸³⁷ Д. Миленовић, „Поступак побијања одлуке скупштине акционарског друштва“, e-Press, 2007, 274.

⁸³⁸ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 347.

⁸³⁹ Секула Новаковић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 290.

⁸⁴⁰ *Ibidem*.

⁸⁴¹ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 347.

⁸⁴² Г. Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5-8/2005, Београд, 105.

⁸⁴³ Љ. Милутиновић, „Тужба и одговор на тужбу“, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, 2/2006, Београд, 247.

и правичну заштиту повређеним субјективним правима.⁸⁴⁴ И у хрватској теорији се закључује да у поступку побијања важи опште правило о терету доказивања – односно да свака странка доказује оно што тврди.⁸⁴⁵ Према том ставу, тужилац је дужан да докаже своје овлашћење за подношење тужбе, али и да изнесе тврдње и доказе на којима те тврдње заснива.⁸⁴⁶ На тужиоцу је и терет доказивања садржајних повреда закона и статута.

5.3.5 Врсте пресуде по тужби за побијање у теорији компанијског права

У зависности од врсте одлуке суда, одређују се и правна природа и последице пресуде коју суд доноси у спору по тужби за побијање. Суд ће *одбити* тужбени захтев када утврди да је тужба *неоснована*, односно да није утемељена на неком од разлога због којег се може побијати скупштинска одлука, истичу аутори у Хрватској.⁸⁴⁷ У теорији је прихваћен и став да одбијајуће пресуде производе правно дејство само између странака у поступку.⁸⁴⁸ Ове пресуде немају дејство ни према другим акционарима, нити према трећим лицима.⁸⁴⁹ Истиче се и да се према акционару који одлуку побија у посебном поступку не може истицати приговор да је по тужби другог акционара раније одбијен тужбени захтев, чак и када су „разлози побијања исти, а још мање када су различити“.⁸⁵⁰ То што је захтев једног тужиоца одбијен не значи и да су остали захтеви неосновани, нити спречава да одлуку побијају друга лица: акционари, директор или чланови надзорног одбора – истиче се у српској теорији.⁸⁵¹ Напомиње се и да ово упућује на то да се у поступку побијања процењује повреда појединачног, а не општег интереса у друштву.⁸⁵²

Уколико се на темељу поднете тужбе утврде недостаци предочени у њој, суд доноси *конститутивну пресуду* којом се појединачно наведена одлука скупштине проглашава ништавом.⁸⁵³ У румунској теорији се истиче да ова пресуда има три основне последице: 1) акционари морају бити враћени у стање које је претходило доношењу пресуде; 2) све чињенице регистроване на бази донете одлуке биће избрисане; и 3) скупштинске одлуке више нису обавезујуће за акционаре или трећа лица.⁸⁵⁴

⁸⁴⁴ *Ibidem*.

⁸⁴⁵ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 517.

⁸⁴⁶ *Ibidem*.

⁸⁴⁷ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 513.

⁸⁴⁸ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 348.

⁸⁴⁹ Г. Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5-8/2005, Београд, 10.

⁸⁵⁰ *Ibidem*.

⁸⁵¹ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 348.

⁸⁵² Д. Миленовић, „Правила поступка побијања одлука скупштине акционарског друштва“, *e-Press*, 2007, 263.

⁸⁵³ J. Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 510.

⁸⁵⁴ R.-M. Catea, “Practical aspects regarding the claim for the annulment of the resolutions of the General Meeting of Shareholders, from a substantial and procedural perspective”, *LESIJ – Lex ET Scientia International Journal*, Vol. 24, Issue 2, 2017, Bucharest, 187.

Поједини српски теоретичари наводе да пресуда којом се усваја тужбени захтев делује према свим лицима, према којима је такво дејство дозвољено и могуће.⁸⁵⁵ У вези с тим наводи се и да је круг лица према којима делује пресуда у српском ЗПД-у (акционари, директори, чланови надзорног одбора) наведен искључиво примерично.⁸⁵⁶ Насупрот томе, професор Васиљевић наводи да поништај одлуке у судском поступку има искључиво *интерно корпоративно* дејство.⁸⁵⁷ Према овом становишту, судска пресуда нема облигационоправно дејство и делује *ex nunc*, стога трећа савесна лица задржавају оно што су на основу одлуке или њеног извршења стекла.⁸⁵⁸ Савесност подразумева да нису знали за недостатке одлуке, при чему се знање своди на информисаност о чињеницама, а не о правним нормама.⁸⁵⁹ Српско законодавство предвиђа и обавезу да суд по правоснажности достави пресуду о поништењу одлуке АПР-у.⁸⁶⁰

5.3.6 Правне последице подношења тужбе и предлог за одређивање привремене мере у теорији компанијског права

Тужба за побијање одлука у српском праву *нема суспензивно дејство* на одлуку која се побија, стога се она може и даље спровести и поднети ради регистрације, ако Законом није другачије прописано.⁸⁶¹ Наводи се и да према ЗПД-у подношење тужбе не спречава извршење, али ни регистрацију скупштинске одлуке, нити регистрацију промене која је настала на основу ње.⁸⁶² Ипак, према овом закону, суд *може* одредити привремену меру забране извршења, регистрације, односно регистрације промене на основу одлуке, уз услов да захтев поднесе тужилац из основног спора.⁸⁶³ Ово су уједно и једине норме актуелног српског привредноправног законодавства које се односе на одређивање привремених мера, стога се за сва остала питања примењују правила *Закона о извршењу и обезбеђењу*. У теорији се истиче да је реч о правилима наведеног Закона о привременим мерама обезбеђења *неновчаних потраживања*.⁸⁶⁴ У том контекст се наводи да се за обезбеђење неновчаних потраживања може одредити свака мера којом се постиже сврха обезбеђења, а не само оне изричито наведене одредбама ЗИО.⁸⁶⁵ У литератури се помињу и случајеви из раније судске праксе пре доношења ЗПД-а из 2004. године, када су судови заузимали став да код тужби за побијање скупштинских

⁸⁵⁵ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 348.

⁸⁵⁶ *Ibidem*.

⁸⁵⁷ М. Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011, 453.

⁸⁵⁸ *Ibidem*.

⁸⁵⁹ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 348.

⁸⁶⁰ *Ibidem*.

⁸⁶¹ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 347.

⁸⁶² А. Анђелковић, *Скупштина акционарског друштва*, Београд 2013, 113.

⁸⁶³ *Ibidem*.

⁸⁶⁴ Г. Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5-8/2005, Београд, 10.

⁸⁶⁵ Вид. Снежана Андрејевић, „Привремене мере и нови Закон о извршењу и обезбеђењу“, *Билтен Врховног касационог суда*, 3 /2011, 129.

одлука нема места одређивању привремених мера, „јер не постоји потраживање које се обезбеђује“.⁸⁶⁶ Поједини аутори у том контексту пишу о посебним врстама привремених мера предвиђених привредним законодавством, које се одређују у циљу заштите интереса друштва или чланова, а не ради обезбеђења појединачних новчаних или неновчаних потраживања.⁸⁶⁷

Привремена мера обезбеђења је правно средство којим овлашћено лице обезбеђује остварење свога захтева у парничном поступку.⁸⁶⁸ Одлука о привременој мери се може донети у свима фазама поступка и ван расправе, али је неопходно да суд стекне уверење о вероватноћи потраживања и чињеница, водећи рачуна о начелу забране злоупотребе права.⁸⁶⁹ Приликом одређивања привремене мере мора се имати у виду да, како наводе поједини аутори, ова мера може отежати привредни живот друштва или га уништити, стога се она има одредити само ако нема другог средства да се друштву омогући ефикасна заштита интереса.⁸⁷⁰ Одлуку о одређивању привремене мере доноси судија појединац, односно председник већа, који одлучује о потраживању, у зависности од тога у којој фази се привремена мера одређује.⁸⁷¹ Приликом доношења одлуке о одређивању привремених мера мора се водити рачуна и о општој забрани дискриминације, пропорционалности одлуке и поштовању људских и мањинских права гарантованих уставом.⁸⁷²

ЗПД из 2004. године садржао је правило да се привремена мера може одредити *под условом* да је вероватно да би се извршењем скупштинске одлуке друштву могла причинити *знатна штета*.⁸⁷³ Српски аутори с тим у вези подвлаче специфичност оваквог приступа, наводећи да тужилац овде доказује да ће штету потенцијално претрпети тужено друштво, а не он сам.⁸⁷⁴ Објашњење за овакво решење се проналази у чињеници да је уклањање незаконите или штетне одлуке у дубљем интересу друштва, као и да је таква одлука штетна не само за тужиоца него и друге акционаре у друштву.⁸⁷⁵

Теоретичари у својим радовима наводе и извесне *инструкције* којих би судови требало да се придржавају приликом одређивања привремених мера у поступку побијања. Тако се истиче да би се привремене мере „начелно“ могле одредити уколико се већ започело с извршењем побијане одлуке или се подноси захтев за упис за регистрацију одлуке у питању, или уколико „*прети опасност*“ да ће се наведено учинити.⁸⁷⁶ Привремену меру би требало одредити само уколико

⁸⁶⁶ Г. Савић, „Поништај незаконитих одлука“, *Радни односи и управљање: месечни часопис*, 1-3/2000, Београд-Шабач, 13.

⁸⁶⁷ Бранко Станић, „Привремена мера према члану 179. Закона о привредним друштвима“, *Билтен судске праксе трговинских судова*, 1/2007, Београд, 234.

⁸⁶⁸ *Idem*, 118.

⁸⁶⁹ *Ibidem*.

⁸⁷⁰ Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 42.

⁸⁷¹ С. Андрејевић, „Привремене мере и нови Закон о извршењу и обезбеђењу“, *Билтен Врховног касационог суда*, 3 /2011, 129.

⁸⁷² *Idem*, 124-125.

⁸⁷³ Г. Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5-8/2005, Београд, 10.

⁸⁷⁴ *Ibidem*.

⁸⁷⁵ *Ibidem*.

⁸⁷⁶ Д. Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 42.

постоји вероватноћа да би, без њеног одређивања од стране суда, настала већа штета за друштво него да се то не учини.⁸⁷⁷ Други аутори истичу и да би привремене мере, на бази досадашње праксе, требало одређивати *само изузетно* и то искључиво када је вероватно да ће тужилац успети с тужбеним захтевом.⁸⁷⁸ Приликом доношења одлуке о одређивању привремене мере претеже интерес друштва у односу на интерес акционара, а за поступак је несумњиво најважније да суд донесе одлуку у меритуму без одлагања, како би се неутралисале и негативне последице евентуално погрешног одбијања одређивања привремене мере.⁸⁷⁹ Осим захтева за одређивање привремене мере, тужилац има право и да поднесе захтев за упис забележбе спора у Агенцији за привредне регистре путем посебног обрасца који је јавно доступан и слободан за преузимање на сајту Агенције.⁸⁸⁰

5.4 Процесна правила побијања скупштинских одлука у праву Србије

Како бисмо стекли јаснији и детаљнији увид у положај странака у процесу побијања, анализирамо правила поступка покренутог по тужби за побијање скупштинских одлука у српском праву. Релевантне одредбе проналазимо у ЗПД-у, ЗПП-у, Закону о извршењу и обезбеђењу⁸⁸¹ и Закону о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре⁸⁸² Србије.

Парнични поступак започиње *подношењем тужбе* као писаног поднеска.⁸⁸³ У светлу наведеног, ЗПД изричито предвиђа да се скупштинске одлуке могу побијати искључиво тужбом и то пред судом као надлежним државним органом.⁸⁸⁴ У споровима који проистичу из примене овог закона, укључујући и поступак побијања скупштинских одлука – стварно је надлежан привредни суд.⁸⁸⁵ У првом степену суди судија појединац, док у другом степену суди трочлано веће.⁸⁸⁶ Опште је правило да је месно надлежан суд према седишту правног лица утврђеног према извештају Агенције за привредне регистре.⁸⁸⁷ Ово има посебан значај, јер суд у току целог поступка пази на стварну и месну надлежност по службеној дужности.⁸⁸⁸

Тужба се мора поднети у року од 30 дана, који се рачуна од сазнања за доношење одлуке, односно од регистрације уколико је одлука регистрована, али

⁸⁷⁷ *Ibidem*.

⁸⁷⁸ Г. Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5-8/2005, Београд, III.

⁸⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁸⁰ З. Стефановић, Б. Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010, 347.

⁸⁸¹ „Сл. гласник РС“, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење, 113/2017 – аутентично тумачење и 54/2019, даље у тексту: ЗИО.

⁸⁸² „Сл. гласник РС“, бр. 99/2011, 83/2014 и 31/2019, даље у тексту: ЗПР.

⁸⁸³ ЗПП, чл. 191.

⁸⁸⁴ ЗПД, чл. 376, ст. 1.

⁸⁸⁵ Закон о уређењу судова, „Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – одлука УС, 87/2018 и 88/2018 – одлука УС“, чл. 25, ст. 3.

⁸⁸⁶ ЗПП, чл. 481, ст. 1 и 2.

⁸⁸⁷ ЗПП, чл. 40, ст. 2.

⁸⁸⁸ ЗПП, чл. 17. и 19.

свакако најкасније 3 месеца од њеног доношења.⁸⁸⁹ У случају да тужилац не поступи активно и не поднесе тужбу у наведеном року, она се решењем одбацује као неблагоприятна по претходном испитивању, с обзиром на то да је рок за подношење предвиђен посебним законским прописом.⁸⁹⁰ Тужба се подноси у писаном облику, мада чл. 98, ст. 2 ЗПП-а, дозвољава и могућност да се тужба поднесе телеграмом и електронском поштом.

Тужба мора да садржи елементе који су предвиђени чл. 192, ст. 1 ЗПП-а, и чланом 98 истог Закона. Дакле, у тужби се мора назначити све што је потребно да би се по њој могло поступити, а нарочито следеће информације:

1) означење поступајућег стварног и месно надлежног суда;
2) име и презиме тужиоца, као и место пребивалишта, односно подаци о пуномоћнику тужиоца;
3) пословно име, седиште, матични број и ПИБ туженог друштва и подаци о заступнику туженог;
4) назначење предмета спора;
5) навођење чињеница о испуњености услова за својство тужиоца из чл. 376 ЗПД-а, као и достављање доказа који потврђују наведено својство;
6) навођење чињеница које доказују испуњеност неког од основа за побијање из чл. 376 ЗПД-а, као и доказа који поткрепљују те чињенице;
7) назначење захтева у погледу главне ствари, тј. назначење захтеване изреке пресуде;
8) навођење вредности спора;
9) потпис тужиоца.

Уколико тужба не садржи наведене елементе или је неразумљива, она ће бити одбачена без додатне могућности исправљања и допуне уколико ју је поднео пуномоћник у име тужиоца.⁸⁹¹ Уколико тужилац није заступан, непотпуна или неразумљива тужба биће враћена на допуну и исправку, уз остављање допунског рока од осам дана од стране суда за интервенцију.⁸⁹² Уколико се исправљена, односно допуњена тужба не преда ни након истека додатног рока – сматраће се повученом, а уколико се не исправи или допуну у складу с инструкцијама, суд ће је решењем одбацити.⁸⁹³ Парница почиње да тече од достављања тужбе туженом.⁸⁹⁴ Поменимо на овом месту и то да тужилац има права да преиначи тужбу за побијање одлука све до главне расправе,⁸⁹⁵ односно да повуче тужбу пре него што се тужени упусти у расправљање о главној ствари, па чак и касније, али уз пристанак туженог.⁸⁹⁶ Тужба се доставља у року од 15 дана од подношења – туженом на

⁸⁸⁹ ЗПД, чл. 376, ст. 3.

⁸⁹⁰ ЗПП, чл. 294, ст. 2.

⁸⁹¹ ЗПП, чл. 101, ст. 5.

⁸⁹² ЗПП, чл. 101, ст. 2.

⁸⁹³ ЗПП, чл. 101, ст. 4.

⁸⁹⁴ ЗПП, чл. 203, ст. 1.

⁸⁹⁵ ЗПП, чл. 199, ст. 1.

⁸⁹⁶ ЗПП, чл. 202, ст. 1 и 2.

одговор, који је дужан да исти достави најкасније у року од 30 дана од дана достављања.⁸⁹⁷

Само подношење тужбе у појединим случајевима може бити недовољно ефикасно средство заштите интереса тужиоца, имајући у виду да скупштинска одлука може бити извршена и/или регистрована, чак и уколико је тужба поднесена.⁸⁹⁸ Како би осигурао заштиту својих интереса и интереса друштва у случају опасности спровођења или регистрације незаконите одлуке, тужилац мора поднети и захтев суду за одређивање *привремене мере* забране извршења, односно регистрације.⁸⁹⁹

Привремена мера забране извршења или регистрације у српском праву може се одредити пре, у току или након судског поступка, све док извршење не буде спроведено.⁹⁰⁰ Имајући у виду одредбе о условима за одређивање привремених мера српског права, чини се да се мера забране извршења или регистрације судске одлуке може изрећи уколико *прети опасност* да би извршењем скупштинске одлуке у питању настала *ненадокнадива штета* по друштво и/или тужиоца.⁹⁰¹ Закон предвиђа и да би се, било на предлог тужиоца било туженог друштва, могло уместо привремене мере одредити јемство у висини и на временски период који одреди суд.⁹⁰² У решењу о одређивању суд наводи и врсту и време трајања привремене мере.⁹⁰³ Једном изречена привремена мера у погледу скупштинске одлуке може се и укинати у различитим случајевима. Између осталог, до тога ће доћи ако истекне време на које је донесена, ако се измене услови због којих је одређена те за њом више нема потребе, односно ако тужилац не покрене поступак пред надлежним органом у року који је одредио суд.⁹⁰⁴

Активна улога тужиоца се, надаље, очекује и у поступку пријаве *забележбе спора* у складу с одредбама ЗПР-а.⁹⁰⁵ Забележба представља упис чињенице подношења тужбе и спора тим поводом у регистар АПР-а, у случају да су те информације, по оцени регистратора, од значаја за правни промет.⁹⁰⁶ Тужилац је дужан да поднесе захтев за забележбу у року од 15 дана од подношења тужбе, непосредно физички или путем поште.⁹⁰⁷ У случају прекорачења наведеног рока, тужилац ће морати да плати већу новчану таксу како би успешно регистровао спор. Регистратор је, са своје стране, дужан до одлучи по поднетом захтеву најкасније у року од пет дана од подношења, а против одлуке је могуће изјавити и жалбу надлежном министарству.⁹⁰⁸ Сам образац забележбе спора униформан је и једноставан. Задовољавајуће је да тужилац у обрасцу означи врсту забележбе,

⁸⁹⁷ ЗПП, чл. 296 и чл. 297, ст. 1.

⁸⁹⁸ ЗПД, чл. 377, ст. 1.

⁸⁹⁹ ЗПД, чл. 377, ст. 2.

⁹⁰⁰ ЗПП, чл. 447, ст. 1.

⁹⁰¹ ЗПП, чл. 449, ст. 3.

⁹⁰² ЗПП, чл. 451, ст. 1.

⁹⁰³ ЗПП, чл. 453 и 456.

⁹⁰⁴ ЗПП, чл. 457.

⁹⁰⁵ ЗПД, чл. 377, ст. 3.

⁹⁰⁶ ЗПР, чл. 2, ст. 1, тач. 13.

⁹⁰⁷ ЗПР, чл. 9 и 10.

⁹⁰⁸ ЗПР, чл. 15 и 25.

достави тужбу за побијање одлуке као додатну документацију и наведе предложени текст забележбе спора.

У погледу самог поступка побијања одлука, српски ЗПД садржи само одредбе о *хитности поступања и обавезном спајању поступака* који су поднети против исте одлуке из члана 378 Закона, као и случајева законског искључења побојности из члана 381 ЗПД-а. Странке су дужне да се *током трајања целог поступка* активно држе. Тужилац и тужени су дужни да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и доказе који потврђују те чињенице.⁹⁰⁹ Суд, по правилу, утврђује чињенице и изводи само доказе које су странке изнеле.⁹¹⁰ Процес доказивања се односи искључиво на податке који су важни за доношење одлуке суда по тужби за побијање одлука.⁹¹¹ Не доказују се пак чињенице које је једна од странка признала.⁹¹² Ако суд не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, свака страна сноси терет доказивања оних чињеница које наводи у поднесцима.⁹¹³ У привредним споровима, па тако и у спору о побијању скупштинских одлука, по правилу, користе се писане исправе за доказивање спорних чињеница.⁹¹⁴ Сматрамо да се ово пре свега односи на записнике са седнице скупштине, записнике комисије за гласање, писане позиве за седницу, одуке о сазивању, садржину скупштинских одлука, али и друге писане исправе. Имајући у виду да Закон дозвољава могућност одступања од правила, сматрамо да би било места и да се током главне расправе, осим писаних исправа, саслушају и сведоци, поготово у случају спора о чињеницама и околностима на самој седници скупштине.

Суд ће пресудом одлучити о главном захтеву за поништење скупштинске одлуке.⁹¹⁵ Суд пресудом може усвојити тужбени захтев и *поништити* одлуку скупштине или *одбити тужбу*, чиме потврђује да је одлука скупштине у питању у складу са законом. Поништај скупштинске одлуке има најшире корпоративно дејство и делује према свим акционарима, директорима и члановима одбора.⁹¹⁶ Наведено се не односи на трећа лица, која, у случају да су била савесна, задржавају права која су стекла по основу побијане одлуке.⁹¹⁷ Ако је одлука била регистрована, суд ће доставити пресуду којом је поништена одлука регистратору ради брисања из регистра.⁹¹⁸ Ипак, у погледу података који су регистровани на бази поништене одлуке, ситуација је другачија. Наиме, и у том случају се очекује активно поступање парничних странака, које су дужне да поднесу захтев АПР-у за измену ових регистрованих података.⁹¹⁹

⁹⁰⁹ ЗПП, чл. 7, ст. 1.

⁹¹⁰ ЗПП, чл. 7, ст. 2.

⁹¹¹ ЗПП, чл. 229, ст. 1.

⁹¹² ЗПП, чл. 230, ст. 1.

⁹¹³ ЗПП, чл. 231.

⁹¹⁴ ЗПП, чл. 484.

⁹¹⁵ ЗПП, чл. 342, ст. 1.

⁹¹⁶ ЗПП, чл. 379, ст. 1.

⁹¹⁷ ЗПП, чл. 379, ст. 3.

⁹¹⁸ ЗПП, чл. 379, ст. 2.

⁹¹⁹ *Ibidem*.

5.5 Процесна правила побијања скупштинских одлука у правима држава Европске уније

Компанијскоправни закони држава Европске уније, уосталом као и српски ЗПД, садрже скромну регулативу која уређује поступак побијања скупштинских одлука пред судом. Наведени закони се у својим нормама, по правилу, директно или индиректно позивају на примену грађанскоправних прописа у овој области. Као пример за наведену тврдњу, наводимо шпански Закон о корпоративним предузећима, који експлицитно прописује да се у поступку по тужби за побијање скупштинских одлука примењују правила грађанског права која се односе на редовни парнични поступак.⁹²⁰ На основу анализе компанијских прописа држава чланица ЕУ, налазимо да релевантну регулативу везано за процесна правила побијања, поред закона Немачке, садрже и прописи следећих 11 држава чланице Европске уније: *Бугарске, Естоније, Летоније, Луксембурга, Португалије, Словачке, Финске, Холандије, Хрватске, Чешке и Шпаније.*

Одлуке скупштине могу се побијати искључиво тужбом, прописано је одредбама хрватског ЗТД-а.⁹²¹ Овај Закон садржи и изричито правило да се тужба искључиво може поднети код суда као надлежног органа.⁹²² И право Луксембурга предвиђа да се одлука скупштине може поништити искључиво одлуком надлежног суда.⁹²³ Холандски закон слично предвиђа да одлуку може поништити регионални суд на чијој територији друштво има седиште.⁹²⁴ У Немачкој закон предвиђа идентично правило о надлежности суда, прописујући и да ће, у случају да регионални суд има одвојено привредно одељење, наведено одељење бити искључиво надлежно за решавање спорова по тужби за побијање.⁹²⁵ Естонско право, надаље, предвиђа да се одлука може „повући“ само на бази тужбе која се подноси против привредног друштва.⁹²⁶ И прописи Хрватске,⁹²⁷ Немачке,⁹²⁸ Луксембурга⁹²⁹ и Португалије⁹³⁰ садрже изричите одредбе које предвиђају да је привредно друштво *искључиво пасивно легитимисано* у поступку побијања скупштинских одлука.

У Хрватској у поступку побијања друштво као туженог заступа управа, односно извршни директори или надзорни одбор.⁹³¹ ЗТД предвиђа и да ће у случају да с тужбом устане члан управе или извршни директор, друштво заступати надзорни одбор и, обратно, уколико тужбу поднесе члан надзорног одбора,

⁹²⁰ The Corporate Enterprises Act, art. 207, para. 1.

⁹²¹ ZTD, čl. 360, st. 1.

⁹²² ZTD, čl. 363, st. 1.

⁹²³ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100–122 (5).

⁹²⁴ BW, 2:15 (3).

⁹²⁵ AktG, § 246 (3).

⁹²⁶ Commercial Code of Estonia, §178 (1).

⁹²⁷ ZTD, čl. 363, st. 1.

⁹²⁸ AktG, § 246 (2).

⁹²⁹ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100–122 (3).

⁹³⁰ Zakon o komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 60.

⁹³¹ ZTD, čl. 363, st. 2.

друштво заступа члан управе или извршни директор.⁹³² Готово идентична правила садржи и немачки Акцијски закон.⁹³³ У Чешкој је предвиђено правило да друштво заступају извршни директори, осим у случају да они подносе тужбу, када друштво заступа изабрани члан или чланови надзорног одбора.⁹³⁴ У случају да надзорни одбор није формиран или уколико су и чланови надзорног одбора и извршни директори учесници у поступку, заступника *бира скупштина*, односно *суд*, уколико правни заступник друштва не буде изабран у року од три месеца од дана подизања тужбе.⁹³⁵ Готово идентична правила садржи и закон у Словачкој.⁹³⁶

Закони држава чланица Европске уније предвиђају различита правила о роковима за подношење тужбе. За већину закона је карактеристично да, по правилу, прописују јединствен објективни рок, али у оквиру овог периода и субјективни рок, који почиње да тече од различитих момената, у зависности од природе повреде. Ипак, како је видљиво испод, поједине земље прописују искључиво један – објективни рок, протеклом ког долази до престанка субјективног права на побијање скупштинске одлуке, уколико тужилац то право не искористи и не поднесе тужбу. У табели испод приказујемо преглед рокова за подношење тужбе у анализираним прописима ЕУ:

Држава	Објективни рок	Субјективни рок 1
Хрватска ⁹³⁷	Рок је 30 дана од одржавања седнице ако је тужилац присуствовао седници.	Рок је 30 дана од дана када је тужилац могао сазнати за одлуку, ако седници није присуствовао.
Летонија ⁹³⁸	Рок од три месеца од одржавања седнице скупштине примењује се као правило. Рок од годину дана од одржавања седнице скупштине предвиђа се као крајњи у случају рачунања субјективног рока.	Рок од три месеца од дана када је тужилац сазнао или могао сазнати за одлуку скупштине ако седници није присуствовао.
Чешка ⁹³⁹	Рок од три месеца од одржавања седнице скупштине примењује се као правило. Рок од годину дана од	Рок од 3 месеца од када је тужилац могао сазнати за одржавање седнице скупштине на којој је донета одлука, уколико истој није

⁹³² *Ibidem*.

⁹³³ AktG, § 246 (2).

⁹³⁴ Czech Commercial Code, art. 131 (6).

⁹³⁵ *Ibidem*.

⁹³⁶ Commercial code of Slovakia, sec. 131, para. 3.

⁹³⁷ ZTD, čl. 363, st. 3.

⁹³⁸ Привредни закон Летоније, секција 288.

⁹³⁹ Czech Commercial Code, art. 131 (1).

	одржавања седнице скупштине предвиђа се као крајњи у случају рачунања субјективног рока.	присуствовао.
Естонија ⁹⁴⁰	Три године од доношења одлуке.	*
Немачка ⁹⁴¹	Рок је месец дана од доношења одлуке.	*
Холандија ⁹⁴²	Рок од годину дана од објављивања одлуке или достављања релевантне информације о одлуци.	Рок од годину дана од сазнања за одлуку од стране заинтересованог лица.
Португалија ⁹⁴³	Рок од 30 дана од одржавања седнице скупштине или рок од 30 дана од трећег узастопног дана након достављања гласова поштанским путем.	*
Шпанија ⁹⁴⁴	У року од годину дана од усвајања на седници, односно од достављања копије одлуке у случају да је усвојена у писаном облику. У случају да је одлука у супротности с јавним поретком, може побијати у било ком тренутку без временског ограничења.	*

Одлука се према чл. 178, ст. 1 естонског закона може побијати тужбом против друштва у року од три године од доношења. Реч је о изузетно дугом року који је објективизиран и сматрамо да битно утиче на правну сигурност у погледу одлука које садрже неправилности које су уједно и основи за побијање. Осим тога, став 4 истог члана предвиђа да суд у случају подношења тужбе неће поступати до истека рока за побијање (3 године!), јер уколико буде више тужби за побијања исте одлуке, суд ће их спојити и заједно разматрати.⁹⁴⁵

⁹⁴⁰ Commercial Code of Estonia, § 178 (1).

⁹⁴¹ AktG, § 246 (1).

⁹⁴² BW, 2:15 (5).

⁹⁴³ Zakon o komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 59, st. 2.

⁹⁴⁴ The Corporate Enterprises Act, art. 205.

⁹⁴⁵ Одредбу о спајању поступака садржи и ЗПД, али не садржи норму о обавези суда да сачека истек рока за побијање. Стога често долази до различитих парница за побијање одлуке скупштине по истом основу. Сматрамо да се наш законодавац исправно руководи принципом хитности заштите права и интереса овлашћеника овог субјективног права, те да поменута одредба није оправдана.

Тужба за побијање се у праву Португалије мора подићи у преклузивном року од 30 дана, који се рачуна:

- 1) од трећег дана након слања резултата гласања акционарима препорученом поштом;
- 2) од дана сазнања акционара за садржину одлуке у случају да одлука није била уврштена у дневни ред скупштине;
- 3) односно од дана када је скупштина била одложена.⁹⁴⁶ У ставу 3 истог члана предвиђено је да ће се, уколико је скупштина била одложена дуже од 15 дана, рок за побијање рачунати од дана доношења побојне одлуке.

Оригиналност овог решења се, у датом случају, огледа у прецизном утврђењу момента од којег се рачуна рок за подношење тужбе за побијање. Подсетимо, наш ЗПД садржи субјективни рок који се рачуна од дана сазнања за одлуку, објективизирани рок који се рачуна од дана регистрације уколико је одлука регистрована и, најдужи, објективни рок, који представља последњи моменат након којег се више не може тражити поништење одлуке, независно од тога да ли је регистрована или не.

Поједини закони садрже и правила о потврди и извесној конвалидацији скупштинских одлука које су имале одређене законске неправилности. Тако португалски закон предвиђа да тужилац губи право на побијање у случају да скупштина донесе нову одлуку, под условом да и та одлука није погођена истим недостатком као претходна.⁹⁴⁷ Ипак, тужиоци задржавају право побијања одлуке и њених правних ефеката до момента доношења новог акта од стране скупштине.⁹⁴⁸ Немачки Акцијски закон предвиђа да се тужба за побијање не може поднети уколико је скупштина донела нову одлуку, којом је ратификовала претходну, само уколико је истекао рок за побијање одлуке која се побија или је тужба правноснажно одбијена.⁹⁴⁹ Ипак, тужилац који има правни интерес за то може наставити са захтевом за побијање одлуке до момента доношења нове.⁹⁵⁰ Правила готово идентичне садржине предвиђа и ЗТД у Хрватској.⁹⁵¹

Хрватски закон попут ЗПД-а прописује и обавезу спајања поступака и хитног поступања.⁹⁵² Оно што је посебно интересантно јесте законски признато право друштва да одмах после истека рока од 30 дана за подношење, а пре достављања тужбе, оствари увид у овај поднесак и затражи његову фото-копију и пре покретања поступка.⁹⁵³ ЗТД предвиђа и обавезу друштва да објави, без одлагања, у службеном гласилу друштва да је тужба подигнута, као и датум одржавања рочишта.⁹⁵⁴ Слична правила садржи и Акцијски закон у Немачкој. Према одредбама овог прописа,

⁹⁴⁶ Закон о komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 59, st. 2.

⁹⁴⁷ Закон о komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 62, st. 2.

⁹⁴⁸ Закон о komercijalnim kompanijama Portugalije, čl. 62, st. 3.

⁹⁴⁹ AktG, § 244.

⁹⁵⁰ *Ibidem*.

⁹⁵¹ ZTD, čl. 362.

⁹⁵² ZTD, čl. 363, st. 3.

⁹⁵³ *Ibidem*.

⁹⁵⁴ ZTD, čl. 363, st. 4.

друштво има право да захтева увид у тужбу одмах после истека рока за подношење и право да затражи достављање фото-копије и свих додатака тужби без одлагања.⁹⁵⁵

Компанијски закони ЕУ држава у највећем броју случајева не уређују питање дејства тужбе и могућности одређивања привремене мере. Понеку одредбу о овом питању проналазимо у праву Луксембурга. Наиме, Закон предвиђа да тужилац мора да изричито захтева одређивање привремене мере суспензије дејства одлуке која се побија у случају подношења тужбе.⁹⁵⁶ Закон предвиђа и правило да ће ове мере имати дејство према трећим лицима тек по њиховом објављивању у складу с правилима о транспарентности и регистрацији законодавства Луксембурга.⁹⁵⁷ Хрватски ЗТД такође изричито прописује могућност да суд привременом мером „заустави примену“ одлуке која се побија.⁹⁵⁸ Ова се мера може одредити уколико би се спровођењем скупштинске одлуке која се оспорава друштву могла причинити „непоправљива штета“.⁹⁵⁹

И напоследку, анализирана привредноправна законодавства ЕУ садрже можда и најдетаљнију регулативу везано за правно дејство пресуде по тужби за побијање скупштинских одлука у односу на сва друга процесноправна питања овог института. Немачко право предвиђа да правноснажна пресуда којом се скупштинска одлука поништава има обавезујуће дејство за све акционаре и чланове управног и надзорног одбора, чак и ако нису учествовали у поступку.⁹⁶⁰ Извршни одбор у Немачкој има законску обавезу да ову пресуду достави привредном регистру, а регистрација пресуде је обавезна, под условом да је и скупштинска одлука била регистрована.⁹⁶¹ По угледу на немачки правни систем, слична правила предвиђа и хрватски ЗТД у члану 364. У Естонији је такође прописано најшире корпоративно дејство пресуде о поништају судске одлуке, с тим да обавезу достављања пресуде регистру има поступајући суд, а не управа друштва, као што је то случај у Немачкој.⁹⁶² У Финској Закон предвиђа да пресуда којом се поништава или мења скупштинска одлука има дејство и према свим акционарима који нису устали с тужбом.⁹⁶³ Шпански закон предвиђа и да се пресуда којом се поништава одлука мора (безусловно) регистровати, али и објавити у службеном гласнику трговинског регистра.⁹⁶⁴ Ако је одлука била регистрована, суд мора наредити брисање те одлуке и других аката базираних на њој из регистра у оквиру пресуде.⁹⁶⁵

Словачко право предвиђа законску норму да пресуде којима се поништавају одлуке скупштине АД не утичу на права трећих лица стечена у доброј вери и чак

⁹⁵⁵ AktG, § 246 (3).

⁹⁵⁶ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100-122 (3).

⁹⁵⁷ *Ibidem*.

⁹⁵⁸ ZTD, čl. 363b, st. 1.

⁹⁵⁹ *Ibidem*.

⁹⁶⁰ AktG, § 248 (1).

⁹⁶¹ *Ibidem*.

⁹⁶² Commercial Code of Estonia, § 178 (5,6).

⁹⁶³ Limited Liability Companies Act of Finland, chap. 21, sect. 4 (2).

⁹⁶⁴ The Corporate Enterprises Act, art. 208 (1).

⁹⁶⁵ The Corporate Enterprises Act, art. 208 (2).

прописује да се у случају сумње – савесност трећих лица претпоставља.⁹⁶⁶ За разлику од тога, право Луксембурга предвиђа да суд у пресуди може одредити да она не утиче на права трећих лица стечена у доброј вери.⁹⁶⁷ И на крају, закон у Холандији прописује да се поништај одлуке не може истицати када је поништена одлука правни акт компаније упућен другој страни, уколико страна којој је упућена није знала нити морала да зна за недостатке одлуке.⁹⁶⁸ Одлука о избору директора и чланова надзорног одбора и у наведеном случају ипак производи правно дејство, с тим да лица изабрана поништеном одлуком имају право на накнаду настале штете.⁹⁶⁹

5.6 Поступак побијања скупштинских одлука у судској пракси

Примери из судске праксе представљају веома значајан извор за истраживање поступка по тужби за побијање скупштинских одлука акционарских друштава. Сматрамо да овај извор има посебну вредност за ову, последњу хипотезу, имајући у виду ограниченост и штурост компанијскоправних прописа у наведеној области, о чему је већ било речи. С освртом на речено, судови су у више наврата заузимали оригинална и значајна становишта везано за поједина процесноправна правила побијања скупштинских одлука. Имајући у виду обим судске праксе у областима које смо до сада истраживали у оквиру ове хипотезе, наше истраживање сводимо на анализу четири процесноправна питања:

1) могућност примене <i>института поступка у споровима мале вредности</i> у поступку по тужби за побијање скупштинских одлука;
2) питање природе рокова и правних последица непоступања у прописаним временским оквирима;
3) услове за одређивање привремених мера у процесу побијања и поједина процесна питања у оквиру овог поступка;
4) питања трајања и укидања привремених мера.

5.6.1 Спор мале вредности у судској пракси

1 Пресуда	Вишег трговинског суда, Пж. 2546/2009 од 23. 3. 2009. године
Сентенца	„У спору по тужби за побијање одлука скупштине акционарског друштва се не могу применити прописана правила поступка у парницама о споровима мале вредности (без обзира на означену вредност спора).“

⁹⁶⁶ Commercial code of Slovakia, sec. 131, para. 4.

⁹⁶⁷ P. Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, Elvinger Hoss, Luxembourg Law, January 2020, 20, art. 100-122 (4).

⁹⁶⁸ BW, 2:16 (2).

⁹⁶⁹ *Ibidem*.

Институт поступка у споровима мале вредности подразумева значајна одступања од општих правила парничног поступка у случајевима када предмет спора не прелази одређене, законом предвиђене финансијске лимите. Ово подразумева и да се у случају спорова мале вредности тужба не доставља туженом на одговор, да се не организује припремно рочиште и да постоји могућност доношења пресуде због изостанка. Имајући у виду наведено, као и чињеницу да се у тужби за побијање скупштинских одлука обавезно наводи и (процењена) вредност спора, сматрамо значајним став који је српски суд заузео у горенаведеној пресуди 2009. године поступајући по жалби туженог друштва. Суд одбацује могућност примене правила о *поступку мале вредности* у контексту побијања наводећи у образложењу следеће аргументе:

„Спор по тужби за побијање одлука скупштине акционарског друштва, као статусни спор, не може бити спор мале вредности и у том спору се не могу применити одредбе чл. 476, ст, 1 (тадашњег) Закона о парничном поступку...“ Суд даље наводи и да је Законом одређено шта се сматра спором мале вредности у случају неновчаних потраживања, а да спор по тужби за побијање не испуњава ниједан од критеријума предвиђених случајева. Небитно је, према ставу суда, који је износ предмета спора наведен у тужби за побијање, јер овај спор не може бити посматран као спор мале вредности имајући у виду да не испуњава законом предвиђене услове за то.

5.6.2 Рокови за подизање тужбе у судској пракси

2 Решење	Вишег трговинског суда, Пж. 7753/2007 од 3. 10. 2007. године
Сентенца	„Одредбом чл. 306. ст. 2. ЗПД за подношење тужбе за побијање одлуке скупштине акционара прописани су рокови и то субјективан рок од 30 дана од дана сазнања за побијану одлуку, и објективан рок од шест месеци, односно код котираних друштава у року од три месеца од дана доношења. Како је у питању материјално-правни рок за подношење цитиране тужбе утврђен законом, ради се о преклузивном року у оквиру кога странка мора предузети прописану парничну радњу под претњом губитка права за предузимање исте.“

Суд је у више наврата заузимао ставове везано за рокове за побијање скупштинске одлуке. У горепоменутом примеру из судске праксе виши суд поступа по жалби тужиоца из примарног поступка, у којој се наводи да субјективни рокови из ЗПД-а немају преклузивни карактер, имајући у виду да је прописан и дужи, објективни рок за подношење тужбе. Суд овакве наводе одбацује и закључује: „Одредбом истог става којом је прописан рок у коме се најкасније може поднети

тужба у односу на дан доношења одлуке, представља *објективан рок* и истим није остављена могућност странци да може да бира између прописаног субјективног и објективног рока за подношење тужбе.“ Суд такође заузима и став везано за природу рокова за побијање скупштинске одлуке. Према ставу суда, у питању су *материјалноправни рокови*, који су, према самом закону, *преклузивног* карактера, јер странка мора предузети парничну радњу у оквиру тог временског раздобља, под претњом губитка права за предузимање исте.

3 Рјешење	Врховног суда Црне Горе, Рев. 55/12 од 17. 5. 2012. године
Сентенца	„За оцјену благовремености тужбе није релевантно то што су акционари били уредно обавијештени о датуму одржавања скупштине, као и о дневном реду, већ је релевантно за рачунање субјективног рока када су они сазнали или могли сазнати да је донијета одлука која се побија.“

Значајан став везано за рачунање рокова и оцену благовремености тужбе за побијање заузима црногорски Врховни суд у вези са случајем у којем је суд прве инстанце погрешно процењивао да ли је тужба поднета у законском року. Врховни суд наводи да субјективни рок почиње да тече од дана када је лице сазнало или могло сазнати за доношење скупштинске одлуке у питању, док објективни рок тече од дана доношења одлуке.

„Стога, за оцјену благовремености тужбе није релевантно то што су акционари били уредно обавијештени о датуму одржавања скупштине, као и о дневном реду, већ је релевантно за рачунање субјективног рока када су они сазнали или могли сазнати да је донијета одлука која се побија. Тужиоци су тврдили да су за наведену одлуку сазнали када су примили обавјештење туженог од 3. 7. 2007. године, које обавјештење је приложено уз тужбу, а који доказ првостепени суд није цијенио, а релевантан је за оцјену питања благовремености тужбе.“

У вези с начином рачунања субјективних рокова, ваља поменути и став који је заузет у Пресуди Вишег трговинског суда Србије, Пж. 9714/2008 од 11. 3. 2009. године. Наиме, у овом случају се поставило питање могућности суда да цени релевантан моменат сазнања тужиоца за рачунање рока за подношење тужбе. Суд у вези с тим заузима следећи став:

„Када је акционар био присутан на седници скупштине, на којој је донета одлука чије се побијање тражи тужбом, субјективни рок од 30 дана за подношење тужбе почиње да тече од првог наредног дана од дана када је закључена ова седница скупштине акционара.“

Ипак, не треба изгубити из вида чињеницу да је ово правило било и изричито прописано ранијим ЗПД-ом, по којем суд и поступа. Стога је и могућност суда да цени моменат сазнања била знатно рестриктивније постављена него што је случај с одредбама садашњег ЗПД-а, који такво правило не прописује.

4 Решење	Привредног апелационог суда, Пж. 10/2014(2) од 14. 1. 2016. године
Сентенца	„Одлука скупштина акционарског друштва, као и друштва са ограниченом одговорношћу се могу побијати тужбом у року од 30 дана од дана сазнања за одлуку скупштине, односно од дана регистрације, а најкасније у року од три месеца од дана одржавања седнице скупштине на којој је одлука донета.“

Према расположивим подацима из образложења, видимо да је тужилац покренуо поступак побијања одлуке скупштине о располагању имовином велике вредности тражећи од суда да поништи одлуку два месеца након дана одржавања седнице. Другостепени суд оцењује у решењу да је суд прве инстанце правилно утврдио да је истекао субјективни рок од месеца дана од сазнања за одлуку који се у овом случају рачуна од дана присуства седници скупштине, с обзиром на то да је акционар истој присуствовао, а истовремено је протекао и рок од месец дана од регистрације одлуке о располагању имовином велике вредности. Стога је, према виђењу суда више инстанце, првостепени суд правилно одлучио када је тужбу одбацио као неблаговремену. Суд утврђује да је реч о преклузивном року чијим истеком је акционар изгубио право на побијање и закључује:

„У сваком случају, протекао је рок од три месеца од дана када је одлука донета на седници скупштине дана 12.07.2013. године, сходно чл. 376. ст. 3 Закона о привредним друштвима, те је тужилац протеком рока преклудирани да оствари своје право у судском поступку.“

5 Одлука	Уставног суда Републике Србије, ИУ број 112/2001 од 4. новембра 2004. године, објављена у „Сл. гласнику РС“, бр. 128/2004 од 27. новембра 2004. године
Сентенца	„Одредба Закона о предузећима у делу у коме одређује рок за сазивање скупштине (и редовне и "ванредне") је императивне природе, а статутом се, према тој одредби, уређује само начин сазивања скупштине, па је стога одредба статута која одређује да се ванредна седница скупштине сазива упућивањем писменог позива али у року који је краћи од законом утврђеног рока за сазивање, несагласна са Уставом и Законом.“

У оквиру старије судске праксе, забележен је и случај оцене уставности и законитости статута акционарског друштва, између осталог, и поводом питања прописивања рока за сазивања седнице у краћем трајању од минималног рока предвиђеног тадашњим Законом о предузећима. Уставни суд Србије је заузео став да је наведена одредба статута несагласна с Уставом и Законом, јер су у питању

законске одредбе императивне природе које се не могу мењати унутрашњим актима друштва.

„С обзиром на то да је оспореном одредбом Статута одређено да се ванредна седница скупштине сазива упућивањем писаног позива члановима скупштине најмање три дана пре њеног одржавања и да је Статутом предвиђен рок за сазивање те скупштине краћи од Законом одређеног рока од осам дана у коме се, по схватању Суда, може сазвати свака, па и "ванредна" седница скупштине, оспорена одредба Статута, по оцени Суда, није у сагласности са Законом. Како према одредбама члана 119 Устава сваки општи акт мора бити сагласан са законом, незаконитост оспорене одредбе Статута чини ту одредбу несагласном и с Уставом.“ Овим је суд заузео ставове да се питање рачунања рокова не може путем општих аката регулисати противно законским одредбама, као и да су минимални рокови за вршење права предвиђени у закону императивног карактера. Овакви ставови се, сматрамо, по аналогији, могу применити и на рокове за подношење тужбе за побијање скупштинских одлука.

6 Одлука	Високог трговачког суда Републике Хрватске, бр. Пж-1209/01 од 2. 10. 2001. године
Сентенца	„Тужба за побијање мора се подићи у преклузивном року од 30 дана од дана доношења одлуке. Ако је тужитељ био присутан на сједници на којој је одлука донесена, рок почиње тећи првог сљедећег дана кад је закључена главна скупштина. Ако тужитељ није присуствовао главној скупштини, рок почиње тећи првог сљедећег дана од дана кад је могао сазнати за одлуку.“

Испитујући пресуду суда ниже инстанце, Високи трговачки суд Хрватске, у једној од својих старијих пресуда дотакао се и питања правне природе и начина рачунања рока за побијање одлука скупштине. Суд закључује да је првостепени суд правилно утврдио да је истекао рок за побијање и начин његовог рачунања као и да је тужилац у погледу подношења тужбе *преклудиран*.

„Ако је тужитељ био присутан на сједници на којој је одлука донесена, тај рок почиње тећи првог сљедећег дана *од дана кад је закључена главна скупштина* на којој је одлука донесена. Није ли тужитељ присуствовао главној скупштини на којој је донесена одлука, *рок почиње тећи првог сљедећег дана* од дана кад је могао сазнати за одлуку (чл. 363. ст. 1. ЗТД-а).“

5.6.3 Привремене мере у поступку побијања у судској пракси

7 Рјешење	Трговачког суда у Загребу XIV-Р-2408/2008 од 4. 6. 2008. године
Сентенца	„Захтјев за одређивањем привремене мјере који гласи: „1. Забрањује се противнику осигурања Р.О. д.д. упис у судски регистар ОДЛУКЕ о повећању темељног капитала и измјени чланка 9 и 10. Статута Друштва те упис проведеног повећања темељног капитала друштва, коју одлуку је главна скупштина противника осигурања Р.О. д.д. донијела 21. травња 2008. године са сљедећим садржајем... одбија се као неоснован.“

На почетку анализе правила о одређивању привремених мера бавимо се случајем из праксе загребачког Трговачког суда из 2008. године. Наиме, наведени суд поступа по захтеву за одређивање привремене мере забране уписа и регистрације одлуке о повећању основног капитала друштва која се побија у поступку пред судом који је у току. У свом образложењу, Суд наводи да је за одређивање такве мере закон прописао испуњење два услова – да је покренут поступак утврђења ништавости одлуке, и да постоји вероватноћа да би њеним спровођењем друштву била нанесена **непоправљива штета** коју је тужилац дужан да докаже. Према схватању суда, тужилац није успео у намери да докаже постојање ове вероватноће, због чега је захтев неоснован и одбија се. Суд у вези с тим заузима веома значајан став везано за услове и рестриктивну примену прописа приликом одређивање привремених мера у поступку побијања, који цитирамо у целости:

„Законом предвиђена могућност одређивања привремене мјере из чл. 363. ст. 5. ЗТД-а одређена је у циљу заштите друштва од штете која му може бити почињена провођењем његове властите одлуке, дакле одлуке коју је донијела већина, ако би то било штетно за друштво. Суд у таквом случају треба поступати врло рестриктивно и привремену мјеру одредити само онда када би друштву *без њезина издавања доиста настала већа штета од оне почињене тиме што се мјера не би одредила*, пазећи при томе *да се не заустави или отежа господарски живот друштва*.“

8 Решење	Привредног апелационог суда, Пвж. 358/2014(2) од 10. 7. 2014. године
Сентенца	„Предлог за одређивање привремене мере у коме није означено потраживање које се обезбеђује је непотпун предлог по коме се не може поступати.“

У овом случају из праксе Привредног апелационог суда Србије, поступајући по жалби, суд утврђује погрешно поступање суда прве инстанце, који је усвојио захтев за одређивање привремене мере који је био непотпун. Наиме, предлагач није у свом захтеву утврдио, односно суд није разјаснио које се потраживање привременом мером обезбеђује, што је, према ставу Суда, обавезан услов за одређивање такве мере предвиђен ЗИО-ом.

„Обавезни део садржине је навођење потраживања чије се обезбеђење тражи. Без тога се не може одлучивати о основаности предлога, јер се не могу испитивати услови за одређивање мере ако се не зна која је њена сврха. Сврха мере је обезбеђење оног потраживања које предлагач наводи.“ – закључује се у образложењу.

9 Решење	Привредног апелационог суда, Пж. 6638/10 од 25. 2. 2010. године
Сентенца	„Привремена мера из чл. 306. ст. 6. Закона о привредним друштвима може се одредити само према привредном друштву, а не и према оснивачу члану привредног друштва, јер се тужба ради побијања одлуке скупштине чланова друштва подноси против привредног друштва.“

У другом случају, Привредни апелациони суд заузима став везано за одређивање привремене мере против друготуженог, који је оснивач друштва против кога је поднета тужба. Суд преиначује решење првостепеног органа који је одредио привремену меру против оснивача са следећим образложењем:

„Основано се друготужени позива на погрешну примену материјалног права у наведеној правној ствари. Одредбом чл. 306, ЗПД-а, предвиђено је да се тужбе за побијање одлуке скупштине акционара подносе против друштва. Сходно томе и предложена привремена мера може да се одреди само против друштва, а не и против друготуженог као оснивача друштва на кога се одлука о именовању за директора односи, па је другостепени суд сходно чл. 380 ЗПП-а, преиначио првостепену одлуку у овом делу.“

10 Решење	Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 811/2011 од 1. 9. 2011. године
Сентенца	„Жалба против решења којим се одређује привремена мера обавезно се доставља супротној странци на одговор, али се не мора сачекати рок за исти, подношење одговора, већ се списи одмах достављају на одлучивање по жалби.“

Коначно, бавимо се поступањем у случају подношења жалбе на одређену привремену меру. Наиме, у наведеном примеру из праксе, Привредни апелациони суд враћа списе предмета првостепеном суду и налаже да се поднета жалба упути супротној страни, односно предлагачу привремене мере пре поступања надлежног суда. Суд више инстанце образлаже да се правила ЗПП-а о одговору на жалбу примењују и у случају привремених мера, с тим да се не примењују норме о року за одговор на жалбу, јер је у овом случају реч о решењу суда.

„Како се у списима предмета налазе оба примерка жалбе противника предлагача (а иста је према доставном печату и достављена само у два примерка), као и допуна наведене жалбе, то је евидентно да предлагачу није достављена жалба противника предлагача, па се списи предмета враћају првостепеном суду да

наведену жалбу достави предлагачу, а потом списе предмета врати овом суду на одлучивање по истој.“

5.6.4 Трајање и укидање привремених мера у судској пракси

11 Решење	Вишег Привредног суда, Пж. 6618/96 од 16. 9. 1996. године
Сентенца	„У решењу којим се одређује привремена мера суд ће одредити временско трајање привремене мере. Али привремена мера се може укинути и пре одређеног времена ако се у току поступка промене околности настале после њеног издавања.“

Суд у наведеном случају потврђује да се трајање привремене мере предвиђа судским решењем којим се привремена мера изриче. Ипак, једном одређена мера, како сматра суд, може се укинути и пре времена одређеног решењем, уколико дође до *промене околности* у односу на период одређивања мере. У конкретном случају, тужилац није предузео радње којима би оправдао привремену меру, стога је по оцени вишег суда суд прве инстанце правилно утврдио да су испуњени услови за укидање привремене мере.

12 Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж. 8279/2013 (1) од 31. 10. 2013. године
Сентенца	„У законом одређеним случајевима, суд је овлашћен да укине изречену привремену меру на предлог противне стране, али не и по службеној дужности.“

У једном случају из новије судске праксе, Привредни апелациони суд у Србији потврђује овлашћење суда да укине решење о одређивању привремене мере.

„Мера се може укинути у три случаја. Први случај је ако мера није оправдана тужбом, а одређена је пре покретања спора. Други случај је ако је истекло време за које је мера одређена. Трећи случај је ако су се околности због којих је мера одређена касније промениле тако да она више није потребна.“ Веома је важан и став суда да се у сва три наведена случаја мера може укинути *искључиво на захтев противне странке*, а не по службеној дужности.

13 Пресуда	Привредног апелационог суда, Пж. 4311/2011 (1) од 22. 9. 2011. године
Сентенца	„Право на накнаду штете проузроковане привременом мером не настаје укидањем или преиначењем решења о одређивању привремене мере (незаконитог решења). Оно настаје ако привремена мера није оправдана подношењем тужбе у року одређеном судском одлуком или законом, или ако је утврђено да је била неоснована, а била је неоснована ако је одбијен тужбени захтев у вези са којим је мера била одређена.“

Најзад, суд се у пракси бавио и питањем накнаде штете у случају укидања или преиначења решења о привременој мери. Привредни апелациони суд, наиме, утврђује да је првостепени суд, у конкретном случају, заузео погрешан став да обавеза накнаде штета настаје увек када се решење о привременој мери преиначи или укине. Суд, надаље, закључује и следеће:

„Одредба (тадашњег) закона је гласила да је дужник овлашћен да захтева од повериоца накнаду штете (само) у два случаја: ако је штета нанесена привременом мером која није оправдана или ако је штета нанесена привременом мером за коју је утврђено да је била неоснована.“ Суд истиче и да Закон не прописује право на накнаду штете у случају незаконитог решења, него у случају мере за коју је утврђено да је неоснована. Та разлика између незаконитости решења и неоснованости привремене мере се и изричито истиче у образложењу:

„**Незаконито је решење** које је донето у поступку у коме су учињене битне повреде поступка, у коме чињенично стање није правилно и потпуно утврђено или у коме је погрешно примењено материјално право. **Неоснованост привремене мере**, међутим, је другачији појам, па утврђење неоснованости привремене мере може произаћи само из неоснованости тужбеног захтева у вези са којим је предлог за одређивање привремене мере био поднет и усвојен, а мера одређена са привременом важношћу.“

5.7 *Кратак резиме хипотезе*

Теоријска разматрања

- У српској правној теорији се истиче да се право на побијање скупштинских одлука врши искључиво пред надлежним судом, иако је подношење тужбе последица дешавања на самој скупштини. Надлежни суд је привредни суд на чијем подручју се налази седиште друштва уписано у регистар.
- У хрватској теорији се наводи да је предмет спора захтев тужиоца да суд утврди ништавом судску одлуку на основу чињеница на којима се заснива тужба за побијање скупштинских одлука.
- Пасивну легитимисаност по тужби за побијање скупштинских одлука увек има друштво чија је скупштина усвојила спорну одлуку, које заступају директори и чланови одбора, а суд води рачуна о пасивној легитимацији по службеној дужности, сагласни су српски и европски теоретичари.
- Сва европска права, како истичу компанијскоправни теоретичари, познају рокове за подношење тужбе за побијање скупштинских одлука, у оквиру којих је неопходно активно поступање легитимисаног лица – односно, подношење тужбе, а уколико она изостане у наведеном року – наступа преклузија права.

У српској и хрватској теорији се истиче да тужбу поднету након истека рока треба одбацити као неосновану.

- У српској компанијскоправној доктрини се истиче и да је тужба иницијални акт којим се покреће парнични поступак поводом побијања скупштинске одлуке. Тужилац је тај који у захтеву мора навести садржај одлуке, разлоге побијања, доказе којима потврђује своје наводе, захтеве у погледу главне ствари и друге податке које уредан поднесак мора да садржи, сагласни су теоретичари.
- У српском ЗПД-у прописане су свега две норме које се баве процесним питањима побијања скупштинских одлука, наводи се у теорији. Једна се тиче хитности поступања, а друга обавезног спајања поступака у случају више тужби поводом побијања исте скупштинске одлуке.
- Током поступка, како се истиче у теорији, захтева се активно држање странака који су заштитници сопствених интереса у поступку док је улога суда да пружи заштиту повређеним субјективним правима. И у хрватској правној теорији се истиче да правила о терету доказивања важе и за поступак побијања, односно, да свака страна доказује оно што тврди у парничном поступку.
- У српској теорији се истиче и да тужба нема суспензивно дејство, стога се спорна скупштинска одлука може спровести и поднети за регистрацију. Ипак, суд може изрећи привремену меру забране извршења и регистрације, али је услов за то да је захтев у том контексту поднет од стране тужиоца. У том контексту српски теоретичари истичу да се може изрећи било која привремена времена којом се постиже сврха обезбеђења неновачног потраживања, а не само оне изричито прописане законом.

Законски прописи

- Српски ЗПД предвиђа да се тужба за побијање скупштинске одлуке подноси у року од 30 дана који се рачуна од сазнања за доношења одлуке, односно, регистрације уколико је одлука регистрована, али најкасније до истека објективног рока од 3 месеца од дана усвајања одлуке. У случају да тужилац поднесе захтев након истека наведених рокова, тужба се по претходном испитивању одбацује као неблаговремена.
- Неопходно је да тужилац у захтеву обухвати све законом прописане елементе, а у случају да је тужба неразумљива или неуредна, то може довести до њеног одбацивања на основу решења суда.
- Активна улога тужиоца се очекује и приликом подношења захтева за одређивање привремене мере забране регистрације и/или извршења, као и захтева за забележбу спора поводом скупштинске одлуке која се оспорава.

- Током поступка по тужби се махом користе писане исправе као и у другим поступцима привредног права. Ово се пре свега односи на записнике, скупштинске одлуке, сазиве седница и друге значајне исправе у вези са донесеном скупштинском одлуком. Ипак, ЗПД дозвољава могућност употребе и других доказних средстава, стога сматрамо да би у поступку доказивања била могућа примена и саслушања сведока о чињеницама које су се догодиле на самој седници, што зависи и од самог тужиоца који износи доказе за своје тврдње.
- И европски компанијскоправни прописи садрже ограничену регулативу везано за процесна питања, те се махом позивају на примену прописа грађанског права у наведеној материји.
- Европска права регулишу рокове за активно поступање тужиоца и подношење тужбе на различите начине, иако приметно доминира метод одређивања крајњег објективног рока, у оквиру ког тече краћи – субјективни рок, који се рачуна од различитих временских момената у зависности од врсте повреде права.

Судска пракса

- Српска судска пракса је заузела нека значајна становишта везано за материју анализираних хипотезе. Пре свега, утврђено је да се у спору поводом побијања скупштинских одлука не могу применити правила о споровима мале вредности, без обзира на вредност спора.
- Судови су потврдили да су рокови предвиђени ЗПД-ом за подношење тужбе – материјалноправни рокови у оквиру којих тужилац мора предузети парничну радњу, под претњом губитка права. Ови рокови су, утврђује суд, не могу скраћивати на основу аутономних аката друштва.
- Хрватски аутори заузимају становиште да се привремена мера одређује када постоји опасност да ће наступити непоправљива штета, с тим да судови морају бити веома обазриви и одредити привремену меру само када тиме не би била причињена већа штета друштву, односно, морају водити рачуна да тиме не угрозе пословање компаније.
- Судови су у пракси потврдили и да се привремена мера може одредити само према привредном друштву, али не и према оснивачу, као физичком лицу.
- И напослетку, привремене мере се изричу на одређени временски период и могу се укинути ако прођу разлози због којих је било неопходно њихово одређивање, али увек на предлог друге стране у поступку, али не и суда по службеној дужности, закључује се у пракси српских судова.

III. ЗАКЉУЧАК

1. Евалуација процеса истраживања

Процес истраживања је планиран фазно и трајао је шест година, а био је базиран на постављеним циљевима научног рада. Све планиране етапе су спроведене у складу с планом истраживања, уз извесне модификације рокова, које су биле условљене, првенствено, немалим изазовима у прикупљању библиографске грађе. Основна интенција истраживача – да омогући свеобухватан приступ предмету истраживања – остварена је управо праћењем плана и успешним спровођењем различитих етапа истраживања. С обзиром на наведено, можемо закључити да је научни рад спроведен успешно и у складу с планом, структуром и постављеним методолошким оквирима, као и да су остварени задовољавајући резултати у погледу нових научних сазнања и доприноса науци. Ипак, овом приликом желимо да наведемо и извесне потешкоће с којима смо се суочавали током истраживања, првенствено у погледу прикупљања грађе везано за примере из праксе рада компанија у Србији, с обзиром на то да контактирана акционарска друштва нису показала отвореност за сарадњу у погледу достављања тражене документације и информација. Ипак, та чињеница, чини нам се, није утицала на квалитет истраживања, с обзиром на јавну доступност грађе, као и бројност и разноврсност метода и приступа у анализи предмета анализе.

1.1 *Методологија истраживања*

Успеху процеса истраживања у највећој мери су допринеле одабране методе рада, које су испуниле сврху и омогућиле да се предмета истраживања сагледа из различитих перспектива и у разноврсним контекстима.

Упоредноправни метод анализе прописа држава ЕУ омогућио је преглед најбоље праксе везано за побијање скупштинских одлука акционарских друштава у Европи. То је надаље омогућило да се, на бази ових решења, понуде и потенцијални предлози за превазилажење правних празнина и одређених изазова у пракси рада судова у Србији. Имајући у виду обим и број прописа држава чланица ЕУ који су посматрани, за потребе сваке хипотезе анализирали смо само грађу која нуду иновативна и прихватљива решења за материју конкретне хипотезе која се доказује. Приликом ових истраживања анализирани су закони држава чланица ЕУ, прописи компанијског права ЕУ, кодекси корпоративног управљања, али и други прописи држава ЕУ који су од значаја за предмет истраживања, што је омогућило свеобухватан приказ нормативне праксе држава ЕУ у наведеној материји. Овакав приступ је био значајан и у погледу оцене степена хармонизације прописа Србије с прописима држава чланица ЕУ, у контексту европских интеграција у којима се ова држава налази.

Надаље, нормативни, догматски, аксиолошки и логички метод омогућили су утврђивање фактичког стања законодавстава у области побијања скупштинских одлука у Србији и Европској унији. Истовремено, ове методе су представљале и алат за разграничење предмета истраживања од других сродних правних института, али и за разумевање правог смисла и домета прописаних законских норми. Историјско-

правни метод је, с друге стране, пружио могућност да у раду представимо историјску генезу и развој института побијања скупштинских одлука кроз различите историјске периоде. На тај начин смо могли да сагледамо разноврсне приступе и нормативна објашњења таквих ставова у ранијем законодавству и теорији и да се одредимо за научно прихватљивија објашњења. Осим тога, анализа доступне документације омогућила је и да у раду буде, ипак, представљено и реално стање у пракси компанијских друштава, које, неретко, одступа од нормативних решења предвиђених законима и другим анализираним прописима. Уз то, метод анализе случаја омогућио је и пресек оригиналних решења насталих у процесу примене закона од стране судова у пракси. Ти ставови су били од значаја и за разрешење појединих теоријских недоумица, али и утврђивање стварног домашаја прописаних норми.

1.2 Структура истраживања

Структура рада и структура истраживања у оквиру дискусије омогућиле су задовољавајуће резултате и остваривање циљева истраживања. Сматрамо да је истраживање било правилно структурирано јер је омогућило анализу сваке хипотезе кроз три димензије:

1) теоријску димензију;
2) димензију анализе прописа;
3) димензију судске и корпоративне праксе.

① Свака хипотеза је првенствено тестирана кроз анализу ставова у компанијскоправној теорији. То је омогућило преглед релевантних извора теоретичара из европских држава и стварање снажне теоријске основе, као увода у истраживање позитивних прописа и судске праксе. Синтеза теоријских ставова допринела је и формулисању нових, неистражених области, али и отварању нових научних питања и правних недоумица, које су тестиране и проучаване у потоњим анализама случаја.

② Истраживање законских прописа, као следећа фаза, створило је могућност да се кроз истраживање прописа ЕУ и Србије стекне увид у стање норми којима се уређује област побијања скупштинских одлука. На тај начин омогућене су како компаративна анализа српских прописа, прописа ЕУ и закона европских држава, тако и оцена степена хармонизације ових прописа. На бази прегледа најбоље праксе европских законодаваца, формулисана су и поједина решења за унапређење нормативног оквира и/или превазилажење правних празнина у српском Закону о привредним друштвима.

③ И у последњој фази су поједини аспекти побијања скупштинских одлука истраживани у процесу примене прописа од стране судова или у корпоративној пракси. Једноставније речено, ова фаза је омогућила да се сагледају реални домети прописаних норми. Истовремено се на основу те анализе кристалишу и потенцијални одговори на теоријске недоумице и формулишу ставови судова у случајевима правних празнина.

1.3 Предлози нових истраживања

Током различитих фаза истраживања суочили смо се с појединим неистраженим областима, односно неистраженим научним питањима и онима на која није одговорено, а која нисмо били у могућности да детаљно анализирамо, првенствено услед ограниченог предмета истраживања и обима научног рада. Та питања су јасно означена у одговарајућим деловима рада, повезано с облашћу која се анализира. Сматрамо да је, са становишта потпуног разумевања наведених области, посебно значајно да се поменуће анализе спроведу, те подстичемо нова научна истраживања расправе у следећим областима:

1) Анализа појма и правне природе одлуке скупштине акционарских друштава.
2) Анализа форме и врсте одлука скупштине друштава.
3) Упоредноправна анализа појма и правног статуса скупштине као органа акционарских друштава у европским правима.
4) Упоредноправна анализа законских и статутарних овлашћења скупштине.
5) Анализа грађанскоправних прописа ЕУ ради израде упоредноправне студије о парничном поступку побијања одлука скупштине акционарских друштава.
6) Истраживање стања регулативе и праксе у области заштите личних података акционара у компанијскоправној свакодневици у Србији.

2. Евалуација остварености циљева истраживања

Успех сваког научног истраживања, при чему ни наше није изузетак, процењује се у зависности од испуњења унапред постављених циљева процеса и у корелацији с конкретним резултатима, односно с научним доприносом. С обзиром на наведено, покушаћемо да изведемо објективан закључак о испуњености циљева овог рада, али и оцену доприноса науци кроз анализу природе и врсте података који су добијени истраживањем. Детаљни преглед циљева истраживања у односу према очекиваним резултатима, разлозима истраживања и методама завршне евалуације – приказан је у оквиру уводног дела рада.

① **Извођење налаза који ће допринети ефективној заштити мањинских акционара**

Велики део нашег истраживања усмерен је ка анализи положаја акционара као главних и најчешћих тужилаца по тужби за побијање скупштинских одлука. Налази који су добијени током теоријских разматрања, али и анализе судске праксе и прописа европских држава, представљају исцрпан преглед услова за вршење права на побијања и преглед законских гаранција заштите његовог вршења. Како смо доказивали у оквиру хипотеза, право на побијање истовремено може представљати и гарант заштите других права акционара, чиме се непосредно утиче и на побољшање положаја акционара у друштву. С друге стране, истицањем и анализом

појединих проблема – попут повреде права акционара и њихових података о личности – скрећемо пажњу и на потешкоће у примени правила о заштити права акционара у пракси. Истовремено, рад садржи и преглед најбоље европске праксе у контексту заштите положаја мањине акционара у друштву и предлоге измене прописа у том контексту. С обзиром на наведено, сматрамо да смо у тренутним околностима у највећој мери постигли овај циљ истраживања. Ипак, да ли ће и на који начин налази овог рада допринети остварењу циља у пракси, биће јасније након завршне евалуације, где ће се мерити дугорочни утицај предложених решења на акционара у друштву.

② *Анализа степена хармонизације прописа Србије и ЕУ у материји предмета истраживања*

Имајући у виду структуру рада, сматрамо да је овај циљ истраживања у потпуности остварен. Наиме, приликом истраживања упоредноправно смо анализирали српски ЗПД, прописе компанијског права ЕУ и (тамо где области нису биле унификоване прописима ЕУ) националне прописе држава чланица. Уопштено посматрано, наша је оцена (што и доказујемо у раду) да су прописи Србије у великој мери усклађени с прописима ЕУ и држава чланица, с напоменом да ипак има простора за унапређење и имплементацију најбољих пракси држава чланица ЕУ у погледу конкретних нормативних решења. Ова упоредноправна анализа нам је, с друге стране, омогућила и оцену усклађености конкретних нормативних решења у процесу доказивања хипотеза и израду предлога за измену и/или унапређење нормативних решења.

③ *Израда детаљне студије која ће повећати транспарентност сазнања о предмету истраживања*

Рад је замишљен и конципиран као научна студија о побијању скупштинских одлука која у себи синтетиче научна и теоријска сазнања, законодавна решења и преглед стања судске и корпоративне праксе у овој и сродним областима. Основна интенција истраживача била је да дисертација има практичну вредност и да омогући лакшу доступност података о предметној области како би, између осталог, олакшао и подстакао нова научна истраживања и унапређење области анализе. Према нашем сазнању, у овом тренутку у Европи не постоји ниједан извор који на систематичан и целовит начин обрађује питање побијање скупштинских одлука и друга питања која су обухваћена овим радом. У раду се, надаље, предметна област изучава у свим сегментима, почев од основа и услова за побијање, рокова, односа према сродним институтима попут ништавости и права на информисање, овлашћених тужилаца, правног дејства тужбе, па све до само парничног поступка побијања. Стога сматрамо да ова дисертација има карактер научне студије која ће омогућити бољу доступност сазнања о правном институту побијања скупштинских одлука и другим сродним институтима.

④ Утврђивање узрока апатичности акционара и недовољног коришћења права на побијање

Овај циљ је делимично остварен, првенствено анализом докумената Европске комисије везано за потребу унапређења положаја акционара, али и анализом ставова европских теоретичара. У раду се може пронаћи преглед потенцијалних разлога пасивног става акционара, који су утврђени партиципативним анализама, као и потенцијалне препреке за коришћење права које се помињу у европској правној теорији. Надаље, током истраживања су анализирани и специфичности положаја акционара у Србији у светлу специфичних друштвено-економских околности које утичу и на њихов положај. И напослетку, анализирају се и случајеви могућих злоупотреба права акционара на побијање, али и механизми заштите којима се акционари могу заштити у случају непоштовања законских права и гаранција од стране органа управљања.

Утврђивање стања и проблема у судској и корпоративној пракси и позитивним прописима у Србији и израда ⑤ Предлога измене српских прописа и ⑥ Предлога за попуњавања правних празнина

Један од главних циљева нашег истраживања било је утврђивање стања позитивног права, судске и корпоративне праксе у области предмета истраживања, како би се уочиле потешкоће у примени, недостаци у погледу нормативних решења и проблеми у свакодневной пракси рада акционарских друштава у Србији. Управо из ових разлога смо анализирали велики број српских закона и других нормативних аката, више од 50 судских пресуда, односно више стотина докумената из корпоративне праксе (одлука скупштине, записника, сазива и сл.) српских компанија. На бази утврђених чињеница, саставили смо скуп предлога за измену, односно унапређење регулативе, и понудили одговоре на поједине уочене теоријске недоумице. У табели испод обједињујемо наведене предлоге, који се налазе на одговарајућим местима у раду:

1) Предлог да се измени члан 376, ст. 1, тач. 5 ЗПД-а, тако што би се додатно прецизирало да је побијање скупштинске одлуке, у случају да је донета с циљем прибављања користи на штету друштва, дозвољено само уколико је наведена одлука *погодна* да омогући остваривање такве намере. Реч је о додатном захтеву чије испуњење, уз намеру прибављања користи, захтевају поједина европска права, укључујући право Словеније и Немачке.

2) Предлог да се у члану 360 ЗПД-а у случају тајног гласања пропише додатна норма, која би прецизирала утврђивање *начина гласања* акционара у складу с португалским моделом. Наиме, португалски закон предвиђа да је акционар дужан да на седници скупштине, или најкасније у року од 5 дана од њеног одржавања, али у присуству правног заступника, докаже да је гласао против одлуке, како би био активно легитимисан да поднесе тужбу за њено побијање.

3) Предлог да се у члану 335, ст. 2, ЗПД-а, који предвиђа правила о достављању материјала за седницу скупштине, поред достављања физичким путем и објавом на

интернет сајту, изричито предвиди и могућност да се материјали за седницу могу достављати и електронском поштом. Ово правило би омогућило висок степен сигурности и брзине достављања, али би истовремено представљало и могућност уштеде трошкова слања докумената који терете друштво. Директива о правима акционара I садржи препоруку да државе друштвима омогуће достављање материјала путем електронске поште, како би се омогућио тренутни приступ информацијама везано за седницу.

4) Предлог измене члана 448 ЗПД-а на начин да се пропише обавеза именовања секретара у друштву, насупрот садашњем решењу, које предвиђа именовања ове функције само као могућности која се може предвидети статутом. Наиме, истраживања најбоље корпоративне праксе показала су да је функција секретара од изузетног значаја у контексту обезбеђења правилног информисања акционара и неометане комуникације између чланова и управе друштва.

5) Предлог да се изменама ЗПД-а у право Србије уведу добре праксе корпоративног управљања у погледу информисања акционара и дигиталне комуникације. Наиме, предлажемо да се у складу с искуствима европских држава пропише обавеза да друштва имају посебне секције интернет сајтова с информацијама о раду друштва, секцију питања и одговора, посебну секцију сајта у којој се налазе одлуке скупштине и материјали слободни за бесплатно преузимање, односно да се пропише обавеза да друштва омогуће преносе скупштине акционарског друштва у реалном времену.

6) Предлог да се у ЗПД уведе посебан случај ништавости одлука скупштине које су, приликом поновног одлучивања о истој ствари, донете супротно правном ставу суда, који је већ одлучивао о предметној материји. Реч је о примеру добре праксе (наведено решење је предвиђено у праву Бугарске) који би имао за циљ да обезбеди законит и правилан рад скупштине.

7) Предлог да се сви случајеви неправилности одлука скупштине, изван правног режима побојности из члана 376 ЗПД-а, заједнички прикажу у оквиру једног члана тог закона. Сматрамо да би то омогућило бољу прегледност датих правила, а овај модел обједињеног приказа примењен је у немачком Акцијском закону. Случајеви ништавих, односно лебдећих одлука тренутно су уређени на различитим местима у Закону, те је потребна детаљна анализа како би се ове норме правилно уочиле.

У српском праву посебно значајно место заузимају и следеће две теоријске недоумице којима смо управо из тог разлога посветили посебну пажњу у оквиру излагања:

8) Прва се тиче могућности побијања скупштинске одлуке с основа противности другим законима у оквиру правног система Србије. Иако нам се, на први мах, чини логичним и оправданим да би, попут решења у немачком праву, противност одлука другим законима Србије требало прописати као основ побојности, судови у Србији су на становишту да се скупштинске одлуке могу побијати само или пак понајпре (какав став суд заузима у једној пресуди) у случају противности одлука ЗПД-у, и у складу с правилима овог закона, што је и видљиво у анализама које смо спровели.

9) Друга недоумица се тиче могуће примене правила уговорног права о рушљивости и ништавости правних послова у поступку побијања или ништавости одлука скупштине. То питање добија на значају услед одсуства општег режима ништавости одлука скупштине у праву Србије. Српски теоретичари заузимају готово јединствен став да у случају ништавости и побојности одлука скупштине, има места примени општих правила уговорног права у одсуству посебних одредби ЗПД-а, а слично становиште је заузело и Министарство правде у једном необавезујућем мишљењу. Ипак, српски судови су у досадашњој судској пракси, како смо показали, на становишту да се одлуке скупштине могу побијати само и искључиво на основу ЗПД-а, као да и овлашћеници немају право избора правног пута заштите и рокова за остваривање права предвиђених тим законом. Става смо да је овакво решење оправдано, имајућу у виду бројне специфичности института ништавости и побојности које смо током рада образлагали. Ипак, сматрамо да се у случају да наступе основи ништавости одлука скупштине који су изричито прописани ЗПД-ом, примењују правила уговорног права везано за ништавост правних послова, а не правила ЗПД-а о побојности одлука, јер би у супротном прописивање санкције ништавости изгубило сваки смисао и домашај.

3. Главни закључци докторске дисертације и евалуација хипотеза

Истраживање је базирано на пет почетних претпоставки, односно хипотеза које су позитивно одређене. Поменуте хипотезе смо доказивали поступно, кроз већ поменуте фазе истраживања, с циљем стицања нових научних сазнања о предмету анализе и његовом односу према сродним правним институтима. Свака хипотеза истражује поједине сегменте побијања скупштинских одлука, као главног предмета истраживања и у функцији је његовог детаљнијег и бољег разумевања.

3.1 Хипотеза 1

① Побијање одлука скупштине акционарских друштава у праву Србије, Европске уније, и праву појединих држава чланица условљено је наступањем законом предвиђених основа и поштовањем начела забране злоупотребе права.

Прва хипотеза се базира на претпоставци да је право на побијање скупштинских одлука у анализираним европским правима детерминисано наступањем законских услова и ограничено начелом забране злоупотребе права.

У правној теорији је, чини нам се, та условљеност недвосмислено потврђена. Српски теоретичари који се баве предметним питањима заступају став да се одлуке побијају само када су у супротности са законом и статутом и то у случају наступања законом предвиђених основа. У српској теорији се, неретко, помиње и проблем законске непрецизности услова противправности у ранијим прописима, који су

превазиђени доношењем новог Закона о привредним друштвима. У Хрватској теоретичари пишу о разлозима ништавости које тужилац мора доказати како би успешно побијао одлуку. И у Румунији и Луксембургу се у теорији анализирају посебни основи за побијање одлука који конституишу то право, а које теоретичари суштински свде на супротности закону или статуту. Европски теоретичари анализирају и бројне конкретне неправилности које доводе до успешног побијања скупштинских одлука. Ове се неправилности углавном свде на следеће: незаконитости у погледу сазива седнице, информисања акционара, неправилности у погледу времена и места одржавања, злоупотребе права, повреде законских правила у погледу процеса доношења и усвајања одлуке и друге случајеве супротности одлуке са законом.

Српски теоретичари су сагласни и у томе да је општа забрана злоупотребе права призната и у случају права на побијање скупштинских одлука. Забрањено је, дакле, вршење тог права с неким другим циљем осим контроле законитости скупштинских одлука, односно, како се то наводи у теорији, забрањује се вршење права на *изричито себичан начин*. Начело злоупотребе права у овој области познају и други европски аутори. Иако дати принцип није изричито унификован европским компанијским правом, закони европских држава познају механизме за утврђивање злоупотреба, попут субјективног или објективног теста, или изричито прописују начело забране злоупотребе приликом вршење права. У европској теорији је заузет и став да се, приликом вршења права, мора водити рачуна и о интересима компаније, те да се то право мора користити у доброј вери, као и да се не сме вршити на штету других лица или на други неразуман начин. У том контексту европски теоретичари говоре и о обавези лојалног поступања према друштву. Сагласност европских и српских теоретичара постоји и у погледу правних последица злоупотребе права на побијање. У том случају ће се тужба за побијање одбацити, субјективно право свести на адекватну меру, а у случају да је настала штета за противну страну, она има право и на накнаду штете. Будући да европско компанијско право не садржи унификоване одредбе о основама побијања, закључак о стању европских законодавних стандарда изводимо на бази анализе прописа осам европских држава: српског ЗПД-а и закона седам чланица Европске уније.

Српски ЗПД садржи детаљну регулативу о основима побијања, иако тај термин не користи изричито. Закон прописује шест критеријума случаја који, када су испуњени, доводе до побијање скупштинских одлука. Српски ЗПД, надаље, прописује и правила о побијању одлука у посебним случајевима, опште основе за искључење побојности одлука, као и посебне одредбе о законском искључењу побијања у специфичним случајевима наведеним Законом. Иако не садржи експлицитне одредбе о забрани злоупотребе права на побијање, ЗПД прописује норме које су директно усмерене ка спречавању злоупотреба, а том циљу доприносе и одредбе ЗПП-а о забрани злоупотребе процесних овлашћења. У одсуству посебних одредби у том смислу, у српском праву се примењује и општи принцип забране злоупотребе права из ЗОО-а, који забрањују коришћење права од стране имаоца супротно циљу због ког је то право успостављено.

Посебни законски основи за побијање одлука предвиђени су и у свим другим анализираним европским правима. Наиме, како је показала анализа прописа ЕУ, овлашћени предлагачи стичу права на побијање скупштинских одлука само ако и када наступе законом предвиђени разлози. Међутим, може се извести закључак да српско право у односу на друге европске законе садржи можда и најдетаљнију регулативу у погледу основа побијања и искључења законских основа. Разлог за то треба тражити и у чињеници да остала европска права, по правилу, садрже и регулативу правног института ништавости скупштинских одлука, коју ЗПД не прописује. Од свих европских држава, законодавства Немачке и Португалије садрже далеко најразвијенију регулативу и бројна правила о основама, искључењу побијања и каузалитету. Ти закони уједно садрже и поједине оригиналне приступе и иновативна нормативна решења, који потенцијално могу унапредити и регулативну српског права.

И анализирана судска пракса бележи бројне случајеве који потврђују условљеност и разноврсност основа побијања скупштинских одлука. Осим тога, уочени су и значајни ставови суда везано за повреде мањег значаја и искључење права на побијање скупштинских одлука у појединим случајевима, који су формулисани у пракси. Са становишта европског права, без сумње су најзначајнији случајеви *Гирмес* и *Линотајп*, где судови, по први пут у европском праву, заузимају принципијелне ставове везано за злоупотребе права од стране мањинских акционара (случај *Гирмес*), односно повреду начела лојалног поступања од стране већинског акционара (случај *Линотајп*).

С обзиром на резултате наведених теоријских и законодавних анализа и анализа судске праксе, можемо закључити да је прва хипотеза доказана као исправна у целости.

3.2 *Хипотеза 2*

② *Разлози за утврђење ништавости и разлози за побијање одлука скупштине акционарских друштава из других закона држава Европске уније у праву Србије обједињени су у један правни режим – побијања одлука, чиме је ништавост искључена из правног система, с изузетком ништавих одлука које су таксативно наведене у Закону о привредним друштвима.*

У оквиру друге хипотезе доказивали смо две кључне претпоставке. Прва је да правни институт ништавости није уређен одредбама српског Закона о привредним друштвима, осим случајева изричито предвиђених законским нормама (*suo loco*). С друге стране, доказивали смо и претпоставку да се значај изостанка овог института релативизује чињеницом да су основи ништавости предвиђени у европским земљама који познају овај институт заправо обухваћени разлозима за побијање у ЗПД-у.

У теорији се прави дистинкција између побојних и ништавих скупштинских одлука, коју правни теоретичари изводе по аналогiji с разликовањем ништавих и

рушљивих правних послова. Теоретичари јасно разликују ове две врсте неправилности скупштинских одлука и то, пре свега, по критеријуму тежине повреде и процесних правила за њихово оспоравање, у зависности од тога која је неправилност у питању.

Српски теоретичари су сагласни у томе и да је институт ништавости одлука скупштине компанија *ишчезао* из правног система Србије доношењем новог ЗПД-а, с изузетком одлука које Закон прописује као ништаве по моделу *suo loco*. Поједини аутори таквом приступу српског законодавца упућују и озбиљне замерке, истичући да се на тај начин умањује правна сигурност, јер се шаље порука да ниједна повреда закона није довољно озбиљна да би довела до тога да скупштинска одлука буде поништена по самом закону. Међутим, разликовање побојних и ништавих одлука се ипак релативизује у српској правној теорији. Аутори, пре свега, истичу чињеницу да поништај и у случају ништавих и побојних одлука има заправо једнако правно дејство. Осим тога, српски правници подвлаче и то да разлози ништавости најчешће уједно представљају и разлоге за побијање одлука. Напослетку се истиче и то да је и у системима који познају режим ништавости, право да се поднесе тужба за њено утврђење у том контексту временски ограничено, као што је ограничен и круг субјеката који могу поднети ову тужбу, чиме се одступа од општих правила о ништавим правним пословима уговорног права.

Ни материја ништавости судских одлука није кодификована на нивоу Европске уније, те упоредноправно посматрамо српски ЗПД и законодавства још осам чланица ЕУ. У српском праву је предвиђено пет изричитих случајева ништавости одлука скупштине у примерима супротности с конкретним одредбама ЗПД-а. Овај Закон предвиђа и три случаја лебдећих одлука које подразумевају потребу да се предузму додатне мере и активности, примера ради регистрација одлуке, јер у супротном одлуке неће производити правно дејство, односно, како то ЗПД изричито наводи, престаће да важе. ЗПД не садржи правила о процедури утврђење ништавости одлука скупштине нити било које детаљније одредбе везано за овај правни институт, стога сматрамо да се у том контексту примењују општа правила уговорног права. Слично стање проналазимо и у појединим правима Европске уније. Примера ради, права Бугарске и Словачке, попут ЗПД-а, не садрже одредбе које регулишу правни режим ништавих одлука скупштине.

Како бисмо доказали другу претпоставку из наше хипотезе, детаљно смо анализирали основе за ништавост у европским правима, да бисмо уочили да ли су наведени основи предвиђени као разлози побојности одлука у српском праву. На основу анализе смо утврдили да је највећи број разлога ништавости европских права предвиђен као основ за побијање одлука и у Србији, с изузетком следећих решења прописа појединих држава чланица ЕУ:

1) У естонском праву је предвиђено да су одлуке ништаве уколико су супротне јавном моралу. Овај основ није предвиђен ни као основ ништавости нити као основ побојности у праву Србије.

2) У летонском праву постоје два основа ништавости одлука скупштине које српско право не признаје ни као основе побојности. Реч је о ништавости одлуке због супротности с јавним интересом, циљем друштва или моралом и ништавости одлуке скупштине у случају да се њоме крше права трећих лица.

3) У Немачкој Акцијски закон предвиђа ништавост одлука скупштине које су „у основи неморалне“. Српски ЗПД не предвиђа овај основ, ни као разлог ништавости нити као разлог побојности одлука скупштине.

Европски закони садрже и норме којима се релативизује потреба разликовања побојних и ништавих одлука скупштине. Тако немачки Акцијски закон изједначава правно дејство успешно побијених одлука с дејством ништавих одлука скупштине, јер је предвиђено да су ништаве и оне одлуке које су правноснажно проглашене ништавим по тужби за побијање. Осим тога, истим чланом Закона су предвиђена и посебна правила о рачунању рокова која у зависности од ситуације износе или шест месеци или три године. Дакле, и у овом случају је предвиђено *одступање од општих правила ништавости* која предвиђају могућност истицања разлога неправилности у било ком моменту. И напослетку, Акцијски закон у члану 242 садржи још једно значајно одступање од општих правила ништавости грађанског права. Наиме, предвиђена је могућност конвалидације ништавих одлука протеком рока који се различито рачуна у зависности од врсте и природе основа ништавости. И право Холандије предвиђа могућност конвалидације ништавих одлука супротно општим правилима о ништавости правних послова.

Судови су у Србији у више наврата потврдили да се поништење одлука може захтевати искључиво на основу изричито наведених разлога за побијање и то према правилима ЗПД-а. Судска пракса је такође утврдила да се захтев за утврђење ништавости мора изричито навести као такав у тужбеном захтеву. То, надаље, значи да, ако је поднета тужба за утврђење ништавости, а испуњени су услови за побојности, одлука се ипак не може успешно побити, јер такав захтев није наведен у тужбеном захтеву. Слично је потврдила и пракса хрватских судова. Наиме, судови у Хрватској су на становишту да суд може по службеној дужности утврђивати и друге основе ништавости осим оних наведених у тужби, али нема овлашћења да утврђује разлоге побојности, уколико је поднет захтев за утврђење ништавости одлуке.

У Хрватској се Уставни суд бавио и питањем уставности конвалидације због тога што ништави послови по правилу не конвалидирају. Суд је том приликом утврдио да се законом могу изузетно ограничити права грађана и предузетничке слободе, али и да је рок од 3 године за подношење тужбе довољан да се предузму радње и заштите интереси лица погођених неправилношћу судске одлуке, и стога закључио да су одредбе ЗТД-а у складу с уставом.

Сматрамо да је хипотеза о непостојању правног института ништавости скупштинских одлука у праву Србије недвосмислено доказана. Како је приказано у раду, српско право познаје свега неколико случајева ништавости, без детаљног законског уређења правног режима овога института. Што се тиче другог аспекта хипотезе – претпоставке да су основи ништавости из европских права које познају

овај институт обухваћени правним институтом побојности у праву Србије, можемо закључити да је она делимично доказана. Након упоредноправне анализе, закључили смо да, иако највећи број разлога ништавости може бити подведен под основе побојности у праву Србије, и даље постоје основи ништавости у другим правима које ЗПД не познаје ни као основ побојности нити основ ништавости.

3.3 *Хипотеза 3*

③ Благовремено и правилно информисање акционара предуслов је успешног вршења права на побијање одлуке скупштине акционарског друштва, а неправилности у том контексту представљају могуће основе за побијање или ништавост одлука скупштине.

У оквиру треће хипотезе анализирамо право на побијање у корелацији с правом акционара на информисање, с почетном претпоставком да је правилно информисање акционара предуслов успешног побијања скупштинских одлука. Истовремено се хипотезом установљава и тврдња да је тужба за побијање или утврђење ништавости скупштинских одлука и механизам заштите права акционара на информисање, тако да су неправилности у погледу информисања и потенцијални основи за подношење ових тужби.

Европски теоретичари приступају питању права акционара на информисање с посебном пажњом, имајући у виду све гласније захтеве за унапређење положаја и заштиту права мањине акционара у компанијама у ЕУ. Анализирана становишта из теорије, и поред разлика у регулисању материје права на информисање у различитим правним системима, предвиђају готово идентичне елементе и форме путем којих се дато право остварује.

Право на информисање, строго узев и у контексту наведеног, обухвата: информације које се добијају приликом сазивања скупштинске седнице, информације о питањима која се налазе на дневном реду седнице које се прибављају правом акционара на постављање питања, информације о садржају одлуке и резултатима гласања, информације о току седнице које се бележе у записник, приступ актима и документима и друштва и напослетку информације о финансијском пословању и раду које се налазе у годишњим извештајима компаније.

Дакле, ради се о праву инвеститора на приступ релевантним информацијама од материјалног значаја за улагање, како је то дефинисано у ОЕЦД-у принципима корпоративног управљања.

Теоретичари су, надаље, сагласни и у вези с тим да право акционара на информисање представља предуслов заштите економских интереса и предуслов вршења других имовинских и неимовинских права. То доказује и истраживање судске праксе од стране правних истраживача у Русији, где су постављени и стандарди који упућују на вршења права на информисање у доброј вери. Један од тих стандарда који показује да се ово право врши у складу с циљем због којег је и установљено јесте и вршење права у склопу припреме подношења тужбе за

побијање скупштинске одлуке. Правилно информисање је отуда и предуслов успешне припреме тужбе за побијање. Надаље, у случајевима повреде права на информисање, теоретичари констатују две форме могуће реакције акционара. Прва је подношење захтева за утврђење права или достављање информације и/или докумената од стране суда, док друга представља право акционара да тражи побијање скупштинске одлуке. Приметни су и различити теоријски приступи европских научника. Примера ради, теоретичари у Румунији износе став да акционару који је индивидуално затражио информацију од управе, не припада право на побијање уколико му је информација ускраћена, јер је у питању повреда индивидуалног интереса, који се штити самом могућношћу акционара да гласа против одлуке.

Правила о праву акционара на информисање делимично су унификована на нивоу европског компанијског права. Директива о правима акционара предвиђа право на једнако, потпуно и благовремено информисање. Овај акт садржи и правила и рокове за сазивање седнице, правила везано за постављање питања, одредбе о објављивању информација и докумената, као и норме о кворуму и већини за гласање. Значајна правила о објављивању докумената, коришћењу средстава комуникације у ту сврху, постављању питања и добијању информација и објављивању извештаја – садрже и кодекси корпоративних управљања држава ЕУ. Наведени акти прописују смернице за примену најбољих пракси у овој области и потенцијално су значајан извор за развој и унапређење регулативе. У свим наведеним документима право на информисање анализира се у вези с другим имовинским и неимовинским правима акционара и у контексту побољшања положаја акционара у друштву.

Српски ЗПД садржи бројна правила о информисању акционара, која смо анализирали с циљем утврђивања њиховог значаја за коришћење права на побијање. Истовремено смо истраживали и да ли повреде правила ЗПД-а о праву на информисање акционара представљају и основ за побијање скупштинских одлука, те извели следеће закључке:

1) Правилно информисање акционара у процесу сазивања седнице, поштовање рокова и правила о достављању докумената и материјала представљају предуслов за доношење одлуке о подношењу тужбе за побијање одлуке од стране акционара у законским роковима. У случају повреде наведених норми, налазимо да је испуњен основ за побијање који се огледа у супротности одлуке скупштине с одредбама ЗПД-а.
2) Вршење права на информисање постављањем питања о чињеницама које су значајне за доношење одлуке о гласању или значајне за контролу законитости одлуке представљало би основ за побијање, ако су неправилности у одлуци утицале на гласање акционара те, самим тим, и на постизање већине за доношење одлуке.
3) Српски закон предвиђа обавезу објављивања одлука скупштине најкасније 3 дана након седнице за јавна друштва, и то најмање у периоду од 30 дана на интернет страници друштва, односно обавезу друштва да достави одлуке у року од 8 дана од

подношења захтева уз могућност да акционар то своје право оствари и пред судом. Правилан и благовремен увид у садржину одлуке јесте *conditio sine qua non* за утврђење садржине и правилности одлуке. Стога је несумњиво да акционари имају право подношења тужбе за побијање у случају повреде наведених норми закона о објављивању и достављању одлука.

4) Надаље, веома су значајна и законска правила о записнику са седнице скупштине. Реч је о исправи на основу које се изводи закључак о бројним аспектима законитости одлука и постојању основа. Записник је, истовремено, и потенцијална доказна исправа у поступку по тужби за побијање скупштинских одлука. Ипак, недостаци у погледу записника могу представљати и основ побијања скупштинских одлука, али искључиво под условом да се одлука скупштине, односно основи за побијање не могу утврдити на другачији начин.

5) И напослетку, од значаја су и правила о обавези друштва да похрањује документа и омогући увид у њихов садржај. Друштво трајно чува одлуке и записнике са седнице скупштине, а акционар има право да тражи приступ и фото-копију ових докумената. У случају злоупотребе датог права акционара, друштво ће бити кажњено за привредни преступ, а акционар има право и да тражи од суда да обавезе управу на достављање аката, односно докумената. Сматрамо да акционар има право и на побијање скупштинских одлука у случају када му је ускраћен приступ наведеним документима, уколико је то утицало и на одлуку акционара у погледу гласања за предлог одлуке.

Будући да поједине области права на информисање нису хармонизоване, као и то да сама директива ЕУ дозвољава да државе чланице пропишу строжа правила у односу на она предвиђена директивом, европска законодавства садрже разноврсна правила о роковима за сазивање, материјалима који се прибављају пре седнице, записнику и објављивању и верификацији извештаја управе друштва. И поред различитих приступа европских права, уочава се да је свим тим прописима заједничко да садрже ефикасне механизме заштите права акционара на информисање и у том контексту остваривања других права, каква су право на информисање и право на побијање скупштинских одлука.

Различити приступи у нормативној пракси држава ЕУ присутни су и у погледу могућности побијања одлука због повреда правила о информисању. Поједине земље изричито прописују санкцију побојности одлука. Тако су у Шведској и Португалији одлуке побојне уколико усвајању није претходило пружање релевантних информација пре седнице скупштине. Француско право прописује исту санкцију у случају да нису достављене листе акционара и друга значајнија документа пре седнице. У појединим правима, попут чешког, наведене повреде су одређене као *повреде мањег значаја*, које не доводе до побијања одлука. У другим правним системима, попут шпанског и хрватског, одлуке се могу побијати само условно и то ако су неправилности у погледу информисања битно утицале на вршење права акционара. Нека права, попут естонског и, у појединим питањима, француског, предвиђају и санкцију *ништавости* у случајевима повреда правила о

информисању. У вези с тим је у праву Немачке предвиђено да су одлуке које нису унете или нису ваљано евидентиране у записнику снабдевене санкцијом ништавости.

Проучавајући судску праксу у Србији, наилазимо и на став суда да су одлуке побојне у случајевима да акционар није био уредно позван на седницу, није био обавештен о дневном реду или датуму одржавања седнице, или је на други начин био онемогућен да истој присуствује у случају непружања или неблаговременог достављања релевантних информација. Из раније судске праксе се могло закључити да у погледу достављања релевантних обавештење, суд цени каузалитет и значај повреде која је настала у конкретном случају, те да може одлучити да не поништи одлуку, у случају да утврди наступање стандарда *повреде мањег значаја*. Ипак, у највећем броју случајева из новије праксе српских и хрватских судова заузима се афирмативан став према пружању правне заштите праву акционара на информисање, с обзиром на то да се побијају одлуке скупштине у случајевима неуредног информисања и повреда правила закона у том смислу.

На самом крају можемо да закључимо да је неупитно доказано да је право на побијање скупштинских одлука умногоме условљено достављањем релевантних информација везано за садржај, форму, процес и начин доношења скупштинских одлука. Такође смо имали прилике да видимо и да је у српском и европским законодавствима признато право акционара да побијају или траже утврђење ништавости скупштинских одлука у случају повреде појединих аспеката права на информисање. Ипак, не би требало изгубити из вида ни чињеницу да поједина европска права не садрже изричито прописану санкцију побојности у наведеном случају, као ни чињеницу да поједини закони прописују да повреда правила о информисању потпада под правни стандард *мање значајне повреде права*. То ипак, како сматрамо, не утиче на општу оцену доказаности хипотезе, имајући у виду да највећи број анализираних законодавстава садржи одредбе о неправилности одлука у случајевима неких од наведених повреда права акционара на информисање.

3.4 *Хипотеза 4*

④ *Питање овлашћеника је једно од кључних питања права на побијање одлука скупштине, не само због тога што је реч о једном од законских услова за вршење права већ и због тога што положај овлашћеника одређује и карактер заштите која се тужбом остварује.*

У оквиру четврте хипотезе проучавали смо питање овлашћеника за побијање, односно трагали за одговором на питање ко у српском и европским правима има право на подношење тужбе за побијање скупштинских одлука. У светлу анализираних материје постављамо и почетну хипотезу да је питање овлашћеног имаоца истовремено и детерминанта која одређује и сврху и карактер заштите која се у конкретном случају остварује.

Европски правни теоретичари заузимају став да је постојање активне легитимације за подношење тужбе један од кључних услова за успешно побијање

одлука који су предвиђени законом. Они такође усвајају и став о плурализму овлашћених подносилаца тужбе за побијање. Теоретичари надаље проучавају и питања стицања својства акционара и однос између права на побијање и права акционара на учешће, али и питања заштите података о личности и откривања идентитета акционара као горућих питања компанијског законодавства ЕУ. Према ставу највећег броја теоретичара, право на побијање имају и други субјекти осим акционара, попут управе или органа друштва у појединим законодавствима, односно чланови управних тела у готово свим правним системима.

Материја активне легитимације за подношење тужбе за побијање није унификована на нивоу ЕУ, те смо анализирали појединачне европске законе, како бисмо стекли јаснију слику о положају овлашћеника и карактеру заштите која се остварује.

У српском ЗПД-у право на побијање имају сви акционари, али под условом да су имали право учешћа на седници скупштине. Акционари, ипак, неће имати дато право уколико су гласали за предметну одлуку и ако је ту чињеницу могуће доказати увидом у записник или извештај комисије за гласање. Акционари по Закону морају поседовати тај статус од момента дана акционара (када се утврђује ко има право учешћа на скупштини) па све до завршетка парничног поступка по тужби. Према резултатима анализе ЗПД-а, акционарима се право на побијање гарантује са сврхом заштите њиховог права на учешће на скупштини и права гласа, односно заштите имовинских права, али првенствено ради контроле законитости скупштинских одлука. Управа нема право побијања у српском праву. Чланови одбора директора и надзорног одбора су активно легитимисани на побијање, само под законом предвиђеним условима, односно само уколико би извршењем одлуке учинили кривично дело, прекршај или били одговорни за накнаду штете. Сврха тужбе је, дакле, у том случају заштита од кривичне, прекршајне и грађанскоправне одговорности чланова наведених тела у случају спровођења незаконите одлуке.

У Немачкој и Хрватској акционари остварују право на побијања одлука под посебним условима који су детаљно уређени законом. Под истим условима као и у српском праву, право побијања имају и чланови надзорног и управног одбора, док се специфичност решења у ове две земље огледа у могућности побијања од стране управе, односно управног одбора као органа акционарског друштва, за разлику од српског права, у којем дата могућност није нормирана. У Бугарској, Финској и Летонији пак акционари остварују своје право на побијање без прописивања посебних услова за вршење права. У Летонији право побијања има и Савет као посебно тело које прати примену норми о заштити права акционара у периодима између седница скупштине. Чешко право, с друге стране, прописује најшири круг субјеката који имају право на побијање, укључујући ту и ликвидатора, стечајног повериоца, акционаре, чланове надзорног одбора и сваког директора друштва. У Холандији право на побијање имају сва лица која поседују легитимни интерес.

Како показују наши налази, у зависности од субјеката заштите у европским правима, тужба може имати различиту сврху и функције. Наиме, у контексту акционара, тужба у Шпанији има функцију контроле законитости одлука, односно усклађености с корпоративним интересом, док у Холандији има функцију контроле

усклађености с начелом савесности и поштења. Када ово право врше управни органи друштва, функција се огледа у заштити законитости рада компаније. И на крају, право на побијање одлука се гарантује члановима органа управљања под истим условима као и у српском праву – дакле, ради заштите од кривичне, грађанске и прекршајноправне одговорности у случају спровођења незаконитих одлука.

Судови у Србији у пракси заузимају став да је питање активне легитимације – једно од основних претпоставки за одлучивање о предмету спора. Према наведеним ставовима, о тој претпоставци суд води рачуна по службеној дужности. У појединим случајевима из праксе суд заузима јасне ставове и одбацује тужбе у ситуацијама када лица не испуњавају услове активне легитимације. Тако судови одбацују тужбе у случајевима када акционари не испуњавају законске услове или у случају несагласног акционара који је остварио права која му припадају по основу закона, те је самим тим изгубио и право да побија скупштинску одлуку.

С обзиром на све наведено, закључујемо да је хипотеза доказана. Питање активне легитимације је – како показује анализа позитивног права и судске праксе, али и схватање европских теоретичара – један од главних законских услова за вршење права на побијање одлука скупштине. На основу истраживања законских одредаба европских држава истовремено смо увидели и да је дато право поверено различитим субјектима с разноврсним циљевима, стога питање овлашћеника истовремено одређује и карактер заштите који се тужбом остварује.

3.5 *Хипотеза 5*

⑤ *Покретање и ток поступка по тужби за побијање одлуке скупштине акционарских друштава, као и правне последице подношења ове тужбе, условљени су активним поступањем странака у спору у законодавствима држава ЕУ и Србије.*

У оквиру последње хипотезе истраживали смо процесноправна питања побијања скупштинских одлука. Почетни закључак полази од става да покретање поступка, сам ток, као и правне последице тужбе за побијање у српском и европским правима захтевају активну улогу и поступање странака у поступку.

У европској и српској правној теорији преовлађује став да је право на побијање одлука скупштине АД субјективно право које се остварује пред судом, и то искључиво подношењем тужбе која подразумева активно поступање овлашћених лица (тужилаца) против друштва као јединог легитимисаног туженог. Тужилац мора активно поступити у контексту подношења тужбе у законом одређеним роковима, под претњом преклузије права. Теоретичари су постигли сагласност и у вези с чињеницом да странке у поступку *управљају поступком*, тако да суд одлучује у границама постављеног захтева странака. На тужиоцу је терет доказивања неправилности скупштинске одлуке, док тужени доказује чињенице које су у интересу компаније, примера ради, подноси *приговор повреде мањег значаја*.

Истраживачи истичу и то да тужба сама по себи нема суспензивно дејство, стога последице тужбе у погледу спречавања дејства и/или регистрације одлука

зависе од поступања тужиоца, који мора поднети захтев суду у том контексту. Према ставовима из теорије, привремене мере треба изрицати изузетно, јер утичу на стање и пословање друштва, а у истраживањима се могу пронаћи и инструкције судовима када и под којим условима треба прибећи овој могућности. У српском законодавству се питања поступка побијања решавају махом одредбама ЗПП-а и ЗИО-а, уз свега неколико одредби ЗПД-а у том контексту које се тичу рокова, хитности поступања и спајања поступака. Активни положај тужилаца се и у законодавству очекује у свим фазама поступка, као и погледу привремених мера и забележбе спора које су у вези с последицама поднете тужбе за побијање.

Тужба за побијање се и у анализираним правима ЕУ мора поднети у законом предвиђеним роковима, који варирају од 30 дана, односно месец дана, колико су најкраћи рокови, до годину, односно три године, колико је у појединим правима предвиђено за објективне рокове за побијање. По истеку наведених рокова, тужиоци губе право да побијају конкретну одлуку. Без обзира на постојање основа неправилности, и у другим европским правима је предвиђено да су акционари тужиоци ти који су дужни да активно поступају како би спречили негативне последице примене, односно регистрације незаконитих одлука подношењем одговарајућих захтева.

У судској пракси је заузет став да су рокови за подношење тужбе за побијање – материјалноправног карактера, као и да тужилац мора поднети тужбу у субјективном року под претњом губитка права. Судска пракса потврђује и то да тужилац нема могућност избора између субјективног и објективног рока, него рокове процењује суд у зависности од околности конкретног случаја. Надаље, пракса показује и то да се приликом одређивања привремених мера захтева активан однос који подразумева и јасно навођење садржаја и доказивање испуњености законских основа за одређивање мере. С друге стране, активан приступ је потребан и од стране противника предлагача, нпр. код укидања мера због испуњености законских основа. Дакле, суд у случајевима одређивања и укидања привремених мера никада не поступа по службеној дужности.

С обзиром на све наведено, можемо потврдити да је дата хипотеза доказана у целисти. Наиме, анализом процесних правила, праксе и ставова теоретичара у Србији и ЕУ, налазимо да се од страна у спору по тужби за побијање скупштинских одлука очекује активно поступање и благовремено предузимање радњи, како би се донела одлука у складу с њиховим интересом.

Одговором на последњу хипотезу закључујемо наше истраживање, током којег смо, чини нам се успешно, постигли основну интенцију нашег рада да, кроз прегледну анализу и студију корпоративних пракси држава чланица ЕУ, одговоримо на питање *ко, на који начин и под којим условима остварује право на побијање скупштинских одлука у акционарским друштвима*. Реални донети нашег истраживања показале се у пракси, док ми остајемо посвећени периодичним евалуацијама и новим научним подухватима са жељом подстицања развоја регулативе и имплементације добрих пракси корпоративног управљања у области истраживања у нормативним оквирима Србије и Европске уније.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге и научни чланци

1. Снежана Андрејевић, „Привремене мере и нови Закон о извршењу и обезбеђењу“, Билтен Врховног касационог суда, 3 /2011, 118–141.
2. Алекса Анђелковић, *Скупштина акционарског друштва*, Београд 2013.
3. Зоран Арсић, „Дан акционара у домаћем праву и праву ЕУ“, *Право и привреда*, 4–6/2010, Београд, 53–57.
4. Зоран Арсић, „Извештаји управног одбора акционарског друштва и колективно право на информисање“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2010, Нови Сад, 93–103.
5. Зоран Арсић, „Једнак третман акционара“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2014, Нови Сад, 57–75.
6. Зоран Арсић, „Ништавост одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 1–4/2007, Београд, 11–18.
7. Зоран Арсић, „Одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2005, Београд, 5–11.
8. Зоран Арсић, „Основи за рушљивост одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 15–24.
9. Зоран Арсић, „Појам скупштине акционарског друштва, кворум за рад и већине за доношење одлука“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1–2/2008, Нови Сад, 133–144.
10. Зоран Арсић, „Право акционара на постављање питања у праву Републике Србије“, *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније*, 2/2014, Нови Сад, 67–89.
11. Зоран Арсић, „Право на једнак третман акционара“, *Право и привреда*, 5–8/2004, Београд, 80–86.
12. Зоран Арсић, „Право на побијање одлуке скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 5–8/2006, Београд, 46–55.
13. Зоран Арсић, „Право учешћа у скупштини“, *Зборник радова Корпоративно управљање*, 2/2009, Београд, 5–24.
14. Зоран Арсић, „Сазивање скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 9–12/2008, Београд, 7–20.
15. Зоран Арсић, Владимир Марјански, *Право привредних друштава*, Нови Сад 2013.
16. Jakša Barbić, *Pravo društava. Knjiga druga: Društva kapitala*, peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb 2010.
17. Jakša Barbić, „Tužba za pobijanje odluka glavne skupštine Dioničkog društva – neka odabrana pitanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63/2013, Zagreb, 493–522.

18. Theodor Baums, Rainer Schmitz, "Shareholder Voting in Germany", *Working Paper*, 76, Inst. für Handels- und Wirtschaftsrecht, Osnabrück 1999.
19. Theodor Baums, Johann Wolfgang, *Company Law Reform in OECD Countries – A Comparative Outlook of Current Trends*, Stockholm 2001.
20. Синиша Божић, „Прописана већина гласова на скупштинама акционара привредних друштава у функцији заштите права мањинских акционара“, *Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву*, 1/2013, Источно Сарајево, 61–80.
21. Sabrina Bruno, Eugenio Ruggiero, *Public Companies and the Role of Shareholders, National Models towards Global Integration*, Alphen aan den Rijn 2011.
22. Antonio Buktenica, „Ništetnost i poboјnost odluka glavne skupštine“, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, 2018, 26. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:681531>, 03. 01. 2020.
23. Christoph Van der Elst, "Shareholder Engagement and Shareholder Voting Modes: Two of a Different Kind", *European Corporate Governance Institute (ECGI) – Law Working Paper*, No. 435/2019, Tilburg Law School Research Paper Forthcoming, January 27, 2019.
24. Christoph Van der Elst, "Shareholder Rights and Shareholder Activism: The Role of the General Meeting of Shareholders", (March 7, 2012). ECGI – Law Working Paper no. 188/2012. <https://ssrn.com/abstract=2017691>, 10. 12. 2019.
25. Jingyi Wang, Peng Wang, "Discussion about Shareholders' Right to Information", *Journal of Politics and Law*, Vol. 2, No. 2, 2009.
26. Мирко Васиљевић, „Акционари и скупштина акционарског друштва“, *Корпоративно управљање* (ур. Мирко Васиљевић, Вук Радовић), други део, Правни факултет Универзитета у Београду.
27. Мирко Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд 2011.
28. Мирко Васиљевић, *Компанијско право: Право привредних друштава*, Београд 2012.
29. Мирко Васиљевић, *Компанијско право: право привредних друштава Србије и ЕУ*, Београд 2007.
30. Мирко Васиљевић, Наталија Јевремовић Петровић, Вук Радовић, *Компанијско право Европске уније*, Београд 2012.
31. Јована Величковић, „Оспоравање пуноважности одлука одбора директора у судском поступку“, *Право и привреда*, 2/2020, Београд, 170–197.
32. Andres Vutt, Margit Vutt, "Shareholder's Individual Information Right: Prerequisites and Boundaries (April 2015)", *Juridical International*, 23/2015, 60–69.
33. Dragoş-Mihail Daghie, "Consideration on the annulment of the resolution issued by the general meeting of Shareholders", *Valahia University Law Study*, 2019 Supplement, 137-145.
34. Teo Doremus, Antoine Canet, "Meetings of Shareholders – A French and Greek Comparative Study",

- https://www.academia.edu/11991962/General_meetings_of_Shareholders_-_A_French_and_Greek_Comparative_Study, 03. 01. 2020.
35. Martin Gelter, "Mapping Types of Shareholder Lawsuits Across Jurisdictions", *Research Handbook on Shareholder Litigation* (eds. Jessica Erickson, Sean Griffith, David Webber and Verity Winship), 2018 *Fordham Law Legal Studies Research Paper No. 3011444*, ECGI – Law Working Paper, No. 363/2017.
 36. Martin Gelter, "Why do Shareholders derivative suits remain rare in continental Europe", *Brooklyn Journal of International Law*, 37/2012, 843–892.
 37. Rıza Gümbüşoğlu, Sapan Yayla, Sılacı Beril, Melis Korkmaz, "General Assembly resolution with forged signature declared void", <https://gun.av.tr/tr/goruslerimiz/makaleler/general-assembly-resolution-with-forged-signature-declared-void>, 27. 01. 2020.
 38. Deutscher Juristentag Leipzig 2018: *Thesen zum Wirtschaftsrecht*, "Empfiehl sich eine Reform des Beschlussmängelrechts im Gesellschaftsrecht?", 43–53.
 39. Glen James, Sarah Thorpe, *Difficult company meetings*, Slaughter and May, 2016.
 40. Арсен Јаневски, „Заштита права акционара: ништавност одлуке органа управљања и скупштине“, *Правни живот*, 12/2010, Београд, 21–40.
 41. Jens Koch, "Is it advisable to reform the law on deficiencies in decision-making in company law?", *72nd German Lawyers' Day Forum, thesis and reviews*, Leipzig 2018, 43–45.
 42. Latham and Watkins, *Empty Voting and Other Fault Lines Undermining Shareholder Democracy: The New Hunting Ground for Hedge Funds*, M&A commentaries, https://www.lw.com/upload/pubContent/_pdf/pub1878_1.Commentary.Empty.Voting.pdf, 27. 11. 2019.
 43. Annkatrinen Lenaerts, "The General Principle of the Prohibition of Abuse of Rights: A Critical Position on Its Role in a Codified European Contract Law", *European Review of Private Law* 6-2010, 1121–1154.
 44. *Limitations on challenging resolutions at shareholder meetings for company mergers*, 14. june, 2017: <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Corporate-FinanceMA/Poland/Kubas-Kos-Gakowski/Limitations-on-challenging-resolutions-at-shar%E2%80%A6>, 03. 01. 2020.
 45. Marc Löbbe, "Is it advisable to reform the law on deficiencies in decision-making in company law?", *72nd German Lawyers' Day Forum, thesis and reviews*, 2018, Leipzig, 49–51.
 46. Дијана Марковић-Бајаловић, „Ништавост и/или побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Право и привреда*, 4–6/2012, Београд, 132–148.
 47. Међународна финансијска организација, *Корпоративно управљање*, приручник, Београд 2011.
 48. Дара Миленовић, „Лица овлашћена на побијање скупштине акционарског друштва“, *e-Press*, 2007, 262–267.

49. Дара Миленовић, „Ништавост и побојност одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни инструктор*, 2012, 22–32.
50. Дара Миленовић, „Побијање одлука скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2006, Београд, 25–45.
51. Дара Миленовић, „Правила поступка побијања одлука скупштине акционарског друштва“, *e-Press*, 2007, 263–269.
52. Мирослав Милосављевић, *Акционарско друштво*, Београд 2006.
53. Љубица Милутиновић, „Тужба и одговор на тужбу“, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, 2/2006, Београд, 229–247.
54. Мирослав Миљковић, „Тужба за поништај незаконите одлуке: према Закону о предузећима“, *Радни односи и управљање: месечни часопис*, 27, 3 (1–6) (1997), Београд–Шабац, 32–37.
55. Гордана Мрдак, Драгослав Словић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2012.
56. „Незаконита обрада личних података“, саопштење Повереника за заштиту информација од јавног значаја и заштиту података о личности, <https://www.poverenik.rs/sr-yu/saopstenja/2222-nezakonita-obra-da-licnih-podataka-akcionara.html>, 18. 07. 2020.
57. „Несразмерно објављивање личних података акционара – недопуштена и ризична обрада података“, саопштење Повереника за заштиту информација од јавног значаја и заштиту података о личности, <https://www.poverenik.rs/sr-yu/saopstenja/1554-nesrazmerno-objavljivanje-licnih-podataka-akcionara-nedopustena-i-rizicna-obra-da-podataka.html>, 18. 07. 2020.
58. Секула Новаковић, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2011.
59. Igor Ostapets, Irina Dmitrieva, „Shareholders' Right to Information on the Company's Operation: Court Practice“, 1, https://www.whitecase.com/sites/default/files/files/download/publications/alert_shareholders_right_to_information_on_the_companys_operation_english_march_2011.pdf, 31. 03. 2020.
60. Chan Park, Philippe Thiebaud, *Shareholders Rights and Obligations, a global handbook*, Luxembourg 2017.
61. Владимир Марјански, „Одлука о повећању основног капитала друштва са ограниченом одговорношћу новим улозима“, *Зборник радова правног факултета у Новом Саду*, вол. 51, бр. 3-1, стр. 753-766.
62. Вук Радовић, „Информисање акционара пре седнице скупштине акционарског друштва“, *Правни живот*, 11/2010, Београд, 117–142.
63. Вук Радовић, „Гласање акционара писаним путем“, *Право и привреда*, 5–8/2008, Београд, 271–298.
64. Вук Радовић, „Услови за вршење права акционара на постављање питања“, *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2014, Београд, 62–83.
65. Горан Савић, „Поништај незаконитих одлука“, *Радни односи и управљање: месечни часопис*, 1–3/2000, Београд–Шабац, 8–13.
66. Горан Савић, „Побијање одлука скупштине привредног друштва – нека процесна питања“, *Право и привреда*, 5–8/2005, Београд, 100–115.

67. Бранка Скоко, „Ништавост и побијање одлука скупштине акционарског друштва према новом Закону о привредним друштвима Републике Српске”, Јавна установа центар за едукацију судија и јавних тужилаца Републике Српске, база података, 1–8.
68. Бранко Станић, „Привремена мера према члану 179. Закона о привредним друштвима“, *Билтен судске праксе трговинских судова*, 1/2007, Београд, 233–239.
69. Бранко Станић, „Тужбе по Закону о привредним друштвима“, *Билтен Врховног касационог суда*, 3/2011, Београд, 203–228.
70. Златко Стефановић, Бојан Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд 2010.
71. Драгољуб Стојановић, „Злоупотреба права у нашој теорији, законодавству, и судској пракси“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 9/1997, Ниш, 87–99.
72. Levinus Timmerman, Alexander Doorman, “Rights of minority shareholders in the Netherlands”, A report written for the *XVIth World Congress of the International Academy of Comparative Law*, 2002.
73. Ciprian Timofte, “Shareholders’ Right to be Informed”, Just in Case, an online publication of *Țuca Zbârcea & Asociații*, vol. 10, 2012.
74. Vanda Franjić, „Управљачка права дioničара са посебним освртом на право на обавијеštenost“, *Zbornik radova – VII. savjetovanje sudaca trgovačkih sudova*, 53–61.
75. Андреј Фриимерман, *Акционарско друштво*, Београд 1998.
76. Benjamin Fung, “The Demand and Need for Transparency and Disclosure in Corporate Governance”, *Universal Journal of Management*, 2(2)/2014, 72–80.
77. Tea Hasić, „Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 34–2/2013, Rijeka, 785–815.
78. Thomas Heidel, “Is it advisable to reform the law on deficiencies in decision-making in company law?”, *72nd German Lawyers’ Day Forum, thesis and reviews*, Leipzig 2018, 45–49.
79. Philippe Hoss, “Legislation relating to Commercial Companies”, *Elvinger Hoss, Luxembourg Law*, January 2020.
80. Roxana-Mihaela Catea, “Practical aspects regarding the claim for the annulment of the resolutions of the General Meeting of Shareholders, from a substantial and procedural perspective”, *LESIJ – Lex ET Scientia International Journal*, Vol. 24, Issue 2, 2017, Bucharest, 182–187.
81. Alexandra Cherkasenko, *Shareholders rights’ to information and inspection as means of protecting minority shareholders: Germany, United Kingdom, France, and Kyrgyzstan*, International Business Law, Central European University, Budapest 2011.
82. Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Region, Action Plan: European Company law and corporate governance – a modern legal

framework for more engaged shareholders and sustainable companies, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0740>, 22. об. 2020.

83. Pierre-Henri Conac, "The Shareholders' Duty Not to Abuse Rights", *Shareholders' Duties*, (ed. Hanne S. Birkmose), Kluwer Law International, 2017; Nordic & European Company Law Working Paper No. 18-06, 2017, 363-376.
84. Vicente Cuñat, Yiqing Lü, Hong Wu, "Managerial Response to Shareholder Empowerment: Evidence from Majority Voting Legislation Changes", *European Corporate Governance Institute – Finance Working Paper*, No. 622/2019.
85. Edita Čulinović Herc, Tea Hasić, „Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 32–1/2011, Rijeka, 31–71.
86. Lidija Šimunović, „Procesnopravni razlozi ništetnosti odluka skupštine društva s ograničenom odgovornošću – de lege lata vs. de lege ferenda“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991) 38–2/2017, Rijeka, 799–829.

Прописи

РБ	Назив прописа	Скраћеница (назив) у раду
Прописи Републике Србије		
1	Закон о извршењу и обезбеђењу, <i>Сл. гласник Републике Србије</i> , бр. 31/2011, 99/2011 – др. закон, 109/2013 – одлука УС, 55/2014 и 139/2014.	ЗИО
2	Закон о јавном бележничтву, <i>Сл. гласник РС</i> , бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.	ЗЈБ
3	Закон о облигационим односима, <i>Сл. лист СФРЈ</i> , бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89 <i>Сл. лист СРЈ</i> , бр. 31/93, <i>Сл. лист СЦГ</i> , бр. 1/2003 – <i>Уставна повеља</i> и <i>Сл. гласник РС</i> , бр. 18/2020.	ЗОО
4	Закон о парничном поступку, <i>Сл. гласник Републике Србије</i> , бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014.	ЗПП
5	Закон о поступку регистрације у агенцији за привредне субјекте, <i>Сл. гласник Републике Србије</i> , бр. 99/2013 и 83/2014.	ЗПР

6	Закон о привредним друштвима, <i>Сл. гласник Републике Србије</i> , бр. 36/2011, 99/2011, 84/2014 – др. закон и 5/2015.	ЗПД
7	Закон о тржишту капитала, <i>Сл. гласник РС</i> , бр. 31/2011, 112/2015, 108/2016 и 9/2020.	ЗТК
8	Закон о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, <i>Сл. лист СРЈ</i> , бр. 65/2002.	ЗХОВ
9	Закон о уређењу судова, <i>Сл. гласник РС</i> , 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – одлука УС, 87/2018 и 88/2018 – одлука УС.	ЗУС
Прописи ЕУ		
10	Directive 2007/36/EC Of The European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies.	Директива о правима акционара I
11	Directive (EU) 2017/828 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 amending Directive 2007/36/EC as regards the encouragement of long-term shareholder engagement (Text with EEA relevance).	Директива о правима акционара II
12	First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community.	Прва директива ЕУ
13	Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća о izmjeni Direktive (EU) 2017/1132 u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u pravu društva, 2018/0113 (COD)	Предлог о измени директиве о правима акционара I

Закони држава ЕУ		
14	Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 9 des Gesetzes vom 17. Juli, § 119 (2) 2017 (BGBl. I S. 2446) geändert worden ist.	Акцијски закон AktG
15	The Burgerlijk Wetboek	Грађански законик Холандије BW
16	Republic of Lithuania Law on Companies, 13 July 2000, no. VIII-1835, as last amended on 17 July 2009 – No XI-354.	Литвански закон о компанијама Lithuanian Law on Companies
17	Code de commerce France	Француски трговачки законик Code de commerce France
18	Commercial Company Act of Portugal (Republished by Decree-Law No. 76-A/2006, of 29 March and amended by Decree-Law No. 8/2007, of 17 January and Decree-Law No. 357-A/2007, of 31 October).	Португалски закон о комерцијалним компанијама Commercial Company Act of Portugal
19	Commercial Code of Estonia, RT I 1995, 26, 355.	Естонски трговачки законик Commercial Code of Estonia
20	Commercial code of the Slovakia 513/1991 Commercial code as amended by the Act 264/1992 Coll., Act 600/1992 Coll., Act 278/93 Coll., Act 249/94 Coll., Act 106/1995 Coll., Act 171/1995 Coll., Act 58/1996 Coll., Act 317/1996 Coll., Act 373/96 Coll., Act 11/1998 Coll. , Act 127/1999 Coll. , Act 263/99 Coll., Act 238/2000 Coll., Act 147/2001, Act 500/2001, Act 426/2002 Coll., Act 510/2002 Coll., Act 526/2002 Coll., Act 530/2003 Coll., Act 432/2004 Coll., and by the Act 315/2005 Coll.	Словачки трговачки законик Commercial code of Slovakia
21	Commercial Code of the Czech Republic (Act N. 513/1991 Coll., as amended).	Чешки трговачки законик Czech Commercial Code
22	The Commercial Law of Letonia, 21 December 2000 [shall come into force from 30 December 2000]; 29 March 2001 [shall come into force from 31 March 2001]; 26 June 2001 [shall come into force from 30 June 2000]; 14 February 2002 [shall come into force from 15 March 2002]; 22 April 2004 [shall come into force from 21 May	Летонски трговачки закон Привредни закон Летоније

	2004]; 16 June 2005 [shall come into force from 20 July 2005]; 16 March 2006 [shall come into force from 10 April 2006]; 24 April 2008 [shall come into force from 28 May 2008]; 18 December 2008 [shall come into force from 21 January 2008]; 15 April 2010 [shall come into force from 1 May 2010]; 16 June 2011 [shall come into force from 1 July 2011]; 8 July 2011 [shall come into force from 13 July 2011]; 14 June 2012 [shall come into force from 10 July 2012]; 29 November 2012 [shall come into force from 1 January 2012].	
23	Companies Law of Cyprus – The publication at hand by the Office of the Law Commissioner is an English translation and consolidation of the [Cap. 113, as amended by Laws 9/1968, 76/1977, 17/1979, 105/1985, 198/1986, 19/1990, 41(I)/1994, 15(I)/1995, 21(I)/1997, 82(I)/1999, 149(I)/1999, 2(I)/2000, 135(I)/2000, 151(I)/2000, 76(I)/2001, 70(I)/2003, 167(I)/2003, 92(I)/2004, 24(I)/2005, 129(I)/2005, 130(I)/2005, 98(I)/2006, 124(I)/2006, 70(I)/2007, 71(I)/2007, 131(I)/2007, 186(I)/2007, 87(I)/2008, 41(I)/2009, 49(I)/2009, 99(I)/2009, 42(I)/2010, 60(I)/2010, 88(I)/2010, 53(I)/2011, 117(I)/2011, 145(I)/2011, 157(I)/2011, 198(I)/2011, 64(I)/2012, 98(I)/2012].	Кипарски закон о компанијама Cyprus Companies law
24	The Corporate Enterprises Act of Spain (Official State Journal (BOE) No. 161, 3 July 2010 fe de errata: Official State Journal (BOE) No. 210, 30 August 2010.	Шпански закон о компанијама The Corporate Enterprises Act
25	<i>Danish Companies Act</i> (Consolidated Act no. 1089 of 14 September 2015).	Дански закон о компанијама <i>Danish Companies Act</i>
26	Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09).	Словеначки закон о компанијама Zakon o kompanijama Slovenije
	Zakon o trgovačkim društvima Republike Hrvatske, <i>Narodne novine, br.</i>	

27	<i>III/93., 34/99., 121/99... Odluka Ustavnog suda Hrvatske, 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 125/11., 152/11. – pročišćeni tekst, 11/12., 68/13. i 110/15).</i>	Хрватски закон о трговачким друштвима ZTD
28	Limited Liability Companies Act of Finland (624/2006; amendments up to 981/2011 included, <i>osakeyhtiölaki</i>).	Фински закон о компанијама са ограниченом одговорношћу Limited Liability Companies Act of Finland
29	Romanian Law on Companies no. 31 of November 16, 1990.	Румунски закон о компанијама Romanian Law on Companies
30	The Swedish Companies Act (SFS 2005:551).	Шведски закон о компанијама The Swedish Companies Act
31	Търговски закон (Посл. доп., бр. 83 от 22.10.2019 г., в сила от 22.10.2019).	Бугарски закон о трговини
Европски кодекси корпоративног управљања		
32	Austrian Code of Corporate Governance, January 2018.	Кодекс корпоративног управљања Аустрије
33	Best Practice of WSE Listed Companies in Poland, 1 January 2016.RATECE	Најбоље праксе листираних компанија Пољске
34	Bulgarian Code for Corporate Governance, February 2012.	Кодекс корпоративног управљања Бугарске
35	Good Governance Code of Listed Companies in Spain, Comisión Nacional del Mercado de Valores, February 2015.	Кодекс доброг корпоративног управљања Шпаније
36	Кодекс корпоративног управљања Привредне коморе Србије, од 17. септембра 2012. године.	***
37	Recommendations on Corporate Governance in Denmark, Committee on Corporate Governance, November 2017.	Препоруке корпоративног управљања Данске
38	Finnish Corporate Governance Code, Securities Market Association, 2015.tock	Кодекс корпоративног управљања Финске
39	Hellenic Corporate Governance Code for	Кодекс корпоративног

	Listed Companies, Hellenic Corporate Governance Council, October 2013.	управљања Грчке
40	Hungarian Corporate Governance Recommendation, Budapest Stock Exchange Company Limited by Shares, November, 2012.	Препоруке корпоративног управљања Мађарске
41	Corporate Governance Code of Italy, July 2018.	Кодекс корпоративног управљања Италије
42	The X Principles of the Luxembourg Stock Exchange Corporate Governance, 4 th edition-revised version, December 2017.	10 принципа корпоративног управљања берзе Луксембурга

Судска пракса

Одлуке

1	Odluka Visokog Trgovinskog suda Republike Hrvatske, Pž-1209/01 od 2.10.2001.
2	Odluka Vrhovnog suda RH, Rev-136/2009, od 10. 05. 2009. godine
3	Одлука Уставног суда Републике Србије, ИУ број 112/2001 од 4. новембра 2004. године
4	Одлука Уставног суда Републике Србије У. 292/2005, од 25. марта 2009. год.

Пресуде

5	Girmes Decision, BGHZ 129, 136 (1995)
6	Linotype decision, BGHZ 103, 184 (1988)
7	Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Гж. 3012/2013 од 21. 11. 2013. године
8	Пресуда Апелационог суда у Нишу, Гж. 468/2015 од 27. 5. 2015. године
9	Presuda Visokog trgovačkog suda Hrvatske, Pž-5386/10-3, od 23.11.2011. godine
10	Presuda Visokog Trgovačkog suda Hrvatske, Pž-5320/11-3 od 6. 04. 2011. godine
11	Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 2546/2009 од 23. 3. 2009. године
12	Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 3940/06 од 18. 04. 2007. године
13	Пресуда Вишег трговинског суда Пж. 9305/2007 од 10. 7. 2008. године
14	Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 10671/05 од 5. 12. 2005. године
15	Пресуда Привредног апелационог суда, бр. Пж. 168/2014 од 26. 3. 2015. године
16	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 144/10 од 17. 3. 2010 године
17	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 4311/2011(1) од 22. 9. 2011.године
18	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6088/2010 од 3. 3. 2010. године
19	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6198/2017 од 20. 11. 2017. године
20	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 6942/10 од 16. 9. 2011. године
21	Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 7374/2015 од 3. 2. 2016. године
22	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 8279/2013(1) од 31. 10. 2013. године
23	Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 9921/2010 од 27. 1. 2011. године

Решења

24	Решење Вишег привредног суда, Пж. 6618/96 од 16. 9. 1996. године
----	--

25	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 895/2008 од 5. 11. 2008. године
26	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 2047/04 од 21. 4. 2004. године
27	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 2366/2004 од 27. 5. 2004. године
28	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 3843/06 од 14. 05. 2006. године
29	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 6017/06 од 08. 03. 2007. године
30	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 7753/2007 од 3. 10. 2007. године
31	Решење Вишег трговинског суда, Пж. 7843/2005 од 21. 11. 2005. године
32	Решење Вишег трговинског суда Пж. 12704/2005 од 28. 11. 2005. године
33	Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 268/2013(1) од 4. 4. 2013. године
34	Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 358/2014(2) од 10. 7. 2014. године
35	Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 9/2012 од 24.8.2012. године
36	Решење Привредног апелационог суда, Пвж.811/2011 од 1.9.2011. године
37	Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 815/2011 од 2.9.2011. године
38	Решење Привредног апелационог суда, Пж. 10/2014(2), од 14.1.2016. године
39	Решење Привредног апелационог суда, Пж. 107/2010 од 29. 4. 2010. године
40	Решење Привредног апелационог суда, Пж. 175/2015 од 25. 2. 2015. године
41	Решење Привредног апелационог суда, Пж. 475/2010 од 25. 2. 2010. године
42	Решење Привредног апелационог суда, Пж. 6638/10 од 25. 2. 2010. године
43	Решење Привредног апелационог суда, Пж 6697/2015(1) од 13. 4. 2016. године
44	Решење Привредног апелационог суда, Пж. 7251/11 од 20. 10. 2011. године
45	Рјешење Врховног суда Црне Горе, Рев. 55/12 од 17. 05. 2012. године
46	Rješenje Visokog Trgovačkog suda Hrvatske, Pž-1330/09, od 21. 06. 2013. godine
47	Rješenje Trgovačkog suda u Zagrebu, br. P-2408/2008, od 4. juna 2008. godine
48	Rješenje Ustavnog suda Hrvatske, U-I-2879/2003 od 13. februara 2008. godine
Правни ставови судова и других органа	
49	Мишљење Министарства привреде, бр. 011-00-00201/2015-05 од 28.7.2015. године.
50	Одговори на питања привредних судова, утврђени на седницама Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда, 3. 11. 2015, 4. 11. 2015. и 26. 11. 2015. и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове, 30. 11. 2015. године
51	Правно схватање Вишег трговинског суда, утврђено као одговор на питање на седници Одељења за привредне спорове од 19. и 20. 9. 2005. године
52	Одговори на питања привредних судова на седницама Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаним дана 16.11., 17. 11, 20. 11. и 30. 11. 2017. и на седници Одељења за привредне преступе одржаној дана 17. 11. 2017. године